

Sosyal Bilimler
Enstitüsü

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM HUKUKU ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇİN'DE İSLAM İKTİSADI ÇALIŞMALARI VE İSLAMİ BANKACILIK
TECRÜBESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURALİ İDİKUT

İstanbul, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM HUKUKU ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇİN'DE İSLAM İKTİSADI ÇALIŞMALARI VE İSLAMİ BANKACILIK
TECRÜBESİ**
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURALİ İDİKUT

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı : Prof. Dr. Özgür KAVAK
2. Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ozan MARAŞLI
3. Üye : Dr. Öğr. Üyesi Cemal KALKAN

İstanbul, 2025

ÖZET

Bu çalışma, Çin'de 1980 sonrası dönemde İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanında gerçekleşen kuramsal ve uygulamalı gelişmeleri tarihsel süreklilik içinde incelemektedir. Tez, iki ana bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde, 1980–2024 yılları arasında Çin'de yazılmış yaklaşık 150 akademik çalışma kronolojik ve tematik olarak analiz edilerek, İslam iktisadına dair teorik yaklaşımlar, etik ilkeler ve küresel entegrasyon tartışmaları değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise Çin'deki İslami bankacılık tecrübesi üç dönem halinde sınıflandırılarak; Hong Kong ve Ningxia örnekleri üzerinden somut uygulamalar, kurumsallaşma süreçleri ve regülasyon çerçevesi karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Çalışma, Çin'deki İslam iktisadı ve bankacılığı literatürünün sadece kavramsal değil, aynı zamanda politik, kurumsal ve küresel stratejilerle iç içe geliştiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, mevcut uygulamaların sınırlı kaldığı ve yapısal zorluklarla karşılaştığı vurgulanmaktadır. Tez, İslam hukuku temelli finansal sistemlerin Çin gibi kapitalist olmayan bir ülkede ne ölçüde karşılık bulabildiğini analiz ederken; bu sistemlerin, özellikle Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında stratejik bir alternatif olarak yeniden yapılandırılabilirliğini ileri sürmektedir. Bu yönüyle çalışma, Çin'de İslam ekonomisi literatürüne metodolojik katkı sunmakta ve gelecekteki araştırmalara disiplinlerarası bir zemin oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Bankacılık, Çin'de Müslüman Nüfus, Tek kuşak Tek yol, Çin'de İslami Ekonomi, Çin'de Alternatif Finans Modelleri

ABSTRACT

This This study examines the theoretical and practical developments in the fields of Islamic economics and Islamic banking in China since the 1980s, within a framework of historical continuity. The thesis is structured in two main parts: The first part analyzes approximately 150 academic works written in China between 1980 and 2024, thematically and chronologically. It focuses on theoretical approaches to Islamic economics, ethical principles, and debates on global integration. The second part categorizes the development of Islamic banking in China into three distinct periods, and presents a comparative analysis of concrete practices, institutionalization processes, and regulatory frameworks through the case studies of Hong Kong and Ningxia. The study reveals that the literature on Islamic economics and banking in China has evolved not only conceptually but also in connection with political, institutional, and global strategies. However, it also highlights the limited scale of current implementations and the structural challenges they face. While assessing the extent to which Islamic law-based financial systems can find a place in a non-capitalist context such as China, the thesis argues that such systems can be restructured as a strategic alternative, particularly within the framework of the Belt and Road Initiative. In this regard, the study provides a methodological contribution to the literature on Islamic economics in China and offers an interdisciplinary foundation for future research.

Keywords: Islamic Banking, Muslim Population in China, Belt and Road Initiative, Islamic Economy in China, Alternative Financial Models in China

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Çin’de İslam iktisadı ve İslami finans uygulamaları üzerine yapılan araştırmaların bir ürünü olarak kaleme alınmıştır. Konunun belirlenmesinde hem şahsî ilgim hem de bu alandaki akademik boşluğu fark etmem etkili olmuştur.

Bu çalışma, yalnızca bireysel bir akademik emeğin değil, aynı zamanda bana ilmî, manevi ve insani bakımdan destek olan birçok kıymetli insanın katkısıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle araştırma konusunun şekillendirilmesinden yazım sürecinin son aşamasına kadar her adımda rehberliğini esirgemeyen, sabırla dinleyip bana yeni ufuklar açan danışman hocam Prof. Dr. Özgür Kavak’a en içten şükranlarımı sunarım. Kendisi yalnızca bir akademik danışman değil, aynı zamanda bu süreçte örnek aldığım bir ilim insanı olmuştur. Tez jürisinde yer alarak çalışmamı değerlendiren ve kıymetli katkılarda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Cemal Kalkan ve Dr. Öğr. Üyesi Ozan Maraşlı hocalarıma da teşekkür ederim. Ayrıca ilmî gelişimime katkı sunan İSAM ve İLAM’daki değerli hocalarıma; bana nezih bir çalışma ortamı sağlayan Türkiye Diyanet Vakfı, İlim Yayma Vakfı ve TMKV gibi kurumlara da müteşekkirim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, dualarını daima yanımda hissettiğim babam Alimcan’a ve fedakârlığı, sevgisi ve sabıyla beni ayakta tutan annem Aygül’e gönülden minnettirim. Kardeşlerim Nurislam, Dinnuray, Nurmuhammed ve Zinnuray’a da destekleri ve sevgileri için teşekkür ediyorum. Ayrıca, bu süreçte yanımda olan ve samimi desteklerini esirgemeyen büyüklerim, dostlarım İbrahim An, Emin Tak, Mehmet Fatih Tiftik, Zeki Mehmet Nacar’a da yürekten teşekkür ederim. Son olarak, her daim yanımda olan; sabrı, duası ve sevgisiyle bana güç veren değerli eşim Safiye’ye ve kıymetli ailesine şükranlarımı sunarım.

Gayret bizden, tevfik Allah’tandır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ.....	1
Tezin Konusu ve Amacı.....	1
Literatür ve Kaynakların Değerlendirilmesi.....	1
Tezde Uygulanan Yöntem	2
BİRİNCİ BÖLÜM: ÇİN'DE İSLAM İKTİSADI ÇALIŞMALARI: BİR HASILA.....	4
1. İslam Ekonomisi ve Teorik Yaklaşımlar.....	4
1.1. İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri.....	4
1.2. İslam Ekonomisinin Tarihsel ve Kavramsal Gelişim	8
1.3. İslam Ekonomisi ve Çağdaş Yaklaşımlar	12
1.4. İslam'ın Ekonomik ve Sosyal Sistemdeki Rolü.....	15
1.5 İslam Finans ve Ekonomi Sistemi	19
2. İslam Ekonomisinde Etik, Sosyal Adalet ve Sürdürülebilir Kalkınma	25
2.1. İslam İktisat Düşüncesinin Temelleri ve Tarihsel Perspektifi	25
2.2. İslam İktisat Düşüncesinin Felsefi ve Etik Boyutları	31
2.3. İslam İktisadi Düşüncesi ve Sosyo-Ekonomik Kalkınma	37
2.4. İslam Ekonomisinin Uygulamalı Alanları: Finans, Kredi ve Sigorta.....	42
3. Küreselleşme, Modern Ekonomik Dönüşümler ve Bölgesel Uygulamalar.....	48
3.1.İslami Finansın Gelişimi ve Küresel Entegrasyonu	49
3.2. İslami Ekonominin Toplumsal, Kültürel ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri: Sosyo-Ekonomik ve Politik Yansımalar.....	57
3.3. İslami Ekonomi ve Devlet Politikaları: Küresel Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Stratejik Yaklaşımlar	61

3.4.İslami Ekonominin Tarihsel Gelişimi ve Modernleşme Süreci: Kuramsal ve Tarihsel Analizler	67
3.5. İslami Ekonomi, Bölgesel Kalkınma ve Şehirleşme: Mekânsal Planlama ve Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	71
3.6. İslam Ekonomisi ve Kültürel Etkileşim: Küreselleşme, Ticaret ve Finans Bağlamında Disiplinlerarası Bir İnceleme	78
Değerlendirme: Çin’de İslam İktisadı Çalışmalarının Hasılası.....	84
İKİNCİ BÖLÜM: ÇİN’DE İSLAMİ BANKACILIK TECRÜBESİNİN SERENCAMI VE YENİ ARAYIŞLAR.....	86
2. İslami Bankacılığın İlk Uygulamaları ve Gelişim Süreci.....	87
2.1.İslami bankacılığının teorik çerçevesi	88
2.2. Çin’de İslam Bankacılığı Literatürü.....	90
2.2.1. 1987–2009 Dönemi: Çin’de İslam Bankacılığı Literatürünün İlk Evresi	91
2.2.2. 2009–2013 Dönemi: Kurumsal Dönüşüm ve Uygulama Arayışları.....	93
2.2.3. 2013–Günümüze: Yeniden Düşünme ve Stratejik Yönelimler Dönemi. 95	
2.3. Çin’deki İslam Bankacılığı Uygulamasına İlişkin Literatürün Değerlendirilmesi	98
2.4. Hong Kong ve Ningxia’daki İslami Finans Kurumlarının Tanıtımı ve Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi.....	104
2.4.1. Hong Kong’daki Kurumlar ve Faaliyetler.....	104
2.4.2. Ningxia’daki Kurumlar ve Faaliyetler.....	105
SONUÇ.....	107
KAYNAKLAR	110

GİRİŞ

Tezin Konusu ve Amacı

Bu tez, Çin'de İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanındaki tarihsel, teorik ve uygulamaya dönük gelişmeleri bütüncül bir yaklaşımla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Konu, hem İslam hukukunun iktisadı ilkelerine dayanan teorik arka planı hem de Çin'in sosyalist ve merkeziyetçi ekonomik yapısı içerisinde İslami finans sistemine dair somut girişimleri kapsamaktadır. Çalışmanın zaman aralığı, 1980'lerden 2024 yılına kadar uzanmakta; bu zaman dilimi boyunca gelişen akademik literatür ve yerel bankacılık uygulamaları dönemsel sınıflandırmalarla ele alınmaktadır. Coğrafi sınırlar ise Çin genelinde olmakla birlikte, özellikle Ningxia Hui Özerk Bölgesi ve Hong Kong Özel İdari Bölgesi gibi İslam bankacılığının uygulanmaya çalışıldığı alanları kapsamaktadır.

Tezin temel amacı, Çin'deki İslam iktisadı çalışmalarının literatürel gelişimini kronolojik ve tematik olarak ortaya koymak, ardından İslami bankacılık uygulamalarının bu literatürle nasıl kesiştiğini ve hangi yönlerden farklılaştığını değerlendirmektir. Çalışmada bu bağlamda iki temel problematik üzerine odaklanılmıştır: Birincisi, Çin'de İslam iktisadı ve İslami bankacılığa yönelik akademik ilgilerin evrimi nasıl gerçekleşmiştir? İkincisi ise, bu teorik ilgiler ile uygulama düzeyindeki girişimler arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Bu sorular doğrultusunda yapılan analizler, İslami finansın Çin'deki gelişim seyrini anlamaya yönelik bütünlüklü bir çerçeve sunmaktadır. Bu konunun seçilme gerekçesi, İslam hukuna dayalı bir iktisadî modelin Çin gibi farklı sosyo-politik bir sistem içerisinde nasıl karşılandığını değerlendirme arzusudur. Aynı zamanda, mevcut akademik literatürde bu bütünlükte bir sınıflandırma ve uygulama analizi bulunmadığı için çalışmanın özgün bir katkı sunduğu düşünülmektedir.

Literatür ve Kaynakların Değerlendirilmesi

Bu tezde, Çin'de İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanında 1980'li yıllardan günümüze kadar yayımlanmış yaklaşık 150 akademik eser (hakemli makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, saha raporları, sempozyum bildirileri) hem kronolojik hem de tematik esaslara göre sınıflandırılarak sistematik biçimde analiz edilmiştir. Özellikle erken dönem Çince makaleler ile üniversitelerde hazırlanmış yüksek lisans tezleri, alandaki literatür boşluklarını tespit etmek ve Çin'in kendi akademik bakışını ortaya koymak bakımından özgün veriler sunmuştur. Bu yönüyle tez, söz konusu kaynakları yalnızca tanıtmakla kalmayıp, onları

tarihsel gelişim seyri ve tematik çerçevede değerlendirmeye tabi tutarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Türk akademik literatüründe ise bu konuya dair yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda, tespit edilebilen tek kapsamlı çalışma, Saikena Pierdong tarafından hazırlanan ve Çin'de İslam hukuku alanında yapılan akademik yayınları değerlendiren yüksek lisans tezidir (2019, Bursa Uludağ Üniversitesi). Söz konusu tez, 1980 sonrası dönemde Çin'de yayınlanan İslam hukuku odaklı tez, makale ve kitapları bibliyografik bir yaklaşımla tasnif etmektedir. Ancak bu çalışma, İslam iktisadı ve İslami bankacılığa yalnızca kısıtlı ölçüde temas etmektedir. Bu yönüyle, Pierdong'un çalışması literatürde değerli bir ön analiz sunarken; bu tez, özellikle İslam iktisadı ve İslami finans konularını merkeze alarak hem teorik çerçeveyi hem de bölgesel uygulama modellerini kapsayan özgün ve daha derinlikli bir katkı sağlamaktadır. Böylece bu çalışma, Türkçe literatürde alanın sistematik biçimde incelendiği ilk derinlemesine analiz olma özelliği taşımaktadır.

Tezde Uygulanan Yöntem

Bu tez çalışmasının temel yöntemi, Çin'de İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanında üretilmiş özgün literatürü, özellikle Çince kaynaklar üzerinden sistematik biçimde tarayıp analiz etmeye dayanmaktadır. Çalışma süreci, öncelikle bu alandaki akademik üretimin kapsamını ve dağılımını belirlemek amacıyla kaynakların teminiyle başlamıştır. Bu çerçevede, ulaşılabildiğim kadarıyla Çin üniversitelerinde hazırlanmış yüksek lisans tezleri, akademik dergilerde yayımlanan makaleler ve kamu kurumları tarafından yayımlanan belgeler esas veri setini oluşturmuştur. İlgili kaynaklara ağırlıklı olarak Çin Ulusal Bilgi Altyapısı (CNKI) ve Baidu Scholar gibi dijital veri tabanları aracılığıyla ulaşılmış; destekleyici olarak Türkçe ve İngilizce literatürden de yararlanılmıştır. Tezin birinci bölümünde, bu kapsamlı Çince literatür tematik ve kronolojik bir sınıflama modeli çerçevesinde analiz edilmiş; literatürde öne çıkan ahlaki-etik yaklaşımlar, kuramsal çerçeveler ve normatif değerlendirmeler akademik bakış açısıyla ele alınmıştır. İkinci bölümde ise uygulamaya dönük vaka analizi yöntemi benimsenmiş; İslami bankacılığın somut olarak uygulandığı Hong Kong ve Ningxia örnekleri detaylı şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda, bölgesel raporlar, resmi politika belgeleri, yerel akademik çalışmalar ve uygulamaya dair diğer kaynaklar dikkate alınarak karşılaştırmalı bir çözümleme yapılmıştır.

Yöntemsel olarak çalışmada eleştirel içerik analizi yaklaşımı tercih edilmiş; mevcut literatürdeki kavramsal dağınıklıklar ve yöntemsel eksiklikler tespit edilmiştir. Çin'de İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanında yapılan çalışmaların çoğunun münferit başlıklarla sınırlı kaldığı ya da belirli dönemlere odaklandığı görülmüştür. Bu durum, alanın bütüncül bir

perspektifle değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Söz konusu boşluğu gidermek amacıyla tezde, hem tarihsel sürekliliği hem de tematik bütünlüğü önceleyen bir sınıflama yapılmış ve literatür üç ana dönem çerçevesinde, her bir dönemin kuramsal eğilimleri, kurumsal gelişmeleri ve stratejik yönelimleri dikkate alınarak analiz edilmiştir. Her ne kadar nitel saha araştırmaları, veri erişimindeki sınırlılıklar nedeniyle gerçekleştirilememiş olsa da mevcut kaynaklar ışığında yerel bağlamı dikkate alan, sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir kavramsal ereve sunulmuştur. Bu yönüyle tez, yalnızca bir literatür taraması olmanın ötesine geçerek, Çin’de İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanına yönelik olarak hazırlanmış sistematik bir derleme ve değerlendirme çalışması niteliği taşımaktadır.

Bununla birlikte, araştırma sürecinde bazı yöntemsel sınırlılıklarla da karşılaşılmıştır. Öncelikle, CNKI ve Baidu Scholar dışındaki çeşitli kaynaklara erişim mümkün olmamıştır. Özellikle bazı özel yayınevlerine ait kitaplar, güncel araştırma raporları ve niversite kütüphanelerinde yalnızca basılı olarak bulunan yüksek lisans tezleri çevrim içi erişime kapalı olduğu için kapsamlı biçimde değerlendirilememiştir. Ayrıca, bazı akademik yayınlar ve sektörel raporların yüksek maliyetleri nedeniyle temini gerçekleştirilememiştir. Bu süreçte, Çin’de faaliyet gösteren akademisyenlere ve ilgili kurumsal aktörlere bilgi edinme talebiyle ulaşılmışsa da bu girişimler çoğunlukla yanıtız kalmış; bu durum doğrudan temas ve saha verisi elde etme imkânlarını önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Tüm bu nedenlerle, uygulamaya ilişkin analizlerin derinleştirilmesi ve daha geniş ölçekli ampirik çıkarımlar yapılması mümkün olmamıştır. Ancak bu sınırlılıklara rağmen, mevcut veriler temelinde kapsamlı ve sistematik bir değerlendirme sunulmuş; Çin’de İslam iktisadı ve İslami bankacılığa ilişkin literatürün genel yönelimleri, gelişim seyri ve tematik erevesi üzerine özgün bir katkı ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM: ÇİN'DE İSLAM İKTİSADI ÇALIŞMALARI: BİR HASILA

1980 sonrası dönemde Çin'de İslam iktisadı alanında gerçekleştirilen çalışmalar hem teorik hem de pratik açıdan dikkate değer bir gelişim göstermiştir. Bu bölümde, 1980-2024 yılları arasında İslam iktisadı üzerine yapılan 150 civarında akademik eser, kronolojik bir çerçevede ele alınarak uygun başlıklar altında analiz edilmiştir. Bu analiz, İslam iktisadının Çin'deki gelişim süreçlerine dair kapsamlı bir değerlendirme sunmakta; ayrıca teorik tartışmaların yanı sıra uygulama bazındaki örnekler aracılığıyla, alanın dönüşümü ve mevcut durumu hakkında kapsamlı bir anlayış sağlamaktadır.

1. İslam Ekonomisi ve Teorik Yaklaşımlar

İslam ekonomisi, ahlaki ve sosyal adalet ilkelerini temel alan, birey-toplum dengesini korumayı hedefleyen alternatif bir ekonomik model sunmaktadır.¹ Bu kısımda, İslam ekonomisinin teorik ve metodolojik temellerinden tarihsel ve çağdaş yaklaşımlarına, sosyal ve ekonomik sistemdeki rolünden finansal sistem içerisindeki yerine kadar beş ana başlık altında toplam 34 akademik makale incelenmiştir. Metinler, kronolojik bir sıralama ve tematik bir yaklaşım temelinde değerlendirilmiş, literatürdeki teorik tartışmaların ve pratik uygulamaların çeşitliliği gözler önüne serilmiştir. İncelenen çalışmalar, faiz yasağı, zekât, sadaka ve adil ticaret gibi mekanizmaların İslam ekonomisinin temel unsurlarını oluşturduğunu ve bu unsurların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde etkili çözümler sunduğunu ortaya koymuştur. Çalışmalarda farklı metodolojik yaklaşımlar benimsenmiş olup, bazıları bireysel ahlaki sorumluluklara, bazıları ise sistemik düzenlemelere odaklanmıştır. Literatürdeki teorik temeller ile uygulamalı ekonomik modellerin analiz edilmesi, İslam ekonomisinin disiplinlerarası niteliğini ortaya koymaktadır. Seçim kriterleri, klasik düşünürlerin önerilerinden çağdaş problemlere yönelik çözüm önerilerine kadar geniş bir perspektif sağlamış; tarihsel süreçler, modern ekonomik sistemlerle uyumlu modeller geliştirme çabalarıyla ilişkilendirilmiştir. Genel olarak, İslam ekonomisinin yalnızca tarihsel bir alan olmadığı, aynı zamanda günümüz ekonomik sorunlarına etik ve sürdürülebilir çözümler sunabilen dinamik bir sistem olduğu vurgulanmaktadır.

1.1. İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri

Bu başlık altında, İslam ekonomisinin temel teorik ve metodolojik çerçevesini ele alan dokuz metin, kronolojik bir sıralama ve tematik bir yaklaşım temelinde incelenmiştir. Bu

¹ Sercan Karadoğan, "Ahlak Temelli Ekonomi: İslam Ahlak Ekonomisinin Kuramsal Temelleri ve Bileşenleri", *Maruf İktisat İslam İktisadi Araştırmaları Dergisi* 8 (31 Aralık 2024), 6-9.

çalışmaların amacı, İslam ekonomisi alanındaki fikirlerin ortak yönlerini ve farklılıklarını tespit etmektir. Bu bağlamda, toplam dokuz makale belirlenmiş olup, yazarların çoğu hakkında bilgiye ulaşılamamış, bilgi edinilebilen yazarlar ise ayrıca belirtilmiştir.

İlk çalışma, Li Xiwen ve Liu Tianming tarafından Masudul Alam Choudhury'nin eserinin “İslam Ekonomisinin İlkeleri”² adıyla Çinceye çevrilmesidir. Bu tercümeyle üstlenen Liu Tianming, Ningxia Sosyal Bilimler Akademisi'nde araştırmacı ve yönetici olarak görev yapmıştır. İkinci çalışma, “İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri” başlıklı bir bildiri olup, bu bildiriye Mahmud, Musa, Raşid, Maşanlo ve Farida sunmuştur.³ Söz konusu bildirinin Çinceye çevirisi ise Ding Yicheng tarafından gerçekleştirilmiştir. Bir diğer çalışma, “İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı”⁴ başlığını taşımakta olup, Lu Peiyong ve Guo Yun tarafından kaleme alınmıştır. Aynı başlık altında Zhu Yujie tarafından da bir çalışma⁵ yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra, Qi Xueyi tarafından yazılan “Kur'an ve Hadislerde İslam Ekonomi Düşüncesi”⁶ adlı eser de bu alanda dikkat çeken çalışmalardan biridir. Bu başlık altında iki çalışması bulunan Adili Abdulü, Şıncan Uygur Özerk Bölgesi'nden bir Uygur akademisyen olup Xi'an Jiaotong Üniversitesi Ekonomi ve Finans Fakültesi'nde doktora öğrencisidir. Aynı zamanda, Xinjiang Üniversitesi Ekonomi ve Yönetim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Adili Abdulü'nin ilk çalışması, “Ekonomik Açısından İslam Kültürünün Uygur Yaşamına Etkisi”⁷ başlığını taşımaktadır. Sun Yinghui tarafından kaleme alınan “İslami Klasik Ekonomi Teorisinin Etnik Bölgelerde Uyumlu Bir Toplum İnşa Etme Üzerindeki Etkisi”⁸ başlıklı çalışması, Ma Wenxiang'ın “İslam Ekonomi Kültüründe Uyum

² Masudul Alam Choudhury, “Yisilan Cingci Şue Dı Yuanzi [İslam Ekonomisinin İlkeleri]”, çev. Li Xiwen - Liu Tianming, *Ningsia Şihui Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, (30 Haziran 2001), 42-46.

³ Mahmud vd., “Yisilan Cingci Dı Lilun Hı Fangfalun Çıçu [İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri]”, 2008, 497-501 Yazarlar hakkında bilgi bulunmamaktadır.

⁴ Lu Peiyong - Guo Yun, “Yisilan Cıao Cingci Linian Cong Dı Hışie Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”, *Cinan daşue şuebao (Şihui Kışue Ban) [Jinan Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Sürümü)]*, (10 Ocak 2009), 6-10.

⁵ Zhu Yujie, “Yisilan Cıao Cingci Linian Cong Dı Hıxıe Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”, *Congguo zongciao [Çin'da Din Dergisi]*, (26 Ağustos 2009), 74-75.

⁶ Zhu Yujie, “Yisilan Cıao Cingci Linian Cong Dı Hıxıe Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”.

⁷ A Dili Jiang A Bu Douli, “Song Cıgci Şıçiao Kan Yisilen Venhua Dui Veivurzu Şinghua De Yingşiang [Ekonomik Açısından İslam Kültürünün Uygur Yaşamına Etkisi]”, *Şınciang Şihui Kı Şö [Şıncan Sosyal Bilimler Dergisi]*, (25 Eylül 2010), 74-78.

⁸ Sun Yinghui, “Yisilan Cıao Cingdian Cingci Lilun Duy Minzu Diçü Goucian Hışie Şihuy Dı Yingşiang [İslami Klasik Ekonomi Teorisinin Etnik Bölgelerde Uyumlu Bir Toplum İnşa Etme Üzerindeki Etkisi]”, *Ningsia Şihuy Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, (15 Kasım 2010), 74-78.

Kavramı”⁹ adlı ve son olarak, Uygur akademisyen Adili Abduli’nin ikinci çalışması ise “İslami Öğretilerin Ekonomik Prensipleri: Genel Dengeye Dayalı Analiz”¹⁰ başlıklı çalışması da bu literatürde yer almaktadır. Bu eserlerin tamamı, İslam ekonomisi disiplininde teorik ve metodolojik temel taşlarının anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Yıl	Çalışma sayısı
2001	1
2008	1
2009	2
2010	3
2012	2

Çalışmaların içeriğine gelince kronolojik olarak ilk çalışma Masudul Alam Choudhury'nin eseri olup “İslam Ekonomisinin İlkeleri” adıyla Li Xiwen ve Liu Tianming tarafından 2001 yılında Çinceye çevrilmiştir. Bu eser, İslam ekonomisinin temel ahlaki değerlerine dikkat çeken ilk çalışmalardandır, eserde kardeşlik, toplumsal dayanışma ve adil gelir dağılımı gibi ahlaki prensiplerin, Müslüman toplumların kalkınmasında oynadığı kritik rolü vurgulamaktadır.¹¹ Söz konusu çalışma, İslam ekonomisinin teorik temellerine önemli bir altyapı sunarak sonraki araştırmaları etkileyen bir referans noktası oluşturmuştur.

Benzer bir şekilde, 2008 yılında Mahmud, Musa, Raşid, Maşanlo ve Farida tarafından sunulan “İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri”¹² başlıklı bildirinin Çinceye çevirisi Ding Yicheng tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, İslam ekonomisinin Kur’an ve Hadis temelli altyapısını inceleyerek Allah’a dayalı mülkiyet anlayışı ve faiz yasağı gibi temel kavramları ele almıştır. Bireysel mülkiyet ile toplumsal refah arasındaki dengeye

⁹ Ma Wenxiang, “Yisilen Cingci Venhua Cong Dı Hı Şie Linian [İslam Ekonomi Kültüründe Uyum Kavramı]”, *Congguo zongciao [Çin’da Din Dergisi]*, (26 Mart 2012), 57-59.

¹⁰ A Dili Jiang A Bu Douli, “Yisilen Ciaoyi Dı Cingci Yuanli: Ciyu Yiban Cunhing Dı Fenşi [İslami Öğretilerin Ekonomik Prensipleri: Genel Dengeye Dayalı Analiz]”, *Şingçinli Yanciu [Verimlilik Araştırması Dergisi]*, (15 Kasım 2012), 18-19.

¹¹ “Yisilen Cingci Şue Dı Yuanzi [İslam Ekonomisinin İlkeleri]”.

¹² Mahmud vd., “Yisilen Cingci Dı Lilun Hı Fangfalun Ciçu [İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri]”.

odaklanılan bu çalışma, teorik bir tutarlılık sergileyerek İslam ekonomisinin etik ilkelerini daha derinlemesine anlamaya katkı sağlamıştır.

Bu temel çalışmaların ardından, 2009 yılında Lu Peiyong ve Guo Yun tarafından kaleme alınan “İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı”, toplumsal dayanışma ve ekonomik sistem üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelemiştir. İslam ekonomisinin birey ve toplum düzeyinde ahlaki ilkelerle nasıl bir denge kurduğu tartışılan bu çalışma,¹³ uyum kavramının ekonomik ve sosyal alanlardaki önemini gözler önüne sermiştir. Aynı yılda Zhu Yujie tarafından aynı isimle yayımlanan diğer bir çalışma ise İslam ekonomisinin uyum kavramını Budizm, Hristiyanlık ve Taoizm gibi diğer dini öğretilerle karşılaştırmış ve dini değerlerin modern sorunlara çözüm sunduğu görüşünü desteklemiştir.¹⁴

2010 yılında Qi Xueyi, “Kur’an ve Hadislerde İslam Ekonomi Düşüncesi” adlı çalışmasında, İslam ekonomisinin temel unsurlarını sistematik bir şekilde incelemiştir. Helal ve haram kazancın ayrımı, zekât ve sadaka gibi sosyal yardımlaşma mekanizmaları, faiz yasağı ve ticaret ahlakı gibi unsurlar, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur.¹⁵ Aynı yılda Adili Abdulı, “Ekonomik Açından İslam Kültürünün Uygur Yaşamına Etkisi” adlı makalesiyle, camilerin ekonomik fonksiyonları, faiz yasağı ve ticaretin ahlaki boyutları gibi konulara dikkat çekmiş ve İslam ekonomisinin sosyal adalet üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Bununla birlikte, girişimcilik eksikliği ve modern kalkınma sürecinde yaşanan zorluklar gibi eleştiriler de dile getirilmiştir.¹⁶

Sun Yinghui’nin aynı yılda yayımlanan “İslami Klasik Ekonomi Teorisinin Etnik Bölgelerde Uyumlu Bir Toplum İnşa Etme Üzerindeki Etkisi” adlı çalışması, İslam ekonomisinin “barış ve adalet” ilkelerini Çin’in geleneksel “uyum” kavramıyla birleştirerek toplumsal düzenin sağlanmasındaki rolünü vurgulamıştır. Sosyal yardımlaşma ilkelerinin ekonomik dengenin sağlanmasındaki önemi öne çıkarılırken, toplumsal sorunlara özgün çözüm önerileri de sunulmuştur.¹⁷

¹³ “Yisilan Cıao Cıngci Linian Cong Dı Hışie Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”.

¹⁴ Zhu Yujie, “Yisilan Cıao Cıngci Linian Cong Dı Hıxıe Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”.

¹⁵ Qi Xueyi, “Gulancing Hı Şıng Şun Cong Dı Yisilan Cıngci Şışıang [Kur’an ve Hadislerde İslam Ekonomi Düşüncesi]”, *Alabo Şcie yancıu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Ocak 2010), 61-67.

¹⁶ A Bu Douli, “Song Cıngci Şıcioo Kan Yisilen Venhua Dui Veivuirzu Şınghua De Yıngşıang [Ekonomik Açından İslam Kültürünün Uygur Yaşamına Etkisi]”.

¹⁷ “Yisilan Cıao Cıngdian Cıngci Lilun Duy Minzu Dıçü Goucian Hışie Şıhuy Dı Yıngşıang [İslami Klasik Ekonomi Teorisinin Etnik Bölgelerde Uyumlu Bir Toplum İnşa Etme Üzerindeki Etkisi]”.

2012 yılında Ma Wenxiang'ın "İslam Ekonomi Kültüründe Uyum Kavramı" adlı çalışması, uyum kavramını modern ekonomik sistemlere entegre etme potansiyelini tartışmıştır. Bu çalışma, İslam ekonomisinin ahlaki, sosyal ve ekonomik boyutlarına bütüncül bir bakış sunmuş ve uyum kavramının çeşitli düzeylerdeki etkilerini ele almıştır.¹⁸ Aynı yılda Adilijan Abuduli tarafından kaleme alınan "İslami Öğretilerin Ekonomik Prensipleri: Genel Dengeye Dayalı Analiz" adlı çalışma, İslam ekonomisinin modern ekonomik sistemlerle nasıl uyum sağlayabileceğini değerlendirmiş ve faiz yasağı ile zekât gibi mekanizmaların ekonomik sistem üzerindeki etkilerini analiz etmiştir.¹⁹ Bu çalışma, İslam ekonomisinin dini ve etik temellerini modern ekonomik sistemlerle birleştirerek, küresel ekonomik sorunlara alternatif bir model sunabileceğini savunmuştur.

Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin adalet ve sosyal dayanışma üzerine kurulu olduğunu ortaya koyma bakımında önemlidir. Faiz yasağı, zekât ve sadaka gibi mekanizmalar, bu hedeflere ulaşmada etkin araçlar olarak öne çıkmıştır. İslam ekonomisinin birey-toplum dengesini nasıl sağladığını anlama noktasında önemli bir perspektif sunulmuştur. Çalışmalar arasındaki farklılıklar, odaklandıkları alanlar ve metodolojik yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Bazı çalışmalar bireysel ahlaki sorumluluklara odaklanırken, diğerleri sistemik ve politik düzenlemelere ağırlık vermiştir. Kimi çalışmalar tamamen teorik bir perspektif sunarken, diğerleri uygulamalı ekonomik modeller önermiştir. Genel olarak bu metinler, İslam ekonomisinin teorik temelleri üzerine geniş bir mutabakat olduğu görülmektedir. Özellikle "uyum" kavramı, bu çalışmalarda sıkça vurgulanarak, İslam ekonomisinin birey, toplum ve küresel ekonomik sistem düzeyinde etkisini incelemek için bir çerçeve sunmaktadır.

1.2. İslam Ekonomisinin Tarihsel ve Kavramsal Gelişim

Bu kısımda İslam ekonomisinin tarihsel ve kavramsal gelişimini ele alan yedi çalışma, kronolojik bir sıralama ve tematik bir yaklaşım temelinde incelendiğinde, alanın teorik çerçevesine önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak Li Pengtao'nun "İslami Ekonominin Tarihsel Arka Planı ve Kavramsal Gelişimi"²⁰ adlı çalışması öne çıkmakta olup yazar Nanjing Üniversitesi Tarih Fakültesi Dünya Tarihi bölümünde doktora düzeyinde araştırmalarını sürdürmektedir. Bunu takiben Zhang Mei'nin "İslam Dünyasındaki Ekonomik

¹⁸ "Yisilen Cingci Venhua Cong Dı Hı Şie Linian [İslam Ekonomi Kültüründe Uyum Kavramı]".

¹⁹ A Bu Douli, "Yisilen Ciaoyi Dı Cingci Yuanli: Ciyu Yiban Cunhing Dı Feñşi [İslami Öğretilerin Ekonomik Prensipleri: Genel Dengeye Dayalı Analiz]".

²⁰ Li Pengtao, "Yisilan Fuşing Yundug Cong De 'Yisilan Cingci Xue' [İslami Uyanış Hareketi'nde 'İslam Ekonomisi']", *Alabo şicie yanciu [Arap dünyası çalışmaları Dergisi]*, (15 Mart 2007), 28-34.

Kutuplaşmaya Dair Fikrim”²¹ adlı çalışma İslam ekonomisinin farklı yönlerine ışık tutmaktadır. “Ebû Yusuf’un Kamu Maliyesine İlişkin Düşünceleri Üzerine Araştırma”²² başlıklı makale, Şanghai Sosyal Bilimler Akademisi Din Araştırmaları Enstitüsü’nde araştırmacı olarak görev yapan doktora derecesine sahip Ma Yuxiu ile Minzu Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Fakültesi’nde doktora öğrencisi olan Cao Qingfeng tarafından kaleme alınmıştır. Ayrıca, Cao Qingfeng’in tek yazarlı çalışması olan “İbn Kayyim’in Ekonomik Düşünceleri Üzerine Bir Ön Çalışma”²³ bu başlık altında değerlendirilebilir. Bir diğer çalışma Ma Yuxiu ile Weng xiaoran tarafından kaleme alınan “İslami Canlanma Eğilimi Altında İslami Ekonomik Düşünce” başlıklı²⁴ çalışma modern İslam ekonomisi anlayışlarını değerlendirmektedir. Çin’in Qinghai Eyaleti Minzu Üniversitesi’nden Doçent Doktor olarak görev yapan Ma Yuxiu’nun “İslam Ekonomi Düşüncesi Araştırması”²⁵ adlı eseri, alana önemli katkılar sağlarken, bu esere yönelik eleştirel bir bakış sunan “İslam Ekonomi Düşüncesinin Çeşitli Çağrışımları ve Teorik Sistemi”²⁶ ise Wu Shumei tarafından yazılmıştır. Kronolojik bir bütünlük içinde değerlendirildiğinde, bu çalışmalar İslam ekonomisinin kavramsal temellerini, tarihsel süreçlerini ve çağdaş gelişimlerini disiplinlerarası bir perspektiften ele almakta, böylece alandaki fikirlerin ortak yönlerini ve farklılıklarını ortaya koyarak teorik tartışmalara zemin hazırlamaktadır.

Yıl	Çalışma sayısı
2007	1
2009	1
2010	1

²¹ Zhang Mei, “Yisilan Şicie Cingci Liangci Hui C1 V1 Cian [İslam Dünyasındaki Ekonomik Kutuplaşmaya Dair Fikrim]”, *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Ocak 2009), 60-66.

²² Mayuxiu - Cao Qingfeng, “Aybu Yusufu Gonggong Sayjing Sişinag Yanjiu [Abu Yusuf’un Kamu Maliyesine İlişkin Düşünceleri Üzerine Araştırma]”, *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Eylül 2010), 55-60.

²³ Cao Qingfeng, “Yi Bın Gai Yi Mu Cingcisişiang Çutan [İbn Kayyim’in İktisadi Düşünceleri Üzerine Bir Ön Çalışma]”, *Çinghai şifan daşue şuebao [Qinghai Üniversite Dergisi]*, (15 Mart 2011), 6-9.

²⁴ Ma Yuxiu - Weng Xiaoran, “Yisilen Fuşing Sıçao Şia Dı Yisilen Cingci Sışiang [İslami Canlanma Eğilimi Altında İslami Ekonomik Düşünce]”, *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Ocak 2012), 14-18.

²⁵ Ma Yuxiu, *Yisilen Cingci Sışiang Yenjiu [İslam İktisat Düşüncesi Araştırmaları]* (Şanghai şihuy keşueyuan [Şangay Sosyal Bilimler Akademisi], 2023).

²⁶ Wu Shumei, “Yisilen Cingci Sışiang Dı Duoyuan Neyhan Yü Lilun Tişi [İslam İktisadi Düşüncesinin Çoklu Anlamları ve Teorik Sistemleri - ‘İslam İktisadi Düşüncesi Araştırması’ Üzerine Yorum]”, *Congguo musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (30 Eylül 2024), 92-94.

2011	1
2012	1
2023	1
2024	1

Çalışmaların içeriğine gelince 2007 yılında Li Pengtao tarafından yapılan “İslami Uyanış Hareketi’nde ‘İslam Ekonomisi’” başlıklı çalışma, İslam ekonomisinin tarihsel gelişim sürecini, temel prensiplerini ve modern dönemdeki uygulamalarını incelemektedir. 20. yüzyılda Batılı ekonomik modeller olan kapitalizm ve sosyalizme karşı, Müslüman toplumların ekonomik kimliklerini koruma ve bağımsızlık sağlama amacıyla geliştirilen İslami ekonomi modeli öne çıkarılmıştır. Araştırma, faiz yasağı, zekat sistemi ve İslami bankacılık gibi temel ilkelerin adalet, sosyal dayanışma ve refah hedeflerine hizmet ettiğini vurgulamaktadır. 1960 ve 1970’lerdeki İslami uyanış hareketleri ve petrol gelirleriyle bu sistemin yaygınlık kazandığı belirtilmiştir. Çalışmanın amacı, modern küresel ekonomide bu modelin uygulanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini analiz etmektir.²⁷

İki yıl sonra 2009 yılında Zhang Mei, “İslam Dünyasındaki Ekonomik Kutuplaşmaya Dair Fikrim” adlı çalışmasında İslam dünyasındaki ekonomik kutuplaşmanın nedenlerini, bu durumun ekonomik gelişime etkilerini ve çözüm önerilerini ele almaktadır. Faiz yasağı, adil rekabet, ticari etik ve zekat gibi İslam ekonomisine özgü unsurlar üzerinden kaynak dağılımındaki adaletsizlik, düşük üretim seviyeleri ve jeopolitik istikrarsızlık gibi sorunlar irdelenmiştir. Makale, küreselleşme sürecinde İslam dünyasının düşük üretkenlik ve yapısal sorunlar nedeniyle ekonomik büyümede yavaşlama yaşadığını vurgulamış, petrol dışı yatırımlar ve ekonomik reformlar üzerinde durmuştur.²⁸

Klasik İslam Düşünürlerinin Katkıları bağlamında, Ma Yuxiu ve Cao Qingfeng tarafından kaleme alınan “Ebu Yusuf’un Kamu Maliyesine İlişkin Düşünceleri Üzerine Araştırma” başlıklı çalışma, Ebû Yusuf’un “Kitabü’l-Harac” adlı eserini merkeze alarak, onun kamu maliyesi ve ekonomik düşüncelerini incelemektedir. Ebû Yusuf, sabit vergiler yerine

²⁷ “Yisilan Fuşing Yundug Cong De ‘Yisilan Cingci Xue’ [İslami Uyanış Hareketi’nde ‘İslam Ekonomisi’]”.

²⁸ “Yisilan Şicie Cingci Liangci Hui C1 V1 Cian [İslam Dünyasındaki Ekonomik Kutuplaşmaya Dair Fikrim]”.

üretim oranına dayalı bir vergi sistemi önermiş ve devletin altyapı yatırımlarıyla halkın refahını artırması gerektiğini vurgulamıştır. Çalışma, Ebû Yusuf'un adalet ilkesine dayalı ekonomik politikalarının tarihsel ve teorik önemini detaylı bir şekilde ele almaktadır.²⁹

Tarihsel perspektiften İbn Kayyim'in ekonomik düşünceleri üzerine odaklanan Cao Qingfeng "İbn Kayyim'in İktisadi Düşünceleri Üzerine Bir Ön Çalışma" adlı makalesinde İslam ekonomisinin tarihsel kökenlerine ışık tutmaktadır. İbn Kayyim'in sosyal adalet, piyasa düzenlemeleri ve faiz yasağı gibi ilkeleri, İslam ekonomisinin temel direklerini oluştururken, bu düşüncelerin modern ekonomik meselelere katkısı tartışılmıştır. Makalede, İbn Kayyim'in hisbe kurumu üzerindeki yaklaşımları ve piyasa ahlakına verdiği önem, özellikle etik ekonomi perspektifi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu analiz, tarihsel dönemden çıkan kavramların modern düzene uyarlanabilirliğini vurgulamaktadır.³⁰

Ma Yuxiu ve Weng Xiaoran, "İslami Canlanma Eğilimi Altında İslami Ekonomik Düşünce" başlıklı makalesinde modern ekonomiye entegrasyon bağlamında İslam bankacılığı ve faizsiz finans sistemlerinin gelişimini ele almış, bu sistemlerin küresel finans dünyasına entegrasyonunu tartışmıştır. Adalet, dayanışma ve eşitlik ilkelerinin ekonomik uygulamalara etkisi, özellikle modern ekonomik sistemlerle çakışan ve uyum sağlayan yönleriyle incelenmiştir. Çalışma, 20. yüzyılda İslam düşüncesinin canlanışını ekonomik bir perspektifle ele alarak hem teorik hem de pratik öneriler sunmaktadır.³¹

2024 yılında Wu Shumei, Ma Yuxiu'nun eseri olan "İslam İktisat Düşüncesi Araştırmaları" alana eleştirel bir bakış sunmaktadır. Yazar İslam ekonomisinin tarihsel gelişimini, teorik altyapısını ve pratik uygulamalarını kapsamlı bir şekilde ele alırken, özellikle vakıf sisteminin tarihsel ve modern dönemlerdeki etkisini vurgulamıştır.³² Wu Shumei ise bu çalışmayı eleştirerek, İslam ekonomi düşüncesinin dış dünyaya sunabileceği katkıların daha fazla disiplinlerarası bir yaklaşımla incelenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Wu Shumei'nin "İslam İktisadi Düşüncesinin Çoklu Anlamları ve Teorik Sistemleri - 'İslam İktisadi Düşüncesi Araştırması' Üzerine Yorum" adlı eseri ile ortaya koyduğu eleştirisi, İslam ekonomisinin tarihsel kökenlerine dair Batı literatüründeki "tarihsel boşluk" iddialarının yetersiz olduğunu ve

²⁹ "Aybu Yusufu Gonggong Sayjing Sişinag Yanjiu [abu Yusuf'un Kamu Maliyesine İlişkin Düşünceleri Üzerine Araştırma]".

³⁰ "Yi Bin Gai Yi Mu Cingcisişiang Çutan [İbn Kayyim'in İktisadi Düşünceleri Üzerine Bir Ön Çalışma]".

³¹ "Yisilen Fuşing Sıçao Şia Dı Yisilen Cingci Sışiang [İslami Canlanma Eğilimi Altında İslami Ekonomik Düşünce]".

³² Ma Yuxiu, *Yisilen Cingci Sışiang Yenjiu [İslam İktisat Düşüncesi Araştırmaları]*.

bu boşluğun, İslam'ın etik ve dayanışma temelli yapısıyla doldurulabileceğini savunmaktadır. Vakıf kurumunun uzun vadeli etkileri, modern toplumlarda ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm üretme potansiyeliyle öne çıkmaktadır.³³

Sonuç olarak 2007'den 2024'e uzanan süreçte yapılan araştırmalar, İslam ekonomisinin teorik çerçevesini, tarihsel köklerini ve modern uygulamalarını farklı perspektiflerden ele almıştır. Li Pengtao'nun tarihsel incelemesiyle başlayan bu süreç, Zhang Mei'nin ekonomik kutuplaşma analizi, Ma Yuxiu ve Cao Qingfeng'in klasik İslam düşünürlerine yönelik çalışmaları ve Wu Shumei'nin eleştirel yaklaşımıyla zenginleşmiştir. Faiz yasağı, zekat sistemi, vakıf kurumu ve adil ticaret gibi temel prensiplerin modern ekonomiyle etkileşimi tartışılmış, özellikle Ma Yuxiu'nun kapsamlı araştırması ve Wu Shumei'nin eleştirileri, disiplinlerarası bir inceleme gerekliliğini vurgulamıştır. Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin yalnızca tarihsel bir olgu olmadığını, modern ekonomik sorunlara alternatif çözümler sunabilecek dinamik bir sistem olduğunu ortaya koymaktadır. Entegrasyon sürecinde girişimcilik eksikliği, sermaye birikimi ve yapısal reform ihtiyacı gibi zorluklara dikkat çekilmiş, klasik düşünürlerin önerilerinin günümüz koşullarına uyarlanabileceği vurgulanmıştır.

1.3. İslam Ekonomisi ve Çağdaş Yaklaşımlar

İslam Ekonomisi ve Çağdaş Yaklaşımlar başlığı altında, modern dönemde İslam ekonomisinin karşılaştığı zorluklar, fırsatlar ve dönüşümleri ele alınan çalışmalar, kronolojik bir sıralama ve tematik bir yaklaşım temelinde incelenmiştir. Bu bağlamda, toplam altı makale belirlenmiş olup, kronolojik olarak ilk çalışma, Wang Junrong tarafından kaleme alınan “Çağdaş İslam Ekonomik Düşüncesi Üzerine”³⁴ adlı eserdir. Wang Junrong, Beijing Yabancı Diller Üniversitesi Arapça Bölümü mezunu olup, Çin Sosyal Bilimler Akademisi Dünya Dinleri Araştırma Enstitüsü'nde İslam çalışmaları yapmış, ayrıca Kahire Üniversitesi ve Fas'taki Muhammed V Üniversitesi'nde akademik çalışmalarını sürdürmüştür. İkinci çalışma, Ningxia Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Hukuk Bölümü öğretim görevlisi Feng Lulu'nun “İslami Ekonomik Modernizasyon Sorunlarını Yeniden Düşünmek”³⁵ başlıklı makalesidir. Şangay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesinde Profesör olan Ma Lirong'un “Ortadoğu Ülkelerindeki

³³ Wu Shumei, “Yisilan Cingci Sısiang Dı Duoyuan Neyhan Yü Lilun Tişi [İslam İktisadi Düşüncesinin Çoklu Anlamları ve Teorik Sistemleri - 'İslam İktisadi Düşüncesi Araştırması' Üzerine Yorum]”.

³⁴ Wang jun rong, “Şı Lun Dangday Yisilan Cingji Sısiang [çağdaş İslam Ekonomik Düşüncesi Üzerine]”, *Şicie zongciao yanciu [Dünya Dinleri Çalışmaları Dergisi]*, (30 Haziran 2000), 36-45.

³⁵ Feng Lulu, “Duy Yisilan Cingci Şiandaihua Venti Dı Zai Sikao [İslami Ekonomik Modernizasyon Sorunlarını Yeniden Düşünmek]”, *Nigşia şihui kişue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, (30 Aralık 2001), 64-67.

Camilerin Ekonomik İşlevi Üzerine”³⁶ adlı çalışması literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Jinan Üniversitesi'nden din bilim doktoru Ma Yuxiu ve Şanghay Yabancı Diller Üniversitesi'nden Weng Xiaoran'ın ortak çalışması olan “20. Yüzyılda İslami Dirilişin İslam Ekonomi Düşüncesine Etkisi”³⁷ dikkat çeken eserlerden biridir. Moritanyalı Jilin Üniversitesi Ekonomi Fakültesi doktora öğrencisi Shali He'nin “İslami ve İslami Olmayan Ekonomik Sistemlerin Karşılaştırılması”³⁸ başlıklı çalışması ve son olarak, Pekin Çin Merkez Milletler Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Fakültesi doktora öğrencisi Cao Qingfeng'in “Malezya'nın İslami Finans Sistemi Üzerine Bir Ön Çalışma”³⁹ adlı eseri bu literatürde yer almaktadır.

Yıl	Çalışma sayısı
2000	1
2001	1
2009	1
2012	1
2013	1
2015	1

Bu çalışmalara biraz daha yakından bakıldığında ilk olarak Wang Junrong ve Feng Lulu'nun çalışmaları, İslam ekonomisinin modernleşme sürecini farklı perspektiflerden ele almıştır. Wang'ın “Çağdaş İslam Ekonomik Düşüncesi Üzerine” adlı çalışması, İslami

³⁶ Ma Lirong, “Lun Congdong Guocia Çingcısı Dı Cingci Gongneg [ortadoğu Ülkelerindeki Camilerin Ekonomik İşlevi Üzerine]”, *Şiya feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, (10 Kasım 2009), 41-47.

³⁷ Ma Yuxiu - Weng Xiaoran, “20 Şici Yisilen Fuşing Duy Yisilen Cingci Sişiang Dı Yingsiang [20. Yüzyılda İslami Dirilişin İslam Ekonomi Düşüncesine Etkisi]”, *Cinan daşue şuebao (şihui kixue ban) [Jinan Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Sürümü)]*, (10 Ocak 2012), 43-48.

³⁸ Shali He, “Yisilen Cingci Yu Fei Yşşlen Cingci Cıdu Dı Duybi [İslami ve İslami Olmayan Ekonomik Sistemlerin Karşılaştırılması]”, *Şinday Yingşiao [Modern Pazarlama Dergisi]*, (15 Nisan 2013), 10.

³⁹ Cao Qingfeng, “Malayşya Yisilen Cinrong Tıxi Çutan Saoçingfing [malezya'nın İslami Finans Sistemi Üzerine Bir Ön Çalışma]”, *Congguo musulın [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Temmuz 2015), 17-20.

bankacılığın II. Dünya Savaşı sonrası gelişimini teorik-pratik bütünlüğü içinde incelerken,⁴⁰ Feng lulu'un “İslami Ekonomik Modernizasyon Sorunlarını Yeniden Düşünmek” adlı araştırması modernleşme sürecindeki ideolojik ve pratik engellere odaklanmıştır.⁴¹ Her iki çalışma da İslam ekonomisinin özgün değerlerini koruyarak modern ekonomik sistemlerle uyumlu hale getirilebileceğini savunmaktadır.

2009 yılında Ma Lirong'un camilerin ekonomik ve sosyal işlevleri üzerine yaptığı “Ortadoğu Ülkelerindeki Camilerin Ekonomik İşlevi Üzerine” adlı çalışma, İslam ekonomisinin kurumsal boyutuna ışık tutmuştur. Bu araştırma, camilerin ahlaki ticaret kurallarını yerleştirmedeki ve sosyal dayanışmayı teşvik etmedeki rolünü vurgulayarak, teorik çerçevenin pratik uygulamalarını göstermiştir.⁴²

Ma Yuxiu ve Weng Xiaoran'ın “20. Yüzyılda İslami Dirilişin İslam Ekonomi Düşüncesine Etkisi” çalışması, İslami yeniden diriliş hareketinin ekonomik düşünce üzerindeki etkilerini incelemiştir. Faizsiz finansman ve kâr-zarar ortaklığı gibi mekanizmaların etik çerçevesini çizen çalışma, Müslüman ülkeler arasındaki ekonomik iş birliği potansiyelini de vurgulamıştır.⁴³

2013'te Shali He'nin gerçekleştirdiği karşılaştırmalı analiz “İslami ve İslami Olmayan Ekonomik Sistemlerin Karşılaştırılması”, İslam ekonomisi ile kapitalist sistem arasındaki temel farklılıkları ortaya koymuştur. Çalışma, İslam ekonomisinin sosyal adalet ve gelir dağılımı konularındaki üstünlüklerini vurgularken, küresel entegrasyon sürecindeki zorluklara da dikkat çekmiştir.⁴⁴

Cao Qingfeng'in “Malezya'nın İslami Finans Sistemi Üzerine Bir Ön Çalışma” Malezya'nın İslami finans sistemini inceleyen çalışması, teorik tartışmalara pratik bir boyut kazandırmıştır. Malezya'nın çift katmanlı bankacılık modeli, İslami finansın modern finansal sistemlerle nasıl bütünleşebileceğine dair somut bir örnek sunmuştur.⁴⁵

⁴⁰ Wang jun rong, “Şı Lun Dangday Yisilan Cingji Sişiang [çağdaş İslam Ekonomik Düşüncesi Üzerine]”, *Şicie zongciao yanciu [Dünya Dinleri Çalışmaları Dergisi]*, (30 Haziran 2000), 36-45.

⁴¹ “Duy Yisilan Cingci Şiandaihua Venti Dı Zai Sikao [İslami Ekonomik Modernizasyon Sorunlarını Yeniden Düşünmek]”.

⁴² “Lun Congdong Guocia Çingcısı Dı Cingci Gongneg [ortadoğu Ülkelerindeki Camilerin Ekonomik İşlevi Üzerine]”.

⁴³ “20 Şıci Yisilen Fuşing Duy Yisilan Cingci Sişiang Dı Yingşiang [20. Yüzyılda İslami Dirilişin İslam Ekonomi Düşüncesine Etkisi]”.

⁴⁴ “Yisilan Cingci Yu Fei Yşşşlen Cingci Cıdu Dı Duybi [İslami ve İslami Olmayan Ekonomik Sistemlerin Karşılaştırılması]”.

⁴⁵ “Malayşiya Yisilen Cinrong Tıxi Çutan Saoçingfing [malezya'nın İslami Finans Sistemi Üzerine Bir Ön Çalışma]”.

Bu kronolojik gelişim, İslam ekonomisinin modern dönemde yaşadığı dönüşümü, teorik tartışmalardan pratik uygulamalara uzanan geniş bir yelpazede ele almaktadır. çalışmaların ortak noktası, modern dönemde İslam ekonomisinin geçirdiği teorik dönüşümleri, kurumsal açılımlarını ve pratik uygulamalarını ele almaktadır. Wang Junrong'un İslami ekonomik düşüncenin II. Dünya Savaşı sonrası gelişimini konu alan eseri, İslam ekonomisinin tarihsel süreklilik içindeki teorik arayışlarını analiz ederken; Feng Lulu'nun çalışması bu teorik temellerin modernleşme sürecinde karşılaştığı ideolojik ve yapısal engelleri tartışmakta, her iki yazar da İslamî değerlerin korunarak çağdaş sistemlerle bütünleşebileceğini savunmaktadır. Ma Lirong'un camilerin ekonomik işlevine odaklanan araştırması, İslam ekonomisinin yalnızca finansal değil, aynı zamanda sosyal ve ahlaki boyutlarının da olduğunu vurgulayarak, camileri toplumsal dayanışma ve ahlakî ekonomi inşasında merkezi aktörler olarak konumlandırmaktadır. Ma Yuxiu ve Weng Xiaoran'ın 20. yüzyıl İslamî diriliş hareketlerinin ekonomik düşünce üzerindeki etkisini incelediği çalışma, faizsiz finansman ve kâr-zarar ortaklığı gibi etik temelli mekanizmaların yeniden gündeme gelişiyle Müslüman toplumlar arası ekonomik iş birliği imkânlarına dikkat çekerken, Shali He'nin İslami ve gayri-İslami ekonomik sistemleri karşılaştırdığı analizde İslam ekonomisinin sosyal adalet, gelir dağılımı ve etik finans gibi alanlarda sağladığı avantajlar öne çıkarılmakta; ancak küresel entegrasyon sürecinde karşılaştığı yapısal sınırlılıklar da vurgulanmaktadır. Cao Qingfeng'in Malezya örneğine dayanan son çalışması ise İslam ekonomisinin çağdaş finansal sistemlerle nasıl uyum içinde çalışabileceğini pratik düzlemde ortaya koymakta; Malezya'daki çift katmanlı bankacılık modeli, düzenleyici çerçeve, ürün çeşitliliği ve insan kaynağı gelişimi gibi unsurlarla İslam finansının küresel düzeyde uygulanabilirliğine dair somut çıkarımlar sunmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu literatür, İslam ekonomisinin yalnızca normatif bir sistem olarak değil, aynı zamanda modernleşmeye açık, kurumsallaşabilir ve küresel düzeyde sürdürülebilir bir ekonomik model olma potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

1.4. İslam'ın Ekonomik ve Sosyal Sistemdeki Rolü

Bu kısımda İslam'ın ekonomik ve sosyal sistemdeki rolünü ele alan çalışmalar, tarihsel süreç içinde İslam ekonomisinin teorik temellerini, toplumsal etkilerini ve siyasal yönelimlerini incelemektedir. Altı eserin incelendiği bu bölümde kronolojik olarak ilk çalışma, M. Stepanitz'in 1980 yılında yayımladığı "Sosyo-Ekonomik İdeolojik Mücadelede İslam'ın Rolü"⁴⁶ adlı eserdir ve bu çalışma Li Junjin tarafından Rusçadan Çinceye çevrilmiştir. Bunu

⁴⁶ M. Stepanitz, "Yisilen Ciao Zaişihui Cingci Sişing Doceng Cong Di Zuo Yong [sosyo-Ekonomik İdeolojik Mücadelede İslam'ın Rolü]", çev. Li Junjin, *Govai şihui kixue [Yurtdışı Sosyal Bilimler Dergisi]*, (28 Ekim 1980), 19-23.

takiben, 1981 yılında Ji. Polonsikava ve A. Yonova'nın "İslam Ekonomisi Teorisinin Toplumsal Özü ve Siyasi Eğilimi"⁴⁷ başlıklı eseri, Zhao ZengChuan ve Zhang Gang tarafından Çinceye kazandırılmıştır. Aynı yıl, Shen Yonglin tarafından aynı isim ile çevrilen çalışma⁴⁸ da literatürde yerini almıştır. 1989 yılında Nan Wenyuan, "İslam'ın İş ve Ekonomiye Etkisi"⁴⁹ başlıklı çalışmasıyla İslam'ın ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisini ele almıştır. 2003 yılında Wang Zhengwei tarafından hazırlanan "İslam Ekonomi Sistemi Ana Hatları"⁵⁰ adlı doktora tezi ise İslam ekonomisinin temel unsurlarını sistematik bir çerçevede incelemektedir. Son olarak, Yang Zhiyin'in "Müslüman Sosyal Hayatında Kur'an ve Siyasi Ekonomik Düşünceler"⁵¹ başlıklı çalışması, İslam'ın sosyal ve ekonomik boyutlarını değerlendirmektedir. Bu eserler, İslam ekonomisinin teorik ve pratik yönlerini farklı perspektiflerden ele alarak literatüre önemli katkılar sunmaktadır.

Yıl	Çalışma sayısı
1980	1
1981	2
1989	1
2003	1
2017	1

İslam ekonomisi ve sosyal sistemine ilişkin yapılan akademik çalışmalar, dinin ekonomik, toplumsal ve ideolojik etkilerini detaylandırarak bu sistemin geleneksel değerlerle

⁴⁷ Ji. Polonsikava - A Yonova, "Yisilan Jingji Lilun De Şihui Şıcı He Cengci Çuşing [İslam Ekonomisi Teorisinin Toplumsal Özü ve Siyasi Eğilimi]", çev. Zhao ZengChuan - Zhang Gang, *Şiya feicuov [Batı Asya ve Afrika Dergisi]*, (28 Ekim 1981), 34-38.

⁴⁸ Ji. Polonsikava - A Yonova, "Yisilan Cingci De Gainian Şehui Şıcı Cengci Çingşing ["İslam Ekonomisi" Kavramı: Toplumsal Öz Ve Siyasi Eğilim]", çev. Shen Yonglin, *Şandai vaygo cixue şihui kixue vency [Modern Yabancı Felsefe ve Sosyal Bilim Özetleri Dergisi]*, (27 Kasım 1981), 12-16.

⁴⁹ Nan Wenyuan, "Yisilan Ciao Duy Şingye Cingci Di Yingşiang [İslam'ın İş ve Ekonomiye Etkisi]", *Ningsia şihui kixue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, (30 Haziran 1989), 2-8.

⁵⁰ Wang Zhengwei, *Yisilen Cingci Cidu Lungang [İslam Ekonomi Sistemi Ana Hatları]* (Pekin, Çin: Congyang minzu daxue [Çin milletler Üniversitesi], Doktora Tezi, 2003).

⁵¹ Yang Zhiyin, "Gulencing Ci Muslin Şihuy Şinghup Cong Dı Cıngci Cingci Şue Sışinag- Şueşi Şicıping Zong Şuci Zay 2016 Nian Çuanguo Congciao Gongzuo Huyyi Şang Dı Cıanghua Cıngşın [Müslüman Sosyal Hayatında Kur'an ve Siyasi Ekonomik Düşünceler—Genel Sekreter Xi Jinping'in 2016 Ulusal Dini Çalışmalar Konferansı'ndaki Konuşmasının Ruhundan Ders Almak]", *Yunnan şihuy cuyi şueyuan xuebao [Yunnan Sosyalizm Üniversitesi Dergisi]*, (15 Haziran 2017), 40-55.

modern düzene nasıl entegre olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Stepanitz'in "Sosyo-Ekonomik İdeolojik Mücadelede İslam'ın Rolü" adlı çalışması, İslam ekonomisinin ideolojik ve sosyo-ekonomik boyutlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Araştırmacı, özellikle sömürge sonrası dönemde İslam'ın ekonomik ve toplumsal dönüşümdeki rolüne odaklanmaktadır. Çalışmanın en dikkat çekici yönü, İslam'ın yalnızca bir inanç sistemi olarak değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma ve toplumsal reform süreçlerinde pratik bir çerçeve sunma işlevini de üstlendiğini ortaya koymasıdır. Bu bağlamda, dinin bağımsızlık sonrası ülkelerde ideolojik bir araç olarak kullanımı, modernleşme sürecinin özgün bir boyutunu oluşturmaktadır.⁵²

Polonskaya ve Yonova'nın "İslam Ekonomisi Teorisinin Toplumsal Özü ve Siyasi Eğilimi" adı ile Çinceye kazandırılan araştırması ise İslam ekonomisinin geleneksel ve modern unsurları birleştirme çabasını analiz etmektedir. Yazarlar, İslam ekonomisinin hem kapitalist hem de sosyalist sistemlerden farklılaşan yönlerini ortaya koyarak, özgün bir alternatif model sunduğunu savunmaktadır. Çalışmada özellikle sosyal adalet, zekât ve faiz yasağı gibi temel ekonomik ilkelerin toplumsal eşitsizlikleri azaltmadaki rolü vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, İslam ekonomisinin modern ekonomik sorunlara geleneksel değerler temelinde çözümler üretme potansiyelini göstermektedir.⁵³ Gene Polonskaya ve Yonova'nın araştırması farklı çevirmen tarafından "İslam Ekonomisi" Kavramı: Toplumsal Öz ve Siyasi Eğilim" adı ile Çinceye kazandırılmış olup İslam ekonomisinin geleneksel doktrinlerle modern ekonomik yapıları birleştirme çabasını analiz etmektedir. Çalışma, zekât ve faiz yasağı gibi ekonomik ilkelerin modern uygulamalarını inceleyerek, sistemin hem kapitalist hem de sosyalist modellere alternatif oluşturma potansiyelini ortaya koymaktadır.⁵⁴

Nan Wenyan'ın "İslam'ın İş ve Ekonomiye Etkisi" başlıklı çalışması, İslam'ın ticari faaliyetler üzerindeki etkisini mercek altına almaktadır. Ticaretin dini ve ekonomik bir araç olarak sosyal birliği güçlendirme işlevini tartışan araştırmacı, bireysel ticaret özgürlüğü ile etik kurallar arasındaki dengenin önemini vurgulamaktadır.⁵⁵

⁵² Stepanitz, "Yisilan Ciao Zaişihui Cingci Şişing Doceng Cong Di Zuo Yong [sosyo-Ekonomik İdeolojik Mücadelede İslam'ın Rolü]".

⁵³ Polonskaya - Yonova, "Yisilan Jingji Lilun De Şihui Şıcı He Cengci Çuşing [İslam Ekonomisi Teorisinin Toplumsal Özü ve Siyasi Eğilimi]".

⁵⁴ Polonskaya - Yonova, "Yisilan Cingci De Gainian Şehui Şıcı Cengci Çingsing ["İslam Ekonomisi" Kavramı: Toplumsal Öz Ve Siyasi Eğilim]".

⁵⁵ "Yisilan Ciao Duy Şingye Cingci Di Yingsiang [İslam'ın İş ve Ekonomiye Etkisi]".

Wang Zhengwei'nin "İslam Ekonomi Sistemi Anahatları" adlı araştırması, İslam ekonomisinin teorik temellerini Kur'an, Sünnet, İcma ve Kıyas çerçevesinde detaylandırmaktadır. İslam hukuku'na dayalı ekonomik sistemlerin modernleşme süreçlerini inceleyen çalışma, özellikle İran ve Körfez ülkelerindeki uygulamaları analiz ederek teorik çerçeve ile pratik uygulamalar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.⁵⁶

Yang Zhiyin'in "müslüman Sosyal Hayatında Kur'an ve Siyasi Ekonomik Düşünceler" isimli çalışması, İslam ekonomisinin Kur'ani ilkelerini modern dünya bağlamında değerlendirmektedir. Çin'deki Müslüman toplulukların ekonomik yaşamını inceleyen araştırmacı, faiz yasağı, adil ölçü ve zekât gibi uygulamaların toplumsal eşitsizlikleri gidermedeki rolünü vurgulamaktadır.⁵⁷

Bu çalışmalar, İslam'ın sadece bir inanç ve ibadet sistemi değil, aynı zamanda kapsamlı bir ekonomik ve sosyal sistem olarak tarihsel ve çağdaş bağlamda nasıl işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. M. Stepanitz'in sömürge sonrası dönemde İslam'ın ideolojik ve sosyo-ekonomik dönüşümdeki rolünü ele alan eseri, dinin toplumsal reformlarda bir araç olarak nasıl konumlandığını göstermektedir. Polonskaya ve Yonova'nın araştırmaları, İslam ekonomisinin kapitalist ve sosyalist modellerden ayrılan özgün yapısını, sosyal adalet ve faiz yasağı gibi ilkeler etrafında tanımlayarak, bu sistemin modern ekonomik sorunlara alternatif oluşturma potansiyeline dikkat çekmektedir. Nan Wenyan'ın çalışması, İslam'ın ticaret ahlakı ve ekonomik etiğe katkısını vurgulayarak, bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluk arasındaki dengeyi ön plana çıkarmaktadır. Wang Zhengwei'nin doktora tezi ise İslam iktisadının fikhî temellerini sistematik biçimde incelemiş ve Kur'an, Sünnet, icmâ ve kıyas gibi kaynakların ışığında teorik yapı ile pratik uygulamalar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Bu çerçevede İran ve Körfez ülkeleri örnekleri üzerinden somutlaştırılan analiz, teorik sistemin çağdaş kurumlar üzerinden nasıl hayata geçirildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Son olarak, Yang Zhiyin'in Çinli Müslüman topluluklar üzerinden yürüttüğü saha temelli değerlendirme, Kur'anî ilkelerin modern sosyal yapılarla nasıl bütünleştiğini; özellikle faiz yasağı, adaletli ölçü ve zekât gibi mekanizmaların gelir dağılımı ve toplumsal eşitlik açısından taşıdığı önemi gözler önüne sermektedir. Genel olarak bu literatür, İslam ekonomisinin yalnızca

⁵⁶ Wang Zhengwei, *Yisilen Cingci Cıdu Lungang [İslam Ekonomi Sistemi Anahatları]*.

⁵⁷ Yang Zhiyin, "Gulencing Ci Musilin Şihuy Şinghup Cong Dı Cıngcı Cıngci Şue Şışınag- Şueşi Şicınping Zong Şuci Zay 2016 Nian Çuanguo Congciao Gongzuo Huuyi Şang Dı Cıanghua Cıngşın [müslüman Sosyal Hayatında Kur'an ve Siyasi Ekonomik Düşünceler—Genel Sekreter Xi Jinping'in 2016 Ulusal Dini Çalışmalar Konferansı'ndaki Konuşmasının Ruhundan Ders Almak]".

ilkesel değil, aynı zamanda kurumsal ve toplumsal düzeyde uygulanabilir bir sistem sunduğunu; modernleşme, sosyal bütünleşme ve adalet arayışında etkili bir alternatif paradigmaya işaret ettiğini ortaya koymaktadır.

1.5 İslam Finans ve Ekonomi Sistemi

İslam finans ve ekonomi sistemi üzerine yapılan çalışmalar, teorik çerçevesi, tarihsel gelişimi ve modern ekonomik yapılarla etkileşimi açısından önemli bir literatür oluşturmaktadır. Bu bağlamda altı çalışma yer almaktadır, ilgili çalışmalar kronolojik sırayla ele alınarak İslam ekonomisinin temel ilkeleri ve güncel tartışmaları ortaya konmuştur. İlk olarak Liu Yun'un 2004 yılında yayımladığı “İslamın Ekonomi Görüşü”⁵⁸ adlı çalışması, İslam ekonomisinin temel prensiplerini ve tarihsel süreçteki dönüşümünü ele almıştır. Liu Yun, Zhejiang Normal Üniversitesi'nde profesör olup, Afrika politikaları ve uluslararası ilişkiler üzerine uzmanlaşmıştır. 2007 yılında Yin Jian ve Wu Na tarafından kaleme alınan “İslami Finans Ekonomik Düşüncesi Üzerine”⁵⁹ adlı çalışma, İslami finansın ekonomik sistemlerle olan ilişkisini incelemektedir. 2010 yılında Minjing'in kaleme aldığı “İslam Hukuku ve Klasik İslam Ekonomisi”⁶⁰ adlı eser, İslam ekonomisinin klasik dönemindeki yapısına ve hukukî temellerine odaklanmıştır. Minjing, Lanzhou Üniversitesi'nde profesör olup, tarih ve İslam hukuku üzerine çalışmalar yapmaktadır. 2015 yılında Zhang Zhixiang tarafından yazılan “İslam İktisat Düşüncesi Üzerine Kısa Bir Tartışma”⁶¹ adlı çalışma, din ve ekonomi ilişkisini teorik düzeyde analiz etmektedir. Zhang Zhixiang, Guangdong İl Komitesi Parti Okulu'nda profesör olarak görev yapmakta ve Guangdong Eyaleti Dinler Derneği Başkan Yardımcılığı görevini yürütmektedir. 2017 yılında Shi Jinchuan, Ren Xiaomeng ve Pan Shiyuan tarafından kaleme alınan “Din, Resmi Kurumlar ve Ekonomik Büyüme - İslami Finansla Dayalı Teorik Araştırma”⁶² adlı eser, İslami finansın ekonomik büyümeye etkisini ele almıştır. Son olarak, 2020 yılında Xu Nuo tarafından hazırlanan “İslam Ülkelerindeki Finansal Gelişiminin

⁵⁸ Liu Yun, “Yisilan Cıao Dı Cingci Guan [İslamın Ekonomi Görüşü]”, *Şibey şı da şuebao (şihuy kixue ban) [Şibey Normal Üniversitesi]*, (30 Ağustos 2004), 47-52.

⁵⁹ Yin Jian - Wu Na, “Şı Lun Yisilan Cinrong Cingci Sıxiang [İslami Finans Ekonomik Düşüncesi Üzerine]”, *Ciegi yuekan [Aylık Fiyat Dergisi]*, (15 Aralık 2007), 89-90.

⁶⁰ Minjing, “Yisilan Fa Yü Gudian Yisilan Cingci [İslam Hukuku ve Klasik İslam Ekonomisi]”, *Şiya feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, (10 Haziran 2010), 11-16.

⁶¹ Zhang Zhixiang, “Şı Lun Yisilen Jiao Dı Cingci Sıxiang [İslam İktisat Düşüncesi Üzerine Kısa Bir Tartışma]”, *Guangcu shihuy cuyi xueyuan xuebao [Guangzhou Sosyalizm Üniversitesi]*, (20 Ekim 2015), 69-72.

⁶² Shi Jinchuan vd., “Zongciao Cengşı Cıdu Yü Cingci Zingcang-Cıyu Yisilen Cingrong Dı Lilun Yenciu [din, Resmi Kurumlar ve Ekonomik Büyüme - İslami Finansla Dayalı Teorik Araştırma]”, *Şihuy kışue canşian [sosyal Bilimler Cephesi Dergisi]*, (01 Mayıs 2017), 47-58.

Ekonomik Büyüme Üzerindeki Teorik ve Ampirik Analizi - 33 İslam Ülkesinin Panel Verilerine Dayanan Ampirik Bir Çalışma”⁶³ adlı yüksek lisans tezi, İslam ülkelerinin finansal gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ampirik veriler ışığında incelemektedir.

Yıl	Çalışma sayısı
2004	1
2007	1
2010	1
2015	1
2017	1
2020	1

Yukarıdaki çalışmaların detayına gelince Liu Yun’un “İslam’ın Ekonomi Görüşü” adlı çalışması, İslam ekonomisinin temel prensiplerini bireysel ve toplumsal etkiler üzerinden ele alarak bu modelin etik temellerini açıklamıştır. İslam’ın, dünya nimetlerinden faydalanmayı teşvik ederken bunu dini sorumluluklarla uyumlu hale getirdiği vurgulanmıştır. Faizsiz ekonomi modeli, sosyal adaleti sağlayan zekât ve sadaka gibi uygulamalar detaylandırılmış, bu sistemin modern ekonomik modellerle entegrasyon potansiyeli tartışılmıştır. Liu Yun’un çalışması, İslam ekonomisinin sosyal adalet ve etik değerler çerçevesinde bireylerin ve toplumların yaşamına nasıl katkı sunduğunu öne çıkarmaktadır.⁶⁴

Bu yaklaşıma paralel olarak, Yin Jian ve Wu Na’nın “İslami Finans Ekonomik Düşüncesi Üzerine” isimli çalışması, İslam ekonomisinin özgün prensiplerini, küresel ekonomiyle entegrasyon sürecindeki zorlukları detaylandırmıştır. Faiz yasağı, servetin adil dağılımı gibi etik ilkelere odaklanılmış, bu prensiplerin İslam ülkelerindeki uygulamalarını incelemiştir. Teknolojik gelişmelere uyum sağlama, finansal kapasite eksikliği ve İslam ülkeleri

⁶³ Xu Nuo, *Yisilen Gocia Cinrong Facan Duy Cingci Zengcang Dı Lilun Ya Şıcing Fınci-Ciyu 33 Gı Yisilen Guocia Mianbao Şıcu Dı Şıcing Yenciu [İslam Ülkelerindeki Finansal Gelişiminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Teorik ve Ampirik Analizi - 33 İslam Ülkesinin Panel Verilerine Dayanan Ampirik Bir Çalışma]* (Pekin, Çin: Şoudu cingci maoyi daşue [Başkent ekonomi ve işletme üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2020).

⁶⁴ “Yisilan Cıao Dı Cingci Guan [İslamın Ekonomi Görüşü]”.

arasındaki iş birliği yetersizliği gibi entegrasyon zorlukları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, İslam ekonomisinin küresel sistemdeki rolünü değerlendirerek bu modele yönelik gelişim alanlarını tanımlamaktır.⁶⁵

Minjing'in "İslam Hukuku ve Klasik İslam Ekonomisi" adı ile yayımladığı çalışma ise İslam hukukunun ekonomik sistem üzerindeki etkilerini detaylandırarak sistemin hukuki temellerine odaklanmıştır. Kur'an, sünnet, kıyas ve icma gibi kaynaklardan hareketle adalet, dürüstlük, helal kazanç ve faiz yasağı gibi ilkeler açıklanmış, piyasa denetimi ve devletin ekonomideki rolü ele alınmıştır. Ayrıca, tarihsel bir perspektif sunularak klasik İslam ekonomisinin Avrupa ticaretine olan etkileri tartışılmıştır. Bu analiz, İslam hukukunun ekonomik işleyiş üzerindeki dönüştürücü etkilerini gözler önüne sermektedir.⁶⁶

Zhang Zhixiang, "İslam İktisat Düşüncesi Üzerine Kısa Bir Tartışma" isimli çalışmada, İslam ekonomisinin üretim, bölüşüm, tüketim ve ticaret gibi temel alanlarını analiz etmiştir. Üretimde emeğin kutsallığı, bölüşümde zekât ve faiz yasağı, ticarete dürüstlük ve tüketimde aşırılığın reddi gibi konular öne çıkarılmıştır. İslam ekonomisinin kapitalist ve sosyalist sistemlerden farklılığı, sürdürülebilirlik ve dayanışma temelleriyle vurgulanmıştır. Bu bağlamda Zhang Zhixiang, İslam ekonomisinin teorik temellerini detaylandırarak uygulamalardaki özgün katkılarını ortaya koymuştur.⁶⁷

Shi Jinchuan, Ren Xiaomeng ve Pan Shiyuan tarafından kaleme alınan "Din, Resmi Kurumlar ve Ekonomik Büyüme - İslami Finansla Dayalı Teorik Araştırma" adlı çalışma ise İslam ekonomisini resmi ve gayri resmi kurumların ekonomik büyüme üzerindeki etkileri bağlamında incelemiştir. Shi Jinchuan, İslam finans sisteminin etik ilkelerle şekillenen teorik bir model geliştirmiş, resmi (hukuki çerçeve) ve gayri resmi (din, ahlak) unsurların ekonomik büyümeye olan etkisini analiz etmiştir.⁶⁸

Xu Nuo ise bu teorik modelin ampirik boyutunu 33 İslam ülkesinden elde edilen verilerle desteklemiştir. 1998-2018 dönemine odaklanan "İslam Ülkelerindeki Finansal Gelişiminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Teorik ve Ampirik" adlı bu çalışma, İslam finansının ekonomik büyümeye katkılarını somut verilerle ortaya koymuştur. Özellikle düşük

⁶⁵ "Şi Lun Yisilan Cinrong Cingci Sixiang [İslami Finans Ekonomik Düşüncesi Üzerine]".

⁶⁶ "Yisilan Fa Yü Gudian Yisilan Cingci [İslam Hukuku ve Klasik İslam Ekonomisi]".

⁶⁷ "Şi Lun Yisilen Jiao Dı Cingci Sıxiang [İslam İktisat Düşüncesi Üzerine Kısa Bir Tartışma]".

⁶⁸ Shi Jinchuan vd., "Zongciao Cengşı Cıdu Yü Cingci Zingcang-Ciyu Yisilen Cingrong Dı Lilun Yenciu [din, Resmi Kurumlar ve Ekonomik Büyüme - İslami Finansla Dayalı Teorik Araştırma]".

Müslüman nüfuslu bölgelerde bile bu sistemin potansiyeline vurgu yapılmış ve “Bir Kuşak Bir Yol” projesi bağlamında uluslararası iş birliği tartışılmıştır.⁶⁹

Bu çalışmalara bütüncül bakıldığında Liu Yun’un bireysel ve toplumsal etkiler üzerine yaptığı değerlendirmeler, Yin Jian ve Wu Na’nın küresel entegrasyon zorluklarına dair analizleriyle örtüşmektedir. Minjing’in İslam hukukunun ekonomik sistemdeki rolünü açıklaması, bu sistemin hem etik hem de hukuki dayanaklarını ortaya koyarken, Zhang Zhixiang’ın üretim ve ticaret süreçlerine dair yorumları bu teorik temelleri pratik bir bağlama oturtmaktadır. Shi Jinchuan ve Xu Nuo’nun çalışmaları ise teorik ve ampirik düzeyde İslam finans sisteminin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini geniş bir perspektiften ele almıştır.

⁶⁹ Xu Nuo, *Yisilen Gocia Cinrong Facan Duy Cingci Zengcang Dı Lilun Ya Şıcing Fıncı-Cıyu 33 Gı Yisilen Guocia Mianbao Şıcu Dı Şıcing Yenciu [İslam Ülkelerindeki Finansal Gelişmenin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Teorik ve Ampirik Analizi - 33 İslam Ülkesinin Panel Verilerine Dayanan Ampirik Bir Çalışma]*.

Bu çalışmada ele alınan beş ana başlık çerçevesinde, İslam ekonomisinin teorik, tarihsel, kurumsal ve uygulamalı yönleri hem küresel hem de Çin bağlamında incelenmiştir. 1980 sonrası dönemde Çin’de İslam iktisadı alanında gerçekleştirilen akademik çalışmalar, bu alanda hem niceliksel hem de niteliksel anlamda dikkate değer bir gelişim sergilemiştir. İlk aşamada daha çok faiz yasağı, zekât, adil ticaret ve helal kazanç gibi temel İslam iktisadı prensiplerine odaklanan çalışmalar, 2001 yılında Masudul Alam Choudhury’nin eserlerinin Çin literatürüne kazandırılmasıyla teorik düzlemde yeni bir ivme kazanmıştır. Bu dönemde İslam ekonomisinin metodolojik temellerine ilişkin tartışmalar yaygınlaşmış; özellikle 2001–2012 yılları arasında teorik ve fikhî odaklı araştırmaların sayısında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. 2007 sonrasında ise tarihsel ve kavramsal analizler ön plana çıkmış, klasik İslam düşünürlerinin görüşleri çağdaş iktisadi sorunlarla ilişkilendirilerek disiplinlerarası bir inceleme çerçevesi benimsenmiştir. Bu gelişmeler, İslam ekonomisinin yalnızca tarihsel ve normatif bir sistem değil, aynı zamanda modern ekonomik yapı ve sorunlarla uyumlu biçimde yeniden yorumlanabilecek dinamik ve alternatif bir paradigma sunduğunu göstermektedir. Çalışmanın 1.1 ve 1.2 bölümlerinde ortaya konduğu üzere, sosyal adalet, gelir dağılımı, ahlaki sorumluluk ve birey-toplum dengesi gibi ilkeler İslam ekonomisinin teorik çekirdeğini oluşturmakta; bu ilkeler modern bağlamda yeniden yorumlanarak günümüz ekonomik düşüncesine katkı sunmaktadır. 1.3 ve 1.5 numaralı çağdaş yaklaşımlar ve sistem analizleri bölümlerinde, İslam ekonomisinin küresel sistemle etkileşim kapasitesi, kurumsallaşma süreçleri ve ampirik düzeydeki etkileri detaylı biçimde ele alınmıştır. Özellikle Malezya örneği ve 33 İslam ülkesine yönelik panel veri analizleri, İslam finans sisteminin ekonomik büyüme ve kurumsal dayanıklılık üzerindeki katkılarını somut verilerle desteklemektedir. 1.4 numaralı bölüm ise İslam’ın sosyal sistem kurucu rolünü ortaya koyarak, ekonomik sistemin yalnızca teknik değil aynı zamanda etik, ahlaki ve kültürel boyutlara sahip olduğunu vurgulamıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Çin’de 1980–2024 yılları arasında İslam iktisadı üzerine yapılan çalışmalar, teorik derinlik, tarihsel bağlam, kavramsal zenginlik ve pratik uygulama alanlarını bütüncül bir yaklaşımla birleştirmiştir. Bu literatür, İslam ekonomisinin hem İslam dünyası hem de küresel ekonomi literatürü içinde etik temelli, sosyal sorumluluk odaklı, sürdürülebilir ve kurumsallaşabilir bir alternatif sistem olarak değerlendirilmesini mümkün kılmıştır. Çin bağlamında yürütülen araştırmalar ise, bu küresel paradigmaya yerel bir katkı sunmakta; İslam ekonomisinin farklı sosyo-politik ortamlarda nasıl yeniden inşa edilebileceğine dair zengin örnekler sunarak alanın akademik çeşitliliğini artırmaktadır.

2. İslam Ekonomisinde Etik, Sosyal Adalet ve Sürdürülebilir Kalkınma

İslam ekonomisi, sadece finansal kazanç elde etmeyi değil, toplumsal adaletin sağlanmasını, etik değerlerin korunmasını ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde yürütülmesini esas alan bir sistem sunmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin yalnızca bireysel refaha değil, aynı zamanda toplumun genel iyiliğine hizmet etmesi gerektiği anlayışı, İslam iktisat düşüncesinin temel dinamiklerinden biridir.⁷⁰ Bu çerçevede, etik ilkelere dayalı ekonomik modellerin geliştirilmesi, İslam ekonomisinin teorik temellerini sağlamlaştırdığı gibi, modern ekonomik sistemlerle olan entegrasyon süreçlerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu kısımda, toplamda 36 akademik çalışma dört ana başlık altında incelenmiştir. İlk olarak, İslam iktisat düşüncesinin tarihsel ve teorik temellerini ele alan 11 çalışma, İslam iktisadı mirasının zengin tarihsel arka planını ve günümüz ekonomik sorunlarına yönelik çözüm önerilerini değerlendirmiştir. İkinci olarak, İslam iktisat düşüncesinin felsefi ve etik boyutlarına odaklanan 11 çalışma, İslam ekonomisinin adalet, dürüstlük ve toplumsal refah gibi temel ilkelere dayandığını ortaya koymuştur. Üçüncü olarak, İslam iktisadı düşüncesinin sosyo-ekonomik kalkınma ile ilişkisini inceleyen dokuz çalışma, İslam ekonomisinin sosyal adalet ve ekonomik kalkınma açısından sunduğu katkıları analiz etmiştir. Son olarak, İslam ekonomisinin uygulamalı alanları üzerine yapılan beş çalışma, faizsiz finans, etik kredi sistemleri ve Tekâfül sigorta modeli gibi konuları tartışarak, İslam ekonomisinin modern finansal sistemlerle uyumunu değerlendirmiştir.

Genel olarak, bu bölümde değerlendirilen çalışmalar, İslam ekonomisinin sürdürülebilir ve etik temelli bir ekonomik model olarak günümüz küresel finans sistemi içinde nasıl bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, modern finans sistemleriyle entegrasyon sürecinde karşılaşılan zorluklar ve İslam ekonomisinin bu zorluklara sunduğu çözümler ele alınarak, gelecekte bu alanda geliştirilebilecek inovatif yaklaşımlar üzerine de önemli çıkarımlarda bulunulmuştur.

2.1. İslam İktisat Düşüncesinin Temelleri ve Tarihsel Perspektifi

Bu kısımda Çin'de yapılmış olan İslam iktisadı düşüncesinin temelleri ve tarihsel perspektifini ele alan 11 çalışma kronolojik bir düzende sunulmuş ve tematik bir yaklaşımla incelenmiştir. İlk olarak, 1988 Hong Xingbo tarafından kaleme alınan "İslam Ülkeleriyle

⁷⁰ Meliha Nur Köstepen, "İslam İktisadi Perspektifinden Sosyal Adalet ve Kalkınma", *Maruf İktisat İslâm İktisadi Araştırmaları Dergisi* 8 (31 Aralık 2024), 54-57.

Ekonomik ve Teknolojik İşbirliğinin Geliştirilmesinin Teşvik Edilmesi"⁷¹ adlı çalışma yer almaktadır. Bu çalışmayı, 1989 yılı Liu Tianming tarafından yazılan "İslami Değerler ve Arap İmparatorluğunun Ekonomik Refahı"⁷² başlıklı eser takip etmektedir. Yazar, Ningxia Sosyal Bilimler Akademisi'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Her iki çalışma da İslam ekonomisinin gelişimi ve Arap dünyasındaki etkilerine odaklanmaktadır. 2001'de yayımlanan "Orta Doğu'daki İslami Canlanma Hareketinin Ekonomik Kökleri Üzerine"⁷³ başlıklı makale, Zhan Jiafeng ve Zhang Jinrong tarafından hazırlanmıştır. Yazarlardan Zhan Jiafeng ve Zhang Jinrong ikisi de 1968 doğumlu olup Çin'in Hebei eyaletinin Nanpi bölgesindedir. Her ikisi de Shi Jia Zhuang Ordu Komuta Akademisi'nde siyaset teorisi alanında öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır. Yin Shiwei tarafından 2006 yazılan "Çin İslami Ekonomi Düşüncesi ile Antik Ekonomik Düşünce Arasındaki Benzerliklere ve Farklılıklara Bir Bakış"⁷⁴ başlıklı makale, Çin'deki İslam ekonomisi ile diğer ekonomik düşünceler arasındaki ilişkileri ele almaktadır. Yazar, 1952 doğumlu olup Tianjin Finans ve Ekonomi Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Li Rongjian ve Wang Peng tarafından 2007 yazılan "Arap İmparatorluğu Neden Merkantilizmi Üretmedi"⁷⁵ adlı makale takip etmektedir. Aynı yazarlar, "Arap İmparatorluğunun Merkantilizmi Üretmekte Neden Başarısız Olduğunun Kısa Bir Analizi"⁷⁶ başlıklı ikinci bir çalışmayı gene aynı sene yayımlamışlardır. Her iki makale de Arap dünyasında ekonomik düşüncenin gelişimini değerlendirmektedir. Li Rongjian, Wuhan Üniversitesi Tarih Fakültesi'nde profesör olup, Arap dünyası üzerine uzmanlaşmış bir akademisyendir. Wang Peng ise Hubei Üniversitesi Tarih ve Kültür Fakültesi'nde yüksek lisans öğrencisi olarak eğitim görmüş ve Tsinghua Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. 2008'de Liu Tianming tarafından yazılan "İslam Klasik İktisat Düşüncesinin

⁷¹ Hong Xingbo, "Tuydong Facan Yü Yisilen Guojia Dı Cingci Cişu Hızuo [İslam Ülkeleriyle Ekonomik Ve Teknolojik İşbirliğinin Geliştirilmesinin Teşvik Edilmesi]", *Congguo Cinrong [Çin Finansı]*, (15 Şubat 1988), 59.

⁷² Liu Tianming, "Yisilen Jiao Dı Jiazhuiguan Yü Alabo Diguó Dı Jingji [İslami Değerler Ve Arap İmparatorluğunun Ekonomik Refahı]", *Ningxia Shehui Kexue [Ningxia Sosyal Bilimler]* 28-33 (28 Ekim 1989).

⁷³ Zhan Jiafeng, Zhang Jinrong, "Lün Zhongdong Diqü Yisilen Fuxing Yüdong Dı Jingji Ginyuan [Orta Doğu'daki İslami Canlanma Hareketinin Ekonomik Kökleri Üzerine]", *Ningxia Shehui Kexue [Ningxia Sosyal Bilimler]*, (30 Ekim 2001), 44-49.

⁷⁴ Yin Shiwei, "Zhongguo Yisilen Jingji Sixiang Yü Gudey Jingji Yitong Guankuy [Çin İslami Ekonomi Düşüncesi ile Antik Ekonomik Düşünce Arasındaki Benzerliklere Ve Farklılıklara Bir Bakış]", *Tianjin Seyjing Daşö Şöbao [Tianjin Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergisi]*, (06 Ağustos 2006), 73-77.

⁷⁵ Li Rongjian, Wang Peng, "Alabo Diguó Wıyılı Mıy Ning Çenşıg Cong Şag Cuyi [Arap İmparatorluğu Neden Merkantilizmi Üretmedi]", *Alabo Şıcy Yenjiu [Arap Dünyası Çalışmaları]*, (15 Kasım 2007).

⁷⁶ Li Rongjian, Wang Peng, "Çien Şi Alabo Diguó Wy Nıg Çenşıg Şag Cuyi Dı Yüenyin [Arap İmparatorluğunun Merkantilizmi Üretmekte Neden Başarısız Olduğunun Kısa Bir Analizi]", *Wuhen Daşö Şöbav [Wuhan Üniversitesi Dergisi]*, (23 Kasım 2007), 59-60.

Özelliklerine Giriş"⁷⁷ başlıklı çalışma, klasik İslam iktisadı düşüncesinin temel unsurlarını ele almaktadır. 2010'da Du Faxing ve Cao Qingfeng tarafından yayımlanan "Ortaçağ Arap-İslam İktisadi Düşüncesi" ⁷⁸ başlıklı makale, İslam iktisadı düşüncesinin tarihsel gelişimine odaklanmaktadır. Yazıtlardan Du Faxing 1975 doğumlu Qinghai, Xininglidir. Hukuk alanında uzmanlaşmış bir akademisyendir. Diğer yazar Cao Qingfeng, 1976 doğumlu, Hebei, Laotinglidir. İslam araştırmaları alanında doktora çalışmaları yapmış ve İslam ekonomisi ile Ortaçağ İslam düşüncesi üzerine akademik çalışmalar yürütmektedir. 2011'de Ma Zhongjie tarafından yazılan "İslami İktisat Düşüncesine Kısa Bir Giriş"⁷⁹ başlıklı çalışma, İslam hukuku ve ekonomisi arasındaki ilişkiye ışık tutmaktadır. Ma Zhongjie, 1935 doğumlu, Ningxia Tongxinli, Hui etnik kökenine sahip bir akademisyen ve din adamıdır. Çin İslam Derneği'nde uzun yıllar danışman olarak görev yapmış, İslam hukuku ve ekonomisi üzerine çalışmalarda bulunmuştur. 2012'de Ma Liqiang tarafından kaleme alınan "İslam İktisat Düşüncesinin Özellikleri ve Temel Ruh"⁸⁰ adlı çalışma, İslam ekonomisinin temel ilkelerini ve felsefesini ele almaktadır. Ma Liqiang, Çin İslam Derneği'nde görev yapan bir akademisyen ve araştırmacıdır. Son olarak, 2021'de Xiao Ling tarafından yazılan "Arap Kültür Geleneğindeki 'Tüccar' Eğilimi"⁸¹ başlıklı makale yer almaktadır. Xiao Ling, Pekin İkinci Yabancı Diller Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Araştırmaları, Arap çağdaş düşüncesi, Arap kültür geleneği ve modernleşme süreçleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Çalışma yılı	Çalışma sayısı
1988	1
1989	1
2001	1

⁷⁷ Liu Tianming, "Yisilen Cigdien Cigci Sişiang Tıdien Geylün [İslam Klasik İktisat Düşüncesinin Özelliklerine Giriş]", *Alabo Şicie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Temmuz 2008), 24-30.

⁷⁸ Du Faxing, Cao Qingfeng, "Cogşıcı Alabo Yisilen Cigci Sişiang [Ortaçağ Arap-İslam İktisadi Düşüncesi]", *Yibin Tei Mi Yi Cigci Sişiang Yenjiu [İbn Teymiyye'nin İktisat Düşüncesi Üzerine Bir İnceleme]* 11-15 (25 Eylül 2010).

⁷⁹ Ma Zhongjie, "Yisilen Cigci Sişiang Çien Şo [İslami İktisat Düşüncesine Kısa Bir Giriş]", *Cogguo Musilin [Çinli Müslümanlar]*, (31 Mart 2011), 17-19.

⁸⁰ Ma Liqiang, "Yisilen Cigci Sişiang Tıdien Ji Çi Cibin Cigşın [İslam İktisat Düşüncesinin Özellikleri Ve Temel Ruh]", *Cogguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Ocak 2012), 19-24.

⁸¹ Xiao Ling, "Alabo Vinhua Çüentog Cog Dı Cogşag Çigşiang [Arap Kültür Geleneğindeki "Tüccar" Eğilimi]", *Alabo Yenjiu Lün Sog [Arap Çalışmaları]*, (30 Kasım 2021), 21-32.

2006	1
2007	2
2008	1
2010	1
2011	1
2012	1
2021	1

İslam iktisat düşüncesi, tarihsel süreç içinde farklı coğrafyalarda ve ekonomik sistemlerde çeşitli şekillerde uygulanmış, zamanla modern ekonomiye alternatif modeller geliştirmeye yönelik teorik ve pratik katkılar sunmuştur.⁸² Bu bağlamda Hong Xingbo 1988 yılında yayımladığı "İslam Ülkeleriyle Ekonomik ve Teknolojik İşbirliğinin Geliştirilmesini Teşvik Etmek"⁸³ başlıklı makalesi, Çin'in İslam ülkeleriyle ekonomik iş birliği politikalarını, özellikle Ningxia bölgesindeki yatırım ve finans stratejileri üzerinden değerlendirmektedir. Çalışma, Çin'in İslam dünyasından sermaye çekme politikalarını, sanayi modernizasyonunu ve teknoloji transferlerini ele alarak, uluslararası ekonomik ilişkilerin bölgesel kalkınmaya etkisini tartışmaktadır.

Gene bu bağlamda Liu Tianming'in 1989 yılında yayımladığı "İslami Değerler ve Arap İmparatorluğu'nun Ekonomik Refahı"⁸⁴ adlı çalışması, İslam'ın ahlaki ve ekonomik ilkelerinin Arap İmparatorluğu'nun ekonomik büyümesine katkılarını incelemektedir. Faiz yasağı, zekât ve sadaka gibi mekanizmaların sosyal dayanışmayı güçlendirdiği ve ticaretin teşvik edilmesiyle ekonomik dinamizmin sağlandığı vurgulanmaktadır. Çalışma, İslam ekonomisinin sadece

⁸² Fethi Yıldırım, "Dünyada Adından Söz Ettiren İktisadi Sistemler ve Kısa Değerlendirmesi", *Journal of International Scientific Researches*, (31 Aralık 2018), 885-888.

⁸³ Hong Xingbo, "Tuydong Facan Yü Yisilen Guojia Dı Cingci Cişu Hızuo [İslam Ülkeleriyle Ekonomik Ve Teknolojik İşbirliğinin Geliştirilmesinin Teşvik Edilmesi]".

⁸⁴ Liu Tianming, "Yisilen Jiao Dı Jiazhuiguan Yü Alabo Diguó Dı Jingji [İslami Değerler Ve Arap İmparatorluğunun Ekonomik Refahı]".

teorik bir sistem olmadığını, tarihsel olarak da başarılı uygulamalara sahip olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

2001 yılında Zhan Jiafeng ve Zhang Jinrong tarafından yayımlanan "Ortadoğu'daki İslami Uyanış Hareketinin Ekonomik Kökleri Üzerine"⁸⁵ başlıklı makale, modern Orta Doğu'daki İslami hareketlerin yükselişinde ekonomik faktörlerin belirleyici rolünü incelemektedir. Sömürgecilik sonrası ekonomik bağımlılığın, sanayileşme eksikliğinin ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin İslami hareketleri nasıl güçlendirdiği analiz edilmektedir. Çalışma, ekonomik adalet söylemlerinin, yolsuzluk karşıtı duruşun ve toplumsal eşitsizliklere karşı geliştirilen politikaların, bu hareketlere geniş halk desteği kazandırdığını vurgulamaktadır.

Yin Shiwei'nin 2006 yayımladığı "Çin İslami Ekonomi Düşüncesi ile Antik Ekonomik Düşünce Arasındaki Benzerliklere ve Farklılıklara Bir Bakış"⁸⁶ adlı çalışması, İslam ekonomisi ile geleneksel Çin ekonomik anlayışını karşılaştırmaktadır. Çalışma, her iki sistemin adalet, sosyal yardımlaşma ve ekonomik istikrar üzerine kurulu olmasına rağmen, faiz yasağı ve mülkiyet ilişkileri açısından farklılıklar taşıdığını ortaya koymaktadır. Hui Müslümanlarının Çin ekonomisindeki tarihsel rolü ve İslam ekonomisinin Çin ekonomik yapısına entegrasyonu da değerlendirilmiştir.

2007 yılında Li Rongjian ve Wang Peng tarafından yayımlanan "Arap İmparatorluğu Neden Merkantilizmi Üretemedi"⁸⁷ başlıklı makale, Batı Avrupa'da merkantilizmin gelişimine kıyasla, Arap İmparatorluğu'nda neden benzer bir ekonomik modelin ortaya çıkmadığını analiz etmektedir. Çalışma, Arap ekonomisinin fetihlere dayalı bir refah anlayışına sahip olması, merkeziyetçi devlet yapısının eksikliği ve faiz yasağının sermaye birikimini sınırlaması gibi faktörlerin, merkantilist bir ekonominin gelişmesini engellediğini vurgulamaktadır.

Liu Tianming'in 2008 yılında yayımladığı "İslam Klasik Ekonomi Düşüncesinin Temel Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme"⁸⁸ adlı makale, İslam ekonomisinin temel ilkelerini analiz etmektedir. Faiz yasağı, zekât ve sadaka gibi sosyal mekanizmalar aracılığıyla gelir

⁸⁵ Zhan Jiafeng, Zhang Jinrong, "Lün Zhongdong Diqū Yisilen Fuxing Yüdong Dı Jingji Ginyuan [Orta Doğu'daki İslami Canlanma Hareketinin Ekonomik Kökleri Üzerine]".

⁸⁶ Yin Shiwei, "Zhongguo Yisilen Jingji Sixiang Yü Gudey Jingji Yitong Guankuy [Çin İslami Ekonomi Düşüncesi ile Antik Ekonomik Düşünce Arasındaki Benzerliklere Ve Farklılıklara Bir Bakış]".

⁸⁷ Lǐ Rongjian, Wang Peng, "Alabo Diguó Wıyǐ Mıy Ning Çensıg Cong Şag Cuyi [Arap İmparatorluğu Neden Merkantilizmi Üretemedi]".

⁸⁸ Liu Tianming, "Yisilen Cigdien Cigci Sısiag Tıdien Geylün [İslam Klasik İktisat Düşüncesinin Özelliklerine Giriş]".

dağılımında adaletin sağlanmasına yönelik vurgular içeren çalışma, İslam ekonomi düşüncesinin modern dünyadaki karşılığı üzerine de değerlendirmeler sunmaktadır.

2010 yılında Du Faxing ve Cao Qingfeng tarafından yayımlanan "Ortaçağ Arap-İslam İktisadi Düşüncesi—İbn Teymiyye'nin İktisadi Düşüncesi Üzerine Bir Araştırma"⁸⁹ adlı çalışma, İbn Teymiyye'nin ekonomi politikalarını incelemektedir. Piyasa düzenlemeleri, fiyat kontrolü, devletin ekonomik müdahaleleri ve mülkiyet hakları gibi konular ele alınarak, İbn Teymiyye'nin görüşlerinin modern ekonomi politikalarına etkileri analiz edilmiştir.

Ma Zhongjie'nin 2011 yılında yayımladığı "İslami İktisat Düşüncesine Kısa Bir Giriş"⁹⁰ adlı makalesi, İslam ekonomisinin temel prensiplerini ve modern ekonomik sistemlerle olan farklılıklarını analiz etmektedir. İslam ekonomisinin sadece maddi kazanç odaklı değil, aynı zamanda sosyal adalet, etik ticaret ve eşitlik üzerine kurulu olduğu vurgulanmaktadır.

Ma Liqiang'ın 2012 yılında yayımladığı "İslam İktisat Düşüncesinin Özellikleri ve Temel Ruhu"⁹¹ başlıklı makalesi ise, İslam ekonomi anlayışının ahlaki ve sosyal sorumluluk temelli bir sistem sunduğunu belirtmektedir. Servet dağılımı, ticaret ahlakı ve tüketim kurallarına ilişkin değerlendirmeler içeren çalışma, İslam ekonomisinin modern ekonomik sorunlara sunduğu alternatif çözümleri ele almaktadır.

Xiao Ling'in 2021 yılında yayımladığı "Arap Kültür Geleneğindeki 'Tüccar' Eğilimi"⁹² adlı makale, Arap toplumunun tarih boyunca ticarete verdiği önemi ve bu geleneğin kültürel ve ekonomik etkilerini incelemektedir. İslam'ın ticareti etik bir çerçeveye oturtması, kazanç ve ahlak dengesinin sağlanmasına yönelik kurallar koyması, Arap toplumunda ticaretin bir yaşam biçimi haline gelmesini desteklemiştir. Çalışma, modern ekonomi bağlamında Arap tüccar kültürünün etkilerini de tartışmaktadır.

Bu çalışmaların ortaya koyduğu hasılaya bakıldığında, Çin akademisinde İslam iktisat düşüncesine yönelik ilginin tarihsel sürekliliğini ve disiplinler arası çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. 1988'den 2021'e kadar yayımlanan on bir eser, İslam ekonomisinin ahlaki, tarihsel ve sistematik temellerini yalnızca teorik değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel bağlamlar

⁸⁹ Du Faxing, Cao Qingfeng, "Cogşıcı Alabo Yisilen Cıgci Şişiag [Ortaçağ Arap-İslam İktisadi Düşüncesi]".

⁹⁰ Ma Zhongjie, "Yisilen Cıgci Şişiag Çien Şo [İslami İktisat Düşüncesine Kısa Bir Giriş]".

⁹¹ Ma Liqiang, "Yisilen Cıgci Şişiag Tıdien Ji Çi Cibin Cıgşın [İslam İktisat Düşüncesinin Özellikleri Ve Temel Ruhu]".

⁹² Xiao Ling, "Alabo Vinhua Çüentog Cog Dı Cogşag Çıgşıag [Arap Kültür Geleneğindeki "tüccar" Eğilimi]", *Alabo Yenjiu Lün Sog [Arap Çalışmaları]*, (30 Kasım 2021), 21-32.

üzerinden değerlendirmiştir. İlk dönem çalışmalarında İslam ülkeleriyle ekonomik iş birliği, Arap İmparatorluğu'nun iktisadi yapısı ve klasik İslam iktisadının temel ilkeleri ön plandayken; 2000'li yıllardan itibaren yapılan araştırmalar, İslam düşüncesinin modern ekonomik sorunlarla ilişkisini kurarak tarihsel modellerin çağdaş karşılıklarını sorgulamaya yönelmiştir. Özellikle Yin Shiwei ve Xiao Ling'in kültürler arası karşılaştırmalı çalışmaları ile Du Faxing ve Cao Qingfeng'in İbn Teymiyye merkezli analizleri, İslam ekonomisinin evrensel ilkelerinin farklı coğrafyalarda nasıl algılandığını ve yeniden yorumlandığını ortaya koymuştur. Ancak bu çalışmaların ortaya koyduğu asıl dikkat çekici nokta, İslam iktisadına yönelik akademik ilginin yalnızca teorik düzeyde kalmadığıdır. Aksine, bu literatür, Çin'in hem iç politikasında hem de dış ilişkilerinde Müslüman toplumlarla daha etkili bir ilişki kurma, onları anlama ve gerektiğinde yönlendirme stratejisinin bir parçası olarak şekillenmektedir. Nitekim bu alandaki çalışmaların önemli bir kısmı tarih, siyaset bilimi ve ekonomi gibi stratejik disiplinlerden gelen araştırmacılar tarafından kaleme alınmış; İslam iktisadı yalnızca düşünsel bir alan değil, aynı zamanda potansiyel olarak yumuşak güç ve kalkınma diplomasisi aracı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Çin'deki İslam iktisadı literatürünün temel amacı, çoğu zaman bu düşünce sistemini sadece kavramsal düzeyde anlamaktan öte, onun Çin bağlamındaki işlevselliğini ve yönlendirilebilirliğini sorgulamak olmuştur. Tez düzeyinde bu yönlü bir analiz, çalışmayı betimleyici olmaktan çıkararak, mevcut literatürü eleştirel ve teorik derinlikte yorumlayan bir akademik katkıya dönüştürmektedir.

2.2. İslam İktisat Düşüncesinin Felsefi ve Etik Boyutları

Bu başlık altında İslam iktisat düşüncesinin felsefi ve etik boyutları üzerine yapılan akademik 11 çalışma kronolojik bir düzen içinde ele alınarak bu alandaki teorik gelişimi incelemektedir. İlk çalışma 2004 yılı Fu Daqiao tarafından kaleme alınan "Kur'an'da İnsan Ekonomik Faaliyetlerinin Temel İlkeleri: Ve İslam'ın İyilik ve Kötülük Görüşünün Analizi"⁹³ başlıklı çalışma, İslam ekonomisinin ahlaki yönlerini ele alarak bu alandaki temel prensiplere ışık tutmaktadır. Aynı sene içinde Feng Lulu tarafından yazılan "Modern İslam Ekonomisi ve Etik Özellikleri"⁹⁴ başlıklı makale, modern İslam ekonomisinin etik yapısını ele almakta ve Batılı teorisyenlerin görüşleriyle ilişkilendirmektedir. Tarih profesörü olan Feng Lulu, Ningxia

⁹³ Fu Daqiao, "Gulencig Youguen Rinly Cigci Hodog Dı Cibın Yuenzi Ciyen Şi Yisilen Jiao Dı Şen I Guen [Kuran'da İnsan Ekonomik Faaliyetlerinin Temel İlkeleri: Ve İslam'ın İyilik Ve Kötülük Görüşünün Analizi]", *Cogguo Musilin [Çinli Müslümanlar]*, (30 Mart 2004), 16-17.

⁹⁴ Feng Lulu, "Şiendey Yisilen Cigci Şöşu Jiçi Lünli Ticig [Modern İslam Ekonomisi Ve Etik Özellikleri]", *Haerbin Gogyı Daşö Şöbao [Harbin Teknoloji Enstitüsü Dergisi]*, (30 Nisan 2004), 67-71.

Üniversitesi Çin-Arap Ülkeleri Araştırma Enstitüsü'nde akademik komite başkan yardımcısı ve başkan vekili olarak görev yapmaktadır. 2005'te Gu Shiqun tarafından yazılan "İslam Ekonomi Ahlakının İlkeleri ve Özelliklerinin Analizi"⁹⁵ başlıklı makale, Kur'an ve hadislerde yer alan ekonomik etik anlayışı üzerine odaklanmaktadır. 2007'de Zheng Minsi tarafından kaleme alınan "İslam Ekonomi Düşüncesinin Analizi"⁹⁶ adlı çalışma, İslam ekonomisinin sosyal adalet ve ahlaki sistemler açısından değerlendirilmesini içermektedir. Yazar 1985 doğumlu olup, Henan, Zhengzhou'ludur. Dilbilim ve ekonomi alanında çalışmalar yapmaktadır. 2010'da Zhu Lin tarafından yazılan "İslam İktisadi Düşüncesi ve Konfüçyüs İktisadi Düşüncesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma"⁹⁷ adlı eser, İslam ve Konfüçyüs ekonomik düşüncelerini karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelemektedir. Yazar 1977 doğumlu olup, Jilin Tongyu'ludur. Şanghai Finans ve Ekonomi Üniversitesi'nden mezun olmuş, ekonomi doktoru ve öğretim görevlisidir. Aynı yıl içinde Li Yan tarafından hazırlanan "Konfüçyüsçü ve İslam Ekonomi Ahlakının Karşılaştırılması"⁹⁸ başlıklı yüksek lisans tezi, iki etik anlayış arasındaki temel farkları ortaya koymaktadır. 2011'de Ma Jinshan ve Ma Shaobiao tarafından kaleme alınan "Dini Ahlakta Ekonomik Kavramlar Üzerine Bir Çalışma: İslam ve Budizm Örnek Alınarak"⁹⁹ başlıklı çalışma, İslam ve Budist ekonomi anlayışlarını disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele almaktadır. Ma Jinshan Lanzhou Şehir Üniversitesi öğretim görevlisidir, Ma Shaobiao Kuzeybatı Milliyetler Üniversitesi yardımcı araştırmacılığı yapmıştır. 2011'de Yang Le tarafından yazılan "İslami Piyasa Ekonomisinin Etik ve Özellikleri Üzerine Bir Ön Çalışma"¹⁰⁰ adlı makale, İslam ekonomisinin piyasa dinamikleri ve etik bağlamdaki konumunu ele almaktadır. Yazar 1987 doğumlu olup, Xinjiang Normal Üniversitesi'nde etik alanında yüksek lisans eğitimi almış ve azınlık grupların etik kültürleri üzerine araştırmalar yapmaktadır.

⁹⁵ "Yisilen Jiao Cigci Lünli Yuanzi Ci Çi Tıdien Tenşi [İslam Ekonomi Ahlakının İlkeleri Ve Özelliklerinin Analizi]", *Çighey Şihuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]* 149-151 (30 Eylül 2005).

⁹⁶ Zheng Minsi, "Yisilen Jiao Cigci Sişiang Tenşi [İslam Ekonomi Düşüncesinin Analizi]", *Şagçiu Şifen Şöyüen Şöbao [Shangqiu Normal Üniversitesi Dergisi]*, (15 Mayıs 2007), 99-100.

⁹⁷ Zhu Lin, "Yisilen Jiao Cigci Sişiang Yü Rucia Cigci Sişiang Biciao Yenciu [İslam İktisadi Düşüncesi Ve Konfüçyüs İktisadi Düşüncesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma]", *Guycu Seycig Şöyüen Şöbao [Guizhou Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergisi]*, (15 Mart 2010), 12-16.

⁹⁸ Li Yan, *Rucia Yü Yisilen Cigci Lünli Sişiang Ci Bijiao [konfüçyüsçü Ve İslam Ekonomi Ahlakının Karşılaştırılması]* (Şibiy Minzu Daşö [Xi Bei Milliyetler Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2010).

⁹⁹ Ma Jinshan, Ma Shaobiao, "Zogjiao Lünli Cog Dı Cigci Guennien Yenjiu Yi Yisilen Ciao Fojiao Vıy Li [Dini Ahlakta Ekonomik Kavramlar Üzerine Bir Çalışma: İslam Ve Budizm Örnek Alınarak]", *Geygi Yü Keyfag [Reform Ve Açılma]*, (25 Haziran 2011), 191-192.

¹⁰⁰ Yang Le, "Yisilen Şıçag Cigci Lünli Ci Çitıcig Çuten [İslami Piyasa Ekonomisinin Etik Ve Özellikleri Üzerine Bir Ön Çalışma]", *Gavdig Henşo Şöbao [yükseköğretim Dergisi]*, (02 Şubat 2011), 32-33.

2012’de Wu Yan tarafından yazılan "İslam Ekonomi Ahlakı ve Arap Ülkelerinin Modernleşmesi"¹⁰¹ başlıklı makale, İslam etik ilkelerinin Arap ülkelerindeki modernleşme süreçlerine etkisini değerlendirmektedir. 2014’te Ma Yan tarafından yazılan "Modern Çin-Arap Ticareti ile İslam Ahlakı Arasındaki İlişki-Yiwu Dış Ticaret Ekonomisini Örnek Olarak Ele Alalım"¹⁰² başlıklı eser, Çin’deki Müslüman toplulukların ticari faaliyetleri ile İslam ahlakı arasındaki bağı incelemektedir. Yazar Çin Sosyal Bilimler Akademisi Etnoloji ve Antropoloji Araştırma Enstitüsü’nde yardımcı araştırmacı olarak görev yapmıştır. 2015’te Zhen Huajie tarafından kaleme alınan "İslam Ahlakı ile İktisadi Düşünce Arasındaki İlişki"¹⁰³ başlıklı makale, Orta Doğu ekonomik dinamikleri ve İslam ahlakı üzerine yoğunlaşmaktadır. Son olarak, 2020’de Xue Yingjie tarafından yazılan doktora tezi "Arap Ekonomik Ahlakı Üzerine Araştırma"¹⁰⁴, Arap dünyasındaki ekonomik etik anlayışı detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin etik boyutlarını disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alarak alandaki önemli katkıları gözler önüne sermektedir.

Yıl	Çalışma Sayısı
2004	2
2005	1
2007	1
2010	2
2011	2
2012	1
2014	1

¹⁰¹ Wu Yan, “Yisilen Cigci Lünli Şişiyag Yü Alabo Guocia Dı Şiendey Hua [İslam Ekonomi Ahlakı Ve Arap Ülkelerinin Modernleşmesi]”, *Congguo Musulin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Mart 2012), 15-17.

¹⁰² Ma Yan, “Şiendey Cog a Maoyi Yü Yisilen Ciao Lünli Dı Guenşi Yi Vu Veymao Cigci Viy Li [Modern Çin-Arap Ticareti İle İslam Ahlakı Arasındaki İlişki-Yiwu Dış Ticaret Ekonomisini Örnek Olarak Ele Alalım]”, *Zogjiao Şinyag Yü Minzu Vinhua Dini İnançlar Ve Ulusal Kültür*, (31 Aralık 2014), 148-163.

¹⁰³ Zhen Huajie, “Yisilen Jiao Lünli Davdı Guanyü Ci Cigci Şişiyag Dı Guanşi [İslam Ahlakı İle İktisadi Düşünce Arasındaki İlişki]”, *Şigçen Li Yenjiu [Üretkenlik Araştırması]*, (15 Temmuz 2015), 15-17.

¹⁰⁴ Xue Yingjie, *Alabo Cigci Lünli Yenjiu [Arap Ekonomik Ahlakı Üzerine Araştırma]* (Duyway Jingji Maoyi Daxue [Uluslararası İşletme ve Ekonomi Üniversitesi], Doktora Tezi, 2020).

2015	1
2020	1

İlk çalışma Fu Daqiao'nun 2004 yılında yayımladığı "Kur'an'da İnsan Ekonomik Faaliyetlerinin Temel İlkeleri ve İslam'ın İyilik ve Kötülük Görüşünün Analizi"¹⁰⁵ başlıklı çalışması, Kur'an'ın ekonomik faaliyetlere dair temel ilkelerini ele alarak, adil ticaret, faiz yasağı, gelir eşitliği ve israfın önlenmesi gibi unsurları incelemektedir. Çalışma, Kur'an'ın ekonomik adaleti sağlamak için zekât ve sadaka gibi mekanizmalar sunduğunu vurgulamakta, bireysel kazancın toplumsal refaha katkı sağlaması gerektiğini tartışmaktadır.

Feng Lulu'nun 2004 yılında yayımladığı "Modern İslam Ekonomisi ve Etik Özellikleri"¹⁰⁶ adlı çalışması, İslam ekonomisinin temel ilkelerini kapitalist sistemle karşılaştırarak analiz etmektedir. Çalışma, faiz yasağı, kâr-zarar ortaklığına dayalı finansal sistemler, etik ticaret anlayışı ve adil gelir dağılımı gibi konulara odaklanarak, İslam ekonomisinin küresel ekonomiyle nasıl bütünleşebileceğini tartışmaktadır.

Gu Shiqun'un 2005 tarihli "İslam Ekonomi Ahlakının İlkeleri ve Özelliklerinin Analizi"¹⁰⁷ başlıklı çalışması ise İslam ekonomisinin adalet, dürüstlük ve toplumsal refah ilkelerine dayanan etik yönlerini analiz etmektedir. Servetin bir araç olarak görülmesi ve ekonomik süreçlerin ahlaki değerlere bağlı kalması gerektiği vurgulanmaktadır.

Zheng Minsi'nin 2007 yılında yayımladığı "İslam Ekonomi Düşüncesinin Analizi"¹⁰⁸ başlıklı çalışması, İslam'ın ekonomik büyüme, sosyal adalet ve ahlaki bütünlük anlayışını ele alarak, ekonomik faaliyetlerin etik çerçevede yürütülmesini savunmaktadır.

Li Yan'ın 2010 yılında yayımladığı yayımladığı "Konfüçyüsçü ve İslam Ekonomi Ahlakının Karşılaştırılması"¹⁰⁹ başlıklı çalışması ve Zhu Lin'in aynı yıl yayımladığı "İslam İktisadi Düşüncesi ve Konfüçyüs İktisadi Düşüncesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma"¹¹⁰

¹⁰⁵ Fu Daqiao, "Gulencig Youguen Rinliy Cigci Hodog Dı Cibın Yuenzi Ciyen Şi Yisilen Jiao Dı Şen I Guen [Kuran'da İnsan Ekonomik Faaliyetlerinin Temel İlkeleri: Ve İslam'ın İyilik Ve Kötülük Görüşünün Analizi]".

¹⁰⁶ Feng Lulu, "Şiendey Yisilen Cigci Şöşu Jiçi Lünli Tıcg [Modern İslam Ekonomisi Ve Etik Özellikleri]".

¹⁰⁷ "Yisilen Jiao Cigci Lünli Yuanzi Ci Çi Tidien Tenşi [İslam Ekonomi Ahlakının İlkeleri Ve Özelliklerinin Analizi]".

¹⁰⁸ Zheng Minsi, "Yisilen Jiao Cigci Şişiag Tenşi [İslam Ekonomi Düşüncesinin Analizi]".

¹⁰⁹ Li Yan, *Rucia Yü Yisilen Cigci Lünli Şişiag Ci Bijiao [konfüçyüsçü Ve İslam Ekonomi Ahlakının Karşılaştırılması]*.

¹¹⁰ Zhu Lin, "Yisilen Jiao Cigci Şişiag Yü Rucia Cigci Şişiag Bicio Yenciu [İslam İktisadi Düşüncesi Ve Konfüçyüs İktisadi Düşüncesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma]".

başlıklı çalışmalar, İslam ve Konfüçyüs ekonomi düşüncelerinin temel etik çerçevesini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Her iki çalışma, sadece tarihsel karşılaştırmalarla yetinmeyip, aynı zamanda bu iki düşünce sisteminin çağdaş Çin toplumundaki çokkültürlü yapıya katkı sağlayacak şekilde nasıl yeniden anlamlandırılabilirliğini de sorgulamaktadır. Bu çerçevede, özellikle adil mülkiyet dağılımı, ticaretin ahlaki sınırları, üretim ve tüketimde etik denge gibi konularda İslam iktisadının sunduğu normatif ilkelerin, Konfüçyüs geleneğiyle kıyaslanarak nasıl bir bütünlük veya farklılık arz ettiğini ortaya koymayı hedeflemektedirler. Çalışmalar, Çin'de yeniden yükselişe geçen Konfüçyüs temelli ekonomi etiği yaklaşımlarıyla doğrudan bir zıtlık kurmaktan ziyade, İslam ekonomi ahlakını bu tartışmaların içine entegre etmeyi amaçlamaktadır. Böylece yazarlar, İslam iktisadının hem tarihsel derinliğe sahip hem de modern koşullarda uygulanabilir etik ilkeler içerdiğini göstererek, bu alana içeriden bir katkı sunmayı ve İslam düşüncesinin Çin bağlamında daha görünür hale gelmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Yang Le'nin 2011 yılında yayımladığı "İslami Piyasa Ekonomisinin Etik ve Özellikleri Üzerine Bir Ön Çalışma"¹¹¹ başlıklı makalesi, İslam ekonomisinin modern piyasa düzeniyle nasıl entegre olabileceğini, serbest piyasa ve rekabet bağlamında etik ilkelerin nasıl korunabileceğini tartışmaktadır.

Ma Jinşan ve Ma Shaobiao'nun 2011 tarihli "Dini Ahlakta Ekonomik Kavramlar Üzerine Bir Çalışma: İslam ve Budizm Örnek Alınarak"¹¹² başlıklı çalışması, İslam ve Budizm'in ekonomik anlayışlarını karşılaştırarak, etik ekonomi ve adil gelir dağılımı konularında çıkarımlarda bulunmaktadır.

Wu Yan'ın 2012 yılında yayımladığı "İslam Ekonomi Ahlakı ve Arap Ülkelerinin Modernleşmesi"¹¹³ adlı çalışması, İslam ekonomi ilkelerinin Arap ülkelerinin modernleşme sürecine nasıl katkı sağladığını ve modern ekonomik sistemlerle nasıl entegre olabileceğini analiz etmektedir.

¹¹¹ Yang Le, "Yisilen Şıçag Cigci Lünli Ci Çitucıg Çuten [İslami Piyasa Ekonomisinin Etik Ve Özellikleri Üzerine Bir Ön Çalışma]".

¹¹² Ma Jinshan, Ma Shaobiao, "Zogjiao Lünli Cog Dı Cigci Guennien Yenjiu Yi Yisilen Ciao Fojiao Vıy Li [Dini Ahlakta Ekonomik Kavramlar Üzerine Bir Çalışma: İslam Ve Budizm Örnek Alınarak]".

¹¹³ Wu Yan, "Yisilen Cigci Lünli Şışiag Yü Alabo Guocia Dı Şiendey Hua [İslam Ekonomi Ahlakı Ve Arap Ülkelerinin Modernleşmesi]".

Ma Yan'ın 2014 yılında yayımladığı "Modern Çin-Arap Ticareti ile İslam Ahlakı Arasındaki İlişki-Yiwu Dış Ticaret Ekonomisini Örnek Olarak Ele Alalım"¹¹⁴ başlıklı çalışması, modern Çin-Arap ticaret ilişkileri bağlamında İslam ekonomi etiğinin rolünü ele almakta ve İslam ahlakının ticari faaliyetlere nasıl entegre edildiğini tartışmaktadır.

Zhen Huajie'nin 2015 tarihli "İslam Ahlakı ile İktisadi Düşünce Arasındaki İlişki"¹¹⁵ başlıklı çalışması, İslam ahlakının ekonomik düzen üzerindeki etkisini analiz etmekte, sosyal adalet ve servetin adil dağılımı gibi kavramlara odaklanmaktadır.

Xue Yingjie'nin 2020 yılında yayımladığı "Arap Ekonomik Ahlakı Üzerine Araştırma"¹¹⁶ adlı doktora tezi ise Arap toplumlarında ekonomik etiğin tarihsel gelişimini ve modernleşme sürecindeki dönüşümünü inceleyerek, modern ekonomik sistemlerle nasıl entegre edilebileceğini tartışmaktadır.

Sonuç olarak, incelenen bu çalışmalar, İslam iktisadının felsefi ve etik boyutlarını hem tarihsel hem de karşılaştırmalı yaklaşımlarla ele alarak, İslam ekonomi düşüncesinin yalnızca dini değil, aynı zamanda evrensel değerler taşıyan bir etik sistem olarak nasıl konumlandırıldığını göstermektedir. Kur'an ve hadis merkezli yaklaşımlarda adil gelir dağılımı, faiz yasağı, dürüstlük, israfın önlenmesi ve toplumsal refah gibi ilkeler temel alınırken; özellikle 2010 sonrası dönemde yayımlanan çalışmalar, İslam ekonomi etiğini Konfüçyüsçü ve Budist düşüncelerle karşılaştırarak disiplinlerarası bir açılım sunmuştur. Bu tür karşılaştırmalar, İslam ekonomi ahlakının Çin'in çokkültürlü yapısına entegrasyon potansiyelini vurgulamakta ve onu yalnızca Müslüman toplumlara özgü bir model olmaktan çıkarıp daha evrensel bir etik perspektif içinde yeniden anlamlandırmayı hedeflemektedir. Özellikle Ma Yan, Zhu Lin, Wu Yan ve Xue Yingjie gibi yazarların çalışmaları, İslam iktisadi ilkelerinin günümüz Çin-Arap ekonomik ilişkileri, dış ticaret, modernleşme ve sosyo-kültürel uyum süreçleri bağlamında nasıl işlevselleştirilebileceğini tartışmaktadır. Ancak bu çalışmalar yalnızca felsefi zemin oluşturmaya çalışmakla kalmamakta; aynı zamanda İslam iktisadının Çin akademisinde yeniden tanımlanmasına ve hatta belli ölçüde yönlendirilmesine olanak sağlayacak bir bilgi üretim stratejisinin de parçası olarak değerlendirilebilmektedir. Zira çalışmaların çoğunda şer'î temellere yapılan göndermeler sınırlı kalmakta; İslam hukukunun mezhebi yorumları,

¹¹⁴ Ma Yan, "Şiendey Cog a Maoyi Yü Yisilen Ciao Lünli Dı Guenşi Yi Vu Veymao Cigci Viy Li [Modern Çin-Arap Ticareti İle İslam Ahlakı Arasındaki İlişki-Yiwu Dış Ticaret Ekonomisini Örnek Olarak Ele Alalım]".

¹¹⁵ Zhen Huajie, "Yisilen Jiao Lünli Davdı Guanyü Ci Cigci Sişiang Dı Guanşi [İslam Ahlakı İle İktisadi Düşünce Arasındaki İlişki]".

¹¹⁶ Xue Yingjie, *Alabo Cigci Lünli Yenjiu [Arap Ekonomik Ahlakı Üzerine Araştırma]*.

uygulama farklılıkları ve çağdaş finansal sistemlerle yaşanan gerilimler gibi konular genellikle göz ardı edilmektedir. Bunun yerine, İslam iktisadı daha çok kültürel karşılaştırmalar ve etik benzerlikler üzerinden evrensel bir model gibi sunulmakta; bu da onu Çin'in hem iç sosyo-kültürel politikaları hem de dış ilişkilerinde kullanışlı bir kavramsal araç hâline getirmektedir. Dolayısıyla bu literatür, İslam iktisadının teorik derinliğine ve etik zeminine önemli katkılar sunsa da, ideolojik yönlendirmelere açık yapısı, metodolojik sınırlılıkları ve şer'î bağlamdan kopukluğu nedeniyle eleştirel bir perspektiften okunmayı gerektirmektedir. Bu durum, Çin'de İslam iktisadına dair akademik üretimin sadece kavramsal zenginlik değil, aynı zamanda stratejik işlevler taşıdığını da açıkça ortaya koymaktadır.

2.3. İslam İktisadı Düşüncesi ve Sosyo-Ekonomik Kalkınma

İslam iktisadı düşüncesi, tarih boyunca farklı akademik disiplinlerde ele alınarak, hukuki, sosyal ve kültürel boyutlarıyla incelenmiştir. Bu bağlamda, çeşitli araştırmalar İslam ekonomisinin gelişim sürecini anlamaya yönelik önemli katkılar sunmuştur. İslam hukukunun piyasa ekonomisiyle olan ilişkisini ele alan dokuz çalışmanın ilki, 2002 tarihinde Ma Xudong tarafından kaleme alınan "İslam Medeni ve Ticaret Hukuku ile Piyasa Ekonomisi Kurallarının Kesişimi Üzerine"¹¹⁷ başlıklı makaledir. Bu çalışma, İslam hukuku ve piyasa ekonomisinin kesişim noktalarını analiz ederek medeni ve ticaret hukuku açısından önemli bir çerçeve sunmuştur. Ma Xudong, Qinghai Minzu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmakta ve medeni-ticaret hukuku alanında uzmanlaşmıştır. Sonraki bir diğer çalışma, 2003 tarihinde Wang Guangda tarafından kaleme olan "İslam İktisat Düşüncesinin Bir Analizi"¹¹⁸ başlıklı çalışmadır, burada İslam ekonomisinin temel teorik unsurlarını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. İslam'ın ekonomik ve kültürel ilkelerinin modern dünyadaki işleyişini inceleyen bir diğer önemli eser ise 2007 tarihinde Ma Liqiang ve Hai Yilan tarafından hazırlanan "İslami Ekonomik ve Kültürel Kavramlar ve Sosyal Canlılığın Teşvik Edilmesi Üzerine"¹¹⁹ başlıklı makaledir. Bu çalışma, İslam kültürünün ekonomik canlılığı teşvik edici rolünü detaylandırmıştır. İslam felsefesi ile ekonomik modernleşme arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar arasında ise Feng Lulu'nun 2008 tarihinde kaleme aldığı "İslam Felsefesi ile İslami

¹¹⁷ Ma Xudong, "Lün Yisilen Mın Şagfa Yü Şıçag Cıgci Guyzı Dı Jiaodien [İslam Medeni Ve Ticaret Hukuku İle Piyasa Ekonomisi Kurallarının Kesişimi Üzerine]", *Çıghay Minzu Şöyien Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, (25 Şubat 2002), 71-75.

¹¹⁸ Wang Guangda, "Şışı Yisilen Cıgci Şışıag [İslam İktisat Düşüncesinin Bir Analizi]", *Alabo Şıci [Arap Dünyası]*, (05 Mayıs 2003), 32-35.

¹¹⁹ Ma Liqiang, Hai Yilan, "Şı Lün Yisilen Cıgci Vınhua Linien Yü Cıfa Şıhuy Holi [İslami Ekonomik Ve Kültürel Kavramlar Ve Sosyal Canlılığın Teşvik Edilmesiüzerine]", *Cogguo Musilin [Çinli Müslümanlar]*, (31 Mayıs 2007), 26-28.

Ekonomik Modernleşme Arasındaki Karşılıklı Uyum Üzerine"¹²⁰ başlıklı eseri dikkat çekmektedir. Feng Lulu, İslam kültürü ve ekonomik modernleşme süreçlerinin birbirini nasıl etkilediğini analiz etmiştir. Feng Lulu, Ningxia Üniversitesi Çin-Arap Ülkeleri Araştırma Enstitüsü'nde önemli görevler üstlenmektedir. Aynı yılı Zhu Ming ve Zhang Mei tarafından hazırlanan "İslam Kültürü Perspektifinden Yeni Uluslararası Siyasi ve Ekonomik Düzen Konulu Akademik Seminer Özeti"¹²¹ başlıklı makalede ele alınmıştır. Çalışma, İslam kültürünün uluslararası ekonomik düzen üzerindeki etkilerini tartışmaktadır. 2009 yılında Ayinuer Wupuer tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi "İslam İktisat Düşüncesine Dayalı Camilerin İç Kontrolünü Etkileyen Faktörler Üzerine Araştırma"¹²², camilerin iç kontrol mekanizmaları ve ekonomik düzenle olan ilişkisini incelemektedir. Camilerin ekonomik ve kültürel oluşum süreçlerindeki rolü ise 2010 tarihinde Ma Lirong tarafından kaleme alınan "Camiler ve İslam Ekonomisi ve Kültürünün Oluşumu ve Gelişimi"¹²³ başlıklı çalışmada değerlendirilmiştir. Bu eser, camilerin tarihsel süreç içerisindeki işlevlerini ekonomik ve kültürel bağlamda ele almaktadır. 2013 tarihinde Fan Guohua tarafından yazılan "Dinin Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: İslam'ı Örnek Almak"¹²⁴ başlıklı makaledir. Bu çalışma, dinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini kapsamlı bir şekilde irdelemiştir. Son olarak, 2014 tarihinde Li Guoqiang tarafından kaleme alınan "İslam Ekonomi Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma"¹²⁵ başlıklı çalışma, yoksulluğun azaltılmasına yönelik İslami yaklaşımları inceleyerek, sosyal refah politikalarına katkı sağlamıştır.

Yıl	Çalışma sayısı

¹²⁰ Feng Lulu, "Lün Yisilen Cışö Guen Yü Yisilen Cigci Xiendeyhua Dı Şiaghı Şıyışig [İslam Felsefesi İle İslami Ekonomik Modernleşme Arasındaki Karşılıklı Uyum Üzerine]", *Çıghay Munzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, (15 Ocak 2008), 44-48.

¹²¹ Zhu Ming, Zhang Mei, "Yisilen Vnhua Şıjiao Şia Dı Guoci Cıgci Cıgci şın Cışü Şöşu Yentav Huy Zogşu [İslam Kültürü Perspektifinden Yeni Uluslararası Siyasi Ve Ekonomik Düzen" Konulu Akademik Seminer Özeti]", *Şıya Feicuov [Batı Asya Ve Afrika Dergisi]*, (10 Eylül 2008), 68-69.

¹²² Ayinuer Wupuer, *Cıyü Yisilen Cıgci Şışıag Dı Çıgıncı Nıybu Kogci Yıgıag Yınsu Yenciu [İslam İktisat Düşüncesine Dayalı Camilerin İç Kontrolünü Etkileyen Faktörler Üzerine Araştırma]* (Xinjiang caying daxue [Sincan Finans ve Ekonomi Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009).

¹²³ Ma Lirong, "Çıgıncı Yü Yisilen Cıgci Vnhua Dı Şıgışig Ci Çı Facen [Camiler Ve İslam Ekonomisi Ve Kültürünün Oluşumu Ve Gelişimi]", *Şıcie Zongciao Yanciu [Dünya Dinleri Çalışmaları Dergisi]*, (15 Nisan 2010), 146-153.

¹²⁴ Fan Guohua, "Zogıav Zey Cıgci Facen Dı Zoyog Yi Yisilen Jiav Vıy Li [Dinin Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: İslam'ı Örnek Almak]", *Cogguo Zogıav [Çinde Dinler Dergisi]*, (26 Ocak 2013), 35-37.

¹²⁵ Li Guoqiang, "Lü Lün Yisilenjiav Cıgci Şışıag Cog Dı Cıpin Şışıag [İslam Ekonomi Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma]", *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, (05 Mayıs 2014), 97-100.

2002	1
2003	1
2007	1
2008	2
2009	1
2010	1
2013	1
2014	1

Ma Xudong'un 2002 yılında yayımladığı "İslam Medeni ve Ticaret Hukuku ile Piyasa Ekonomisi Kurallarının Kesişimi Üzerine"¹²⁶ başlıklı çalışması, İslam hukukunun modern piyasa ekonomisiyle olan uyumunu kapsamlı şekilde analiz etmektedir. Çalışma, faiz yasağı, risk paylaşımı, zekât ve sadaka gibi mekanizmaların ekonomik adaletin sağlanmasındaki rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, bu düzenlemelerin modern finansal sistemlerle örtüştüğü belirtilmiş ve İslam hukukunun ekonomik kalkınmaya katkıları değerlendirilmiştir.

Wang Guangda'nın 2003 tarihli "İslam İktisat Düşüncesinin Bir Analizi"¹²⁷ başlıklı makalesi ise İslam ekonomisinin temel ilkeleri ile toplumsal etkilerini ele almaktadır. Mülkiyet anlayışı, gelir dağılımı, faiz yasağı ve ticaret etiği gibi unsurların adil bir ekonomik düzenin tesisi açısından önemi incelenmiş ve İslam'ın modern ekonomik modellerle nasıl uyum sağlayabileceğine dair önemli gözlemler sunulmuştur.

Ma Liqiang ve Hai Yilan'ın 2007 yılında yayımladığı "İslami Ekonomik ve Kültürel Kavramlar ve Sosyal Canlılığın Teşvik Edilmesi Üzerine"¹²⁸ adlı çalışma, İslam ekonomisinin

¹²⁶ Ma Xudong, "Lün Yisilen Mın Şagfa Yü Şıçag Cigci Guyzı Dı Jiaodien [İslam Medeni Ve Ticaret Hukuku İle Piyasa Ekonomisi Kurallarının Kesişimi Üzerine]".

¹²⁷ Wang Guangda, "Şışı Yisilen Cigci Şışıag [İslam İktisat Düşüncesinin Bir Analizi]".

¹²⁸ Ma Liqiang, Hai Yilan, "Şı Lün Yisilen Cigci Vınhua Linen Yü Cifa Şıhuy Holi [İslami Ekonomik Ve Kültürel Kavramlar Ve Sosyal Canlılığın Teşvik Edilmesiüzerine]".

sosyal dayanışmayı ve toplumsal canlılığı nasıl desteklediğini analiz etmektedir. Bu çalışma, faiz yasağı, meşru kazancın teşvik edilmesi ve zekât gibi mekanizmaların ekonomik adaleti sağlamadaki rolünü detaylandırmakta ve etik değerlerin piyasa dinamikleriyle bütünleşme sürecini incelemektedir.

Feng Lulu'nun 2008 yılında yayımladığı "İslam Felsefesi ile İslami Ekonomik Modernleşme Arasındaki Karşılıklı Uyum Üzerine"¹²⁹ başlıklı çalışması, İslam felsefesinin ekonomik modernizasyonla uyumunu ele almaktadır. Ticaretin teşvik edilmesi, faiz yasağına alternatif finans modellerinin geliştirilmesi ve zekâtın sosyal dayanışma içindeki rolü gibi konular üzerinden modern ekonomilere entegrasyon süreci analiz edilmiştir.

Aynı yıl Zhu Ming ve Zhang Mei'nin yayımladığı "İslam Kültürü Perspektifinden Yeni Uluslararası Siyasi ve Ekonomik Düzen"¹³⁰ konulu akademik seminer özeti, İslam dünyasının uluslararası politik ve ekonomik düzen içerisindeki yerini ele almaktadır. Çalışma, modernleşme ve ekonomik kalkınma sürecinde karşılaşılan zorlukları ve gelecekteki entegrasyon stratejilerine dair öneriler sunmaktadır.

Ayinuer Wupuer'in 2009 yılında yayımladığı "Camiler ve İslam Ekonomisi ve Kültürünün Oluşumu ve Gelişimi"¹³¹ adlı tezi, camilerin mali yönetim süreçlerini ve finansal hesap verebilirlik sistemlerini inceleyerek, şeffaflık ve hesap verebilirlik konusunda geliştirilebilecek stratejiler önermektedir.

Ma Lirong'un 2010 yılında yayımladığı "Camiler ve İslam Ekonomisi ve Kültürünün Oluşumu ve Gelişimi"¹³² isimli çalışmada ise camilerin tarihi ve modern ekonomik sistemlerdeki rolüne odaklanılmıştır. Ticaret ve dini pratiklerin entegrasyonu bağlamında camilerin ekonomik fonksiyonları analiz edilmiştir.

¹²⁹ Feng Lulu, "Lün Yisilen Cışö Guen Yü Yisilen Cigci Xiendeyhua Dı Şiaghı Şıyışig [İslam Felsefesi ile İslami Ekonomik Modernleşme Arasındaki Karşılıklı Uyum Üzerine]".

¹³⁰ Zhu Ming, Zhang Mei, "Yisilen Vınhua Şıjiao Şia Dı Guoci Cıgci Cıgci şın Cışü Şöşü Yentav Huy Zogşu [İslam Kültürü Perspektifinden Yeni Uluslararası Siyasi Ve Ekonomik Düzen" Konulu Akademik Seminer Özeti]".

¹³¹ Ayinuer Wupuer, *Ciyü Yisilen Cıgci Şışıag Dı Çıgcinsi Nıybu Kogci Yıgxiag Yınsu Yenciu [İslam İktisat Düşüncesine Dayalı Camilerin İç Kontrolünü Etkileyen Faktörler Üzerine Araştırma]*.

¹³² Ma Lirong, "Çıgcinsi Yü Yisilen Cıgci Vınhua Dı Şıgışig Ci Çı Facen [Camiler Ve İslam Ekonomisi Ve Kültürünün Oluşumu Ve Gelişimi]".

Fan Guohua'nın 2013 tarihli "Dinin Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: İslam'ı Örnek Almak"¹³³ başlıklı çalışması, İslam dininin ekonomik kalkınmadaki etkisini kapsamlı şekilde değerlendirmektedir. Adil ticaret, dürüstlük ve sözleşmelere bağlılık gibi Kur'an merkezli ekonomik ilkelerin Müslüman toplumların ekonomik yapısını nasıl şekillendirdiği ele alınmıştır.

Son olarak, Li Guoqiang'ın 2014 yılında yayımladığı "İslam Ekonomi Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma"¹³⁴ başlıklı çalışması, İslam'ın yoksulluğun azaltılması konusundaki ilkelerini ve zekât, sadaka ile vakıf sistemlerinin toplumsal dayanışmadaki önemini analiz etmektedir.

Bu çalışmalar iktisadî düşüncesinin yalnızca teorik bir yapıdan ibaret olmadığını, aynı zamanda sosyal adalet, ekonomik kalkınma ve kültürel bütünleşme gibi pratik alanlarda da etkili olabilecek çok boyutlu bir sistem sunduğunu göstermektedir. Faiz yasağı, risk paylaşımı, meşru kazanç anlayışı, zekât ve sadaka gibi mekanizmaların hem bireysel ahlak hem de kamusal düzen açısından nasıl yapılandırıldığına dair sunulan analizler, İslam ekonomisinin sadece ahlaki değil aynı zamanda kurumsal sürdürülebilirliğe dayalı bir model ortaya koyduğunu göstermektedir. Ma Xudong ve Wang Guangda'nın İslam hukuku ile piyasa ekonomisi arasındaki kesişim noktalarına dair değerlendirmeleri, modern finansal sistemlerle uyum alanlarını tespit etmeye çalışırken; Ma Liqiang, Feng Lulu ve Zhang Mei gibi yazarların katkıları, İslam kültürü ve felsefesinin ekonomik canlılık ve modernleşme süreçleriyle nasıl bütünleştiğini detaylandırmıştır. Özellikle camilerin ekonomik ve kültürel yapılar içerisindeki yeri üzerine yapılan araştırmalar, dini kurumların sadece ibadet mekânı değil, aynı zamanda yerel kalkınma, iç denetim, toplumsal yardım ve kültürel süreklilik gibi fonksiyonları yerine getirdiğini ortaya koymaktadır. Bu da İslam iktisadının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-kültürel bir kalkınma modeli sunduğunu göstermektedir. Ayrıca, yoksulluğun azaltılması, adil ticaret ve dürüstlük gibi Kur'an merkezli ekonomik ilkelerin ekonomik kalkınma stratejileriyle uyum içinde uygulanabileceği vurgulanmakta; bu ilkelerin gelişmekte olan ülkeler için hem etik hem de işlevsel alternatifler oluşturabileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, bu literatürün yalnızca İslam iktisadını anlamaya yönelik bir çaba olmaktan öte, Çin'in İslam dünyasıyla ilişkilerinde kullanabileceği stratejik bir kavramsal çerçeve üretme eğiliminde olduğu da gözlemlenmektedir. Özellikle İslam'ın ekonomik ilkeleriyle Çin'in modern kalkınma

¹³³ Fan Guohua, "Zogciav Zey Cigci Facen Dı Zoyog Yi Yisilen Jiav Vıy Li [Dinin Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: İslam'ı Örnek Almak]".

¹³⁴ Li Guoqiang, "Lü Lün Yisilenjiav Cigci Şişıag Cog Dı Cipin Şişıag [İslam Ekonomi Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma]".

hedefleri arasında kurulan paralellikler, İslam iktisadının araçsallaştırılma potansiyelini gündeme getirmekte; bu da literatürün yalnızca akademik değil, aynı zamanda politika üretimi ve kültürel yönlendirme bağlamında da işlevsel bir içeriğe sahip olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla, söz konusu çalışmalar İslam iktisadı düşüncesine teorik, uygulamalı ve stratejik boyutlar kazandırmakta; aynı zamanda bu düşüncenin Çin'in sosyo-ekonomik modernleşme sürecine entegre edilebilirliğini sorgulayan zengin bir tartışma zemini sunmaktadır.

2.4. İslam Ekonomisinin Uygulamalı Alanları: Finans, Kredi ve Sigorta

İslam ekonomisinin uygulamalı alanlarını konu alan çalışmalar, özellikle faizsiz finans, kredi sistemleri ve sigorta mekanizmaları üzerinde yoğunlaşmakta ve bu alanlara yönelik teorik ve pratik katkılar sunmaktadır. Bu bağlamda Çinli akademisyenler tarafından çalışılmış beş akademik metin İslam ekonomisinin finansal yapılarını ve etik temellerini incelemektedir. İlk çalışma, 2009 yılında Ma Yuxiu tarafından kaleme alınan "İslami Kredi Ekonomik Düşüncesinin Analizi"¹³⁵ başlıklı çalışma, faizsiz finans anlayışının İslam ekonomisindeki yeri ve etkisini değerlendirmektedir. Yazar, Şanghay Yabancı Diller Üniversitesi Doktora sonrası Araştırma Merkezi Araştırmacısı olarak görev yapmış ve çalışmasında faizsiz finansın İslam ekonomisindeki önemini vurgulamıştır. Aynı yıl Wang Zongxiang tarafından yazılan "İslam Kültürünün Etkisi Altında Ülkemde Müslüman Özel Kredilerinin Gelişiminin Analizi"¹³⁶ başlıklı makale, İslam kültürünün finansal sistemler üzerindeki etkisini tartışmaktadır. Aynı yıl son olarak Ma Yuxiu'nun "İslami Kredi Ekonomisi Üzerine Kısa Bir Tartışma"¹³⁷ adlı araştırması, İslam ekonomisinin küresel finans sistemine entegrasyonunu incelemektedir. 2010 yılında gene Ma Yuxiu tarafından yazılan "İslami Kredi İktisat Düşüncesi Üzerine Bir Ön Çalışma"¹³⁸ başlıklı makale, İslami finans sistemlerinin gelişimini ve teorik temellerini araştırmaktadır. Son olarak 2013 yılında Cao Qingfeng tarafından hazırlanan "Tekafül Sigorta

¹³⁵ Ma Yuxiu, "Yisilen Şinyog Cigci Şişiag Tenşi [İslami Kredi Ekonomik Düşüncesinin Analizi]", *Alabo Şicie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Mayıs 2009), 1-5.

¹³⁶ Wang Zongxiang, "Yisilen Vnhua Yinşiag Şia Dı Voguo Mosilin Minjien Cidey Facen Tanşi [İslam Kültürünün Etkisi Altında Ülkemde Müslüman Özel Kredilerinin Gelişiminin Analizi]", *Gensu Cinrog [Gansu Finans]*, (15 Haziran 2009), 75-80.

¹³⁷ Ma Yuxiu, "Çien Yi Yisilen Şinyog Cigci [İslami Kredi Ekonomisi Üzerine Kısa Bir Tartışma]", *Çinghai Şifan Daşue Şuebao [Qinghai Üniversite Dergisi]*, (15 Eylül 2009), 1-5.

¹³⁸ Ma Yuxiu, "Yisilen Şinyog Cigci Sixiang Çuten [İslami Kredi İktisat Düşüncesi Üzerine Bir Ön Çalışma]", *Şiya Feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, (10 Aralık 2010), 30-35.

Teorisi ve Uygulaması"¹³⁹ başlıklı çalışma ise, İslami sigortacılığın etik boyutlarını ve faizsiz finans ilkeleri çerçevesinde nasıl şekillendiğini incelemektedir.

Yıl	Çalışmalar
2009	3
2010	1
2013	1

Çalışmaların içeriğine gelince Ma Yuxiu'nun 2009 yılında yayımladığı "İslami Kredi Ekonomik Düşüncesinin Analizi"¹⁴⁰ adlı çalışması, İslam kredi ekonomisinin temel ilkelerini ele almakta ve faizsiz finans sistemlerinin etik ve ekonomik yönlerini incelemektedir. Çalışma, İslam bankacılığının kâr-zarar ortaklığına dayalı yapısını değerlendirerek, bu sistemin modern küresel ekonomiyle nasıl bütünleşebileceğini tartışmaktadır. Faizsiz finans modellerinin ekonomik sürdürülebilirlik ve adil gelir dağılımına sunduğu katkılar vurgulanmaktadır.

Benzer bir çerçevede, Wang Zongxiang'ın yine 2009 yılında yayımladığı "İslam Kültürünün Etkisi Altında Ülkemde Müslüman Özel Kredilerinin Gelişiminin Analizi"¹⁴¹ adlı çalışması, Çin'deki Müslüman toplulukların geleneksel kredi sistemlerini incelemektedir. İslam ekonomisinin faiz yasağı, ticari dürüstlük ve sosyal dayanışma ilkeleri doğrultusunda gelişen gayri resmi Müslüman kredi sistemleri, modern finansal yapılarla nasıl entegre edilebileceği bağlamında değerlendirilmektedir. Küreselleşme sürecinde, Müslüman kredi sistemlerinin sürdürülebilirliği ve modern ekonomiyle uyumu tartışılmaktadır.

Aynı yıl yayımlanan bir diğer çalışma olan Ma Yuxiu'nun "İslami Kredi Ekonomisi Üzerine Kısa Bir Tartışma"¹⁴² adlı araştırması, İslam ekonomisinin küresel finans sistemine entegrasyonunu incelemektedir. Murabaha, Mudaraba ve İcara gibi faizsiz finans araçları analiz

¹³⁹ Cao Qingfeng, "Yisilen Bavşien Lilün Yü Şijien [Tekafül Sigorta Teorisi Ve Uygulaması]", *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Ocak 2013), 20-25.

¹⁴⁰ Ma Yuxiu, "Yisilen Şinyog Cigci Şişiag Tenşi [İslami Kredi Ekonomik Düşüncesinin Analizi]".

¹⁴¹ Wang Zongxiang, "Yisilen Vinhua Yinşiağ Şia Dı Voguo Mosilin Minjien Cidey Facen Tanşi [İslam Kültürünün Etkisi Altında Ülkemde Müslüman Özel Kredilerinin Gelişiminin Analizi]".

¹⁴² Ma Yuxiu, "Çien Yi Yisilen Şinyog Cigci [İslami Kredi Ekonomisi Üzerine Kısa Bir Tartışma]".

edilerek, İslam ekonomisinin küresel piyasalardaki konumu değerlendirilmektedir. Kapitalist finansal yapıların İslam ekonomisinin yaygınlaşmasını zorlaştırdığı ifade edilirken, son yıllarda faizsiz finansın yükselişi bu modele olan ilgiyi artırmaktadır. Çalışma, İslam finansının modern finansal araçlarla uyumlu hale getirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

İslam finans sisteminin bir diğer önemli bileşeni sigorta alanıdır. Ma Yuxiu'nun 2010 yılında yayımladığı "İslami Kredi İktisat Düşüncesi Üzerine Bir Ön Çalışma"¹⁴³ adlı çalışması, İslam sigorta teorisinin temel ilkelerini ve modern sigorta sistemleriyle farklılıklarını incelemektedir. Çalışmada, İslam ekonomisinin faiz (riba), kumar (meysir) ve belirsizlik (garar) gibi unsurları yasaklaması nedeniyle geleneksel sigorta sistemleri yerine, dayanışma esasına dayalı Tekâfül modelinin geliştirildiği belirtilmektedir. Tekâfül modeli, sigortalıların katkılarıyla oluşturulan ortak fonların zarar görenler arasında adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktadır. Çalışma, İslam sigortasının küresel sigorta sektörüne entegrasyonu ve etik finans anlayışı çerçevesinde yükselen ilgiyi tartışmaktadır.

Bu konuda yapılan daha güncel bir çalışma, Cao Qingfeng'in 2013 yılında yayımladığı "Tekâfül Sigorta Teorisi ve Uygulaması"¹⁴⁴ başlıklı araştırmasıdır. Çalışma, Tekâfül sisteminin hem teorik hem de pratik yönlerini analiz etmekte, geleneksel sigorta sistemleri ile karşılaştırarak farklılıklarını ortaya koymaktadır. Tekâfül modelinin sürdürülebilirliği ve modern finansal sistemlerle daha uyumlu hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Küresel sigorta sektöründe etik finans anlayışının artmasıyla, İslam sigorta sisteminin daha fazla ilgi gördüğü belirtilmektedir.

İslam ekonomisine dair yapılan bu çalışmalar, faizsiz finans, etik kredi sistemleri ve Tekâfül sigorta modeli gibi alanlarda İslam ekonomisinin modern dünya ile nasıl uyum sağlayabileceğini tartışmaktadır. İlk çalışmalar, İslam kredi sistemlerinin etik ve ekonomik boyutlarını ele alırken, ilerleyen araştırmalar bu sistemlerin modern ekonomi ile entegrasyonuna ve uygulanabilirliğine odaklanmıştır. Sigorta alanındaki araştırmalar ise, geleneksel sigorta modellerine alternatif olarak sunulan Tekâfül sisteminin gelişimini ve küresel piyasalardaki konumunu değerlendirmektedir. Genel olarak, İslam ekonomisinin sürdürülebilirliği ve küresel finans sistemine entegrasyonu için, modern finans araçlarıyla daha uyumlu hale getirilmesi ve inovatif çözümler geliştirilmesi gerektiği öne çıkmaktadır. Bu

¹⁴³ Ma Yuxiu, "Yisilen Şinyog Cigci Sixiang Çuten [İslami Kredi İktisat Düşüncesi Üzerine Bir Ön Çalışma]".

¹⁴⁴ Cao Qingfeng, "Yisilen Bavşien Lilün Yü Şijien [Tekâfül Sigorta Teorisi Ve Uygulaması]".

alandaki alışmalar İslam dünyasının farklı bölgelerinde üretilen iktisadi ensturmanların dikkate alındığını ve yakından takip edildiğini de göstermektedir.

Çin akademisinde 1980 sonrası dönemde İslam iktisadına yönelik ilginin sadece teorik çerçeveye sınırlı kalmadığını; etik, sosyal adalet ve sürdürülebilir kalkınma gibi evrensel kavramlar etrafında çok katmanlı ve stratejik bir boyut kazandığını göstermektedir. 1988'den 2021'e kadar yayımlanan literatür, İslam iktisadının tarihsel temelleri ile modern ekonomik yapı arasındaki ilişkiyi irdelemekle kalmamış, aynı zamanda bu düşünce sisteminin Çin bağlamında nasıl yeniden konumlandırıldığını da ortaya koymuştur. Özellikle 2000'li yılların ardından, İslam iktisadı, yalnızca kavramsal bir merakın değil; dış politika, sosyo-kültürel uyum ve kalkınma stratejileriyle ilişkili bir bilgi üretim aracı haline gelmiştir. 2.1 ve 2.2 numaralı alt başlıklarda yer alan çalışmalar, İslam iktisadının ahlaki ilkelerini tarihsel derinlik içinde kavramsallaştırmakta; ancak bu kavramsallaştırma çoğu zaman İslam hukukunun klasik şer'î temellerinden uzaklaşarak, daha ziyade kültürel benzerlikler ve disiplinlerarası karşılaştırmalar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu yaklaşım, İslam iktisadını Çin'in çokkültürlü yapısına entegre edilebilir evrensel bir etik sistem olarak sunma çabasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. 2.3 ve 2.4 numaralı bölümlerde ise bu yaklaşım, daha belirgin biçimde stratejik bir yöne evrilmektedir: İslam ekonomisinin sosyal kalkınmadaki rolü, dini kurumların ekonomik işlevleri ve faizsiz finans sistemlerinin modern piyasa koşullarına entegrasyonu gibi temalar üzerinden geliştirilen analizler, bu düşünce sisteminin yalnızca dini değil aynı zamanda sosyo-politik ve ekonomik işlevler üstlenebileceğini göstermektedir. İncelenen çalışmalar, İslam ekonomisinin temel ilkeleri olan faiz yasağı, zekât, risk paylaşımı, dürüstlük, sözleşmeye bağlılık gibi değerlerin, sadece bireysel ahlak düzeyinde değil, aynı zamanda kurumsal ve kamusal düzeyde uygulanabilirliği üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle tekâfül sigortacılığı, etik kredi sistemleri ve cami merkezli ekonomik organizasyonlar gibi uygulama alanlarında yapılan analizler, İslam iktisadının hem mikro hem makro düzeyde alternatif kalkınma modeli sunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda İslam iktisadı, gelişmekte olan ülkeler için sadece teorik değil, aynı zamanda işlevsel ve sürdürülebilir bir model olarak sunulmaktadır. Ancak bu literatür, yalnızca akademik bir çaba değil; aynı zamanda Çin'in Müslüman toplumlarla ilişkilerini yönetme, yönlendirme ve bu toplulukları sistemle uyumlu hâle getirme stratejisinin de bir parçası olarak okunmalıdır. Disiplinlerarası görünüm altında şekillenen çalışmaların çoğu, İslam iktisadını şer'î kaynaklardan çok kültürel ve etik yaklaşımlar üzerinden ele almakta, bu da onun ideolojik yönlendirmeye açık bir araç olarak değerlendirilme riskini beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, bu bölümde analiz edilen literatür, hem İslam iktisadı düşüncesinin kurumsallaşma, dönüşüm ve uygulama süreçlerine katkı sağlamakta; hem de Çin'in iç politikası ve dış ekonomik ilişkilerinde stratejik bir bilgi üretimi zemini olarak işlev görmektedir. Sonuç olarak, bu çalışmalar İslam iktisadının yalnızca

tarihî ve normatif bir sistem değil; etik temelli, sosyal adaleti önceleyen ve sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen çok yönlü bir paradigma olduğunu ortaya koymaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmaların, bu alanı yalnızca uygulamalı modeller üzerinden değil, aynı zamanda teorik derinliği, şer‘î meşruiyeti ve yerel bağlamlarla ilişkisini daha güçlü biçimde irdelemesi, hem Çin akademisi hem de İslam iktisadı literatürü açısından nitelikli katkılar sağlayacaktır.

3. Küreselleşme, Modern Ekonomik Dönüşümler ve Bölgesel Uygulamalar

Küreselleşmenin hız kazandığı modern dünyada, ekonomik sistemler de dinamik bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu süreçte İslam ekonomisinin hem yerel hem de küresel ölçekte nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiği önemli bir araştırma konusunu teşkil etmektedir. Özellikle İslami finans, bölgesel kalkınma ve modernleşme süreçleri gibi alanlarda İslam ekonomisinin sunduğu alternatif modeller, farklı coğrafyalarda farklı şekillerde uygulanmış ve küresel entegrasyon süreçlerine önemli katkılar sunmuştur.¹⁴⁵ Bu çerçevede, İslam ekonomisinin küresel ekonomik yapılarla etkileşimi, bölgesel politikaların şekillenmesindeki rolü ve kültürel etkileşimler içindeki konumu, literatürde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu başlıkta, toplam 61 akademik çalışma, altı temel başlık altında incelenmiş ve İslam ekonomisinin küreselleşme sürecindeki dönüşümü detaylı bir şekilde ele alınmıştır. İlk olarak, "İslami Finansın Gelişimi ve Küresel Entegrasyonu" başlığı altında yapılan 14 çalışma, İslami finansın hem bölgesel hem de küresel ölçekte nasıl bir gelişim gösterdiğini ve küresel entegrasyon sürecine nasıl katkılar sağladığını ortaya koymuştur. Güneydoğu Asya, Orta Doğu, Avrupa ve Çin'deki gelişmeler incelenerek, İslami finansın küresel ekonomideki yeri analiz edilmiştir. İkinci olarak, "İslami Ekonominin Toplumsal, Kültürel ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri: Sosyoekonomik ve Politik Yansımalar" başlığı altında gerçekleştirilen sekiz çalışma, İslam ekonomisinin toplumsal yapılar ve kültürel dinamikler üzerindeki etkilerini analiz etmiş ve kalkınma süreçlerindeki rolünü değerlendirmiştir. Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin toplumsal dayanışmayı teşvik eden yapısını ve ekonomik gelişime olan katkılarını farklı coğrafi bölgeler üzerinden ele almıştır. Üçüncü olarak, "İslami Ekonomi ve Devlet Politikaları: Küresel Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Stratejik Yaklaşımlar" başlığı altında yapılan 10 çalışma, devlet politikaları bağlamında İslam ekonomisinin nasıl şekillendiğini ve küresel ekonomik dönüşümlere nasıl adapte olduğunu irdelemiştir. Özelleştirme, finansal dönüşüm ve bölgesel kalkınma gibi konular, bu başlık altında ele alınmıştır. Dördüncü olarak, "İslami Ekonominin Tarihsel Gelişimi ve Modernleşme Süreci:

¹⁴⁵ İşıl Arpacı, "İslamcılığın Küreselleşme İle İmtihani", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 52 (28 Aralık 2018), 165-166.

Kuramsal ve Tarihsel Analizler" başlığı kapsamında sekiz çalışma analiz edilmiştir. Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin tarihsel arka planını ve modern ekonomik sistemlerle etkileşim süreçlerini ortaya koyarak, geçmişten günümüze İslami ekonomik modellerin nasıl bir evrim geçirdiğini göstermiştir. Beşinci olarak, "İslami Ekonomi, Bölgesel Kalkınma ve Şehirleşme: Mekânsal Planlama ve Ekonomik Büyüme İlişkisi" başlığında 13 çalışma, İslam ekonomisinin bölgesel kalkınmaya ve şehirleşme süreçlerine katkılarını irdelemiştir. Ningxia bölgesi ve helal ekonomisi, Müslüman turizm alanları ve halk finansman sistemleri gibi konular bu başlık altında değerlendirilmiştir. Son olarak, "İslam Ekonomisi ve Kültürel Etkileşim: Küreselleşme, Ticaret ve Finans Bağlamında Disiplinlerarası Bir İnceleme" başlığı altında sekiz çalışma, İslam ekonomisinin kültürel yapılarla ve ticaret ağlarıyla olan ilişkisini analiz etmiş, Çin'in İslam ülkeleriyle ekonomik iş birlikleri bağlamında gelişen süreçlere odaklanmıştır.

Genel olarak, bu bölümde incelenen çalışmalar, İslam ekonomisinin küresel dönüşüm süreçlerinde nasıl bir rol üstlendiğini ve bu süreçlerde karşılaştığı fırsat ve zorlukları ortaya koymaktadır. Ayrıca, modern ekonomik sistemlerle entegrasyon sürecinin nasıl şekillendiği ve bu sürecin bölgesel uygulamalar üzerindeki etkileri de detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, İslam ekonomisinin yalnızca dini temelli bir sistem olmadığını, aynı zamanda modern ekonomik yapılarla uyumlu, sürdürülebilir ve dinamik bir yaklaşım sunduğunu göstermektedir.

3.1.İslami Finansın Gelişimi ve Küresel Entegrasyonu

Bu kısımda, İslami finansın gelişimi ve küresel entegrasyon sürecine odaklanan akademik literatürü incelemektedir. 2009-2019 yılları arasında gerçekleştirilen üç doktora, iki yüksek lisans tezi ve dokuz makale olmak üzere toplam 14 akademik çalışma üzerinden, İslami finansın farklı coğrafyalardaki uygulamaları, karşılaşılan zorluklar ve küresel finans sistemiyle entegrasyon süreçleri analiz edilmektedir. İlk çalışma 2009 yılında Xiong Zhongyang tarafından hazırlanan "Güneydoğu Asya'da İslami Finans Sektörünün Gelişimi Üzerine Araştırma"¹⁴⁶ başlıklı yüksek lisans tezi, bölgedeki İslami finans uygulamalarının gelişim sürecini analiz etmektedir. 2010 yılında Chen Zhiyi tarafından yazılan "Ningxia'nın Yurt İçinde Açık Bir Ekonomi Geliştirmesini Destekleyen İslami Finans Üzerine Stratejik Düşünme"¹⁴⁷ adlı

¹⁴⁶ Xiong Chongyang, *Doghenya Lisilen Cinrog Yı Facen Yenjiu [Güneydoğu Asya'da İslami Finans Sektörünün Gelişimi Üzerine Araştırma]* (Şamın Daşö [Xiamen Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009).

¹⁴⁷ Chen Zhiyi, "Yisilen Cinrog Ciçi Nigşia Facen Nıy Lu Keyfag Şig Cigci Dı Cenlü Sikao [Ningxia'nın Yurt İçinde Açık Bir Ekonomi Geliştirmesini Destekleyen İslami Finans Üzerine Stratejik Düşünme]", *Nigşia Şihuy Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, (15 Mart 2010), 41-44.

çalışma, Çin'in bölgesel ekonomik stratejileri çerçevesinde İslami finansın potansiyelini ele almaktadır. Yazar Ningxia Yinchuan doğumlu, kıdemli ekonomi uzmanı ve Ningxia Bankası Yönetim Kurulu Gelişim Araştırma Departmanı Genel Müdürü olarak görev yapmıştır. Aynı yıl Sui Ping tarafından hazırlanan "Kaşgar Özel Ekonomik Bölgesi'nin Finansal Sistem İnşasının İslam Mali Hukuku Perspektifinden Tartışılması"¹⁴⁸ başlıklı çalışma, İslam mali hukuku açısından bölgesel ekonomik reformları değerlendirmektedir. Sui Ping, Liaoning Dalian doğumlu, Han etnik kökenine mensup olup, Xiangtan Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2011 yılında Jiang Yingmei tarafından tamamlanan "Orta Doğu Finans Sisteminin Uluslararası Ekonomi Politikası Üzerine Bir Çalışma"¹⁴⁹ başlıklı doktora tezi, Orta Doğu'daki finansal sürdürülebilirlik ve enerji politikaları ile İslami finansın uluslararası ekonomiyle olan ilişkisini analiz etmektedir. Yazar 1975 doğumlu, Shandong Zhaoyuan kökenli olan yazar, Nankai Üniversitesi'nde ekonomi lisansını, Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nde hukuk yüksek lisansını ve Çin Komünist Partisi Merkez Okulu'nda hukuk doktorasını tamamlamıştır. 2003 yılından bu yana Çin Sosyal Bilimler Akademisi Batı Asya ve Afrika Enstitüsü Orta Doğu Araştırma Merkezi'nde görev yapmaktadır. Aynı yıl Liu Zhengmao tarafından yazılan "küreselleşme Arka Planında Çin'in İslam Ülkelerine Yönelik Ekonomi Politikalarının Analizi"¹⁵⁰ başlıklı makale, Çin'in İslam ülkeleriyle ekonomik iş birliklerini küresel ekonomik dengeler çerçevesinde incelemektedir. Liu Zhengmao, Çin'de bulunan Çin Halk Kurtuluş Ordusu Politeknik Üniversitesi'nde görev yapmaktadır. 2012 yılında Ma Jizhou tarafından hazırlanan "İslami Finansın Gelişimi ve Ülkemizin Finans Piyasasıyla Entegrasyonu"¹⁵¹ başlıklı çalışma, Çin finans piyasasının İslami finans sistemleriyle nasıl entegre olabileceğini tartışmaktadır. Aynı yıl Li Yanzhi tarafından yazılan "Türkiye'nin Ekonomik Model Değişimi ve İslami Uyanış Hareketi"¹⁵² başlıklı makale, Türkiye'nin ekonomik dönüşümü ve İslami hareketlerin ekonomik yapı üzerindeki etkilerini ele almaktadır.

¹⁴⁸ Sui Ping, "Yi Yisilen Cinrog Fa Vıy Şıcao Ten Kaşın Cıgci Tıçü Dı Cinrog Tışi Cienşı [Kaşgar Özel Ekonomik Bölgesi'nin Finansal Sistem İnşasının İslam Mali Hukuku Perspektifinden Tartışılması]", *Faşö Zacı [Hukuk Dergisi]*, (15 Eylül 2010), 146-149.

¹⁴⁹ Jiang Yingmei, *Cogdog Cinrog Tışi Dı Guoci Cıgci Cıgci Şö Yenju [Orta Doğu Finans Sisteminin Uluslararası Ekonomi Politikası Üzerine Bir Çalışma]* (Cog Gog Cog Yag Daşşiao [Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi], Doktora Tezi, 2011).

¹⁵⁰ Liu Zhengmao, "Çüençühua Bıcg Xia Cogguo Duy Yisilen Guocia Cıgci Cıgı Fınşı [küreselleşme Arka Planında Çin'in İslam Ülkelerine Yönelik Ekonomi Politikalarının Analizi]", *Tifu Şınlun [Üzerine Yeni İnceleme]*, (05 Kasım 2011), 67-73.

¹⁵¹ Ma Jizhou, "Yisilen Cinrog Dı Facen Ci Yü Voguo Cinrog Şıçag Dı Cıhı [İslami Finansın Gelişimi Ve Ülkemin Finans Piyasasıyla Entegrasyonu]", *Gensu Cinrog [Gansu Finans]*, (15 Temmuz 2012), 45-48.

¹⁵² Li Yanzhi, "Turçi Cıgci Moşı Biengı Yü Yisilen Fuşıg Yüdog [Türk Ekonomik Model Değişimi Ve İslami Uyanış Hareketi]", *Guoci Zıliao Xınxı [Uluslararası Veri Bilgileri]*, (30 Temmuz 2012), 1-6.

Li Yanzhi, tarih profesörüdür. Halen Liaoning Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Enstitüsü Başkanı olarak görev yapmaktadır. 2014 yılında Wang Yonghui ve Yu Zhenyan tarafından yazılan "İslami Sermaye ve İngiliz Ekonomisinin İyileşmesi"¹⁵³ başlıklı çalışma, İslami finansın küresel piyasalar üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Wang Yonghui, profesör, Huazhong Normal Üniversitesi Siyaset Bilimi Araştırma Enstitüsü'nde görev yapmaktadır. Fudan Üniversitesi'nde uluslararası siyaset alanında doktora yapmış, Huazhong Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nde ekonomi doktora sonrası çalışmalarını tamamlamış ve Cambridge Üniversitesi ile Jakarta Ulusal Üniversitesi'nde ziyaretçi akademisyen olarak bulunmuştur. Doğu Asya ekonomisi, bölgesel iş birlikleri ve Endonezya politikaları üzerine yoğunlaşan çalışmalarıyla, çok sayıda akademik proje yürütmüş ve çeşitli akademik yayınlara katkı sağlamıştır. Aynı yıl Li Lin tarafından kaleme alınan "İslami Ekonomik Bağlantı ve Çin-Arap Mali İşbirliğinin Kar Amacı Gütmeyen Modeli"¹⁵⁴ adlı çalışma, Çin ve Arap dünyası arasındaki ekonomik iş birliklerinin etik finans perspektifinden değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Li Lin, Çin Sosyal Bilimler Akademisi Dünya Dinleri Araştırma Enstitüsü'nde doçent olarak görev yapmaktadır. Hukuk alanında uzmanlaşmış olup, uzun yıllar hukuk ve hukuk teorisi üzerine çalışmalar yürütmüştür. 2017 yılında Deng Suning tarafından yazılan "Küreselleşme Perspektifinden İslami Finans Araştırmaları"¹⁵⁵ başlıklı doktora tezi, İslami finansın küresel piyasalar üzerindeki genişleyen rolünü ele almaktadır. Aynı yıl Ren Xiaomeng tarafından tamamlanan "İslami Finansın Makroekonomik Etkileri"¹⁵⁶ başlıklı doktora tezi, İslami finans sistemlerinin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. 2019 yılında Wei Dan tarafından hazırlanan "Çin'in Dış Yatırımında İslami Finansın Risk Çeşitlendirme Konularına İlişkin Araştırma"¹⁵⁷ başlıklı yüksek lisans tezi, dış yatırımlarda İslami finansın risk yönetimi boyutunu ele almaktadır. Aynı yıl Dai Junwei tarafından yazılan "İran İslam Devrim Muhafızları Teşkilatı'nın Ahmedinejad Döneminden Bu Yana İran'ın

¹⁵³ Wang Yonghui, Yu Zhenyan, "Yisilen Zibın Yü Yigyü Cigci Dı Fusu [İslami Sermaye Ve İngiliz Ekonomisinin İyileşmesi]", *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Mart 2014), 92-100.

¹⁵⁴ Li Lin, "Yisilen Cigci Hutog Tı Yü Cog a Cinrog Hızuo Dı Fıy Yig Li Moşı [İslami Ekonomik Bağlantı ve Çin-Arap Mali İşbirliğinin Kar Amacı Gütmeyen Sektörü Kar Modeli]", *Şiya feicuoov [Batı Asya ve Afrika Dergisi]*, (10 Nisan 2014), 62-77.

¹⁵⁵ Deng Suning, *Çuenciu Hua Şi Yü Xia Dı Yisilen Cinrog Yenciu [Küreselleşme Perspektifinden İslami Finans Araştırmaları]* (Çuyvey Cigci Maoyi Daşö [Uluslararası İşletme ve Ekonomi Üniversitesi], Doktora Tezi, 2017).

¹⁵⁶ Ren Xiaomeng, *Yisilen Cinrog Dı Hogguen Cigci Şiaoyig [İslami Finans Makroekonomi Ekonomik Etki]* (Cicag Daşö [Zhejiang Üniversitesi], Doktora Tezi, 2017).

¹⁵⁷ Wei Dan, *Yisilen Cinrog Zey Coguo Duyvey Tozi Cog Dı Fıgxien Finsen Hua Vinti Yenjiu [Çin'in Dış Yatırımında İslami Finansın Risk Çeşitlendirmesine İlişkin Araştırma]* (Bicig Gogyi Daşö [Pekin Teknoloji Üniversitesi], Yüksek Lisans, 2019).

Ekonomik Sektörüne Nüfuzunun Analizi" ¹⁵⁸ başlıklı çalışma, İran ekonomisinde devlet kontrolünün artan rolünü değerlendirmektedir. Dai Junwei, Shandong Weihai doğumlu olup, Başkent Normal Üniversitesi Siyaset ve Hukuk Fakültesi'nde yüksek lisansı bitirmiştir. Son olarak, Liu Xiaoling tarafından 2019 yılında hazırlanan "Tek Kuşak ve Tek Yol Arka Planı Altında Zhejiang'da 'İlimli Moda' Endüstrisinin Gelişimi Üzerine Düşünceler" ¹⁵⁹ başlıklı çalışma, küreselleşme bağlamında İslam ekonomisinin farklı sektörlerdeki etkisini analiz etmektedir. Liu Xiaoling, yüksek lisans mezunu olup, araştırma alanı ticaret ekonomisidir. Bu çalışmalar, İslami finansın küresel ve bölgesel ekonomi politikalarına etkisini anlamak adına önemli teorik ve pratik katkılar sunmaktadır.

Yıl	Çalışma Sayısı
2009	1
2010	2
2011	2
2012	2
2014	2
2017	2
2019	3

Çalışmalara yakından baktığımızda 2009 yılında Xiong Chongyang tarafından hazırlanan "Güneydoğu Asya'da İslami Finans Sektörünün Gelişimi Üzerine Araştırma" ¹⁶⁰ başlıklı yüksek lisans tezi, Güneydoğu Asya'da (Malezya, Endonezya, Brunei ve Singapur)

¹⁵⁸ Dai Junwei, "Nıy Cia Dı Şıcı Yiley Yılag Yısilen Gımgı Vıyduy Duy Yşlag Cıgı Lıgyü Dı Sınto Fınsı [İran İslam Devrim Muhafızları Birliği'nin Ahmedinejad Döneminden Bu Yana İran'ın Ekonomik Sektörüne Nüfuzunun Analizi]", *Ciangnen Şihuy Şöyuen Şöbav [Jiangnan Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi]*, (25 Eylül 2019), 73-80.

¹⁵⁹ Liu Xiaoling, "Yıdeyyılu Bıycıg Şıacıag Facen Şıdu Şışıag Çenyı Dı Sikao ['Tek Kuşak Ve Tek Yol' Arka Planı Altında Zhejiang'da 'İlimli Moda' Endüstrisinin Gelişimi Üzerine Düşünceler]", *Cıag Fağcı Fucuag Cıy Cışu Şöyuen Şöbao [Zhejiang Tekstil Ve Giyim Mesleki Ve Teknik Koleji Dergisi]*, (12 Aralık 2019), 51-53.

¹⁶⁰ Xiong Chongyang, *Dognenya Lisilen Cınrog Yı Facen Yenju [Güneydoğu Asya'da İslami Finans Sektörünün Gelişimi Üzerine Araştırma]*.

İslami finansın kurumsal gelişimini inceleyerek, Çin için uygulanabilir bir model sunmayı amaçlamaktadır. İslami finansın faizsiz, risk paylaşımına dayalı yapısı ve küresel krizlere karşı gösterdiği direnç, onu alternatif bir finansal sistem olarak öne çıkarmaktadır. Bu çerçevede çalışma, literatürdeki bölgesel boşluğu doldurmak ve Çin’de İslami finansın gelişimi için öneriler geliştirmek üzere tasarlanmıştır. Öneriler arasında; uluslararası iş birliklerinin artırılması, Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde pilot uygulamaların başlatılması, nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi, Hong Kong’un finansal ara yüz olarak kullanılması ve KOBİ’lere uygun ürünlerin geliştirilmesi yer almaktadır.

2010 yılında Chen Zhiyi tarafından yazılan "Ningxia'nın Yurt İçinde Açık Bir Ekonomi Geliştirmesini Destekleyen İslami Finans Üzerine Stratejik Düşünme"¹⁶¹ başlıklı çalışma, Ningxia Hui Özerk Bölgesi'nde İslami finansın uygulanabilirliğini inceleyerek, bu modelin bölgenin iç kesimlerde dışa açılım odaklı ekonomik kalkınma stratejilerine katkı potansiyelini değerlendirmektedir. İslami finansın faiz yasağı, risk paylaşımı ve reel varlık temelli yapısı çerçevesinde küresel finansal istikrara katkı sağlayabileceği vurgulanmakta; Malezya gibi ülkelerin tecrübelerinden hareketle, Ningxia’da kademeli olarak İslami bankacılık, sukuk ve takafül gibi araçların geliştirilmesi önerilmektedir. Çalışma, uluslararası sermaye çekimi, yerel ekonomik çeşitlenme ve Müslüman nüfusa uygun finansal hizmetlerin sağlanması açısından İslami finansın bölgesel kalkınma aracı olarak stratejik bir değer taşıdığını ortaya koymaktadır. Aynı yıl Sui Ping tarafından hazırlanan "Kaşgar Özel Ekonomik Bölgesi'nin Finansal Sistem İnşasının İslam Mali Hukuku Perspektifinden Tartışılması"¹⁶² başlıklı çalışma, Kaşgar Ekonomik Özel Bölgesi'nin finansal sisteminin inşasında İslami finans hukukunun uygulanabilirliğini değerlendirmekte ve bu modelin bölgenin sosyo-kültürel yapısı ile ekonomik kalkınma hedeflerine katkı potansiyelini ortaya koymaktadır. Müslüman nüfusun yoğunluğu, İslam hukukuna uygun finansal hizmetlere olan talebi güçlendirirken; İslami finansın faizsiz, risk paylaşımına dayalı ve etik temelli yapısı, hem toplumsal uyum hem de dış yatırım açısından stratejik bir araç olarak sunulmaktadır. Çalışma, kademeli geçiş, hukuki düzenlemeler ve kurumsal altyapı uyumu ile İslami finansın bölgesel kalkınmaya entegre edilebileceğini savunmaktadır.

¹⁶¹ Chen Zhiyi, “Yisilen Cinrog Ciçi Nigşia Facen Nıy Lu Keyfag Şig Cıgci Dı Cenlü Sikao [Ningxia'nın Yurt İçinde Açık Bir Ekonomi Geliştirmesini Destekleyen İslami Finans Üzerine Stratejik Düşünme]”.

¹⁶² Sui Ping, “Yi Yisilen Cinrog Fa Vıy Şıcio Ten Kaşın Cıgci Tıçü Dı Cinrog Tışi Cienşı [Kaşgar Özel Ekonomik Bölgesi'nin Finansal Sistem İnşasının İslam Mali Hukuku Perspektifinden Tartışılması]”.

2011 yılında Jiang Yingmei tarafından yazılan "Orta Doğu Finans Sisteminin Uluslararası Ekonomi Politik Üzerine Bir Çalışma"¹⁶³ başlıklı doktora tezi, Ortadoğu finansal sisteminin dönüşümünü yeni kurumsal finans teorisi ve uluslararası politik ekonomi perspektifiyle inceleyerek, jeopolitik dinamikler, petrodolar rejimi, İslami finansın kurumsallaşması, bölgesel ticari-kültürel yapı ve finansal küreselleşmenin etkilerini bütüncül biçimde analiz etmektedir. Çalışma, finansal gelişmenin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda politik ve kurumsal faktörlerle belirlendiğini savunarak; bölgenin yapısal sorunlarını, reform ihtiyaçlarını ve küresel finansal entegrasyon sürecindeki konumunu değerlendirmektedir. Bu bağlamda tez, Ortadoğu'daki finansal gelişmenin yönünü belirleyen çok katmanlı etkenleri sistematik olarak ortaya koymakta ve bölgenin küresel ekonomik düzende artan rolüne teorik bir zemin hazırlamaktadır. Aynı yıl Liu Zhengmao tarafından kaleme alınan "Küreselleşme Arka Planında Çin'in İslam Ülkelerine Yönelik Ekonomi Politikalarının Analizi"¹⁶⁴ başlıklı çalışma, Çin'in İslam ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini ve bu sürecin küresel ticaret dengeleri üzerindeki etkilerini tartışmaktadır.

2012 yılında Ma Jizhou tarafından yazılan "İslami Finansın Gelişimi ve Ülkemin Finans Piyasasıyla Entegrasyonu"¹⁶⁵ başlıklı çalışma, Çin'in İslami finans sistemleriyle entegrasyon sürecini değerlendirmektedir. Aynı yıl Li Yanzhi tarafından hazırlanan "Türk Ekonomik Model Değişimi ve İslami Uyanış Hareketi"¹⁶⁶ başlıklı makale, Türkiye'deki ekonomik dönüşümlerin İslami hareketler üzerindeki etkilerini incelemektedir.

2014 yılında Wang Yonghui ve Yu Zhenyan tarafından yazılan "İslami Sermaye ve İngiliz Ekonomisinin İyileşmesi"¹⁶⁷ başlıklı çalışma, 2008 küresel finansal krizinden sonra İngiltere'nin İslami finansı benimseme sürecini analiz etmektedir. Aynı yıl Li Lin tarafından hazırlanan "İslami Ekonomik Bağlantı ve Çin-Arap Mali İşbirliğinin Kar Amacı Gütmeyen

¹⁶³ Jiang Yingmei, *Cogdog Cinrog Tişi Dı Guoci Cıgci Cıgci Şö Yenju [Orta Doğu Finans Sisteminin Uluslararası Ekonomi Politik Üzerine Bir Çalışma]*.

¹⁶⁴ Liu Zhengmao, "Çüençühua Bıeig Xia Cogguo Duy Yisilen Guocia Cıgci Cıgci Fıñşi [küreselleşme Arka Planında Çin'in İslam Ülkelerine Yönelik Ekonomi Politikalarının Analizi]".

¹⁶⁵ Ma Jizhou, "Yisilen Cinrog Dı Facen Ci Yü Voguo Cinrog Şıçag Dı Cıhı [İslami Finansın Gelişimi Ve Ülkemin Finans Piyasasıyla Entegrasyonu]".

¹⁶⁶ Li Yanzhi, "Turçi Cıgci Moşi Biengı Yü Yisilen Fuşig Yüdog [Türk Ekonomik Model Değişimi Ve İslami Uyanış Hareketi]".

¹⁶⁷ Wang Yonghui, Yu Zhenyan, "Yisilen Zıbın Yü Yıgyü Cıgci Dı Fusu [İslami Sermaye Ve İngiliz Ekonomisinin İyileşmesi]".

Sektörü Kar Modeli"¹⁶⁸ başlıklı makale, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki finansal işbirliğini değerlendirmektedir.

2017 yılında Deng Suning tarafından yazılan "Küreselleşme Perspektifinden İslami Finans Araştırmaları" ¹⁶⁹ başlıklı doktora tezi, İslami finansın tarihsel temellerini ve küreselleşme sürecindeki dönüşümünü disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alarak, bu finansal modelin hem geleneksel şeri hükümlere dayalı yapısını hem de modern küresel finans sistemine entegrasyon sürecini analiz etmektedir. Çalışma, İslami finansın yalnızca dinî bir yapı değil, aynı zamanda küresel ekonomik sistemle uyumlu, çok katmanlı ve esnek bir model olduğunu savunmakta; biçimsel uygulamaların ötesine geçerek, İslam'ın evrensel etik ilkelerine dayalı sürdürülebilir bir finansal yaklaşım geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı yıl Ren Xiaomeng tarafından hazırlanan "İslami Finansın Makroekonomik Etkisi"¹⁷⁰ başlıklı doktora tezi, İslami finansın makroekonomik etkilerini kuramsal ve ampirik düzeyde inceleyerek, ekonomik büyüme ve istikrar üzerindeki rolünü analiz etmektedir. Çalışma, İslami finansın etkisinin kurumsal kaliteye bağlı olarak ortaya çıktığını ve bu etkinin doğrusal olmayan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Tez, ayrıca finansal şoklar karşısında İslami finansın istikrar sağlayıcı potansiyelini değerlendirmekte ve bu finansal modelin etkisinin, kurumsal yapı ve ekonomik bağlama göre farklılaştığını ortaya koymaktadır.

2019 yılında Wei Dan tarafından yazılan "Çin'in Dış Yatırımında İslami Finansın Risk Çeşitlendirmesine İlişkin Araştırma"¹⁷¹ başlıklı yüksek lisans tezi, İslami finansın özellikle hisse senedi endeksleri aracılığıyla Çin'in yurt dışı yatırımlarında riskin çeşitlendirilmesine katkısını incelemekte ve "Bir Kuşak Bir Yol" girişimi bağlamında alternatif finansal stratejiler sunmaktadır. Dinamik koşullu korelasyon (DCC-GARCH) modeli kullanılarak yapılan ampirik analiz, İslami endekslerin düşük korelasyonlu yapısı sayesinde geleneksel endekslere kıyasla daha etkili bir risk dağılımı sağladığını ortaya koymaktadır. Çalışma, İslami finansın islam hukukuna uygun yapısıyla sadece Müslüman ülkelerle ekonomik iş birliklerini güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda Çin'in dış yatırımlarında kurumsal çeşitliliği ve finansal istikrarı destekleyebilecek stratejik bir araç olduğunu göstermektedir. Aynı yıl Dai Junwei tarafından

¹⁶⁸ Li Lin, "Yisilen Cigci Hutog Ti Yü Cog a Cinrog Hızuo Dı Fıy Yig Li Moşi [İslami Ekonomik Bağlantı ve Çin-Arap Mali İşbirliğinin Kar Amacı Gütmeyen Sektörü Kar Modeli]".

¹⁶⁹ Deng Suning, *Çuənçiu Hua Şi Yü Xia Dı Yisilen Cinrog Yenciu [Küreselleşme Perspektifinden İslami Finans Araştırmaları]*.

¹⁷⁰ Ren Xiaomeng, *Yisilen Cinrog Dı Hogguen Cigci Şiaoyig [İslami Finans Makroekonomi Ekonomik Etki]*.

¹⁷¹ Wei Dan, *Yisilen Cinrog Zey Coguo Duyvey Tozi Cog Dı Fıgxien Finsen Hua Vinti Yenjiu [Çin'in Dış Yatırımında İslami Finansın Risk Çeşitlendirmesine İlişkin Araştırma]*.

yazılan "İran İslam Devrim Muhafızları Birliği'nin Ahmedinejad Döneminden Bu Yana İran'ın Ekonomik Sektörüne Nüfuzunun Analizi" ¹⁷² başlıklı çalışma, İran'da ekonomik kontrol mekanizmalarının siyasi ve askeri yapılanmalarla ilişkisini değerlendirmektedir. Son olarak, 2019 yılında Liu Xiaoling tarafından yazılan "Tek Kuşak ve Tek Yol Arka Planı Altında Zhejiang'da İlimli Moda Endüstrisinin Gelişimi Üzerine Düşünceler"¹⁷³ başlıklı çalışma, Çin'in tekstil sektörünü İslami moda pazarına entegre etme sürecini analiz etmektedir.

Bu başlık altında 2009–2019 yılları arasında Çin akademisinde yayımlanan on dört çalışma üzerinden yapılan bu inceleme, İslami finansın yalnızca alternatif bir finansal model olarak değil, aynı zamanda Çin'in küresel ekonomiyle bütünleşme süreçlerinde stratejik bir araç olarak nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Çalışmalar, İslami finansın faizsiz, risk paylaşımına dayalı ve etik ilkeleri önceleyen yapısının; küresel finans krizlerine karşı direnç, sosyo-kültürel uyum ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından Çin gibi ülkeler için cazip bir model sunduğunu göstermektedir. İncelenen literatür, İslami finansın gelişimini üç ana düzlemde ele almaktadır: ilki, Güneydoğu Asya gibi Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki başarılı kurumsallaşma örneklerinden çıkarılan derslerdir. İkincisi, Çin'in iç bölgelerinde (Ningxia, Kaşgar gibi) yürütülen pilot uygulamaların bölgesel kalkınma stratejilerine nasıl entegre edilebileceğine ilişkin önerilerdir. Üçüncüsü ise, İslami finansın küresel piyasalardaki etkisinin (İngiltere örneğinde olduğu gibi) ekonomik toparlanma süreçlerine katkısı ve Çin'in dış yatırımlarında risk çeşitlendirme aracı olarak kullanımınıdır. Bu çalışmalar aynı zamanda İslami finansın küresel ekonomi politiğin bir parçası hâline geldiğini, sadece İslam hukuku temelli değil, aynı zamanda evrensel etik ilkelerle uyumlu bir finansal sistem olarak kavramsallaştırıldığını göstermektedir. Bununla birlikte, bazı araştırmalar İslami finansın etkisinin kurumsal altyapıya bağlı olarak değiştiğini ve entegrasyon sürecinin sosyo-politik faktörlerden doğrudan etkilendiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, Çin akademisinde İslami finans üzerine yapılan bu dönemsel çalışmalar, disiplinlerarası bir yaklaşımı benimseyerek hem bölgesel kalkınma politikalarına hem de küresel ekonomik stratejilere katkı sunan bir literatür üretmiştir.

¹⁷² Dai Junwei, "Nıy Cia Dı Şıçı Yiley Yılag Yısilen Gımgı Vıyduy Duy Yşlag Cıgı Lıgyü Dı Sınto Fınsı [İran İslam Devrim Muhafızları Birliği'nin Ahmedinejad Döneminden Bu Yana İran'ın Ekonomik Sektörüne Nüfuzunun Analizi]".

¹⁷³ Liu Xiaoling, "Yıdeyyılu Bıycıg Şıacıag Facen Şıdu Şışıag Çenyı Dı Sıkao ['Tek Kuşak Ve Tek Yol' Arka Planı Altında Zhejiang'da 'İlimli Moda' Endüstrisinin Gelişimi Üzerine Düşünceler]".

3.2. İslami Ekonominin Toplumsal, Kültürel ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri: Sosyo-Ekonomik ve Politik Yansımalar

Bu kısım, İslami ekonominin toplumsal, kültürel ve kalkınma üzerindeki etkilerini ele alan sekiz akademik araştırmayı kapsamaktadır. Çalışmalar, Çin'deki Müslüman toplulukların sosyo-ekonomik yapıları, İslam düşüncesinin ekonomik kalkınmadaki rolü ve İslam ekonomisinin farklı coğrafyalarda toplumsal yapılar üzerindeki yansımalarını tarihsel ve politik açılardan incelemektedir. İlk çalışma 1989 yılında Zhang Yongqing tarafından kaleme alınan "Sosyalist Dönemde Ülkemizde İslam ile Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki Üzerine Bazı Düşünceler"¹⁷⁴ başlıklı çalışma, Çin'in sosyalist ekonomi politikaları ile İslam'ın toplumsal yapılar üzerindeki etkisini ele alarak önemli bir perspektif sunmuştur. Zhang Yongqing (1934-2023), Jiangsu Yangzhou doğumlu olup, 1949 yılında devrim çalışmalarına katılmış ve 1976 yılında Çin Komünist Partisi'ne üye olmuştur. Ningxia Sosyal Bilimler Akademisi'nde başkan yardımcısı ve araştırmacı olarak görev yapmış, akademik yaşamı boyunca önemli çalışmalara imza atmıştır. Zhang Yongqing, 2 Ocak 2023 tarihinde Yangzhou'da hayatını kaybetmiştir. Aynı sene içinde Zhang Yongqing, Ma ping ve Liu Tianming adlı yazarlar "Kuzeybatı Çin'deki Müslümanların Sosyal ve Ekonomik Değişimleri ve İslam'ın Yükselişi Ve Düşüşü"¹⁷⁵ isimli bir çalışma yayımlamıştır. Yazarlardan Ma Ping, 1953 yılında Shandong Qingdao'da doğmuş, Suzhou kökenli Hui etnik grubuna mensuptur. 1986 yılında Pekin Merkez Milletler Akademisi'nden mezun olmuştur. "Hui Araştırmaları" dergisinin başkan yardımcılığı görevini yürütmüş ve 2002 yılında araştırmacı unvanını almıştır. Halen Ningxia Sosyal Bilimler Akademisi Hui ve İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde görev yapmaktadır. 2001 yılında Yang Guiping tarafından hazırlanan "Bugünkü Dachang'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişimi ile İslam Arasındaki Pozitif Etkileşimli İlişkisi"¹⁷⁶ başlıklı makale, Çin'deki Müslüman toplulukların ekonomik yapıları ile İslam düşüncesinin birbirini nasıl beslediğini değerlendirmektedir. Yang Guiping, Ningxia Wuzhong doğumlu Hui etnik grubuna mensup olup, Merkez Milletler Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmış.

¹⁷⁴ Zhang Yongqing, "Düy Şiçitüy Şihuy Cuyi Şiçi Woguo Yisile N Jiao Yü Cigci Facen Güenşi Dci Dien Sikav [Sosyalist Dönemde Ülkemizde İslam ile Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki Üzerine Bazı Düşünceler]", *Nigxia Şihuy Kışö [Ningxia Sosyal Bilimler]*, (28 Ekim 1989), 6-11.

¹⁷⁵ Zhang Yongqing vd., "Şibi Mosilin Şihuy Cigci Dı Biendog Yü Yisilen Jıav Dı Şigşüey [Kuzeybatı Çin'deki Müslümanların Sosyal Ve Ekonomik Değişimleri Ve İslam'ın Yükselişi Ve Düşüşü]", *Çighey Şihuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]* 96-103 (28 Ekim 1989).

¹⁷⁶ Yang Guiping, "Cinri Da Çag Hüyzu Cigci Facen Yisilen Dı Liagşig Hudog Güenşi [Bugünkü Dachang'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişimi ile İslam Arasındaki Pozitif Etkileşimli İlişki]", *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, (05 Mayıs 2001), 55-58.

Yüksek lisans eğitimini tamamlayan Yang, İslam düşüncesi ve kültürü üzerine eğitim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir. 2008 yılında Chen Huayu ve Rong Ning tarafından kaleme alınan "Kuzeybatı Bölgesindeki Müslüman Nüfusu Az Olan Etnik Grupların Ekonomik Kalkınma Sorunları Üzerine Araştırma"¹⁷⁷ başlıklı çalışma, ekonomik kalkınmanın azınlık toplulukları üzerindeki etkilerini ele alarak kalkınma politikalarının etkisini sorgulamaktadır. Yazarlardan Chen Huayu, Gansu Lintao doğumlu olup, Qinghai Milletler Akademisi Sosyal Gelişim Fakültesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Araştırma alanı eğitim bilimleridir. Rong Ning ise, Hebei Sanhe doğumlu olup, Hebei Langfang Normal Üniversitesi Tarih Bölümü'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Araştırma alanı tarih ve kültür bilimleridir. 2011 yılında Guo Taishan ve Ren Hong tarafından yazılan "İslam'ın Sincan'ın Ekonomik ve Sosyal Kalkınması Üzerindeki İkili Etkisi"¹⁷⁸ başlıklı makale, Sincan bölgesindeki İslam'ın ekonomik ve toplumsal kalkınmaya olan olumlu ve olumsuz yönlerini analiz etmektedir. 2012 yılında Yang Yajun ve Liu Xin tarafından yazılan "Hui Halkının Ekonomik Kalkınmasında İslam Düşüncesinin Olumlu Rolü"¹⁷⁹ başlıklı makale, Çin'deki Hui Müslümanlarının ekonomik gelişimi üzerinde İslam düşüncesinin teşvik edici rolünü ele almaktadır. Yazarlardan Yang Yajun, Henan Kaifeng doğumlu olup, Guizhou Finans ve Ekonomi Akademisi Kültür ve İletişim Fakültesi'nde, Çin azınlık etnik gruplarının ekonomisi üzerine yüksek lisans eğitimini bitirmiştir. Diğer yazar Liu Xin, Henan Anyang doğumlu olup, Yunnan Üniversitesi Ekonomi Fakültesi'nde finans alanında yüksek lisans eğitimini bitirmiştir. 2014 yılında Min Jing tarafından yazılan "Din ile Laiklik Arasındaki Sınırı Aşmak: Türk İslam Ekonomisi ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma"¹⁸⁰ başlıklı çalışma, Türkiye'deki İslam ekonomisinin tarihsel süreç içerisindeki dönüşümünü ve seküler ekonomik sistemle ilişkisini değerlendirmektedir. Min Jing, Gansu Lintan doğumlu Hui etnik grubuna mensup olup, tarih doktorudur. Halen Lanzhou Üniversitesi'nde doçent olarak görev yapmakta ve İslamiyet ile Orta Doğu tarihi üzerine araştırmalar yürütmektedir. Aynı yıl Li Guoqiang tarafından yazılan "İslami İktisat

¹⁷⁷ Chen Huayu, Rong Ning, "Şibi Diçü Xinyag Yisilen Ciav Rinkou Ciav Şav Minzu Cigci Facen Vinti Yenjiu [Kuzeybatı Bölgesindeki Müslüman Nüfusu Az Olan Etnik Grupların Ekonomik Kalkınma Sorunları Üzerine Araştırma]", *Çingay Minzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, (30 Eylül 2008), 79-80.

¹⁷⁸ Guo Taishan, Ren Hong, "Yisilenjiao Dui Xinjiag Cingci Şihuy Facen Dı Şuagçog Dı Yinşiang [İslam'ın Sincan'ın Ekonomik Ve Sosyal Kalkınması Üzerindeki İkili Etkisi]", *Şışı Çiuşı [Gerçeklerden Gerçeği Aramak]*, (10 Mayıs 2011), 80-84.

¹⁷⁹ Yang Yajun, Liu Xin, "Yisilenjiao Şişiang Duy Huyzu Cigci Facen Dı Cici Zuoyog [İslam Düşüncesinin Hui Halkının Ekonomik Kalkınmasındaki Olumlu Rolü]", *Çogçig Kici Şöyüen Şöbav [Chongqing Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi]* 107-108 (08 Mart 2012).

¹⁸⁰ Min Jing, "Kavyö Zogciav Yü Şisu Cişien Tuerçi Yisilen Cigci Ciçi Yinşiang Yenciu Min Jing [Din Ve Laiklik Arasındaki Sınırı Aşmak—Türk İslam Ekonomisi Ve Etkisi Üzerine Bir Araştırma]", *Şibey şı da şuebao (şihuy kixue ban) [Şibey Normal Üniversitesi]*, (05 Mart 2014), 69-74.

Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma" ¹⁸¹ başlıklı çalışma, İslam iktisadı sisteminin yoksulluğun giderilmesine yönelik geliştirdiği mekanizmaları incelemektedir. Li Guoqiang, Shandong Weifang doğumlu olup, Qufu Normal Üniversitesi Tarih ve Kültür Fakültesi'nde yüksek lisans eğitimini bitirmiştir.

Yıl	Çalışma Sayısı
1989	2
2001	1
2008	1
2011	1
2012	1
2014	2

İlk çalışma 1989 yılında Zhang Yongqing tarafından yazılan "Sosyalist Dönemde Ülkemde İslam ile Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki Üzerine Bazı Düşünceler"¹⁸² başlıklı çalışma, Çin'de sosyalist dönemde İslam ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi analiz ederek, Müslüman toplulukların ekonomik dayanışma mekanizmalarıyla İslam'ın ekonomiyile olan bağını nasıl sürdürdüğünü ele almaktadır. Aynı yıl Ma Ping tarafından hazırlanan "Kuzeybatı Müslümanlarındaki Sosyal ve Ekonomik Değişimler ve İslam'ın Yükselişi ve Düşüşü"¹⁸³ başlıklı çalışma, Çin'in kuzeybatısında yaşanan ekonomik değişimlerin İslam'ın toplumsal etkisine olan yansımalarını incelemektedir.

¹⁸¹ Li Guoqiang, "Lüe Lün Yisileen Ciav Cigci Sişiag Cog Dı Cipin Sişiag [İslami Ekonomik Düşüncede Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma]", *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, (05 Mayıs 2014), 97-100.

¹⁸² Zhang Yongqing, "Düy Şiçitü Şihuy Cuyi Şiçi Woguo Yisile N Jiao Yü Cigci Facen Güenşi Dıci Dien Sikav [Sosyalist Dönemde Ülkemde İslam İle Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki Üzerine Bazı Düşünceler]".

¹⁸³ Zhang Yongqing vd., "Şibi Mosilin Şihuy Cigci Dı Biendog Yü Yisilen Jıav Dı Şigşüey [Kuzeybatı Çin'deki Müslümanların Sosyal Ve Ekonomik Değişimleri Ve İslam'ın Yükselişi Ve Düşüşü]".

2001 yılında Yang Guiping tarafından yazılan "Bugünkü Dachang'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişimi ile İslam Arasındaki Pozitif Etkileşimli İlişki"¹⁸⁴ başlıklı çalışma, Hui topluluğunun ekonomik gelişimi ile İslam arasındaki karşılıklı etkileşimi değerlendirerek, dini değerlerin ekonomik kalkınmayı nasıl şekillendirdiğini ele almaktadır.

2008 yılında Chen Huayu tarafından hazırlanan "Kuzeybatı Bölgesindeki Müslüman Nüfusu Az Olan Etnik Grupların Ekonomik Kalkınma Sorunları Üzerine Araştırma"¹⁸⁵ başlıklı çalışma, Tacikler, Salarlar ve diğer azınlık topluluklarının ekonomik kalkınma süreçlerini analiz ederek, modernleşmenin dini pratikler üzerindeki etkisini tartışmaktadır.

2011 yılında Guo Taishani ve Ren Hong tarafından kaleme alınan "İslam'ın Sincan'ın Ekonomik ve Sosyal Kalkınması Üzerindeki İkili Etkisi"¹⁸⁶ başlıklı çalışma, İslam'ın Sincan bölgesindeki ekonomik kalkınma sürecine olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirerek, modern ekonomik sistemlerle İslamî değerler arasında denge kurulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

2012 yılında Yang Yajun ve Liu Xin tarafından yazılan "Hui Halkının Ekonomik Kalkınmasında İslam Düşüncesinin Olumlu Rolü"¹⁸⁷ başlıklı makale, İslam'ın ticaret etiği ve faizsiz finans ilkelerinin Hui topluluğunun ekonomik istikrarına olan katkısını incelemektedir.

2014 yılında Li Guoqiang tarafından yazılan "Din ile Laiklik Arasındaki Sınırı Aşmak: Türk İslam Ekonomisi ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma"¹⁸⁸ başlıklı çalışma, Türkiye'de İslami ekonomi modelinin gelişimini ve toplumsal yapılar üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Aynı yıl yayımlanan "İslami İktisat Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma"¹⁸⁹ başlıklı makale de ise yazarı Minjing İslam ekonomisinin yoksulluğun azaltılmasına yönelik sunduğu kurumsal mekanizmaları ve etik temelli çözümleri

¹⁸⁴ Yang Guiping, "Cinri Da Çağ Hüyzu Cigci Facen Yisilen Dı Liagşig Hudog Güenşi [Bugünkü Dachang'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişimi ile İslam Arasındaki Pozitif Etkileşimli İlişki]".

¹⁸⁵ Chen Huayu, Rong Ning, "Şibi Diçü Xinyag Yisilen Ciav Rinkou Ciav Şav Minzu Cigci Facen Vıntı Yenjiu [Kuzeybatı Bölgesindeki Müslüman Nüfusu Az Olan Etnik Grupların Ekonomik Kalkınma Sorunları Üzerine Araştırma]".

¹⁸⁶ Guo Taishan, Ren Hong, "Yisilenjiao Dui Xinjiag Cingci Şihuy Facen Dı Şuagçog Dı Yinşiang [İslam'ın Sincan'ın Ekonomik Ve Sosyal Kalkınması Üzerindeki İkili Etkisi]".

¹⁸⁷ Yang Yajun, Liu Xin, "Yisilenjiao Şişiang Duy Hüyzu Cigci Facen Dı Cici Zuoyog [İslam Düşüncesinin Hui Halkının Ekonomik Kalkınmasındaki Olumlu Rolü]".

¹⁸⁸ Li Guoqiang, "Lüe Lün Yisileen Ciav Cigci Şişiang Cog Dı Cıpin Şişiang [İslami Ekonomik Düşüncede Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma]".

¹⁸⁹ Min Jing, "Kavyö Zogciav Yü Şisu Cişien Tuerçi Yisilen Cigci Ciçi Yinşiang Yenciu Min Jing [Din Ve Laiklik Arasındaki Sınırı Aşmak—Türk İslam Ekonomisi Ve Etkisi Üzerine Bir Araştırma]".

incelemektedir. Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin toplumsal yapı üzerindeki dönüşümünü, ekonomik kalkınma süreçlerini ve dini değerlerle modern ekonomik sistemler arasındaki etkileşimi kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Bu başlık altında incelenen sekiz akademik çalışma, İslami ekonominin toplumsal yapı, kültürel kimlik ve kalkınma süreçleri üzerindeki etkilerini tarihsel, sosyolojik ve iktisadi boyutlarıyla ortaya koymaktadır. Literatür, özellikle Çin'in kuzeybatısında yoğunlaşan Müslüman topluluklar (Hui, Tacik, Salar vb.) üzerinden İslam'ın sadece bireysel inanç sistemi değil, aynı zamanda kolektif ekonomik dayanışma, ahlaki normlar ve kültürel kimliğin taşıyıcısı olduğunu göstermektedir. Sosyalist dönemden başlayarak günümüze uzanan süreçte, dini değerlerin ekonomik faaliyetleri nasıl şekillendirdiği; mikro düzeyde aile ve topluluk dayanışması, makro düzeyde ise kalkınma politikalarının biçimlendirilmesi bakımından önemli bir çerçeve sunulmuştur. Çalışmalarda, İslam'ın ekonomik kalkınma üzerindeki etkisinin çift yönlü olduğu gözlemlenmiştir: Bir yandan faizsiz finans, ticaret ahlakı ve sadaka gibi mekanizmalar aracılığıyla üretkenliği ve toplumsal dayanışmayı teşvik ettiği; diğer yandan ise Chen Huayu ve Rong Ning'in bulgularına göre, dini normların modernleşme süreçleriyle zaman zaman çatışabileceği veya bu süreçleri yavaşlatabileceği ifade edilmektedir. Sincan gibi bölgelerde İslam'ın sosyal istikrarı sağladığı kadar, devlet politikaları ile gerginlik yaşadığı alanlar da dikkat çekmektedir. Ayrıca Türk İslam ekonomisi üzerine yapılan karşılaştırmalı analizler, İslam'ın farklı kültürel bağlamlarda ekonomik modele nasıl uyarlanabildiğini göstermekte ve seküler ekonomi ile İslami ilkeler arasındaki sınırların nasıl esnetilebildiğini tartışmaktadır. Genel olarak bu başlık altındaki literatür, İslami ekonomi ile toplumsal yapı arasındaki karşılıklı etkileşimi tarihsel süreklilik içinde değerlendirmekte; dini değerlerin sadece normatif değil, aynı zamanda kalkınmacı ve dönüştürücü bir işlev gördüğünü ampirik verilerle desteklemektedir.

3.3. İslami Ekonomi ve Devlet Politikaları: Küresel Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Stratejik Yaklaşımlar

İslami ekonomi, küreselleşen dünyada devlet politikaları, finansal sistemler ve ekonomik reformlarla doğrudan etkileşim içindedir. Bu bağlamda yapılan akademik çalışmalar, İslam ekonomisinin devlet politikalarıyla nasıl uyum sağladığını, küresel ekonomik dönüşüm sürecinde nasıl şekillendiğini ve sürdürülebilir kalkınma için nasıl bir yol haritası sunduğunu incelemektedir. Aşağıda, bu konu yazılmış olan bir yüksek lisans tezi ve 10 makale kronolojik sırayla değerlendirilerek tematik bir bütünlük içinde ele alınmıştır.

İlk çalışma 2000 yılında Mehdand Wallberg tarafından yazılan ve Yin Quanzhou tarafından Çinceye çevrilen "İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi"¹⁹⁰ başlıklı iki bölümlük makale, İran Devrimi sonrası özel sektörün gelişimini ve özelleştirme reformlarını değerlendirmektedir. 2001 yılında Zheng Cuilan tarafından yazılan "İran'ın Dengesiz Siyasi ve Ekonomik Gelişimi ve İslam Devrimi"¹⁹² başlıklı çalışma, İran'ın ekonomi ve siyaset alanında geçirdiği değişimleri tarihsel bir perspektifle incelemektedir. Zheng Cuilan, Sichuan Renshou doğumlu olup, Chongqing İşçi Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır, araştırma alanı İran tarihidir. 2007 yılında Yan Wenhu tarafından kaleme alınan "Ekonomik Küreselleşme ile Çağdaş İslami Canlanma Hareketi Arasındaki Etkileşimli İlişki Üzerine"¹⁹³ başlıklı makale, küreselleşmenin İslam dünyası üzerindeki etkilerini ve İslami ekonomik sistemin küresel ekonomiye entegrasyonunu tartışmaktadır. Yazar Shaanxi Baishui doğumlu olup, Çin Ulusal Savunma Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde doktora sonrası çalışmalarını sürdürmektedir. 2008 yılında Feng Lulu tarafından yazılan "Küreselleşme Çağında İslam Ekonomisi ve Kültürünün Karşılaştığı Zorluklar"¹⁹⁴ başlıklı çalışma, İslam ekonomisinin küresel ekonomik dönüşüme nasıl uyum sağlayabileceği üzerine analizler içermektedir. Feng Lulu, doktor unvanına sahip olup, Ningxia Üniversitesi Siyaset ve Hukuk Fakültesi'nde görev yapmaktadır. 2011 yılında yine Feng Lulu tarafından tamamlanan "Orta Doğu Ülkelerinin Ekonomik Dönüşümündeki Riskler Üzerine Araştırma"¹⁹⁵ başlıklı doktora tezi, Orta Doğu'daki ekonomik ve politik değişimlerin risk faktörlerini değerlendirmektedir. 2012 yılında "Yunnan Liao

¹⁹⁰ Mehdand, Wallenberg, "Yisilen Cigci Cidu Cidu Şia Dı Siyou Hua Gaygı Yilag Gımgı Hou Dı Siyig Cigci (Şag 1) [İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 1)]", çev. Yin Quanzhou, *Yinçüencu Nogsün Cinrog Yü Şiçag Cigci [Yin Quanzhou Kırsal Finans Ve Piyasa Ekonomisi]*, (29 Şubat 2000), 49-52.

¹⁹¹ Mehdand Wallberg, Yin Quanzhou, "Yisilen Cigci Cidu Şia Dı Siyou Hua Geygı Yilag Gımgı Hou Dı Siyig Cigci (Şia 2) [İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 2)]", *Yinçüencu Nogsün Cinrog Yü Şiçag Cigci [Yin Quanzhou Kırsal Finans Ve Piyasa Ekonomisi]*, (30 Nisan 2000), 43-46.

¹⁹² Zheng Cuilan, "Yilag Cigci Facen Dı Bu Pıghıg Yü Yisilen Gımgı [İran'ın Dengesiz Siyasi Ve Ekonomik Gelişimi Ve İslam Devrimi]", *Çogçig Şicuen Şöbav [Chongqing Öğretmenler Koleji]*, (30 Aralık 2001), 23-25.

¹⁹³ Yan Wenhu, "Lün Cigci Çuen Hua Yü Dagday Yisilen Fuşig Yündog Hudog Güenşi [Ekonomik Küreselleşme İle Çağdaş İslami Canlanma Hareketi Arasındaki Etkileşimli İlişki Üzerine]", *Şinciang Şihui Kı Şö [Sincan Sosyal Bilimler Dergisi]*, (25 Ocak 2007), 59-63.

¹⁹⁴ Feng Lulu, "Çüençi Hua Şidey Yisilen Cigci Vınhua Zaoyü Dı Tiaocen [Küreselleşme Çağında İslam Ekonomisi Ve Kültürünün Karşılaştığı Zorluklar]", *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (01 Temmuz 2008), 31-37.

¹⁹⁵ Feng Lulu, "Cogdog Guocia Cigci Cüenşig Cog Dı Fıgşien Yenjiu [Ortadoğu Ülkelerinin Ekonomik Dönüşümündeki Riskler Üzerine Araştırma]", *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Mart 2011), 43-50.

Juan'daki Hui Uyruğunun Ekonomik Gelişiminin Yasal Teşviki Hakkında"¹⁹⁶ başlıklı çalışma, Hui Müslümanlarının ekonomik kalkınma süreçlerini hukuk perspektifinden ele almaktadır. Liao Juan, Çin Halk Üniversitesi'nde ekonomi hukuku alanında doktorasını yapmış olup, Kuzybatı Milletler Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2014 yılında yayımlanan "Endonezya'da İslami Ekonomik Hareketin Gelişimi (1980'ler-2012)"¹⁹⁷¹⁹⁸ adlı iki bölümlük çalışma, Endonezya'daki İslami ekonomik sistemin evrimini incelemekte olup, küresel ekonomik süreçlerle olan bağlantısını ele almaktadır. 2018 yılında Chen Mo tarafından yazılan "Sudan'ın Ekonomik Kalkınma Yolunun Keşfi ve Aydınlanması"¹⁹⁹ başlıklı çalışma, Sudan'ın ekonomik kalkınma sürecini enerji güvenliği ve bölgesel ekonomik dinamikler açısından değerlendirmektedir. Yazar Chen Mo, Yunnan Eyaleti Kunming'de doğmuş, 1985 yılında Pekin Normal Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nden mezun olmuştur. Aynı yıl Çin Sosyal Bilimler Akademisi Batı Asya ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü Orta Doğu Araştırma Merkezi'nde araştırma çalışmalarına başlamıştır. Aynı yıl Song Yongxiao tarafından yazılan "Modern İslami Finans Uygulaması ile Teori Arasındaki Çelişkinin Nedenlerinin Analizi"²⁰⁰ başlıklı yüksek lisans tezi, İslami finansın teorik çerçevesi ile günümüzdeki pratik uygulamaları arasındaki farkları analiz etmektedir. Bu çalışmalar, İslam ekonomisinin devlet politikaları ve küresel ekonomik dönüşüm süreci içindeki yerini anlamak adına kapsamlı bir perspektif sunmaktadır.

Yıl	Çalışma Sayısı
2000	2
2001	1

¹⁹⁶ Liao Juan, "Lün Yünnen Huyzu Cıgci Facen Dı Fali Sucin [Yunnan'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişiminin Yasal Olarak Desteklenmesi Üzerine]", *Yünnen Daşö Şöbav [Yunnan Üniversitesi Dergisi]*, (15 Kasım 2012), 109-114.

¹⁹⁷ Xiaofuwang Bana, "Yini Yisilen Cıgci Yündog Dı Facen (1980s*2012) [Endonezya'da İslami Ekonomik Hareketin Gelişimi] (1980'ler-2012)(1 Bölüm)", çev. Xu Lili, *Nenyag Ziliav Yisog [Nanyang Materyalleri Çevirisi]*, (28 Ağustos 2014), 26-36.

¹⁹⁸ Xiaofuwang Bana, "Yinni Yisilen Cıgci Yündog Dı Facen(1980s*2012) (şia) [Endonezya İslami Ekonomik Hareketinin Gelişimi] (1980-2012) (Bölüm 2)", çev. Xu Lili, *Nenyag Ziliav Yisog [Nanyang Materyalleri Çevirisi]*, (28 Kasım 2014), 66-80.

¹⁹⁹ Chen Mo, "Suden Cıgci Facen Davlu Dı Tensu Ji Çişi [Sudan'ın Ekonomik Kalkınma Yolunun Keşfi Ve Aydınlatılması]", *Şiya feicuov [Batı Asya ve Afrika Dergisi]*, (10 Nisan 2018), 147-160.

²⁰⁰ Song Yongxiao, *Şidey Yisilen Cinrog Şicien Yü Lilün Mavdün Dı Yüenyin Fınşi [Modern İslami Finans Uygulaması ile Teori Arasındaki Çelişkinin Nedenlerinin Analizi]* (Şaghey Şifen Daşö [Şanghay Normal Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2018).

2007	1
2008	1
2011	1
2014	2
2018	2

Mehdand ve Wallenberg'in 2000 yılında yayımladığı "İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 1 ve 2)"^{201 202} başlıklı çalışmalar, İran İslam Devrimi sonrası özel sektörün gelişimini ve devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü incelemektedir. Devrim sonrası kamulaştırmalar ve özel mülkiyetin sınırlandırılması, özel sektörün büyümesini kısıtlarken, 1989 sonrası Rafsancani hükümeti özelleştirme politikalarına yönelmiştir. Ancak, bürokratik engeller, hukuki belirsizlikler ve devlet müdahalesi, özel sektörün gelişimini sınırlamış ve İran ekonomisinin rekabet gücünü düşürmüştür. Çalışmalar, İslami ekonomi ilkeleri ile piyasa dinamikleri arasındaki uyumsuzlukları ele alarak, özelleştirmenin İslami ekonomi modeli içinde nasıl sürdürülebilir hale getirilebileceğini tartışmaktadır.

Zheng Cuilan'ın 2001 yılında yayımladığı "İran'ın Dengesiz Siyasi ve Ekonomik Gelişimi ve İslam Devrimi"²⁰³ başlıklı makalesi, ekonomik büyümenin siyasi reformlarla desteklenmemesinin toplumsal istikrarsızlığa yol açtığını ortaya koymaktadır. İran'daki ekonomik modernleşmenin, kırsal ve kentsel gelir eşitsizliklerini artırdığı, siyasi baskılarla birlikte toplumsal hoşnutsuzluğu körüklediği vurgulanmaktadır.

²⁰¹ Mehdand, Wallenberg, "Yisilen Cigci Cidu Cidu Şia Dı Siyou Hua Gaygı Yilag Gımıg Hou Dı Siyig Cigci(Şag 1) [İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 1)]".

²⁰² Mehrid Wallerberg, Yin Quanzhou, "Yisilen Cigci Cidu Şia Dı Sioyu Hua Geygı Yilag Geming Hou Dı Siying Cigci (Şia 2) [İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 2)]".

²⁰³ Zheng Cuilan, "Yilag Cigci Facen Dı Bu Pıghıg Yü Yisilen Gımıg [İran'ın Dengesiz Siyasi Ve Ekonomik Gelişimi Ve İslam Devrimi]".

Yan Wenhu'nun 2007 yılında yayımladığı "Ekonomik Küreselleşme ile Çağdaş İslami Canlanma Hareketi Arasındaki Etkileşimli İlişki Üzerine"²⁰⁴ başlıklı çalışması, küreselleşmenin İslam dünyasına ekonomik etkilerini ve İslami hareketlerin bu süreçle nasıl bir etkileşim içinde olduğunu analiz etmektedir. Küreselleşmenin getirdiği yapısal değişimler, İslam ülkelerinde ekonomik eşitsizlikleri artırmış, bu durum da küreselleşmeye karşı direnci güçlendirmiştir.

Feng Lulu'nun 2008 yılında yayımladığı "Küreselleşme Çağında İslam Ekonomisi ve Kültürünün Karşılaştığı Zorluklar"²⁰⁵ başlıklı çalışması, küreselleşmenin Batı merkezli ekonomik sistemler ve tüketim kültürüyle İslam ekonomisi arasındaki çelişkileri ele almaktadır. İslami finansın gelişimi ve faizsiz bankacılık sistemlerinin yaygınlaşması, küreselleşmeye alternatif ekonomik modeller sunma potansiyeline sahip olsa da piyasa ekonomisinin bireyselleşme ve kapitalist yapısının, İslam toplumlarındaki dayanışma mekanizmalarını zayıflattığı tartışılmaktadır.

Gene Feng Lulu'nun 2011 yılında yayımladığı "Ortadoğu Ülkelerinin Ekonomik Dönüşümündeki Riskler Üzerine Araştırma"²⁰⁶ başlıklı çalışması, küresel finansal serbestleşme, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların etkisiyle Orta Doğu ekonomilerinin nasıl bir dönüşüm sürecine girdiğini ele almaktadır. Bölgenin ekonomik bağımsızlık arayışları ve küresel piyasalarla entegrasyonu sürecinde karşılaştığı zorluklar analiz edilerek, İslami ekonomi modellerinin modern küresel ekonomiyle nasıl uyum sağlayabileceği tartışılmaktadır.

Liao Juan'ın 2012 yılında yayımladığı "Yunnan'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişiminin Yasal Olarak Desteklenmesi Üzerine"²⁰⁷ başlıklı çalışması, Çin'deki Hui Müslümanlarının ekonomik kalkınmasını ve hukuki düzenlemelerle nasıl desteklenebileceğini incelemektedir. Finansal kaynaklara erişim, bölgesel ekonomik dengesizlikler ve devlet politikalarının etkileri detaylı olarak ele alınmıştır.

²⁰⁴ Yan Wenhu, "Lün Cigci Çuen Hua Yü Dagday Yisilen Fuşig Yündog Hudog Güenşi [Ekonomik Küreselleşme İle Çağdaş İslami Canlanma Hareketi Arasındaki Etkileşimli İlişki Üzerine]".

²⁰⁵ Feng Lulu, "Çüençi Hua Şıdey Yisilen Cigci Vinhua Zaoyü Dı Tiaocen [Küreselleşme Çağında İslam Ekonomisi Ve Kültürünün Karşılaştığı Zorluklar]".

²⁰⁶ Feng Lulu, "Cogdog Guocia Cigci Cüenşig Cog Dı Fıgşien Yenjiu [Ortadoğu Ülkelerinin Ekonomik Dönüşümündeki Riskler Üzerine Araştırma]".

²⁰⁷ Liao Juan, "Lün Yünnen Huyzu Cigci Facen Dı Fali Sucin [Yunnan'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişiminin Yasal Olarak Desteklenmesi Üzerine]".

Yazar Xiaofuwang Bana ve onu Çinceye eçviren Xu Lili'nin 2014 yılında yayımladığı "Endonezya'da İslami Ekonomik Hareketin Gelişimi (1980'ler-2012)"^{208 209} başlıklı çalışmaları, Endonezya'da İslami ekonomi hareketinin nasıl kurumsallaştığını ve devlet politikalarıyla nasıl şekillendiğini incelemektedir. Bank Muamalat Indonesia'nın (BMI) kurulması, 1997 Asya Finansal Krizi sonrası İslami bankacılığın hükümet tarafından desteklenmeye başlaması ve 2008 İslami Bankacılık Yasası ile hukuki çerçevenin güçlendirilmesi, İslam ekonomisinin Endonezya'da yaygınlaşmasını sağlamıştır. İslami ekonomi modeli, Batı merkezli kapitalist sistemlere alternatif olarak sunulmuş ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik bir araç olarak benimsenmiştir.

Chen Mo'nun 2018 yılında yayımladığı "Sudan'ın Ekonomik Kalkınma Yolunun Keşfi ve Aydınlatılması"²¹⁰ başlıklı çalışması, Sudan'ın sosyalist ekonomi, İslami ekonomi ve serbest piyasa reformları süreçlerini analiz etmektedir. Sudan, 1983 yılında faizsiz bankacılık ve zekât sistemini içeren İslami ekonomi modeline geçiş yapmış, ancak bu sistemin başarısızlığı etnik ve dini çatışmaları artırmıştır. 1990 sonrası IMF destekli reformlarla özelleştirme ve dış yatırımlara yönelinmiş, ancak Güney Sudan'ın bağımsızlığı sonrası petrol gelirlerinin kaybı, ekonomik krizleri beraberinde getirmiştir. Çalışma, Sudan'ın ekonomik kalkınmasının sürdürülebilir olması için sanayileşme ve dış yatırımların dengeli yönetiminin kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Song Yongxiao'nun 2018 yılında yayımladığı "Modern İslami Finans Uygulaması ile Teori Arasındaki Çelişkinin Nedenlerinin Analizi"²¹¹ başlıklı çalışması, İslami finans sisteminin teorik ilkeleri ile uygulama arasındaki farklılıkları ele almaktadır. Murabaha ve icara gibi finansal araçların faiz mekanizmasına benzer şekilde çalışması, teorik ve pratik ayrışmayı derinleştirmiştir. Çalışma, İslami finansın piyasa dinamiklerine uyum sağlama çabalarının, geleneksel finansal sistemlerle nasıl bir çelişki yarattığını ve gelecekte bu sistemin sürdürülebilirliğinin nasıl sağlanabileceğini tartışmaktadır.

²⁰⁸ Xiaofuwang Bana, "Yini Yisilen Cigci Yündog Dı Facen (1980s*2012) [Endonezya'da İslami Ekonomik Hareketin Gelişimi] (1980'ler-2012) (1 Bölüm)", çev. Xu Lili, *Nenyag Ziliav Yisog [Nanyang Materyalleri Çevirisi]*, (28 Ağustos 2014), 26-36.

²⁰⁹ Xiaofuwang Bana, "Yinni Yisilen Cigci Yündog Dı Facen(1980s*2012) (şia) [Endonezya İslami Ekonomik Hareketinin Gelişimi] (1980-2012) (Bölüm 2)", çev. Xu Lili, *Nenyag Ziliav Yisog [Nanyang Materyalleri Çevirisi]*, (28 Kasım 2014), 66-80.

²¹⁰ Chen Mo, "Suden Cigci Facen Davlu Dı Tensu Ji Çişi [Sudan'ın Ekonomik Kalkınma Yolunun Keşfi Ve Aydınlatılması]".

²¹¹ Song Yongxiao, *Şidey Yisilen Cinrog Şicien Yü Lilün Mavdün Dı Yüenyin Fınşi [Modern İslami Finans Uygulaması İle Teori Arasındaki Çelişkinin Nedenlerinin Analizi]*.

Bu çalışmalar, İslami ekonominin devlet politikalarıyla ilişkisini ve küresel ekonomik dönüşüm süreçlerindeki konumunu çok boyutlu bir şekilde ele almaktadır. İran, Endonezya, Sudan ve Çin gibi farklı coğrafyalardaki örnekler üzerinden yürütülen analizler, İslam iktisadının yalnızca normatif ve teorik bir çerçeveden ibaret olmadığını, aksine, siyasal reformlar, hukuki düzenlemeler ve küresel entegrasyon politikalarıyla doğrudan etkileşim içinde olan dinamik bir sistem olduğunu göstermektedir. Özelleştirme politikaları, faizsiz bankacılık, sosyal adalet ilkeleri ve kalkınma stratejileri bağlamında incelenen literatür, İslam ekonomisinin uygulama düzeyinde çeşitli zorluklarla karşılaştığını ortaya koymaktadır. Bu zorluklar arasında teorik ilkelerle pratik uygulamalar arasındaki uyumsuzluk, devlet müdahaleleri, piyasa mekanizmalarına entegrasyon sorunları ve küresel ekonomik baskılara karşı sürdürülebilirlik sorunu öne çıkmaktadır. Literatür, bir yandan İslam ekonomisinin sosyal eşitlik, etik finans ve kolektif refah gibi ilkeler doğrultusunda alternatif bir kalkınma modeli sunabileceğini ortaya koyarken, diğer yandan bu modelin devlet politikaları ve küresel ekonomik yapı karşısında ne ölçüde direnç gösterebileceğini sorgulamaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmalar İslami iktisat düşüncesinin hem teorik arka planını hem de uygulama sınırlarını analiz ederek, İslam ekonomisinin modernleşme, küreselleşme ve devlet müdahalesi üçgeninde nasıl şekillendiğine dair değerlendirme imkânı sunmaktadır.

3.4.İslami Ekonominin Tarihsel Gelişimi ve Modernleşme Süreci: Kuramsal ve Tarihsel Analizler

Bu kısımda, İslam ekonomisinin tarihsel gelişimi ve modernleşme sürecini inceleyen toplam yedi makale ve bir doktora tezi analiz edilmiştir. İlk olarak, 1989 yılında Sun Yunxian tarafından kaleme alınan "İslam ve Modern Uluslararası Politik Ekonomi"²¹² başlıklı makale, İslam'ın modern uluslararası politik ekonomiyle olan ilişkisini ele almıştır. Zhejiang Haining doğumlu olan Sun Yunxian, 1959 yılında Pekin Normal Üniversitesi'nden mezun olmuş, akademik kariyerinde doçent unvanını almış ve Changsha Elektrik Gücü Akademisi'nde öğretim işleri müdürlüğü, Fen Bilimleri Bölümü ve Coğrafya-Biyoloji Bölümü başkanlığı gibi çeşitli idari görevlerde bulunmuştur. 2002 yılında Liang Xiangming'in "Hui Bilgini Liu Zhi'nin İslam Ekonomisine Bakış Açısı Üzerine Kısa Bir Tartışma"²¹³ başlıklı çalışması, Çin'deki Hui Müslümanlarının ekonomik düşüncesi ile İslam'ın ekonomi üzerindeki etkisini incelemiştir.

²¹² Sun Yunxian, Zhu Xiang, "Yisilen Jiav Yü Şienday Guoci Cıgci [İslam Ve Modern Uluslararası Politik Ekonomi]", *Çagşa Şüydiyen Dienşiyüen Şöbav [İslam Ve Modern Uluslararası Politik Ekonomi]*, (02 Nisan 1989), 149-155.

²¹³ Liang Xiangming, "Lü Lün Huyzu Şöci Liuci Dı Yisilen Cıgci Güen [Hui Bilgini Liu Zhi'nin İslam Ekonomisi Görüşleri Üzerine Kısa Bir Tartışma]", *Çighey Şihuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]*, (30 Ocak 2002), 97-101.

Tangyi doğumlu olan Liang Xiangming, Ningxia Pengyang kökenlidir ve tarih profesörüdür. Daha önce Ningxia Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Başkan Yardımcılığı, Kütüphane Müdürlüğü ve Beşeri Bilimler Fakültesi Parti Sekreterliği görevlerinde bulunmuştur. 2002 yılında Zhan Jiafeng, Zhang Jinrong ve Zhang Jinsheng tarafından yazılan "İslam ve Orta Doğu Ülkelerinin Ekonomik Modernizasyonu"²¹⁴ başlıklı makale, Orta Doğu'daki ekonomik dönüşümü İslam perspektifiyle analiz etmiştir. Hebei Nanpi doğumlu olan Zhan Jiafeng, Shijiazhuang Kara Kuvvetleri Komuta Akademisi'nde Marksist Teori Öğretim ve Araştırma Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır. ardından 2004 yılında Ji Kaiyun'un "İslami Ekonomik Sistemin Ana Hatları Kitabını Okuyarak İslami Ekonomik Sistemi Tartışan Bir Başyapıt"²¹⁵ başlıklı çalışması, Wang Zhengwei'nin kitabına ilişkin değerlendirme sunmuştur. 2005 yılında Guo Yongsheng'in "Erken İslam İktisat Düşüncesinin Bir Analizi"²¹⁶ başlıklı çalışması, Orta Çağ İslam ekonomisinin teorik temelleri ile modern finans sistemleriyle olan ilişkisini ele alırken, aynı yıl Musa'nın "Öncü Öneme Sahip Bir İnceleme - Ulusal Ekonomi Doktoru Wang Zhengwei'nin İslami Ekonomik Sisteminin Ana Hatları Üzerine Bir İnceleme"²¹⁷ başlıklı doktora tezi, Wang Zhengwei'nin İslami ekonomi alanındaki katkılarını analiz etmiştir. 2010 yılında Han Jianwei'nin "İdeal ve Gerçeklik Arasındaki Yarışma - Çağdaş İran'da İslami Düzen Altında Ekonomik Değişimler Üzerine Araştırma"²¹⁸ başlıklı doktora tezi, İran'ın ekonomik yapısındaki dönüşümleri ve İslami ekonomik sistem ile reel ekonomik politikalar arasındaki ilişkiyi ele alırken, 2024 yılında Lu Xi'nin "Azerbaycan'ın İslami Modernleşme Sürecinin Analizi"²¹⁹ başlıklı çalışması, Sovyet sonrası Azerbaycan'daki İslam ekonomisinin

²¹⁴ Zhan Jiafeng vd., "Yisilen Jiav Yü Cogdog Cigci Şiendeyhua [İslam Ve Orta Doğu Ülkelerinin Ekonomik Modernizasyonu]", *Nigşia Şihuy Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, (25 Mart 2002), 69-75.

²¹⁵ Ji kai yun, "Yi Bu Tentav Yisilen Cigci Cidu Dı Lizuo Du Wangzfangwei Boşı Dı (Yisilen Cigci Cidu Lün Gag) [İslami Ekonomik Sistemi Inceleyen Bir Başyapıt — Dr. Wang Zhengwei'nin 'İslami Ekonomik Sistemin Ana Hatları' Kitabını Okuyun]", *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, (05 Ağustos 2004), 108-109.

²¹⁶ Guo Yongsheng, Zheng Xiaofeng, "Zao Çi Yisilen Cigci Sişıag Şi Lün [Erken islam İktisat Düşüncesinin Analizi]", *Hıby Şifen Daşö Şöbav [Hebei Normal Üniversitesi Dergisi]*, (15 Temmuz 2005), 141-146.

²¹⁷ Musa, "Yi Bu Jüyou Tahuag Yiyi Dı Lüncü—Pig Minzu Cigci Şö Boşı Wangzhengwei Dı (Yisilen Cigci Cidu Lün Gag) [Öncü öneme sahip bir inceleme - Ulusal ekonomi doktoru Wang Zhengwei'nin 'İslami Ekonomik Sisteminin Ana Hatları' üzerine bir inceleme]", *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (30 Kasım 2005), 47-49.

²¹⁸ Han Jianwei, *Lişıag Yü Şienşi Dı Ciavliag —Dagdey Yilag Yisilen Cişü Şia Dı Cigci Biençien Yenjiu [İdeal Ve Gerçeklik Arasındaki Yarışma - Çağdaş İran İslam Düzeninde Ekonomik Değişimler Üzerine Bir İnceleme]* (Xibey daşue (Şibey üniversitesi), Doktora Tezi, 2010).

²¹⁹ Lu Xi, "Asebajiang Yisilen Şiendeyhua Cinçig Tenşi [Azerbaycan'da İslami Modernleşme Sürecinin Analizi]", *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (30 Eylül 2024), 67-75.

gelişimini, İslami finans uygulamalarını ve sekülerizm ile İslam arasındaki dengeyi analiz etmiştir.

Yıl	Çalışma Sayısı
1989	1
2002	2
2004	1
2005	2
2010	1
2024	1

1989 yılında Sun Yunxian ve Zhu Xiang tarafından yazılan "İslam ve Modern Uluslararası Politik Ekonomi"²²⁰ başlıklı çalışma, İslam'ın küresel ekonomik sistemdeki rolünü ve uluslararası ticaret ile entegrasyon sürecini incelemektedir.

2002 yılında Liang Xiangming tarafından kaleme alınan "Hui Bilgini Liu Zhi'nin İslam Ekonomisi Görüşleri Üzerine Kısa Bir Tartışma"²²¹ başlıklı çalışma, Qing Hanedanlığı döneminde yaşamış Liu Zhi'nin İslam ekonomisini Konfüçyüsçü etik çerçevesinde nasıl ele aldığını analiz etmektedir. Aynı yıl Zhan Jiafeng, Zhang Jinrong ve Zhang Jinsheng tarafından yazılan "İslam ve Orta Doğu Ülkelerinin Ekonomik Modernizasyonu"²²² başlıklı çalışma, İslam ekonomisinin modernleşme sürecindeki avantajları ve sınırlılıklarını ele alarak, bölgedeki ekonomik reformların önündeki engelleri tartışmaktadır.

2004 yılında Ji Kaiyun tarafından yazılan "İslami Ekonomik Sistemi İnceleyen Bir Başyapıt — Dr. Wang Zhengwei'nin 'İslami Ekonomik Sistemin Ana Hatları' Kitabını

²²⁰ Han Jianwei, *Lişiağ Yü Şienşi Dı Ciavliag —Dagdey Yilag Yisilen Cişü Şia Dı Cigci Biençien Yenjiu [İdeal Ve Gerçeklik Arasındaki Yarışma - Çağdaş İslam Düzeninde Ekonomik Değişimler Üzerine Bir İnceleme]* (Xibey daşue (Şibey üniversitesi), Doktora Tezi, 2010).

²²¹ Liang Xiangming, "Lü Lün Huyzu Şöci Liuci Dı Yisilen Cigci Güen [Hui Bilgini Liu Zhi'nin İslam Ekonomisi Görüşleri Üzerine Kısa Bir Tartışma]".

²²² Zhan Jiafeng vd., "Yisilen Jiav Yü Cogdog Cigci Şiendeyhua [İslam Ve Orta Doğu Ülkelerinin Ekonomik Modernizasyonu]".

Okuyun"²²³ başlıklı çalışma, İslam ekonomisinin sosyal adalet, faizsiz finans ve etik değerler açısından sunduğu alternatifleri incelemektedir.

2005 yılında Guo Yongsheng ve Zheng Xiaofeng tarafından kaleme alınan "Erken İslam İktisat Düşüncesinin Analizi"²²⁴ başlıklı çalışma, İslam'ın ekonomi organizasyonuna etkilerini değerlendirerek, tarihsel süreç içinde gelişen İslami finans sistemlerini detaylandırmaktadır. Aynı yıl Musa tarafından yazılan "Öncü Öneme Sahip Bir İnceleme - Ulusal Ekonomi Doktoru Wang Zhengwei'nin 'İslami Ekonomik Sisteminin Ana Hatları' Üzerine Bir İnceleme"²²⁵ başlıklı çalışma, İslam ekonomisinin kuramsal çerçevesini ve modern dünyadaki uygulamalarını analiz etmektedir.

2010 yılında Han Jianwei tarafından hazırlanan "İdeal ve Gerçeklik Arasındaki Yarışma - Çağdaş İslam Düzeninde Ekonomik Değişimler Üzerine Bir İnceleme"²²⁶ başlıklı doktora tezi, İslam Devrimi sonrası uygulanan ekonomi politikalarının başarısını ve ekonomik reform süreçlerini ele almaktadır.

Son olarak, 2024 yılında Lu Xi tarafından yazılan "Azerbaycan'da İslami Modernleşme Sürecinin Analizi"²²⁷ başlıklı çalışma, Sovyet sonrası Azerbaycan'da İslam'ın modernleşme sürecindeki rolünü, faizsiz finans uygulamalarını ve İslam dünyası ile ilişkilerini değerlendirmektedir.

Bu kısımda incelenen yedi makale ve bir doktora tezi, İslam ekonomisinin tarihsel kökenlerinden günümüz küresel ekonomik sistemleriyle etkileşimine uzanan bir çerçeveyi ele alınmıştır. Çalışmalar, İslam ekonomisinin yalnızca geçmişe ait teorik bir sistem değil, aynı zamanda modernleşme süreçlerine uyum sağlamaya çalışan dinamik bir yapı olduğunu göstermektedir. Liu Zhi gibi klasik düşünürlerin Konfüçyüsçü etikle harmanlanmış ekonomik yaklaşımlarından, çağdaş İslam ve Azerbaycan'daki reformlara kadar uzanan bu literatür, İslam ekonomisinin sosyo-politik bağlamlarda nasıl yeniden yorumlandığını ve dönüştüğünü gözler

²²³ Ji kai yun, "Yi Bu Tentav Yisilen Cigci Cidu Dı Lizuo Du Wangzengwei Boşı Dı (Yisilen Cigci Cidu Lün Gag) [İslami Ekonomik Sistemi İnceleyen Bir Başyapıt — Dr. Wang Zhengwei'nin 'İslami Ekonomik Sistemin Ana Hatları' Kitabını Okuyun]".

²²⁴ Guo Yongsheng, Zheng Xiaofeng, "Zao Çi Yisilen Cigci Sişiağ Şi Lün [Erken İslam İktisat Düşüncesinin Analizi]".

²²⁵ Musa, "Yi Bu Jüyou Tahuag Yiyi Dı Lüncü—Pig Minzu Cigci Şö Boşı Wangzhengwei Dı (Yisilen Cigci Cidu Lün Gag) [Öncü öneme sahip bir inceleme - Ulusal ekonomi doktoru Wang Zhengwei'nin 'İslami Ekonomik Sisteminin Ana Hatları' üzerine bir inceleme]".

²²⁶ Han Jianwei, *Lişiağ Yü Şienşi Dı Ciavliag —Dagdey Yilag Yisilen Cişü Şia Dı Cigci Biençien Yenjiu [İdeal Ve Gerçeklik Arasındaki Yarışma - Çağdaş İslam Düzeninde Ekonomik Değişimler Üzerine Bir İnceleme]*.

²²⁷ Lu Xi, "Asebajiang Yisilen Şiendeyhua Cinçig Tenşi [Azerbaycan'da İslami Modernleşme Sürecinin Analizi]".

önüne sermektedir. Özellikle Wang Zhengwei'nin katkıları etrafında şekillenen metinlerde, İslam ekonomisinin sosyal adalet, faizsiz finansman ve etik değerler çerçevesinde alternatif bir kalkınma modeli sunduğu vurgulanmaktadır. Ancak aynı zamanda bu sistemin modern ekonomik kurumlarla entegrasyonunda çeşitli teorik ve yapısal gerilimler yaşandığı da ortaya konulmaktadır. İran örneğinde görüldüğü üzere, İslami ekonomi ilkelerinin devlet politikalarına uyarlanmasında ideal ile gerçeklik arasında bir yarış söz konusudur. Azerbaycan gibi geç-modernleşen toplumlarda ise sekülerleşme ile İslami normlar arasında denge kurma çabası dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, çalışmalarda İslam ekonomisinin modernleşme sürecinin düz bir ilerleme değil, aksine tarihsel süreklilik, sosyo-kültürel etkileşim ve politik konjonktürlere bağlı dalgalanmalarla şekillenen çok katmanlı bir süreç olduğu sonucuna varılmaktadır.

3.5. İslami Ekonomi, Bölgesel Kalkınma ve Şehirleşme: Mekânsal Planlama ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

İslam ekonomisinin bölgesel kalkınma ve şehirleşme süreçleriyle ilişkisi, mekânsal planlama, ticaret ve finans sistemleri üzerinden analiz edilmesi gereken önemli bir konudur. Yapılan akademik çalışmalar, İslami ekonomi modellerinin şehirleşme süreçlerine nasıl entegre edildiğini, bölgesel kalkınma politikalarına nasıl yön verdiğini ve ekonomik büyümeyi nasıl desteklediğini ortaya koymaktadır. Aşağıda, bir doktora iki yüksek lisans ve 10 makale olmak üzere 13 çalışma kronolojik sırayla değerlendirilerek tematik bir bütünlük içinde ele alınmıştır. İlk olarak 1989 yılında Da Guoqing tarafından yazılan "İslam Dünyasıyla Yüzleşmek - Ningxia'nın Ekonomik Kalkınmadaki Benzersiz Avantajlarının Kısa Bir Analizi"²²⁸ başlıklı çalışma, Ningxia bölgesinin İslam ekonomisi içindeki potansiyelini ve kalkınma stratejilerini değerlendirmektedir. Aynı yıl Ma Ping tarafından kaleme alınan "Ülkemdeki İslami Cami ve Mabedlerin Ekonomisi Üzerine Bir Ön Çalışma"²²⁹ başlıklı eser, Çin'deki cami ekonomisinin işleyişini ve dini yapıların ekonomik rolünü incelemektedir. Ma Ping, 1986 yılında Pekin Merkez Milletler Akademisi'nde etnik teori alanında eğitimini tamamlamış, 1987 yılında Ningxia Sosyal Bilimler Akademisi'nde Ningxia Sosyal Bilimler dergisinin editörlüğünü yapmıştır. 1990 yılında Hui Araştırmaları dergisi editörlüğü görevini üstlenmiş, 1995 yılında

²²⁸ Da Gouqing, "Yav Mienshiag Yisilen Şici —Çien Şi Nigşia Facen Cigci Dı Dutı Youşi [İslam Dünyasıyla Yüzleşmek - Ningxia'nın Ekonomik Kalkınmadaki Benzersiz Avantajlarının Kısa Bir Analizi]", *Guoci Mavyi Vinti [Uluslararası Ticaret Sorunları]*, (31 Ocak 1989), 13-15.

²²⁹ Ma ping, "Voguo Yisilen Ciav Çigcinsi Şiyüen Cigci Çuten [Ülkemdeki İslami Cami Ve Mabedlerin Ekonomisi Üzerine Bir Ön Çalışma]", *Cogyag Minzu Şöyüen Şöbav [Çilliyetler Merkezi Üniversitesi]*, (01 Mayıs 1989), 34-39.

Ningxia Hui ve İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde başkan yardımcısı, 1997 yılında ise başkan olarak atanmıştır. 2003 yılında bölgesel hükümetin özel ödeneğine layık görülmüş, Ningxia Hui Özerk Bölgesi Danışma Meclisi'nin 8. ve 9. dönemlerinde üye olarak görev yapmıştır. 2002 yılında Duan Qinglin tarafından yazılan "Yinchuan Şehrinden Batı Bölgesindeki Merkez Şehirlerin Endüstriyel Yapısının Stratejik Seçimine Bakmak" ²³⁰ başlıklı çalışmadır. Duan Qinglin, Dalian Teknoloji Üniversitesi'nden mezun olmuştur. 2007 yılında Liu Fei tarafından yazılan "Dini Arka Plan Altında Müslüman Ekonomik Faaliyetleri Üzerine Araştırma - Henan Eyaleti, Nanyang'dan Geri Dönen Çağdaş İş adamlarını Bir Sınav Noktası Olarak Alın"²³¹ başlıklı yüksek lisans tezi, Çin'deki Müslüman ticari ağlarının oluşumu ve ekonomik entegrasyon süreçlerine odaklanmaktadır. Aynı yıl Wang Ping tarafından kaleme alınan "Çin'in İslami Dini Ekonomisinin Sosyal Adaptasyonu ve Uyumunun Bir Analizi - Lanzhou Şehrindeki Camilerin Ekonomik Yönetim Durumuna İlişkin Araştırma ve Yansımalar"²³² başlıklı çalışma, cami yönetiminin ekonomik boyutlarını ve dini ekonomi ile toplum arasındaki etkileşimi değerlendirmektedir. Wang Ping, Gansu Linxia doğumlu Hui etnik grubuna mensup olup, Lanzhou Üniversitesi Kuzeybatı Azınlıklar Araştırma Merkezi'nde doktorasını bitirmiştir. 2008 yılında Ma Yuxiu tarafından yazılan "Kuzeybatı Hui Milliyetinin Zekat Sistemi Üzerine——Gansu Eyaleti, Linxia'daki Muchang Topluluğunu Bir Örnek Çalışma Olarak Almak"²³³ başlıklı çalışma yapmıştır, Ma Yuxiu, Hui etnik grubuna mensup olup, Merkez Milletler Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü'nde doktorasını yapmıştır. Aynı yıl Tong Xun tarafından yazılan "Pekin Cami Yönetim Sistemi ile Ekonomi ve İslam Arasındaki Olumlu Etkileşimli İlişkinin Kısa Bir Analizi"²³⁴ başlıklı çalışma yapılmıştır, yazar Pekin Birleşik Üniversitesi

²³⁰ Duan Qinglin, "Sog Yinçüen Şi Ken Şibu Çüyü Cogxin Çıgşı Çenyi Ciguo Dı Cenlüşin Şüenzi [Yinchuan Şehrinden Batı Bölgesindeki Merkez Şehirlerin Endüstriyel Yapısının Stratejik Seçimine Bakmak]", *Cigci Yenciu Senkav [Ekonomik Araştırma Referansı]*, (12 Mart 2002), 42-48.

²³¹ Liu Fei, *Zogçiao Bıycig Şia Musilin Çigci Huodog Yenciu——Yi Dagdey Hnen Nenyag Diçü Huy Şag Vıy Kavça Dien, dini Bağlamda Müslüman Ekonomik Faaliyetleri Üzerine Araştırma - Henan Eyaleti [Nanyang'dan Geri Dönen Çağdaş İşadamlarını Bir Sınav Noktası Olarak Alın]* (Necig Ligog Daşö [Nanjing Bilim ve Teknoloji Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2007).

²³² Wang Ping, "Şışı Cogguo Yisilen Ciav Cigci Dı Şihuy Şıyig Yü Tiavcig ——Güenyü Lencu Şı Çigcinsu Cigci Güenli Cuagkuag Dı Diaviça Yü Sikav [Çin'in İslami Dini Ekonomisinin Sosyal Adaptasyonu Ve Düzenlenmesi Üzerine Bir Analiz - Lanzhou Şehrindeki Camilerin Ekonomik Yönetim Statüsü Üzerine Araştırma Ve Yansımalar]", *Şşibiy Di Ir Minzu Şöyüen Şöbao [Kuzeybatı İkinci Milliyetler Koleji]*, (15 Eylül 2007), 48-53.

²³³ Ma Yuxiu, "Şi Lün Şibiy Huyzu Tien Kı Cidu——Yi Gensu Linşia Mu Çag Şıçü Vıy Gı En [kuzeybatı Hui Milliyetinin Zekat Sistemi Üzerine——Gansu Eyaleti Linxia'daki Muchang Topluluğunu Bir Örnek Çalışma Olarak Almak]", *Çighey Şihuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]*, (30 Ocak 2008), 97-99.

²³⁴ Tong Xun, "Çiensi Bıycig Çigcinsi Guenli Tici Hı Cigci Yü Yisilen Ciav Liagşig Hudog Güenşi Togşün [Pekin Cami Yönetim Sistemi ile Ekonomi ve İslam Arasındaki Olumlu Etkileşimli İlişkinin Kısa Bir Analizi]", *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Ocak 2008), 41-44.

Etnik ve Din Araştırmaları Enstitüsü Müdürü olarak görev yapmaktadır. 2008 yılında Wang Xiaoqin ve Huang Haizhu tarafından yazılan "Hangzhou'daki İslami Ekonomik Operasyonlar Üzerine İnceleme ve Araştırma - Helal Yemek Sektörünü Örneği Üzerinden"²³⁵ başlıklı çalışma, Çin'de helal ekonomisinin gelişimini analiz etmektedir. Aynı yıl Yang Guiping tarafından yazılan "Kuzeybatı Bölgesindeki İslami Mezhep ve Aşiret Yetkililerinin Örgütlenme Modeline Cami ve Taocu Tapınak Ekonomisi Perspektifinden Bakmak"²³⁶ başlıklı çalışma, dini ve ticari yapılar arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Yang Guiping, Ningxia Wuzhong doğumlu Hui etnik grubuna mensup olup, Merkez Milletler Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünde doçent olarak görev yapmıştır. 2011 yılında Ma Zhili ve Ding Yaoquan tarafından yazılan "Çin'deki İslami Camilerin Ekonomik Modelinin ve Yapısal Fonksiyonlarının Analizi"²³⁷ başlıklı çalışma, cami finansmanı ve ekonomik yönetimi üzerine derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Ma Zhili, Gansu Lanzhou doğumlu Hui etnik grubuna mensup olup, felsefe doktorudur. Halen Lanzhou Şehir Üniversitesi Sosyal Yönetim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır, diğer yazar Ding Yaoquan, Gansu Lintan doğumlu Hui etnik grubuna mensup olup, Gansu Etnik Normal Üniversitesi Tarih ve Kültür Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır. 2014 yılında Fang Lai tarafından yazılan "Linxia Hui Özerk Vilayetini Örnek Alarak İslam Kültürü Perspektifinden Özel Finansın Gelişimi Üzerine Araştırma"²³⁸ başlıklı doktora tezi, bölgesel finansın İslam kültürüyle nasıl şekillendiğini ele almaktadır. Aynı yıl Ma Liangtong tarafından yazılan "Gansu Eyaleti, Linxia Hui Özerk Bölgesi'ndeki Müslüman Tüccarların Ticari Faaliyetleri Üzerine Araştırma"²³⁹ başlıklı yüksek lisans tezi, ticari yapıların gelişimini analiz etmektedir. Son olarak 2017 yılında Fang Lai ve Ma Jizhou tarafından yazılan "Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak, Kuzeybatı Etnik Bölgelerde

²³⁵ Wang Xiaoqin, Huang Haizhu, "Hagcu Şı Yisilen Cigci Yünyig Diavça Yenciu—Yi Çigein Çenyin Yı Vıy Li [Hangzhou'daki İslami Ekonomik Operasyonlar Üzerine İnceleme ve Araştırma - Helal Yemek Sektörünü Örneği üzerinden]", *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, (31 Mart 2008), 53-59.

²³⁶ Yang Guiping, "Sog Şıbyı Diçü Dı Çıgcinsi Hı Dav Tag Cigci Ken Yisilen Ciav Ciavpey Yü Mın Huen Dı Zuci Moşı [Kuzeybatı Bölgesindeki Cami Ve Taocu Tapınakların Ekonomisi Açısından İslami Mezheplerin Ve Aşiret Yetkililerinin Organizasyon Modeline Bakmak]", *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, (05 Kasım 2008), 17-25.

²³⁷ Ma Zhili, Ding Yaoquan, "Coguo Yisilen Ciav Çıgcinsi Cigci Moşı Ciçi Cigou Gognıg Tenşi [Çin'deki İslami Camilerin Ekonomik Modelinin Ve Yapısal Fonksiyonlarının Analizi]", *Çıghay Mınzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, (15 Eylül 2011), 100-103.

²³⁸ Fang Lai, *Yisilen Vinhua Şıciav Dı Mıncien Cinrog Facen Yenciu—Yi Linşia Huyzu Zıciçu Vıy Li [Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak İslam Kültürü Perspektifinden Özel Finansın Gelişimi Üzerine Araştırma]* (Lencu Daşö [Lanzhou Üniversitesi], Doktora Tezi, 2014).

²³⁹ Ma Liangtong, *Su Şın Linşia Huyzu Zıciçu Musilin Şagırın Şagıy Huodog Yenciu [Su Eyaleti Linxia Hui Özerk Bölgesi'ndeki Müslüman Tüccarların Ticari Faaliyetleri Üzerine Araştırma]* (Lencu Daşö [Lanzhou Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2014).

Özel Finansın Gelişimine Yönelik Etkileyici Faktörler ve Yol Seçimleri"²⁴⁰ başlıklı çalışma, bölgesel kalkınmada finans sektörünün rolünü değerlendirmektedir. Yazar Fang Lai, Mançu etnik grubuna mensup olup, Hebei Chengde kökenlidir. Ekonomi doktoru olan Fang, Lanzhou Finans ve Ekonomi Üniversitesi Finans Fakültesi'nde profesör ve aynı zamanda Kamu Yönetimi Fakültesi Parti Sekreteri olarak görev yapmaktadır.

Yıl	Çalışma Sayısı
1989	2
2002	1
2007	2
2008	4
2011	1
2014	2
2017	1

Da Gouqing'in 1989 yılında yayımladığı "İslam Dünyasıyla Yüzleşmek - Ningxia'nın Ekonomik Kalkınmadaki Benzersiz Avantajlarının Kısa Bir Analizi"²⁴¹ başlıklı çalışması, Çin'in Ningxia Hui Özerk Bölgesi'nin ekonomik kalkınmasını ve İslam dünyasıyla olan ticari ilişkilerini incelemektedir. Ningxia'nın helal ekonomi, İslami finans ve Müslüman turizm sektörlerinde bir merkez olma potansiyeli vurgulanarak, bölgenin ekonomik büyümesine nasıl katkı sağlayabileceği ele alınmıştır.

²⁴⁰ Ma Jizhou, Fang Lai, "Şıbyı Mınzu Diçü Mincien Cinrog Facen Dı Yinşıag Yinsu Ci Lucıg Şüenzi—Yi Linşıa Huyzu Zıcu Vıy Li Fagley [Kuzeybatı Etnik Bölgelerde Özel Finansın Gelişmesi İçin Etkileyici Faktörler Ve Yol Seçimi - Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak Fang Lai]", *Lencu Seycig Daşö Şöbav [Lanzhou Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergisi]*, (20 Ekim 2017), 56-63.

²⁴¹ Da Gouqing, "Yav Mienşıag Yısilen Şıcı —Çien Şi Nıgşıa Facen Cıgı Dı Dutı Youşı [İslam Dünyasıyla Yüzleşmek - Ningxia'nın Ekonomik Kalkınmadaki Benzersiz Avantajlarının Kısa Bir Analizi]".

Ma Ping'in yine 1989 yılında yayımladığı "Ülkemdeki İslami Cami ve Mabedlerin Ekonomisi Üzerine Bir Ön Çalışma"²⁴² başlıklı çalışması, Çin'de camilerin ekonomik yapısını ve finansman kaynaklarını incelemektedir. Camilerin sadece ibadet mekânları değil, aynı zamanda ekonomik dayanışma merkezleri olduğu vurgulanarak, cami ekonomisinin sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

2002 yılında Duan Qinglin tarafından yayımlanan "Yinchuan Şehrinden Batı Bölgesindeki Merkez Şehirlerin Endüstriyel Yapısının Stratejik Seçimine Bakmak"²⁴³ başlıklı çalışması, Çin'in batısındaki Ningxia Hui Özerk Bölgesi'nin başkenti Yinchuan'ın ekonomik kalkınma stratejilerini ele almaktadır. Helal gıda sanayisi, İslami finans ve kültürel etkileşimlerin, şehirleşme sürecinde ekonomik büyümeye nasıl katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

Liu Fei'nin 2007 yılında yayımladığı "Nanyang'dan Geri Dönen Çağdaş İş adamlarını Bir Sınav Noktası Olarak Alın"²⁴⁴ başlıklı çalışması, Hui Müslümanlarının ticaret yapısını ve İslam ekonomisinin modern sistemlerle entegrasyonunu ele almaktadır. Devlet politikalarının Müslüman ticaretine etkisi ve ticari ağların ekonomik büyümeye katkısı detaylandırılmıştır.

Wang Ping'in 2007 yılında yayımladığı "Çin'in İslami Dini Ekonomisinin Sosyal Adaptasyonu ve Düzenlenmesi Üzerine Bir Analiz - Lanzhou Şehrindeki Camilerin Ekonomik Yönetim Statüsü Üzerine Araştırma ve Yansımalar"²⁴⁵ başlıklı çalışması, camilerin ekonomik yönetim süreçlerini ve devlet politikalarının bu süreçlere etkisini ele almaktadır. Çalışmada, dini kurumların finansal sürdürülebilirliğini korumak için geliştirdiği ekonomik modeller analiz edilmiştir.

Ma Yuxiu'nun 2008 yılında yayımladığı "Kuzeybatı Hui Milliyetinin Zekât Sistemi Üzerine—Gansu Eyaleti Linxia'daki Muchang Topluluğunu Bir Örnek Çalışma Olarak

²⁴² Ma ping, "Voguo Yisilen Ciav Çigcinsi Şiyüen Cigci Çuten [Ülkemdeki İslami Cami Ve Mabedlerin Ekonomisi Üzerine Bir Ön Çalışma]".

²⁴³ Duan Qinglin, "Sog Yinçüen Şi Ken Şibu Çüyü Cogxin Çıgşi Çenyi Ciguo Dı Cenlüşin Şüenzi [Yinchuan Şehrinden Batı Bölgesindeki Merkez Şehirlerin Endüstriyel Yapısının Stratejik Seçimine Bakmak]".

²⁴⁴ Liu Fei, *Zogçiao Bıycig Şia Musilin Çigci Huodog Yenciu—Yi Dagdey Hinen Nenyag Diçü Huy Şag Vıy Kavça Dien, dini Bağlamda Müslüman Ekonomik Faaliyetleri Üzerine Araştırma - Henan Eyaleti [Nanyang'dan Geri Dönen Çağdaş İşadamlarını Bir Sınav Noktası Olarak Alın]*.

²⁴⁵ Wang Ping, "Şışı Cogguo Yisilen Ciav Cigci Dı Şihuy Şıyig Yü Tiavcig —Güenyü Lencu Şı Çigcinsu Cigci Güenli Cuagkuag Dı Diaviça Yü Sikav [Çin'in İslami Dini Ekonomisinin Sosyal Adaptasyonu Ve Düzenlenmesi Üzerine Bir Analiz - Lanzhou Şehrindeki Camilerin Ekonomik Yönetim Statüsü Üzerine Araştırma Ve Yansımalar]".

Almak"²⁴⁶ başlıklı çalışması, Çin'in kuzeybatısında yaşayan Hui Müslüman topluluklarında zekât uygulamasının dini, toplumsal ve ekonomik boyutlarını ampirik bir örnek üzerinden ele alarak İslam iktisadının yerel düzeydeki yansımalarını analiz etmektedir. Gansu-Linxia'daki Muchang topluluğu örneğinden hareketle, zekâtın yalnızca bir dini vecibe değil, aynı zamanda ekonomik refahın göstergesi, toplumsal dayanışmanın aracı ve ahlaki bir sorumluluk alanı olarak içselleştirildiği vurgulanmaktadır. Çalışmada zekâtın doğrudan fakirlere, öğrencilere ve hayır kurumlarına yönlendirilmesi, klasik cami merkezli dağıtım modelinin ötesine geçildiğini göstermektedir. Zekât sistemi, İslam'ın "nisbî eşitlik" anlayışı doğrultusunda toplumsal gelir farklılıklarını dengelemeye çalışırken, beraberinde güçlü bir manevi motivasyon ve "gizli yardım" kültürü de barındırmaktadır. Ancak yazar, zekât sisteminin tek yönlü yardım modeli nedeniyle bazı yoksul bireylerde bağımlılık oluşturabileceğini ve dini yapılar lehine kaynakların dengesiz kullanımının toplumsal adalet hedefini zayıflatabileceğini eleştirel bir biçimde tartışmaktadır. Bu yönleriyle çalışma, İslam ekonomisinin sosyal refah boyutunun yerel topluluklardaki pratik etkilerini anlamak açısından önemli ampirik ve kuramsal katkılar sunmaktadır.

Tong Xun'un 2008 yılında yayımladığı "Pekin Cami Yönetim Sistemi ile Ekonomi ve İslam Arasındaki Olumlu Etkileşimli İlişkinin Kısa Bir Analizi"²⁴⁷ başlıklı çalışması, cami yönetimlerinin ekonomik süreçlerde nasıl bir rol oynadığını detaylandırmaktadır. Camilerin ticari girişimlere yönelerek finansal sürdürülebilirliklerini artırmaya çalıştıkları ve bu süreçte devlet politikalarının etkileri ele alınmıştır.

Wang Xiaoqin ve Huang Haizhu'nun 2008 yılında yayımladığı "Hangzhou'daki İslami Ekonomik Operasyonlar Üzerine İnceleme ve Araştırma - Helal Yemek Sektörünü Örneği Üzerinden"²⁴⁸ başlıklı çalışması, Hangzhou'daki helal restoran sektörünü incelemektedir. Müslüman göçmenlerin ekonomik faaliyetleri, işletme süreçleri ve helal gıda sektörünün şehirleşme sürecine katkıları analiz edilmiştir.

Yang Guiping'in 2008 yılında yayımladığı "Kuzeybatı Bölgesindeki Cami ve Taocu Tapınakların Ekonomisi Açısından İslami Mezheplerin ve Aşiret Yetkililerinin Organizasyon

²⁴⁶ Ma Yuxiu, "Şi Lün Şibiy Huyzu Tien Kı Cidu—Yi Gensu Linşia Mu Çağ Şıçü Vıy Gı En [kuzeybatı Hui Milliyetinin Zekat Sistemi Üzerine—Gansu Eyaleti Linxia'daki Muchang Topluluğunu Bir Örnek Çalışma Olarak Almak]".

²⁴⁷ Tong Xun, "Çienşi Bıycig Çigeinsi Guenli Tici Hı Cıgci Yü Yisilen Ciav Liagşig Hudog Güenşi Togşün [Pekin Cami Yönetim Sistemi ile Ekonomi ve İslam Arasındaki Olumlu Etkileşimli İlişkinin Kısa Bir Analizi]".

²⁴⁸ Wang Xiaoqin, Huang Haizhu, "Hagcu Şı Yisilen Cıgci Yünyig Diavça Yenciu—Yi Çıgcin Çenyin Yı Vıy Li [Hangzhou'daki İslami Ekonomik Operasyonlar Üzerine İnceleme ve Araştırma - Helal Yemek Sektörünü Örneği üzerinden]".

Modeline Bakmak" ²⁴⁹ başlıklı çalışması, cami ve tarikat merkezlerinin finansal sürdürülebilirliklerini nasıl sağladığını ele almaktadır. Zekât, vakıf sistemleri ve ticari yatırımlarla dini kurumların ekonomik varlıklarını nasıl koruyabileceği incelenmiştir.

Ma Zhili ve Ding Yaoquan'un 2011 yılında yayımladığı "Çin'deki İslami Camilerin Ekonomik Modelinin ve Yapısal Fonksiyonlarının Analizi" ²⁵⁰ başlıklı çalışması, cami ekonomisinin tarihsel gelişimini ve finansal yapılarını ele alarak, modern ekonomik sistemlerle nasıl bütünleşebileceğini tartışmaktadır.

Fang Lai'nin 2014 yılında yayımladığı "Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak İslam Kültürü Perspektifinden Özel Finansın Gelişimi Üzerine Araştırma"²⁵¹ başlıklı çalışması, faizsiz finans ve halk finansmanı modellerinin ekonomik büyümeye nasıl katkı sağladığını incelemektedir. Geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak geliştirilen topluluk tabanlı finans sistemleri değerlendirilmiştir.

Ma Liangtong'un 2014 yılında yayımladığı "Su Eyaleti Linxia Hui Özerk Bölgesi'ndeki Müslüman Tüccarların Ticari Faaliyetleri Üzerine Araştırma" ²⁵² başlıklı çalışması, İslam ekonomisinin ticaret üzerindeki etkisini ve Müslüman tüccarların ekonomik sürdürülebilirliğini artırma stratejilerini incelemektedir.

Ma Jizhou'nun 2017 yılında yayımladığı "Kuzeybatı Etnik Bölgelerde Özel Finansın Gelişmesi İçin Etkileyici Faktörler ve Yol Seçimi - Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak"²⁵³ başlıklı çalışması, İslam ekonomisinin halk finansmanı üzerindeki etkisini ve bu sistemlerin modern finans yapılarıyla nasıl entegre edilebileceğini analiz etmektedir.

Bu bölümde analiz edilen on üç akademik çalışma, İslami ekonominin sadece teorik bir model değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma, şehirleşme ve mekânsal planlamada etkili bir

²⁴⁹ Yang Guiping, "Sog Şibiy Diçü Dı Çıgınsı Hı Dav Tag Cıgı Ken Yisilen Ciav Ciavpey Yü Mın Huen Dı Zuci Moşı [Kuzeybatı Bölgesindeki Cami Ve Taocu Tapınakların Ekonomisi Açısından İslami Mezheplerin Ve Aşiret Yetkililerinin Organizasyon Modeline Bakmak]".

²⁵⁰ Ma Zhili, Ding Yaoquan, "Coguo Yisilen Ciav Çıgınsı Cıgı Moşı Cıçı Cıgou Gognıg Tenşı [Çin'deki İslami Camilerin Ekonomik Modelinin Ve Yapısal Fonksiyonlarının Analizi]".

²⁵¹ Fang Lai, *Yisilen Vınhua Şıcıav Dı Mıncien Cinrog Facen Yenciu—Yi Linşia Huyzu Zıccıcu Vıy Li [Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak İslam Kültürü Perspektifinden Özel Finansın Gelişimi Üzerine Araştırma]*.

²⁵² Ma Liangtong, *Su Şın Linşia Huyzu Zıccıcu Musilin Şagırın Şagıy Huodog Yenciu [Su Eyaleti Linxia Hui Özerk Bölgesi'ndeki Müslüman Tüccarların Ticari Faaliyetleri Üzerine Araştırma]*.

²⁵³ Ma Jizhou, Fang Lai, "Şibiy Mınzu Diçü Mıncien Cinrog Facen Dı Yinşıag Yınsu Ci Lucıg Şüenzi—Yi Linşia Huyzu Zıccıcu Vıy Li Fagley [Kuzeybatı Etnik Bölgelerde Özel Finansın Gelişmesi İçin Etkileyici Faktörler Ve Yol Seçimi - Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak Fang Lai]".

pratik zemin sunduğunu göstermektedir. Ningxia, Gansu, Henan ve Zhejiang gibi bölgelerdeki örnekler üzerinden yürütülen bu analizlerde, İslami finans araçlarının, helal gıda sektörünün, zekât uygulamalarının ve cami ekonomisinin yerel kalkınma süreçlerine nasıl entegre edildiği detaylı biçimde ortaya konmuştur. Özellikle cami merkezli ekonomik örgütlenmeler, hem finansal sürdürülebilirlik hem de toplumsal dayanışma açısından önemli işlevler üstlenmiştir. Zekât, vakıf ve faizsiz finans gibi İslam'a özgü ekonomik mekanizmaların, sadece dini vecibeler değil; aynı zamanda gelir dağılımını düzenleyen, mikro kalkınmayı destekleyen ve sosyal uyumu güçlendiren yapılar olduğu ortaya konulmuştur. Öte yandan, bu sistemlerin modern ekonomik yapılarla entegrasyonunda karşılaşılan yapısal sınırlılıklar ve düzenleyici boşluklar da vurgulanmıştır. Özellikle Fang Lai, Ma Jizhou ve Ma Zhili gibi yazarlar, halk tabanlı finans modellerinin hem fırsatlarını hem de risklerini değerlendirmiş, dini kurumların ekonomik fonksiyonlarının dönüşümünü tartışmıştır. Tüm bu bulgular ışığında, İslam ekonomisinin bölgesel kalkınma süreçlerinde yalnızca alternatif bir ekonomik sistem değil, aynı zamanda şehirleşme ve sosyal planlamada kültürel ve normatif bir çerçeve sunduğu anlaşılmaktadır. Bu literatür, İslam ekonomisinin yerel bağlamda mekânsal ve ekonomik dönüşümlere yön verme kapasitesini disiplinlerarası bir perspektifle değerlendirmekte ve Çin'deki etnik Müslüman toplulukların ekonomik katılım biçimlerine dair önemli kavrayışlar sunmaktadır.

3.6. İslam Ekonomisi ve Kültürel Etkileşim: Küreselleşme, Ticaret ve Finans Bağlamında Disiplinlerarası Bir İnceleme

Bu kısımda, İslam ekonomisinin Çin'deki tarihsel gelişimi ve dini ekonomik yapılar üzerindeki etkisini inceleyen iki yüksek lisans tezi ve altı makale olmak üzere toplamda sekiz akademik çalışmayı kapsamaktadır. İlk olarak, 1984 yılında Ma Mingliang tarafından yazılan "İslam'ın Salar Halkının Politik Ekonomisi ve Kültürel Eğitimi Üzerindeki Etkisi Üzerine Kısa Bir Tartışma"²⁵⁴ başlıklı çalışma, Qinghai Xunhua kökenli yazarın Qinghai Milletler Akademisi Etnik Araştırmalar Enstitüsü'ndeki görev deneyimlerine ve Kuveyt Üniversitesi'nde aldığı eğitime dayanmaktadır. 2005 yılında Luo Li tarafından yazılan "Çin'deki İslami Cami Ekonomisine Tarihsel Bir Araştırma"²⁵⁵ başlıklı makale, İslami camilerin ekonomik boyutlarını

²⁵⁴ Ma Mingliang, "Cien Lün Yisilen Ciav Düy Sala Zu Cıgci Cıgci He Venhua Ciavyü Dı Yınşıag [İslam'ın Salar Halkının Ekonomi Politikası Ve Kültürel Eğitimi Üzerindeki Etkisine Dair Kısa Bir Tartışma]", *Çıghay Münzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, (30 Aralık 1984), 55-59.

²⁵⁵ Luo Li, "Cogguo Yisilen Ciav Çıgci Cıgci Dı Lişi Kavça [Çin'deki İslami Cami Ekonomisine Tarihsel Bir Araştırma]", *Çıghey Şıhuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]*, (30 Mayıs 2005), 128-131.

tarihsel bir perspektifle analiz etmiştir. Aynı yıl Liu Zhongkang, Çin'in dini ve ekonomik politikaları açısından İslam'ın konumunu "Sosyalist Ekonomik Yapıya Uyum Sağlamak İçin İslam'a Aktif Olarak Rehberlik Edin"²⁵⁶ başlıklı çalışmasında değerlendirmiştir. Sichuan, Anyue doğumlu olan Liu Zhongkang, Xinjiang Sosyal Bilimler Akademisi'nde Din Araştırmaları Enstitüsü Başkanı ve araştırmacı olarak görev yapmıştır. 2009 yılında Ma Lirong tarafından kaleme alınan "Tapınakların ve Şehirlerin Bir Arada Yaşamaları, İslami Ekonomik ve Kültürel Nesil Modeli"²⁵⁷ başlıklı çalışma, İslami ekonomik yapılar ile şehirleşmenin ilişkisini ele almış, yazar Fudan Üniversitesi profesörü olarak akademik çalışmalarını sürdürmüştür. Aynı yıl yayımlanan "Sosyal Ağ Perspektifinden Kuzeybatı Cami Ekonomisi"²⁵⁸ başlıklı yüksek lisans tezi ise dini ekonominin sosyal ağlar içerisindeki konumunu irdelemiştir. 2011 yılında Fei He'nin "Kuzeybatı Çin'deki İslami Bankaların Gelişimi Üzerine Araştırma"²⁵⁹ başlıklı yüksek lisans tezi, Çin'deki faizsiz bankacılık uygulamalarını ve gelişim sürecini değerlendirmiştir. 2016 yılında Zou Zhiqiang tarafından yazılan "Çin ve İslami Güçler Arasında Küresel Ekonomik Yönetişim İşbirliği"²⁶⁰ başlıklı çalışma, Çin'in İslami güçlerle ekonomik iş birliğini analiz etmiş, Zou Zhiqiang ise Şanghay Dış Dilleri Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nde yardımcı araştırmacı ve Fudan Üniversitesi'nde siyaset bilimi alanında doktora sonrası araştırmacı olarak görev yapmıştır. Son olarak aynı yıl Zhang Jianfang ve Ding Yumei tarafından yazılan "Konfüçyüsçülük ve Çin İslami Batı Taoizminin Ekonomik Uygulaması"²⁶¹ başlıklı çalışma, Çin'deki dini ve kültürel ekonomik modellerin karşılaştırmalı analizini sunmuş, Zhang Jianfang, Lanzhou Üniversitesi Uluslararası Kültürel Değişim Fakültesi'nde doktorasını tamamlamış ve Kuzeybatı Etnik Kültürel Miras Koruma Araştırma Merkezi'nde araştırmacı

²⁵⁶ Liu Zhongkang, "Cici Yindav Yisilen Ciav Yü Şihuyzuyi Cigci Cienşi Şiag Şiying [Sosyalist Ekonomik Yapıya Uyum Sağlamak İçin İslam'a Aktif Olarak Rehberlik Edin]", *Şincag Şifen Daşö Şöbav, Sincan Normal Üniversitesi Dergisi*, (30 Haziran 2005), 57-61.

²⁵⁷ Ma Lirong, "Si Şı Bigsün Yisilen Cigci Vınhua Moşı [Tapınakların Ve Şehirlerin Bir Arada Yaşamaları İslami Ekonomik Ve Kültürel Nesil Modelini Oluşturur]", *Cogguo Zogciav [Çinde Dinler]*, (26 Ocak 2009), 57-59.

²⁵⁸ Wang Fan, *Şihuy Vag Şiciav Dı Şibiy Çigcinsi Cigci [Sosyal ağ Perspektifinden Kuzeybatı Cami Ekonomisi]* (Jongyang Minzu Daşue [Çin Minzu Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009).

²⁵⁹ Feihe, *Cogguo Şibiy Diçü Yisilen Yinbag Facen Vinti Yenciu [Kuzeybatı Çin'deki İslami Bankaların Gelişimi Üzerine Araştırma]* (Lencu Daşö [Lanzhou Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2011).

²⁶⁰ Zou Zhiqiang, "Cogguo Yü Yisilen Daguo Dı Cincı Cılı Hızuo [Çin Ve İslami Güçler Arasında Küresel Ekonomik Yönetişim İşbirliği]", *Alabo Şicie Yenciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Temmuz 2016), 33-44.

²⁶¹ Zhang Jianfang, Ding Yumei, "Rucia Şişiyag Yü Cogguo Yisilen Ciav Şi Dav Tag Dı Cigci Şicien [Konfüçyüsçülük ve Çin İslami Batı Taoizminin Ekonomik Uygulaması]", *Şibiy Minzu Yenciu [Kuzeybatı Etnik Araştırmaları]*, (15 Kasım 2016), 231-234.

olarak görev almıştır. Ding Yumei ise Nanjing Teknoloji Üniversitesi Kamu İşleri Fakültesi'nde doktorasını bitirmiştir.

Yıl	Çalışma Sayısı
1984	1
2005	2
2009	2
2011	1
2016	2

İlk çalışma Ma Mingliang'ın 1984 yılında yayımladığı "İslam'ın Salar Halkının Ekonomi Politigi ve Kültürel Eğitimi Üzerindeki Etkisine Dair Kısa Bir Tartışma"²⁶² adlı çalışması, Çin'in Qinghai eyaletinde yaşayan Salar topluluğunun siyaset, ekonomi ve eğitim sistemleri üzerindeki İslami etkileri analiz etmektedir. Çalışmada, zekât ve vakıf sistemleriyle desteklenen ekonomik dayanışma mekanizmaları, faizsiz finans modelleri ve helal ticaret pratikleri ele alınarak, İslam'ın sosyal ve ekonomik yapıyı nasıl şekillendirdiği incelenmektedir. Salar halkının modernleşme sürecinde İslami geleneklerini nasıl dönüştürdüğü tartışılmaktadır.

Luo Li'nin 2005 yılında yayımladığı "Çin'deki İslami Cami Ekonomisine Tarihsel Bir Araştırma"²⁶³ adlı çalışması, Çin'de camilerin tarihsel süreç içinde ekonomik merkezler olarak nasıl işlev gördüğünü analiz etmektedir. Osmanlı vakıf sistemiyle benzerlikler taşıyan cami finansman modelleri, camilerin sürdürülebilir ekonomik yapılar olarak nasıl geliştiğini ortaya koymaktadır. Aynı yıl Liu Zhongkang'ın yayımladığı "Sosyalist Ekonomik Yapıya Uyum Sağlamak İçin İslam'a Aktif Olarak Rehberlik Edin"²⁶⁴ başlıklı çalışması, İslam ekonomisinin

²⁶² Ma Mingliang, "Cien Lün Yisilen Ciav Düy Sala Zu Cıgci Cıgci He Venhua Ciavyü Dı Yınşıag [İslam'ın Salar Halkının Ekonomi Politigi Ve Kültürel Eğitimi Üzerindeki Etkisine Dair Kısa Bir Tartışma]".

²⁶³ Luo Li, "Cogguo Yisilen Ciav Çıgeinsi Cıgci Dı Lişi Kavça [Çin'deki İslami Cami Ekonomisine Tarihsel Bir Araştırma]".

²⁶⁴ Liu Zhongkang, "Cici Yindav Yisilen Ciav Yü Şihuyzuyi Cıgci Cienşı Şıag Şıying [Sosyalist Ekonomik Yapıya Uyum Sağlamak İçin İslam'a Aktif Olarak Rehberlik Edin]".

sosyalist ekonomi modeli ile uyumunu inceleyerek, İslam finans sistemlerinin modern devlet politikalarına nasıl entegre edilebileceğini tartışmaktadır.

2009 yılında Ma Lirong tarafından yayımlanan "Tapınakların ve Şehirlerin Bir Arada Yaşaması: İslami Ekonomik ve Kültürel Nesil Modelini Oluşturur"²⁶⁵ adlı çalışma, İslam şehirlerinde cami-çarşı etkileşimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Çalışma, İslam şehirlerinin cami merkezli bir ekonomik model üzerine kurulduğunu ve ticaret ile dini yaşamın tarih boyunca iç içe geçtiğini vurgulamaktadır. Wang Fan'ın yine 2009 yılında yayımladığı "Sosyal Ağ Perspektifinden Kuzeybatı Cami Ekonomisi"²⁶⁶ başlıklı araştırması ise, Çin'in kuzeybatısındaki cami ekonomisini sosyal ağ teorisi çerçevesinde ele alarak, camilerin yalnızca ibadet merkezleri değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal organizasyonlar olarak işlev gördüğünü analiz etmektedir.

Feihe'nin 2011 yılında yayımladığı "Kuzeybatı Çin'deki İslami Bankaların Gelişimi Üzerine Araştırma"²⁶⁷ başlıklı çalışması, Çin'in kuzeybatısındaki Müslüman toplulukların finansal ihtiyaçlarını karşılamak için İslami bankacılığın gelişimini ve karşılaştığı zorlukları ele almaktadır. Faizsiz finans, risk paylaşımı ve etik yatırım ilkeleriyle geleneksel bankacılıktan farklılaşan bu modelin, bölgesel ekonomik büyümeye nasıl katkı sağlayabileceği incelenmektedir.

2016 yılında Zou Zhiqiang tarafından yayımlanan "Çin ve İslami Güçler Arasında Küresel Ekonomik Yönetişim İşbirliği"²⁶⁸ başlıklı çalışma, Çin'in İslam ülkeleriyle ekonomik entegrasyonu ve küresel ekonomik reformlara katkılarını analiz etmektedir. Özellikle "Bir Kuşak, Bir Yol" (BRI) girişimi kapsamında geliştirilen ekonomik iş birlikleri, enerji ve finans sektörü bağlamında değerlendirilmiştir.

Zhang Jianfang ve Ding Yumei'nin 2016 yılında yayımladığı "Konfüçyüsçülük ve Çin İslami Batı Taoizminin Ekonomik Uygulaması"²⁶⁹ başlıklı çalışması, Çin'deki Xidaotang

²⁶⁵ Ma Lirong, "Si Şı Bıgsün Yisilen Cıgci Vınhua Moşı [Tapınakların Ve Şehirlerin Bir Arada Yaşaması İslami Ekonomik Ve Kültürel Nesil Modelini Oluşturur]".

²⁶⁶ Wang Fan, *Şihuy Vag Şiciav Dı Şıbyı Çıgınsı Cıgci [Sosyal ağ Perspektifinden Kuzeybatı Cami Ekonomisi]*.

²⁶⁷ Feihe, *Cogguo Şıbyı Dıçü Yisilen Yinhag Facen Vinti Yenciu [Kuzeybatı Çin'deki İslami Bankaların Gelişimi Üzerine Araştırma]*.

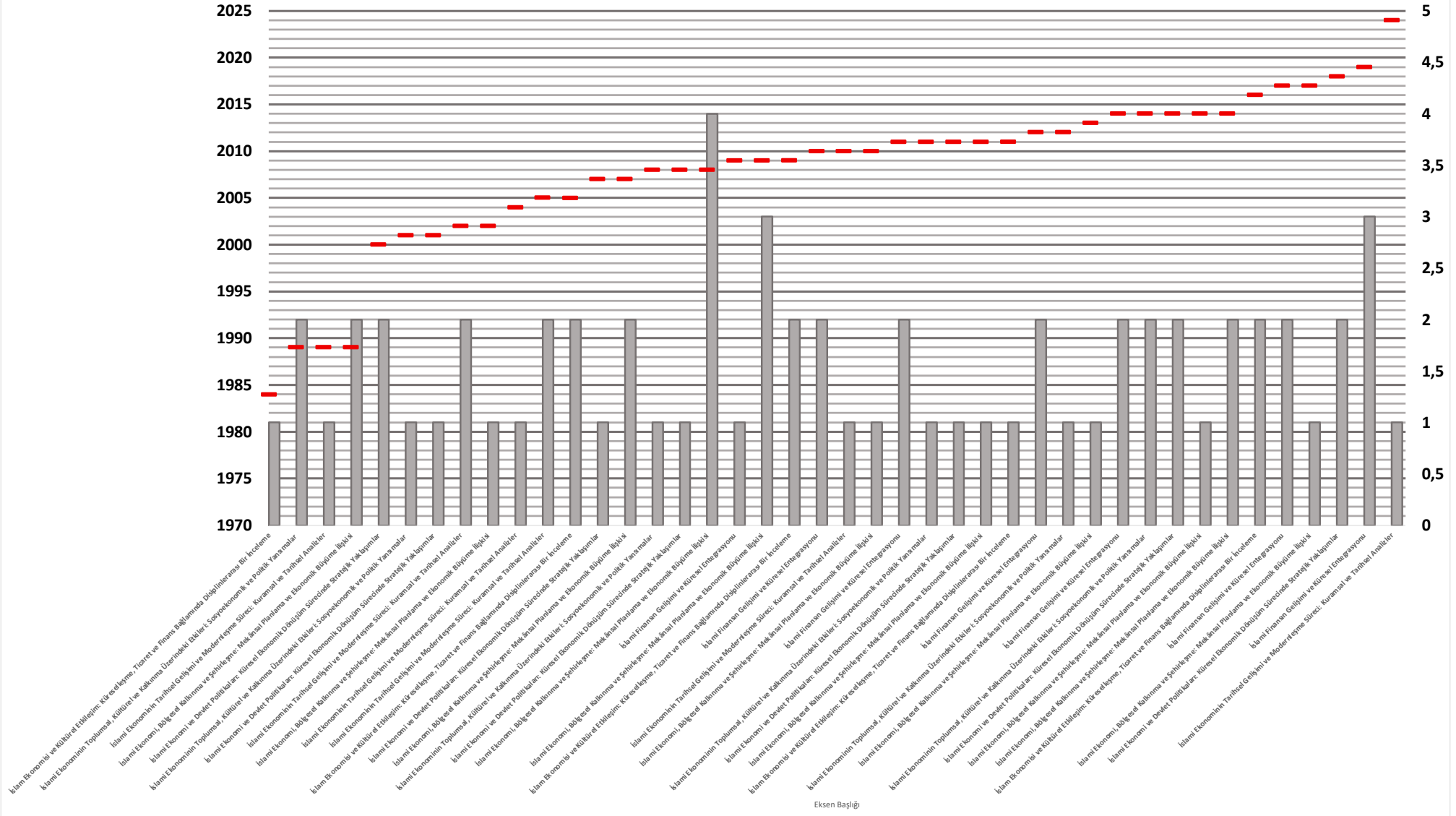
²⁶⁸ Zou Zhiqiang, "Cogguo Yü Yisilen Daguo Dı Cıncı Cılı Hızuo [Çin Ve İslami Güçler Arasında Küresel Ekonomik Yönetişim İşbirliği]".

²⁶⁹ Zhang Jianfang, Ding Yumei, "Rucia Sışıag Yü Cogguo Yisilen Ciav Şı Dav Tag Dı Cıgci Şıcien [Konfüçyüsçülük ve Çin İslami Batı Taoizminin Ekonomik Uygulaması]".

topluluğunun İslam ekonomisi ile Konfüçyüsçü ekonomi anlayışı arasındaki etkileşimini ele almaktadır. Topluluk temelli ekonomik organizasyonlar, vakıflar ve ticari işletmelerin nasıl şekillendiği ve sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkı sunduğu analiz edilmektedir. Çalışma, geleneksel İslam ekonomisinin modernleşme sürecinde nasıl bir dönüşüm geçirdiğini değerlendirmektedir.

Sonuç olarak, Bu bölümde incelenen sekiz akademik çalışma, İslam ekonomisinin Çin'deki tarihsel gelişimini ve kültürel etkileşimler çerçevesindeki dönüşümünü çok katmanlı bir biçimde ortaya koymaktadır. Salar, Hui ve Xidaotang gibi etnik-dini topluluklar üzerinden yürütülen analizler, İslam'ın sosyal dayanışma, finansal düzenleme ve kültürel inşa aracı olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Zekât, vakıf, faizsiz finans ve cami-çarşı etkileşimi gibi klasik İslami ekonomik kurumların, sosyalist ekonomik yapılarla ve modern küresel ticaret sistemleriyle entegrasyonu, çalışmaların temel vurguları arasında yer almaktadır. Özellikle Ma Mingliang ve Luo Li gibi erken dönem yazarlar, İslam ekonomisinin toplumsal yapılar üzerindeki tarihsel etkilerini mikro düzeyde analiz ederken; Zou Zhiqiang ve Zhang Jianfang gibi yeni kuşak akademisyenler ise İslam ekonomisinin küresel yönetim, kültürel farklılaşma ve disiplinlerarası entegrasyon boyutlarına odaklanmıştır. Bu bağlamda, İslam ülkeleriyle geliştirilen ekonomik iş birlikleri, Çin'in dış politika stratejilerinin önemli bir ayağı hâline gelmiş; helal gıda, etik yatırım ve faizsiz finans gibi alanlarda yeni pazarlar ve diplomatik açılımlar yaratılmıştır. Öte yandan, çalışmalar, İslami normların modernleşme süreçleriyle tam anlamıyla örtüşmediğini; geleneksel yapılar ile çağdaş devlet politikaları arasında belirli düzeyde gerilimlerin yaşanabildiğini de vurgulamaktadır. Bu durum, hem kültürel devamlılığın hem de kurumsal dönüşümün sınırlarını göstermesi açısından dikkate değerdir. Genel olarak bu literatür, İslam ekonomisinin Çin bağlamında hem yerel toplum örgütlenmelerine yön veren hem de küresel ekonomik ağlara entegre olabilen esnek ve çok katmanlı bir yapı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Küreselleşme, Modern Ekonomik Dönüşümler ve Bölgesel Uygulamalar

Değerlendirme: Çin’de İslam İktisadı Çalışmalarının Hasılası

1980 sonrası dönemde Çin’de İslam iktisadı üzerine yapılan akademik çalışmalar, küreselleşme, ekonomik dönüşüm ve bölgesel uygulamalar bağlamında gelişim göstermiştir. 1984–2019 yılları arasındaki yayınlar, özellikle İslami finansın Güneydoğu Asya, Orta Doğu ve Avrupa’daki gelişim sürecini; sürdürülebilirlik, etik yatırım ve piyasa entegrasyonu gibi temalarla birlikte ele almıştır. 1989–2014 döneminde toplumsal yapı ve kültürel etkileşim ekseninde yoğunlaşan çalışmalar, 2010 sonrasında şehirleşme, bölgesel kalkınma, helal ekonomisi ve Müslüman turizmi gibi uygulamalı alanlara yönelmiştir. Sayısal veriler ve içerik analizleri, yalnızca nicel artışı değil, aynı zamanda disiplinlerarası bir derinleşmeyi de ortaya koymaktadır.

Tespit ettiğimiz kadarıyla Çin’deki literatür, üç temel teorik damar üzerinden şekillenmektedir: (1) klasik İslami kaynaklara dayalı normatif çerçeve, (2) Batı merkezli iktisadi ve küreselleşme kuramlarının etkisi, (3) Çin’in yerel yapıları ve kalkınma politikalarıyla bütünleşen uygulamalı yönelimler. Bu yapı, İslam iktisadının Çin’de hem düşünsel hem de pratik düzeyde ele alındığını göstermektedir. İlk olarak, Kur’ân ve Sünnet eksenli klasik kaynaklar ile İbn Haldun ve Ahmed Emin gibi düşünürlerin görüşleri, normatif literatürün temelini oluşturmuştur. Liu Tianming, Ma Mingliang ve Gu Shiqun gibi araştırmacılar; zekât, sadaka, faiz yasağı ve ticaret ahlakı gibi konuları İslamî referanslar üzerinden sistematik biçimde değerlendirmiştir. Bu çalışmalar, geleneksel metinlerden hareketle çağdaş ekonomik sorunlara çözüm üretmeyi hedeflemiştir. İkinci olarak, Rodinson, Schumpeter, Smith gibi Batılı iktisatçılarla birlikte, El-Gamal, Timur Kuran ve Askari gibi çağdaş İslam ekonomistlerinin görüşleri literatüre yön vermiştir. Bu katkılar, özellikle faizsiz finans, risk paylaşımı, etik yatırım ve kurumsal iktisat gibi başlıklarda Çin literatürüne uluslararası bir bağlam kazandırmıştır. Eleştirel yaklaşımların da yer alması, literatürün yalnızca idealleştirici değil, aynı zamanda analitik bir karakter taşıdığını ortaya koymaktadır. Üçüncü olarak, saha araştırmalarına dayalı çalışmalar –örneğin Ningxia’daki cami ekonomileri, sadaka kurumlarının işleyişi, Müslüman kadınların tüketim alışkanlıkları ve İslami moda hareketleri– İslam iktisadının toplumsal pratikte yeniden üretildiğini göstermektedir. Ayrıca, "Bir Kuşak Bir Yol" gibi küresel girişimlerin etkisiyle Çin’in İslam ülkeleriyle geliştirdiği ilişkiler, bu literatürü teorik, kültürel ve siyasi unsurların kesişiminde şekillendirmiştir.

Yapılan tematik analizlere göre, 1980 sonrası literatürde teorik ve metodolojik çerçeveye odaklanan 34; etik, sosyal adalet ve sürdürülebilir kalkınmayı işleyen 36; küreselleşme ve modernleşme eksenli 61 çalışma tespit edilmiştir. 2001 sonrası teorik

literatürdeki yoğunluk, özellikle Masudul Alam Choudhury gibi düşünürlerin etkisiyle açıklanabilirken; 2009 sonrası dönemde toplumsal dayanışma, zekât ve faizsiz finans gibi pratik başlıklar öne çıkmıştır. 2010 sonrası ise İslam iktisadı, doğrudan şehirleşme, helal pazarlar ve yerel ekonomik kalkınmayla ilişkilendirilmiştir. Bu gelişmeler, İslam iktisadının Çin’de yalnızca teorik bir alan değil, aynı zamanda toplumsal fayda üretme potansiyeli taşıyan bir uygulama sahası hâline geldiğini göstermektedir. Literatür, dinî referansların ötesine geçerek stratejik, kültürel ve ekonomik boyutları birlikte ele alan bir akademik zemine dönüşmüştür. Bununla birlikte, bazı çalışmalarda şer‘î temellerin yeterince derinlemesine ele alınmaması ve devlet politikalarına yakın duruşlar, akademik bağımsızlık açısından eleştirilere yol açabilmektedir. Sonuç olarak, Çin’de İslam iktisadı üzerine yapılan akademik üretim, normatif ilkeler, küresel kuramsal çerçeveler ve yerel uygulamaların kesişiminde şekillenmiştir. Bu üçlü yapı, literatüre disiplinlerarası bir nitelik kazandırmakta ve Çin’in hem iç politikalarını hem de uluslararası ekonomik ilişkilerini anlamada özgün bir kaynak sunmaktadır. Gelecekteki araştırmaların, karşılaştırmalı ve saha temelli yaklaşımlarla bu literatürü daha da zenginleştirmesi beklenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: ÇİN'DE İSLAMİ BANKACILIK TECRÜBESİNİN SERENCAMI VE YENİ ARAYIŞLAR

Giriş

İslam bankacılığı, yalnızca dinî ilkeler temelinde şekillenmiş alternatif bir finans modeli değil, aynı zamanda küresel ekonomik sistem içerisinde giderek artan bir etkiye sahip, dinamik bir dönüşüm sürecini temsil etmektedir. Bu modelin teorik çerçevesi; İslam'ın riba (faiz) yasağına, kâr-zarar ortaklığına, ticarete dayalı işlem yapısına ve sosyal adalet prensiplerine dayanmakta; modern finansal araçlar aracılığıyla reel ekonomiyle bütünleşme arayışı taşımaktadır. 1963 yılında Mısır'ın Mit Gamr bölgesinde başlatılan ilk kurumsal uygulamadan itibaren İslam bankacılığı yalnızca Arap dünyasıyla sınırlı kalmamış, 1970'lerden itibaren Körfez ülkelerinde kurumsallaşmış, 1980'li yıllardan itibaren ise Asya'da özellikle Malezya tecrübesiyle önemli bir ivme kazanmıştır. 1983 yılında Bank Islam Malaysia Berhad'ın kurulmasıyla başlayan bu süreç, ülkede İslamî ve konvansiyonel bankaların yan yana faaliyet gösterdiği ikili bir sistemin temelini atmıştır. Malezya devleti, İslami Bankacılık Kanunu (1983) ve Şeriat Yönetişim Çerçevesi gibi yasal düzenlemelerle sektöre güçlü bir kurumsal zemin hazırlamış; Malezya Uluslararası İslamî Finans Merkezi gibi girişimlerle küresel standartlar belirleyen öncü ülkelerden biri hâline gelmiştir. Malezya'daki İslam bankaları, özellikle KOBİ'lerin desteklenmesi ve büyük projelerin finansmanında aktif rol oynamış, İslam hukukuna uygun ürün çeşitliliği ve yenilikçi finansman araçları sayesinde model ülke konumuna yükselmiştir. 2000'li yıllardan sonra küresel düzeyde daha geniş bir yayılım gösteren İslam bankacılığı, bu tecrübeler ışığında farklı sosyo-politik zeminlerde uygulanabilirliğini göstermiştir. Bu çerçevede, Çin'de İslam bankacılığına dair deneyimlerin incelenmesi, hem bu modelin Doğu Asya'daki yerleşme potansiyelini hem de İslam hukukuna uygun finansal sistemlerin sosyalist ekonomi modelleriyle ne ölçüde uyumlu olabileceğini anlamak bakımından önem arz etmektedir. Çin'deki akademik ve kurumsal ilgiler, 1980'li yılların sonlarında teorik tartışmalarla başlamış; 2009–2013 yılları arasında Ningxia'da başlatılan pilot uygulama ile somutlaştırılmış; 2013 sonrası dönemde ise kurumsal yönetim, regülasyon ve dış politika bağlamında daha stratejik boyutlara taşınmıştır. Bu üçlü dönemlendirme, İslam bankacılığına dair Çin literatürünün hem içeriksel dönüşümünü hem de Çin'in İslam ülkeleriyle olan ekonomik entegrasyon arayışlarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu bölüm, İslam bankacılığının evrensel ilkeleri ile Çin'in özgün politik-ekonomik bağlamı arasında kurulan etkileşimi anlamlandırmayı ve literatürün tarihsel serencamı üzerinden geleceğe dönük analizler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2. İslami Bankacılığın İlk Uygulamaları ve Gelişim Süreci

İslami bankacılığın tarihsel kökeni yalnızca modern dönemle sınırlı değildir, bu yapının epistemolojik temelleri, İslam öncesi dönemlerdeki borçlanma pratiklerinden İslam medeniyetinde şekillenen normatif finansal ilkelere kadar uzanmaktadır. Hammurabi Kanunları'nda faizsiz borçlandırmaya dair hükümler bulunsa da, bu düzenlemeler İslami finansın şer'î temelleriyle örtüşmeyen seküler nitelik taşımaktadır. İslami finans sisteminin esasını oluşturan riba (faiz) yasağı, zekât yükümlülüğü, risk paylaşımı ve sosyal adalet ilkeleri, Kur'an ve Sünnet'e dayanan normatif bir çerçeve içerisinde şekillenmiştir ve yalnızca ahlaki öneriler değil, ekonomik düzenlemeyi amaçlayan bağlayıcı kurallardır.²⁷⁰ Modern anlamda İslam bankacılığının ilk kurumsal teşebbüsü, 1963 yılında Mısır'ın Mit Gamr bölgesinde Dr. Ahmed El-Naggar öncülüğünde başlatılan faizsiz finans girişimi olmuştur. Alman tasarruf bankacılığı modelinden de esinlenen bu yapı, murâbaha ve müşareket gibi İslami finansman ilkeleri çerçevesinde faaliyet göstermiştir. Bu modelde fon arz edenler, yatırdıkları meblağ ve vade süresi oranında fon kullanım hakkı kazanmakta, böylelikle hem ekonomik katılım hem de toplumsal dayanışma sağlanmaktadır. Sistemin başarısı büyük ölçüde, yerel topluluk yapısına uygun olması ve küçük çiftçi ile esnaf gibi üretken kesimlere odaklanmasına bağlanmaktadır.²⁷¹ Ancak modelin siyasetten bağımsız yapısı, dönemin merkezîyetçi ve sosyalist Nasır rejimiyle çeliştiği için 1967 yılında uygulama sonlandırılmıştır.²⁷² Mit Gamr deneyimi, faizsiz finansal sistemlerin sadece teknik değil aynı zamanda sosyo-politik bağlamla ne derece uyumlu olduğuna da işaret etmektedir. Bu kapanmanın ardından 1971 yılında kurulan Nasır Sosyalist Bankası, İslami ilkelere uygunluk gözetse de daha çok sosyal yardım fonksiyonları üstlenen bir yapı olarak gelişmiştir. Mit Gamr'ın ardından, 1975 yılında kurulan Dubai Islamic Bank ve aynı yıl faaliyete geçen İslam Kalkınma Bankası (IDB), modern İslam bankacılığının kurumsallaşma sürecini başlatmış, 1977'de Kuveyt Finans Evi ve 1980'lerde diğer Körfez ülkelerinde kurulan finans kurumları ile sistem bölgesel bir ağ haline gelmiştir. 1980'ler ve 1990'lar boyunca İslami bankacılığın gelişimi, ekonomik bağımsızlık hareketleri, artan petrol gelirleri ve bölgesel kalkınma ihtiyaçları gibi makro dinamiklerin etkisiyle hız kazanmıştır. Özellikle Körfez ülkelerinde yoğunlaşan büyüme oranları ve artan sermaye birikimi, İslami

²⁷⁰ Nurşah Zeynep Tamsöker, *İslami Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi, Türkiye Ve Dünya'da Uygulanma Yöntemlerinin İncelenmesi*, 45-47.

²⁷¹ Gökhan Sümer - Fatih Onan, "Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiyedeki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci Ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 17/3 (01 Aralık 2015), 299.

²⁷² Eğri - Orhan, *Islamic Monetary Economics*, 32-59.

bankacılık uygulamalarını desteklemiş; Türkiye, Malezya, Endonezya gibi ülkelerde de katılım bankacılığı modelleri gelişmiştir. Bu dönemde sukuk, tekafül, proje ve emtia finansmanı gibi çeşitli İslami finansal ürünler hayata geçirilmiş; faizsiz yatırım şirketleri, finansal kiralama yapıları ve menkul kıymetleştirme gibi yenilikçi araçlarla sistem derinleşmiştir. 2000’li yıllardan itibaren, teknolojik dönüşüm ve küreselleşme İslami bankacılığın coğrafi olarak yayılmasını hızlandırmış; Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Güneydoğu Asya’da İslami bankacılık modelleri gelişmiştir. Sukuk piyasası büyümüş, Citibank (1996, Bahreyn) ve HSBC Amanah (1998, Malezya) gibi büyük finans kuruluşları bu alanda şube açmıştır. Bu gelişmelerin yanında, İslami finansın regülasyonu ve standardizasyonuna dönük yapılar da oluşturulmuştur. 1991’de AAOIFI, 2002’de IIFM, IFBS ve IIRA, 2010’da IILM gibi kuruluşlar bu alanda önemli rol oynamıştır. Bu kurumlar, İslami finans ürünlerinin uluslararası düzeyde şeffaf ve güvenilir biçimde sunulmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.²⁷³

İslami bankacılığı yalnızca modern dönemin bir ürünü değil, kökleri İslam öncesi borçlanma pratiklerinden Kur’an ve Sünnet’e dayanan normatif ilkelere uzanan köklü bir sistemdir. Faiz yasağı, risk paylaşımı ve sosyal adalet gibi temel esaslar, bu yapının ekonomik ve ahlaki temellerini oluşturur. 1963’te Mit Gamr’da başlatılan ilk kurumsal faizsiz finans denemesi, yerel ihtiyaçlara duyarlı yapısıyla dikkat çekmiş, ancak siyasi yapıyla uyumsuzluğu nedeniyle kısa sürede son bulmuştur. Buna rağmen, 1970’lerden itibaren Körfez ülkelerinde ve diğer İslam coğrafyalarında gelişen İslami finans kurumlarıyla sistem kurumsallaşmış; sukuk, tekafül ve diğer faizsiz ürünlerle derinleşmiştir. 2000’li yıllarda teknolojik dönüşüm ve küreselleşme sayesinde Batı’da da ilgi gören bu model, yalnızca Müslüman topluluklara değil, etik finans ilkelerine önem veren geniş kitlelere de hitap eden evrensel bir alternatif hâline gelme girişimi gösterdiği açıktır.

2.1.İslami bankacılığının teorik çerçevesi

İslami bankacılığın tarihsel serencamı, bu finansal modelin yalnızca dini bir refleks değil, aynı zamanda toplumsal ihtiyaçlara ve ekonomik dönüşümlere cevap veren dinamik bir sistem olduğunu ortaya koymuştur. Mit Gamr örneğiyle kurumsal boyutta ilk adımları atılan bu sistem, zamanla coğrafi olarak genişlemiş, ürün çeşitliliği kazanmış ve kurumsal altyapısını güçlendirmiştir. Ancak İslami bankacılık yalnızca tarihsel bir tecrübe olarak değil, günümüzde de teori ve uygulama bakımından gelişimini sürdüren, çağdaş finans dünyasında özgün bir yer edinen bir sistemdir. Bu nedenle, kavramsal temelleri, işleyiş ilkeleri ve uygulama biçimleri

²⁷³ Şakir Görmüş vd., *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 107-108.

bakımından İslami bankacılığın günümüz Türkçe ve İngilizce literatürde nasıl ele alındığını incelemek, bu yapının çağdaş boyutunu anlamlandırmak açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda İslami bankacılık, temelini İslam'ın riba (faiz) yasağına dayandıran; ticaret, risk paylaşımı ve kâr-zarar ortaklığı ilkelerine göre şekillenen bir finansal sistemdir. Bu sistem, Müslüman bireylerin birikimlerini faizsiz finansal araçlarla değerlendirmelerini sağlamayı amaçlar. Tamsöker'in (2024) ifadesiyle, İslami bankacılık, İslam'ın kaide ve esaslarına uygun olarak reel hayatta uygulanmak üzere gelişmiş, finansal aracılık faaliyetlerini dini hükümler doğrultusunda sürdüren bütüncül bir modeldir. En belirgin ayırt edici özelliği ise, faizli işlemleri kategorik biçimde reddetmesidir. İslami bankalar, konvansiyonel bankalardan farklı olarak, fon toplama ve kullandırma süreçlerinde faizsiz yöntemlere başvurur. Bu çerçevede en yaygın kullanılan finansman teknikleri, mudârebe (emek-sermaye ortaklığı) ve müşareket (sermaye ortaklığı) gibi kâr-zarar ortaklığına dayalı sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler, taraflar arasında riski paylaşan ve getirinin başarıya göre belirlendiği adalet temelli bir finansal yapı oluşturur. Aynı çalışmada belirtildiği üzere, İslami bankacılığın temel amacı, ekonomik yapıda adaletin ve eşitliğin sağlanmasıdır. Katılım bankaları olarak da anılan bu kurumlar, Şeriat'a uygun mali prensiplere bağlı kalmak suretiyle modern bankacılık hizmeti sunarlar.²⁷⁴ Aydın Yabanlı'nın (2009), İslami bankacılığın tarihsel gelişimi ve çağdaş dönüşümü ele alınmakta; sistemin pratikte karşılaştığı sorunlar ve çözüm arayışları analiz edilmektedir. Bu kaynakta, mevcut faizsiz finans uygulamalarının konvansiyonel bankacılıkla benzeştiği yönündeki eleştiriler aktarılırken, İslam hukukunun gelişmeye açık yapısı sayesinde yeni finansal araçlara kapı aralayabileceği vurgulanmaktadır. Özellikle mudârebe ve müşareket modellerinin, klasik yapılarından modern risk sermayesi uygulamalarına evrilebileceği öne sürülür. Bu durum, İslam hukukunun statik değil, aksine değişen ekonomik şartlara uyarlanabilir bir esnekliğe sahip olduğunu ortaya koyar.²⁷⁵ Brian Kettell'in (2011) eserinde, İslami bankacılığı teorik temelleri ve etik ilkeleri bakımından incelemektedir. Kettell, sistemin altı temel prensibini belirtir: faiz yasağı, kâr-zarar ortaklığı, spekülasyon yasağı (garar), yalnızca Şeriat'a uygun sözleşmelerin geçerliliği, sözleşmelerin kutsallığı ve paranın yalnızca değişim aracı olması. Özellikle faiz yasağı, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal gerekçelerle de desteklenmektedir. Kettell, sabit getirili sistemler yerine, yatırımın performansına dayalı

²⁷⁴ Nurşah Zeynep Tamsöker, *İslami Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi, Türkiye Ve Dünya'da Uygulanma Yöntemlerinin İncelenmesi* (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 26-28.

²⁷⁵ Aydın Yabanlı (ed.), *Finansal Yenilik Ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı* (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2009), 83-87.

paylaşım modellerinin adaletli bir sistem oluşturduğunu savunur.²⁷⁶ Sajjad Zaheer (2020), İslami finansı yalnızca mikro düzeyde değil, makro ekonomik bağlamda da değerlendirmektedir. Zaheer, İslami finans sisteminin merkez bankacılığı ve para politikası gibi alanlarda da özgün öneriler sunduğunu vurgular. Örneğin, klasik faiz oranları yerine kâr-zarar paylaşım oranları gibi alternatif göstergelerin kullanılmasını savunur. Bu yaklaşım, yalnızca finansal araçların değil, aynı zamanda para politikasının İslami ilkelerle uyumlu hale getirilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca, sukuk (faizsiz tahvil), mudârebe ve vekale gibi enstrümanların likidite yönetiminde işlevselliği ortaya konmaktadır.²⁷⁷

İslami bankacılık, tarihsel kökenlerinden günümüze kadar, hem dini prensiplere bağlı kalan hem de değişen ekonomik şartlara uyum sağlayan dinamik bir sistem olarak varlığını sürdürmüştür. Faizsiz finans anlayışı, sadece bireysel düzeyde değil, makro ekonomik politikalar açısından da özgün katkılar sunmaktadır. Bu teorik ve pratik temeller, İslami bankacılığın farklı coğrafyalarda nasıl yorumlandığını ve uygulandığını anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu çerçevede şimdi, Çin’de İslam bankacılığına yönelik literatürün nasıl geliştiğine ve hangi özgün özellikler taşıdığına odaklanacağız.

2.2. Çin’de İslam Bankacılığı Literatürü

İslam bankacılığı, son otuz yılda yalnızca İslam ülkelerinde değil, aynı zamanda küresel finans sisteminin parçası olmayı hedefleyen çeşitli ülkelerde de dikkat çeken bir finansal model haline gelmiştir. Bu çerçevede Çin’de İslam bankacılığına yönelik akademik ilgi, 1980’li yılların sonlarından itibaren sınırlı ölçekli tartışmalarla başlamış, zamanla disiplinler çeşitliliğinin ve teorik derinliğin geliştiği bir literatüre dönüşmüştür. Bu kısımda, Çin’de İslam bankacılığına ilişkin yayımlanmış 23 makale ve üç yüksek lisans tezlerini temel alarak hazırlanmış kronolojik ve tematik bir literatür analizi sunmaktadır.

Bu çalışma, 1987–2024 yılları arasındaki akademik üretimi üç ayrı döneme ayırarak incelemektedir. Dönemlendirme, yalnızca zamansal değil, aynı zamanda literatürde gözlemlenen tematik kırılmalar ve kurumsal dönüşümler esas alınarak yapılmıştır. Birinci dönem (1987–2009): Bu dönem, İslam bankacılığına ilişkin temel kavramların (faiz yasağı, zekât, mudârebe gibi) tanıtıldığı ve teorik çerçevelerin oluşturulmaya başlandığı bir evreyi temsil etmektedir. Bu dönemde toplam 9 makale analiz edilmiştir. İkinci dönem (2009–2013):

²⁷⁶ Brian Kettell, *Introduction to Islamic Banking and Finance* (Chichester, U.K. : Wiley, 2011), 31-32.

²⁷⁷ Taha Eğri - Zeyneb Hafsa Orhan (ed.), *Islamic Monetary Economics: Finance and Banking in Contemporary Muslim Economies* (Abingdon, Oxon New York, NY: Routledge, 2020), 154-168.

Ningxia Bank'ın 2009'da başlattığı pilot İslami bankacılık uygulaması bu dönemin belirleyici olayıdır. Bu uygulama, teorik tartışmalardan pratik deneyimlere geçişin kapısını aralamış; yönetim, performans ölçümü ve düzenleyici altyapı gibi daha teknik konular gündeme gelmiştir. Bu döneme ait toplam 10 makale ve 2 yüksek lisans tezi, disiplinler çeşitliliğiyle öne çıkmaktadır. Üçüncü dönem (2013–günümüz): Ningxia deneyiminin 2012'de sonlandırılması sonrası oluşan literatürde literatürde kurumsal kapasite, mevzuat yapısı ve Çin'in İslam ülkeleriyle finansal entegrasyonu gibi makro düzeyde konular merkeze alınmıştır. Bu dönemde 4 makale, 1 yüksek lisans tezi üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu üçlü dönemlendirme sayesinde, Çin literatüründe İslam bankacılığına yönelik yaklaşımın zamanla nasıl evrildiği, hangi temaların öne çıktığı ve bu dönüşümün hem yerel hem küresel dinamiklerle nasıl ilişkilendiği analiz edilebilecektir. Çalışmanın amacı, yalnızca mevcut literatürü sınıflandırmak değil, aynı zamanda gelecekteki araştırmalar için yapısal bir çerçeve sunmak ve bu alanın Çin'deki gelişim potansiyelini bütüncül biçimde değerlendirmektir.

2.2.1. 1987–2009 Dönemi: Çin'de İslam Bankacılığı Literatürünün İlk Evresi

Giriş

Çin'de İslam bankacılığı literatürünün gelişimi, 1980'li yılların sonlarında küresel İslam finans hareketlerinin etkisiyle başlamıştır. Bu alandaki ilk sistematik katkı, Xiao Xian'ın 1987 tarihli çalışmasıyla ortaya konmuş ve riba yasağı, zekâtın iktisadi rolü ile faizsiz kredi anlayışı gibi temel kavramlar kuramsal bir çerçevede ele alınmıştır. Takip eden yıllarda yayımlanan sekiz tane akademik makaleler, İslam bankacılığını tarihsel, yapısal ve normatif yönleriyle analiz etmiş; Batı merkezli finans sistemine alternatif oluşturma potansiyelini tartışmaya açmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda etik yatırım ilkeleri ve kar-zarar ortaklığı modelleri ön plana çıkarken, 2000'li yıllarda kurumsal düzenlemeler, bölgesel uygulamalar ve finansal entegrasyon meseleleri literatürde belirginleşmiştir. Bu dönemde Çin'deki akademik ilgi, İslam finans sisteminin teorik temellerinden uygulamaya yönelik yönlerine doğru evrilmiş; böylece disiplinler derinlik ve çeşitlilik kazanmıştır.

Çin'de İslam bankacılığına yönelik akademik ilginin tarihi, 1980'li yılların sonlarına dayanmaktadır. Bu dönemde, özellikle İslam dünyasında yaşanan finansal dönüşüm süreçlerinin ve küresel düzeyde İslami finans kurumlarının ortaya çıkışının, Çin'deki araştırmacılar üzerinde etkili olduğu görülmektedir. 1987 yılında Xiao Xian tarafından kaleme

alınan “İslam Bankacılığı Hareketi Üzerine Bir Ön Çalışma”²⁷⁸ başlıklı makale, Çin akademik literatüründe İslam bankacılığı konusundaki ilk sistematik değerlendirme olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada İslam bankacılığının temel ilkeleri olarak riba yasağı, zekât kurumunun iktisadî fonksiyonları ve faizsiz kredi anlayışı detaylı biçimde ele alınmış; ayrıca İslam bankacılığı hareketi, İslam dünyasında gözlemlenen dinî ve ekonomik uyanışla ilişkilendirilmiştir. Bu makaleyi takip eden yıl, Wang Weizhou’nun “Hızla Gelişen İslam, Bankaları”²⁷⁹ başlıklı çalışması yayımlanmıştır. Bu çalışma, İslam bankacılığının küresel düzeydeki gelişimini makroekonomik bir çerçevede ele alarak, özellikle petrol zengini İslam ülkelerinde biriken finansal sermayenin bu modelin gelişimine katkı sağladığını ileri sürmüştür. 1990’lı yıllarda Jin Chuan ve Han Rong’un yaptığı çalışmalarda, İslam bankalarının faizsiz işleyiş modeli detaylı biçimde analiz edilmiş, bu sistemin Batı merkezli bankacılık uygulamalarıyla farkları ortaya konmuştur.²⁸⁰ Özellikle 1997 tarihli makalede, İslam bankacılığı sömürü karşıtı bir finansal model olarak değerlendirilmiş, kar-zarar ortaklığı temelli yapısı ve etik yatırım anlayışı ön plana çıkarılmıştır.²⁸¹ 1998 yılında Chen Yunqing tarafından hazırlanan çalışma ise İslami bankaların uluslararası bankacılık standartlarına –özellikle Basel düzenlemelerine– uyumunu ele almış; stratejik yönetim ve pazarlama boyutları üzerinden İslam bankacılığının kurumsal kapasitesine dair teknik değerlendirmelere yer vermiştir. Bu yönüyle Çin literatüründe yapısal analizlerin başladığı bir kırılma noktası olarak dikkat çeker.²⁸² 2000’li yılların başından itibaren ise tematik çeşitlilik gözlemlenmektedir. Li Yanzhi (2003), İslami bankaların yapısal işleyişine dair detaylı bir çözümlenme sunarken,²⁸³ Wang Jinyi (2005), kar-zarar ortaklığına dayanan mudaraba ve muşaraka gibi modelleri analiz etmiş, bu yapıların Batı

²⁷⁸ Xiao Xian, “Yisilen Yinhang Yundong Çutan [İslami Bankacılık Hareketi Üzerine Bir Ön Çalışma]”, *Şiya Feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, (27 Aralık 1987), 44-51.

²⁷⁹ Wang Weizhou, “Şunsu Facan Cong Dı Yisilan Yinhang [Hızla Gelişen İslami Bankalar]”, *Alabo Şicie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (28 Ağustos 1988), 44-46.

²⁸⁰ Jinchuan, Han Rong, “Yisilen Yinhang Hı Cinrong Cigou [İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar]”, *Guoci Maoyi [Uluslararası Ticaret]*, (20 Haziran 1996), 46.

²⁸¹ Jinchuan, Han Rong, “Bu Şou Lişi Dı Yisilen Yinhang [Faiz Almayan İslami Bankalar]”, *Cinrong Şinşi Sankao [Mali Bilgi Referansı]*, (15 Ocak 1997), 47.

²⁸² Chen Yunqing, “Base Er Tiaocie Duy Yisilen Yinhang Cinrong Canlüy Hı Yingxiao Canlüe Dı Yingxiang [Basel Düzenlemesinin İslami Bankaların Finansal Ve Pazarlama Stratejilerine Etkisi]”, *Guanli Kuxue Wencai [Yönetim Bilimi Özeti]*, (15 Nisan 1998), 32.

²⁸³ Li Yanzhi, “Çian Şi Yisilen Yinhang Hı Cinrong Cigou [İslami Banka Ve Finans Kurumlarının Kısa Bir Analizi]”, *Alabo Şici [Arap Dünyası]*, (05 Temmuz 2003), 38-41.

finans sistemiyle rekabet potansiyelini irdelemiştir.²⁸⁴ Li Haibo (2006) ise, faiz yasağını tarihsel bir bağlama oturtarak, bu ilkenin toplumsal refah ve ahlaki denge açısından önemine vurgu yapmıştır.²⁸⁵ Aynı yıl son olarak Li Wenrui'nin çalışması, Çin'in kuzeybatısında yaşayan Müslüman toplulukların bankacılık pratiklerine odaklanarak, İslam bankacılığı ve geleneksel bankacılık sistemleri arasında iş birliği potansiyelini değerlendirmiştir.²⁸⁶

Bu çalışma, literatürde coğrafi odaklanmanın bir örneği olarak öne çıkar. Bu dönemin dikkat çeken bir diğer yönü ise Çin Üniversitelerinde yapılan yüksek lisans tezlerinde İslam bankacılığına yönelik araştırmaların başlaması ve kurumsal ilgide bir artış gözlemlenmesidir.

2.2.2. 2009–2013 Dönemi: Kurumsal Dönüşüm ve Uygulama Arayışları

2009–2013 dönemi, Çin'de İslam bankacılığı literatürünün yalnızca teorik temellerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda uygulamaya dair somut girişimlerle zenginleştiği bir evreyi temsil etmektedir. Bu sürecin en önemli kilometre taşlarından biri, Ningxia Bank tarafından başlatılan İslami bankacılık pilot uygulamasıdır. 2009 yılında Yinchuan'da faaliyete geçen bu girişim, Çin'de İslami bankacılığın ilk kurumsal deneyimi olarak dikkat çekmiş; her ne kadar uygulama 2012 yılında sonlandırılmış olsa da, akademik literatürdeki yönetim, risk, performans ve şeriat uygunluğu gibi meselelerin daha derinlikli biçimde ele alınmasına imkân tanımıştır. Bu dönem boyunca yapılan çalışmalar, İslami finansal yapının Çin bağlamında teorik olarak nasıl kavramsallaştırılabileceği kadar, pratikte karşılaşılan zorlukların da disiplinler analizine yönelmiştir. Böylece literatür, yalnızca normatif yaklaşımlardan ibaret olmayıp, aynı zamanda yönetim modelleri, finansal performans analizleri ve toplumsal etki gibi alanları da kapsamaya başlamıştır. Bu süreçte yayımlanan 10 makale ve 2 yüksek lisans tezi, İslami finansın Çin bağlamında nasıl kavramsallaştırıldığı, mevcut finansal sistemle nasıl bütünleştirilmeye çalışıldığı ve hangi yapısal sınırlılıklarla karşılaştığı konularında değerli bilgiler sunmaktadır.

İlk olarak olarak Cui Zheng'in 2009 yılında kaleme aldığı yüksek lisans tezi, İslami bankaların operasyonel istikrarını ampirik bir çerçevede değerlendirmiş ve bu kurumların

²⁸⁴ Wang Jinyi, "Ciyu PLS Moşı Dı Yisilan Yinhang Ye Çian Şi [Pls Modeline Dayalı İslami Bankacılığın Kısa Bir Analizi]", *Guoci Cinrog Yanciu [Uluslararası Finans]*, (12 Eylül 2005), 42-47.

²⁸⁵ Li Haibo, "Yisilen Yinhang Weyhı Bu Şou Lişi [İslami Bankalar Neden Faiz Almıyor]", *Şicie Zongciao Yanciu [Dünya Dinleri Çalışmaları Dergisi]*, (15 Eylül 2006).

²⁸⁶ Li Wenrui, "Duy Congguo Şıbei Dıqu Yinhang Yı Yu Yisilen Yinhang Yı Hızuo Dı Sıkao [Kuzeybatı Çin'de Bankacılık Sektörü İle İslami Bankacılık Sektörü Arasındaki İşbirliğine İlişkin Düşünceler]", *Xian Cinrong [Xi'an Finans]*, (05 Kasım 2006).

finansal dayanıklılığını, likidite yönetimi ve sermaye yapısı gibi göstergeler üzerinden analiz etmiştir. Bu çalışma, İslam bankacılığına yönelik teknik analizlerin Çin literatüründe yer bulmaya başladığını göstermesi bakımından önemlidir.²⁸⁷ Zuo Jiayan'ın 2010 tarihli makalesi, İslami bankaların temel işleyiş ilkelerini açıklayarak, bu kurumların geleneksel bankacılık yapısından farklılıklarını vurgulamış; özellikle mudaraba ve müşareke gibi şer'i finansman araçlarının Çin finans sistemiyle entegrasyonunu tartışmıştır.²⁸⁸ 2011 yılı yazılan beş çalışmadan biri olan Feihe'nin yazdığı yüksek lisans tezi ise, Çin'in kuzeybatı bölgelerinde İslam bankacılığı uygulamalarının fizibilitesini bölgesel ekonomik yapı ve demografik özellikler temelinde değerlendirmiştir.²⁸⁹ Aynı yıl Tian Zhonghe, Ma Xiaojun ve Zhang Cheng tarafından yazılan makale, İslami bankaların kurumsal yönetim yapısını ele almış; Şeriat Denetim Kurulları'nın işlevi ve karar alma mekanizmaları üzerindeki etkisini tartışmıştır.²⁹⁰ Feng Zongxian'ın çalışması ise, İslam bankaları ile konvansiyonel bankalar arasında risk yönetimi açısından karşılaştırmalı bir analiz sunmuş; faizsiz bankacılığın kriz dönemlerinde daha istikrarlı olabileceğine dikkat çekmiştir.²⁹¹ Li Huihui'nin 2011 tarihli makalesi, Çin'de İslam bankacılığı uygulamalarının karşılaştığı yapısal engelleri –hukuki altyapı eksikliği, uzman insan kaynağı yetersizliği ve kamu desteği gibi– detaylı biçimde ortaya koymuştur.²⁹² 2011 yılının son çalışması ise Zhao Hui'nin makalesi olup, İslam bankacılığını etik bir finans modeli olarak değerlendirmiş; kar-zarar ortaklığı ve şeffaflık ilkelerine vurgu yapmıştır.²⁹³ 2012 yılında Luo Erhao'nun makalesi, İslam bankacılığının hızlı yükselişini örneklerle sunarak bu sistemin neden başarılı olduğunu açıklamaya çalışmıştır.²⁹⁴ Aynı yıl Liang Lijun tarafından

²⁸⁷ Cui Zheng, *Yisilen Yinhang Dı Yunying Wencian Şing Şicing Fensi [İslami Bankaların Operasyonel Sağlamlığının Ampirik Analizi]* (Yunnan: Yunnan Saicing Daşue [Yunnan Finans ve Ekonomi Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009).

²⁸⁸ Zuo Jiayan, “Yisilen Yinhang Jiqi Yiwu Tıdien Qiensi [İslami Bankaların Ve İş Özelliklerinin Kısa Bir Analizi]”, *Şiendey Cigci Xigxi [modern Ekonomik]*, (23 Ağustos 2010), 162-163.

²⁸⁹ Feihe, *Congguo Şibey Diçu Yisilen Yinhang Facan Venti Yanciu [Kuzeybatı Çin'deki İslami Bankaların Gelişimi Üzerine Araştırma]* (Lanzhou daşue [Lanzhou Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2011).

²⁹⁰ Tian Zhonghe vd., “Yisilen Yinhang Yı Gogsi Cili Lilün Yü Şicien [İslami Bankacılıkta Kurumsal Yönetim: Teori Ve Uygulama]”, *Guoci Cinrog Yanciu [Uluslararası Finans]*, (12 Ocak 2011), 90-96.

²⁹¹ Feng Zongxian, “Ciyü Fıgşien Şiciav Dı Yisilen Yinhang Yü Chuentog Yinhang Bijiav [İslami Bankalar ile Konvansiyonel Bankaların Risk Açısından Karşılaştırılması]”, *Guoci Cinrog Yanciu [Uluslararası Finans]*, (12 Temmuz 2011), 74-81.

²⁹² Li Huihui, “Çiensı Yisilen Dı Fa Cen Çüşı Ci Qi Zey Cogguo Dı Fa Cen Cilu [İslami Bankaların Gelişim Eğilimlerinin ve Çin'deki Gelişim Yollarının Kısa Bir Analizi]”, *qiyi cişu keyfa [Li Huihui]*, (16 Temmuz 2011), 47-48.

²⁹³ Zhao Hui, “Tentav Yisilen Yinhang Dı Tıdien [İslami Bankacılığın Özelliklerini Tartışmak]”, *Şidey cinrog [Times Finans]*, (30 Kasım 2011), 200.

²⁹⁴ Luo Erhao, “Ken Yisilen Yinhang Ziyag Quagzav Qici [İslami Bankaların Nasıl Mucizeler Yarattığını Görün]”, *Cinrog Cigci [Finansal]*, (02 Şubat 2012), 56-57.

entropi ağırlık yöntemiyle yapılan çalışma, İslam bankalarının yalnızca finansal değil, sosyal sorumluluk alanındaki performanslarını da analiz ederek disiplinlerarası bir katkı sunmuştur.²⁹⁵ Lin Qin'in Aralık 2012'de yayımlanan makalesi, Çin'de İslam bankacılığı sisteminin gelişim yollarını politik, ekonomik ve dini bağlamlarda tartışarak, İslam ülkeleriyle kurulacak stratejik ortaklıkların önemine dikkat çekmiştir.²⁹⁶ Bu dönemin genelinde, literatürün yalnızca teorik değil, uygulamaya dönük yapısal analizlerle zenginleştiği, İslami bankacılık sisteminin Çin'de gelişme potansiyelinin çok boyutlu bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Araştırmalar hem yerel bağlamı hem de uluslararası deneyimleri dikkate alarak, Çin için özgün bir İslam finans modeli arayışına katkı sunmaktadır.

2.2.3. 2013–Günümüze: Yeniden Düşünme ve Stratejik Yönelimler Dönemi

2013 sonrası dönem, Çin'de İslam bankacılığı literatüründe belirgin bir yön değişimine işaret etmektedir. 2009–2012 yılları arasında yürütülen Ningxia Bank İslami bankacılık pilot uygulamasının ardından bu uygulamanın sonlandırılması, akademik camiada İslam bankacılığı konusundaki ilgi ve sorgulamaların yönünü daha teknik, yasal ve kurumsal alanlara çevirmiştir. Bu bağlamda çalışmalarda özellikle içsel ve makro düzeyde risk yönetimi, uluslararası düzenleyici standartlara uyum ve mevzuat inşası gibi yapısal temalara odaklanıldığı gözlemlenmektedir.

2013 yılı itibarıyla Çin'de İslam bankacılığı literatürü beş makale ve bir yüksek lisans tezi yayınlanmış olup, bu çalışmalarda yalnızca kavramsal çerçeveye sınırlı kalmayan, aynı zamanda yönetim, uluslararası tecrübe aktarımı ve finansal düzenleme gibi çok boyutlu temalar etrafında gelişmeye başlamıştır. Gong Jianling ve Gao Shansheng tarafından kaleme alınan “İslami Bankacılıkta Kurumsal Yönetişim” başlıklı çalışma, bu dönüşümün öncüsü olarak kabul edilebilir. Çalışmada İslami bankaların kurumsal yapılarını klasik finansal kurumlarla karşılaştırarak, şeffaflık, hesap verebilirlik ve İslam hukukuna uygunluk gibi yönetim ilkeleri detaylı biçimde analiz edilmiştir.²⁹⁷ Aynı yıl yayımlanan Wang Shuang ve Du Xiaoyu'ya ait “İslami Bankacılık: Yurt Dışı Tecrübe ve Referanslar” başlıklı makale ise literatüre karşılaştırmalı bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu çalışmada Malezya, Suudi Arabistan

²⁹⁵ Liang Lijun, “Ciyü Şag Quen Fa Dı Yisilen Yinhang Qigci Pinggu Ge Şihuy Zuoyog Fınşı [Entropi Ağırlığı Yöntemine Dayalı İslami Bankaların Performans Değerlendirmesi Ve Sosyal Rol Analizi]”, *Cienlü Jısı Yenciu [Stratejik Karar Araştırması]*, (10 Temmuz 2012), 35-42.

²⁹⁶ Lin Qin, “Yisilen Yinhang Zey Cogguo Dı Facen Cilu [çin'deki İslami Bankaların Gelişim Yolu]”, *Şidey Cinrog [Times Finans]*, (30 Aralık 2012), 298-299.

²⁹⁷ Gong Jianling, Gao Shansheng, “Yisilen Yinhang Yi Gongsi Cılı [İslami Bankacılık Kurumsal Yönetim]”, *Saihuy Tongşun [Muhasebe Bülteni]*, (25 Ocak 2013).

ve Bahreyn gibi İslam finansının gelişmiş olduğu ülkelerdeki bankacılık modelleri analiz edilerek, Çin için uygulanabilir model tasarımları tartışılmıştır. Makale, Çin'in hem Müslüman ülkelerle ekonomik işbirliğini güçlendirme hem de alternatif finansal sistemlere adaptasyon ihtiyacı çerçevesinde değerlendirilmiştir.²⁹⁸ Wu Zunxin'in 2014 yılında yayımladığı iki ayrı makale ise İslam bankalarının risk yönetimi kapasitesine odaklanmıştır. İlk çalışmada, İslam bankacılığı sisteminde içsel risklerin tanımı, izlenmesi ve kontrolüne dair mekanizmalar değerlendirilmiş, şeriat denetimi altında şekillenen bu yapıların operasyonel etkinliği analiz edilmiştir.²⁹⁹ Aynı yıl yayımlanan ikinci çalışmada, İslami bankalar ile geleneksel ticari bankaların makro-finance risklere karşı dayanıklılıklarını karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmalı analiz, kriz dönemlerinde İslam bankalarının daha az spekülasyon risk üstlenmesi nedeniyle istikrarı koruma potansiyeline sahip olabileceğini öne sürmektedir.³⁰⁰ Yang Weicheng tarafından kaleme alınan ve aynı yıl yayımlanan çalışma, literatüre düzenleyici çerçeve açısından önemli bir katkı sunmuştur. İslami Finansal Hizmetler Kurulu'nun (IFSB) standartları esas alınarak yapılan bu analizde, Çin'in finansal sistemine İslami bankacılığı entegre edebilmesi için gerekli hukuki ve kurumsal dönüşümler ele alınmıştır. Özellikle şeriat denetimi ile ulusal mevzuat arasındaki potansiyel çatışmalar detaylı biçimde değerlendirilmiştir.³⁰¹ Bu dönemde hazırlanan yüksek lisans tezlerinden biri olan Tan Modan'ın 2015 tarihli "İslami Bankacılık Mevzuatı Araştırması" başlıklı tezi, Çin'de İslam bankacılığına özgü yasal altyapının oluşturulması gerekliliğini sistematik biçimde tartışmaktadır. Tez, İslam hukukuna uygun bankacılığın anayasal ve finansal sistemlerle entegrasyonu noktasında hukuki boşluklara ve çözüm önerilerine yer vermektedir. Bu tez, İslam finansının kurumsallaşması açısından mevzuat eksikliğinin aşılması gerektiğine dair literatürdeki görüşleri destekler niteliktedir.³⁰² Son olarak Wang Ke'nin 2018 yılında yayımladığı "İslami Bankaların Çin Yuan'ının

²⁹⁸ Wang Shuang, Du Xiaoyu, "Yisilan Yinhang: Guovay Cingyan Yu Ciecian [İslami Bankacılık: Yurt Dışı Tecrübe Ve Referans]", *Zhongguo Şangmao [Çin İş Dergisi]*, (01 Kasım 2013), 120-121.

²⁹⁹ Wu Zunxin, "Yisilan Yinhang Yu Şangye Yinhang Dı Hangguan Cinrong Fengxian Bicio [İslami Bankalar İle Ticari Bankalar Arasındaki Makro-Finance Risklerin Karşılaştırılması]", *Kici Çuangye Yuekan [Teknoloji Girişimciliği Aylık]*, (10 Ağustos 2014), 46-48.

³⁰⁰ Wu Zunxin, "Yisilan Yinhang Dı Neybu Fengxian Guanli [İslami Bankalarda İçsel Risk Yönetimi]", *Çuyu Cinrong Yanjiu [Bölgesel Mali Araştırma]*, (10 Nisan 2014), 49-51.

³⁰¹ Yang Weicheng, "Guanyu Duy Yisilan Yinhang Cianguan Wenti Dı Fenşi—Ciyu Yisilan Cinrong Fuvu Veiyuanhuy Cianguan Kuangcia Dı Şiciao Yangweiçing [İslami Bankalardaki Düzenleyici Konuların Analizi Üzerine – İslami Finansal Hizmetler Komisyonunun Düzenleyici Çerçevesinin Perspektifine Dayalı Olarak]", *Xi'an Saicing Şueyuan Şuebao [Xi'an Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergisi]*, (08 Kasım 2014), 22-27.

³⁰² Tan Modan, *Yisilan Yinhang Lifa Yanciu [İslami Bankacılık Mevzuatı Araştırması]* (Guangxi daşue [Guangxi Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2015).

Uluslararasılaşmadaki Önemi” başlıklı makalesi, İslam bankacılığını yalnızca bir iç pazar stratejisi olarak değil, aynı zamanda Çin’in küresel para politikası hedefleriyle ilişkilendirmiştir. Bu çalışmada, sukuk gibi İslami finansal araçların Çin’in Kuşak ve Yol girişimi çerçevesinde Müslüman ülkelerle olan ekonomik entegrasyonunu kolaylaştırabileceği ve RMB’nin uluslararası finansal sistemdeki rolünü artırabileceği savunulmaktadır.

2013 sonrası dönem, Çin literatüründe İslam bankacılığına yönelik akademik ilgide kurumsallaşma, hukuki uyum, risk yönetimi ve uluslararası entegrasyon gibi temaların öne çıktığı; daha önceki dönemlerden farklı olarak uygulamaya yönelik politika önerilerinin de geliştirilmeye başlandığı bir aşamadır. Bu gelişim, sadece akademik düzeyde değil, Çin’in İslam ülkeleriyle olan ekonomik ve diplomatik ilişkilerini şekillendirme arzusunun bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, İslam bankacılığı Çin’de alternatif ve stratejik bir finans modeli olarak literatürde yerini sağlamlaştırmaya başlamıştır.

Hasıla olarak Çin’de İslam bankacılığı literatürü, üç dönemli gelişim çizgisiyle hem içerik hem yönelim bakımından dikkat çekici bir dönüşüm sergilemiştir. İlk dönemde kavramsal temellerin atıldığı, ikinci dönemde saha uygulamaları ve kurumsal deneyimlerle içeriksel çeşitliliğin arttığı görülmektedir. Grafikselsel analiz, özellikle 2009–2013 arasındaki ikinci dönemde akademik üretimin yoğunlaştığını ve bu dönemin literatürde niceliksel bir zirveye işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Ancak üçüncü dönemle birlikte makale sayısı azalmış olsa

da içerik derinliği artmış; çalışmalar daha fazla sistematiklik, düzenleyici çerçeve ve dış politika bağlantıları ekseninde yoğunlaşmıştır. Bu geçiş, Çin akademiasının İslam bankacılığına yönelik yaklaşımında belirgin bir evrilmeye işaret etmektedir: soyut kuramsal tartışmalardan, somut politika önerileri ve regülasyon odaklı akademik çalışmalara yönelim. Dolayısıyla bu literatür yalnızca teorik birikimle sınırlı kalmamış; aynı zamanda Çin'in İslam ülkeleriyle ekonomik ve diplomatik ilişkilerini şekillendirme arzusunun entelektüel bir izdüşümü haline gelmiştir.

2.3. Çin'deki İslam Bankacılığı Uygulamasına İlişkin Literatürün Değerlendirilmesi

Çin'de İslam bankacılığına yönelik pratik uygulamalar her ne kadar sınırlı sayıda ve süreyle hayata geçirilmiş olsa da, hem akademik literatürde hem de sektörel belgelerde dikkat çeken örnekler olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede iki örnek öne çıkmaktadır: ilki, Çin'in uluslararası finans merkezi olan Hong Kong Özel İdari Bölgesi'nin 2007 yılından itibaren İslami finans araçlarına yönelik başlattığı stratejik girişimlerdir. İkinci örnek ise, ülkenin batısında yer alan Ningxia Hui Özerk Bölgesi'nde, özellikle Müslüman nüfusa hizmet sunmak amacıyla hayata geçirilen pilot nitelikteki İslami finans uygulamasıdır. Hong Kong, İslami finans politikalarını öncelikle hükümet raporlarıyla gündeme taşımış, ardından vergi düzenlemeleri ve hukuki altyapı reformları ile sukuk gibi İslam hukukuna uygun ürünlerin piyasaya entegrasyonunu hedeflemiştir. 2013 yılı bu süreçte önemli bir dönüm noktası olmuş, vergi ve damga yasalarının revizyonu sayesinde sukuk ihracı için elverişli bir çerçeve oluşturulmuştur. Uluslararası iş birlikleri, pilot banka uygulamaları ve stratejik finans köprüsü rolüyle Hong Kong, aynı zamanda Ningxia gibi iç bölgelerde yürütülen İslami finans uygulamaları için düzenleyici bir model işlevi görmüştür. Bu iki örnek, Çin'deki İslam bankacılığı uygulamalarının hem yerel hem de küresel bağlamda nasıl şekillendiğini anlamak açısından önem arz etmektedir.

İlk aşamada, 2007 yılında yayımlanan hükümet çalışma raporunda İslami finans piyasasının geliştirilmesi hedeflenmiş, bu kapsamda sukuk gibi İslami finansal enstrümanların tanıtılması ve Orta Doğu sermayesinin çekilmesi gibi amaçlar belirtilmiştir. Ancak bu dönemde piyasa aktivitesi sınırlı kalmıştır.³⁰³ 2013 yılı ise önemli bir dönüm noktası olmuş; bu yılda yapılan düzenlemelerle birlikte “Vergi Düzenlemeleri” ve “Damga Vergisi Düzenlemeleri”

³⁰³ Huazheng, “Hong Kong, Çin'in İslami Finansal İrtibat Kişisi Olabilir (Hong Kong Makalesi) - Xinhuanet” (15 Haziran 2016) http://www.xinhuanet.com/politics/2016-06/15/c_129062062.htm.

revize edilerek sukuk'un vergi ve düzenleyici statüsü netleştirilmiş, böylece bu ürünlerin geleneksel tahvillerle eşit koşullarda işlem görmesinin önü açılmıştır.³⁰⁴ Aynı yılın Aralık ayında Hong Kong Para Otoritesi (HKMA) ile Malezya Merkez Bankası arasında kurulan "İslami Finans İşbirliği Grubu", sınır ötesi sukuk ihraçlarını teşvik etmeyi amaçlamıştır. İlk uygulama kapsamında sekiz ticari banka ve üç yatırım fonu ile pilot çalışmalar yürütülmüştür.³⁰⁵ Öte yandan HSBC ve Standard Chartered gibi büyük yabancı bankalar da "İslami Finans Penceresi" modeliyle faaliyet göstermeye başlamış; ancak piyasa farkındalığının yetersizliği ve ikincil piyasa likiditesinin zayıflığı gibi yapısal sorunlar, bu faaliyetlerin sınırlı kalmasına neden olmuştur.³⁰⁶ 2014 sonrasında ise Hong Kong, stratejik konumunu daha belirgin hale getirmeyi hedefleyerek, "Bir Kuşak Bir Yol" girişimi kapsamında Çin anakarası ile Orta Doğu'daki İslam ülkeleri arasında bir finansal köprü işlevi görmeye başlamıştır.³⁰⁷ Genel olarak değerlendirildiğinde, Hong Kong'un İslami finans alanındaki tecrübesi, politika tasarımlarından piyasa uygulamalarına, düzenleyici reformlardan stratejik ortaklıklara kadar çok boyutlu ve evrimsel bir gelişim süreci göstermektedir. Bununla birlikte, piyasada İslami finans ürünlerine dair bilgi eksikliği, yeterli sayıda nitelikli uzman bulunmaması ve ikincil piyasa likiditesinin sınırlılığı gibi yapısal sorunlar halen devam etmektedir. Dolayısıyla gelecekte atılacak adımların, yalnızca ürün çeşitliliğini artırmaya değil, aynı zamanda eğitim, mevzuat altyapısı ve kurumlar arası eşgüdüm gibi alanlara da odaklanması önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, Hong Kong'daki İslami finans uygulamalarına ilişkin akademik literatür, kayda değer bir birikim sunmaktadır. 2008–2019 yılları arasında yayımlanan on iki akademik makale ile dört yüksek lisans tezinde, bölgedeki İslami bankacılık deneyimini farklı boyutlarıyla ele almıştır. Bu çalışmalar, Hong Kong'un İslami finans vizyonunun oluşmaya başladığı erken dönemden itibaren geçirdiği dönüşümün izlerini sürmek açısından önemli bir zemin teşkil etmektedir. Wu Chuyu'nun (2008) öncü çalışması, İslami tahvil piyasasının

³⁰⁴ Zang Qian, "Hong Kong, İslami Finansın Geliştirilmesine Yönelik Sağlam Adımlar Atıyor", *Wanfang Shuju Zhishi Fuwu Pingtai* (01 Ocak 2014) <https://d.wanfangdata.com.cn/Periodical/hgjj201401007>.

³⁰⁵ Zang Qian, "Hong Kong, İslami Finansın Geliştirilmesine Yönelik Sağlam Adımlar Atıyor" (01 Ocak 2014).

³⁰⁶ Huazheng, "Hong Kong, Çin'in İslami Finansal İrtibat Kişisi Olabilir (Hong Kong Makalesi) - Xinhuanet" (15 Haziran 2016).

³⁰⁷ Huazheng, "Hong Kong, Çin'in İslami Finansal İrtibat Kişisi Olabilir (Hong Kong Makalesi) - Xinhuanet" (15 Haziran 2016) http://www.xinhuanet.com/politics/2016-06/15/c_129062062.htm.

kurulmasına yönelik ilk girişimleri analiz ederek bölgenin potansiyelini ortaya koyarken,³⁰⁸ Zhang Ruiliang (2012) ve Wang Shuang vd. (2013), Hong Kong'un Çin'in genel finans sistemi içindeki yerini tartışmış ve şer'i, hukuki ve mali uyum konularında yapılması gereken düzenlemelere dikkat çekmiştir.³⁰⁹³¹⁰ Aynı dönemde kaleme alınan Ding Yang'ın (2013) yüksek lisans tezi, Çin'de İslami finansın kurumsal farkındalık eksikliği ve yasal belirsizlikler gibi temel engellerini inceleyerek, Hong Kong'un bu alanda örnek bir model oluşturabileceğini ileri sürmüştür.³¹¹ 2013'te yürürlüğe giren vergi muafiyetleri ve düzenleyici reformlar, literatürde teknik analizlerin yoğunlaştığı bir dönemi başlatmıştır. Zang Qian (2014) ve Jiang Yingmei (2014), bu reformların İslami finans ürünlerinin rekabet gücüne etkilerini değerlendirirken,³¹²³¹³ Hou Kefeng ve Li Muzi (2015), uygulamada karşılaşılan zorluklara ve bunlara yönelik çözüm önerilerine odaklanmıştır.³¹⁴ Li Yimo'nun (2016) yüksek lisans tezi, Çinli şirketlerin yurtdışındaki sukuk ihraçlarında karşılaştıkları hukuki ve şer'i uyum sorunlarını analiz ederek, Hong Kong'un düzenleyici ve denetleyici rolünü vurgulamıştır.³¹⁵ Bai Yufei ve Du Xiaoyu (2015), İslami finans araçlarının "Kuşak ve Yol Girişimi" bağlamındaki potansiyelini irdelemiş,³¹⁶ Wei Lu (2016) ve Cao Ping (2016) ise sukuk modellerinin yerel sisteme

³⁰⁸ Wu Chuyue, "Şianggang Cianli Yisilen Caiçuan Congşin: Rencongdaoyuan [Hong Kong'un İslami Tahvil Merkezi Kurması: Kat Edilmesi Gereken Uzun Bir Yol [Şianggang Cianli Yisilen Caiçuan Congşin: Rencongdaoyuan]", *Cinrong Yu Zibin [Finans ve Sermaye]*, (15 Ağustos 2008), 44-45.

³⁰⁹ Zhang Ruiliang, "Yisilen Cinrong Zay Congguo Dı Ciecian Yu Facan [İslami Finans: Çin'deki Referansı Ve Gelişimi]", *Alabo Şicie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, (15 Ocak 2012), 108-120.

³¹⁰ Vang Şuang vd., "Yisilen Cinrong Zai Woguo Dı Fa Can Şiancuang Ci Cengci Cianyü [Ülkemizde İslami Finansın Mevcut Durumu Ve Politika Önerileri]", *Congguo Şangmao [Çin Ticareti]*, (01 Ekim 2013), 121.

³¹¹ DingYang, *Congguo Facan Yisilan Cinrong Wenti Yanciu [Çin'de İslami Finansın Gelişimi Üzerine Araştırma]* (Congyang Minzu Daşue [Çin Minzu Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2013).

³¹² Zang Qian, "Şianggang Facan Yisilen Cinrong Mai Çu Ciancı Bufa [Hong Kong, İslami Finansı Geliştirmek İçin Sağlam Adımlar Atıyor]", *Hu Gang Cingci [Şanghay-Hong Kong Ekonomisi]*, (10 Ocak 2014), 30-31.

³¹³ Jiang Yingmei, "Yisilen Cinrong Çuançiu Hua Facan Ci Çi Zai Congguo Dı Fa Can Çiancing [İslami Finans: Küresel Gelişme Ve Çin'deki Beklentileri]", *Şiya Feicou [Batı Asya Afrika]*, (10 Nisan 2014), 45-61.

³¹⁴ Hou Kefeng, Li Muzi, "Yisilan Cinrong Zai Şianggang Diçü Dı Fa Can Ci Çi Şuyıcı Huancing [Hong Kong'da İslami Finansın Gelişimi Ve Vergi Ortamı]", *Guoci Şuişou [Uluslararası Vergilendirme]*, (09 Mart 2015), 62-66.

³¹⁵ Li Yimo, *Voguo Çiye Cingvai Faşing Yisilan Caiçuan Dı Moşü Yu Cianguan Yanciu [Çinli İşletmeler Tarafından İhraç Edilen Yurtdışı İslami Tahvillerin Modeli Ve Denetimi Üzerine Araştırma]* (Şinan Cengfa Daşue [Güneybatı Siyaset Bilimi ve Hukuk Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2016).

³¹⁶ Bai Yufei, Du Xiaoyu, "Facan Yisilan Cinrong Cıçı 'Yidai Yilu' Cianşü ['Kuşak Ve Yol' İnşasını Desteklemek İçin İslami Finansı Geliştirin]", *Çuançiu Hua [Küreselleşme]*, (25 Kasım 2015), 88-97.

entegrasyonu üzerine odaklanmıştır.³¹⁷³¹⁸ Li Xiaoyu (2017), Hong Kong'un bölgesel finansal iş birliğindeki stratejik konumunu değerlendirirken,³¹⁹ Liu Qiong'un (2017) tezi, Çin ile İslam ülkeleri arasındaki mali iş birliğinde Hong Kong'un köprü işlevini detaylandırarak analiz etmiştir.³²⁰ 2018 sonrası literatür ise daha çok kurumsal altyapı ve teorik modellemelere yönelmiştir. Rong Jianxin ve Mao Yanhua (2018), Hong Kong'un altyapı üstünlüklerini ve bölgesel rekabet gücünü vurgulamış,³²¹ Rong Jianxin ve Liu Lei (2019) ise İslami finansın Çin bağlamındaki teorik çerçevesini sistemleştirme girişiminde bulunmuştur.³²² Son olarak, Zhou Xiaocheng'in (2019) yüksek lisans tezi, sukuk ihracında vergi reformlarının rolünü ele alarak, Hong Kong'un esnek politika çerçevesinin Çin ana karası için model teşkil edebileceğini savunmuştur.³²³ Bununla birlikte, mevcut literatürün özellikle somut bankacılık uygulamaları açısından yeterince derinleşmediği gözlemlenmektedir. Hong Kong'daki İslami bankaların operasyonel yapıları, şer'i denetim mekanizmaları ve Kuşak ve Yol Girişimi ile entegrasyon süreçlerine ilişkin saha temelli ampirik çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu eksiklik, İslami finansın Çin'de kurumsallaşması ve sürdürülebilir bir sistem haline gelebilmesi açısından önemli bir araştırma boşluğunu işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Hong Kong, Çin'de İslami finans alanında atılan ilk sistematik adımların öncüsü olmuştur. 2007 yılında hükümet raporlarında ilk kez İslami finansın geliştirilmesi hedeflenmiş; bunu takip eden süreçte sukuk piyasasının oluşturulması, hukuki reformların hayata geçirilmesi ve Malezya kökenli bankaların faaliyete geçmesi gibi uygulamalar

³¹⁷ Wei Lu, "Woguo Yisilan Cinrong Dı Fa Can Şiancuang Yanciu [Ülkemde İslami Finansın Gelişme Durumu Üzerine Araştırma]", *Dangdai Cingci [Çağdaş Ekonomi]*, (20 Şubat 2016), 48-50.

³¹⁸ Cao Ping, "'Yidai Yilu' Beicing Şia Dı Yisilan Caiçuan Facan Moşı Yanciu [bir Kuşak, bir Yol" Zemininde İslami Tahvillerin Gelişim Modeli Üzerine Araştırma]", *Cingçuan Şiçang Dao Bao [Menkul Kıymetler Piyasası Habercisi]*, (10 Aralık 2016), 18-26.

³¹⁹ Li Xiaoyu, "'Yidai yilu' çangyi cong dı congguo şianggang yu alabo guocia hızuo sılıe [Bir Kuşak ve Yol Girişimi'nde Çin, Hong Kong ve Arap ülkeleri arasındaki iş birliği stratejileri]", *Cingci Yanciu Sankao [Ekonomik Araştırma Referansı]*, (16 Ocak 2017), 52-63.

³²⁰ Liu Qiong, *Congguo Yu Yisilan Guocia Cinrong Hezuo Falü Venti Yanciu [çin ile İslam Ülkeleri Arasındaki Mali İş Birliğinin Hukuki Konularına İlişkin Araştırma]* (Kunming Ligong Daşue [Kunming Bilim ve Teknoloji Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2017).

³²¹ Rong Jianxin, Mao Yanhua, "'Yidai Yilu' Çangyi Şia Şianggang Yisilan Cinrong Congşin Dı Goucian ['Tek Kuşak ve Tek Yol' Girişimi kapsamında Hong Kong İslam Finans Merkezi'nin inşası]", *Gang'ao Yanciu [Hong Kong Ve Makao Çalışmaları]*, (25 Nisan 2018), 67-77.

³²² Liu Lei, Vuhan, "Guanyu Yisilan Cinrong Facan Dı Lilun Çutan [İslami Finansın Gelişimine İlişkin Ön Teorik Çalışma]", *Jinrong [Finans]*, (15 Nisan 2019), 72-75.

³²³ Zhou Xiaocheng, *Yisilan Caiçuan Falü Cianguan Moshi Yanciu—Yi Woguo Çiyi Cingvai Faxing Yisilan Caiçuan Rongzi Vei Şiciao [İslami Tahvillerin Yasal Denetim Modeli Üzerine Bir Çalışma: Çinli İşletmelerin Yurtdışında İhraç Ettiği İslami Tahvil Finansmanı Perspektifinden]* (Şanghai Vaiguoyu Daşue, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

gerçekleştirilmiştir. 2013'te yürürlüğe giren vergi reformları, 2014'te ilk hükümet destekli sukuk ihracına zemin hazırlamış, ayrıca uluslararası bankalarca sunulan İslam hukukuna uygun ürünler sayesinde piyasa çeşitlenmiştir. 2021 sonrası dönemde ise İslami finans, yeşil finans ve blokzincir teknolojileri ile bütünleşerek yeniden stratejik gündeme taşınmıştır. Tüm bu süreç boyunca Hong Kong, Çin ile Orta Doğu arasında bir finansal köprü olma vizyonunu sürdürmüştür. Ancak yasal altyapıdaki eksiklikler ve nitelikli uzman personel yetersizliği gibi yapısal engeller, bu vizyonun tam anlamıyla gerçekleşmesini sınırlamaktadır.

Hong Kong'un İslami finansal mimarinin geliştirilmesine yönelik deneyimi, yalnızca bölgesel düzeyde değil, aynı zamanda Çin'in iç bölgelerinde yürütülen uygulamalara da dolaylı katkılar sunmuştur. Özellikle Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı Ningxia gibi bölgelerde yürütülen İslami finans girişimlerinin, uluslararası sermayeyle entegrasyonunda Hong Kong'un düzenleyici deneyimi ve hukuki altyapısı önemli bir referans noktası teşkil etmiştir. Bu bağlamda, Çin'de yerel düzeyde hayata geçirilen ilk ve en somut İslami finans uygulaması, Ningxia Bankası tarafından başlatılan pilot programdır. 2009 yılında Çin'de İslami finans hizmetleri sunmak üzere pilot uygulama izni alan ilk banka olan Ningxia Bankası, 2010 yılında "İslami Finans Departmanı" ve "Hizmet Penceresi" kurarak resmi faaliyetlerine başlamıştır.³²⁴ Bu girişim, özellikle Ningxia ve çevresinde yoğun olarak yaşayan Müslüman topluluklara yönelik faizsiz finansal hizmet modellerini geliştirmeyi ve aynı zamanda Çin-Arap ekonomik iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Faaliyetler, İslam hukukunun temel ilkelerinden biri olan "faiz yasağı" ilkesine dayanmakta olup; Murabaha (kâr paylı satış), İcara (kira sözleşmesi) ve Muşaraka (ortaklık) gibi klasik İslami finans modelleri doğrultusunda yapılandırılmıştır.³²⁵ Pilot uygulamanın ilk yıllarında açılan 1.011 emanet hesabı, verilen 1,34 milyar yuan tutarındaki Murabaha kredileri ve Umman Kalkınma Bankası gibi kurumlarla geliştirilen iş birlikleri, bölgesel ölçekte önemli adımlar olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte, Çin'in mevcut bankacılık mevzuatının İslami finansın "risk paylaşımı" gibi ilkeleriyle tam uyum içinde olmaması, uygulamanın ölçeğini sınırlamış; uluslararasılaşma çabaları ise gerek yasal gerekse politik engeller nedeniyle sınırlı kalmıştır.³²⁶ Bu yönleriyle Ningxia Bankası'nın tecrübesi,

³²⁴ Tang Xuhui, "Ningsia Kaişe 'Vu Lişi' Yisilan Yinhang [Ningxia 'Faizsiz' İslami Banka Açıyor]" (16 Eylül 2012) https://www.guancha.cn/Finance/2012_09_16_97931.shtml.

³²⁵ Zhao Zhenyu, "Çengvei Congguo Dı Yisilen Cinrong Congşin [Çin'in İslami Finans Merkezi Olmak]" (27 Temmuz 2015) <https://finance.sina.com.cn/zl/china/20150727/135322800811.shtml>.

³²⁶ Tang Xuhui, "Ningsia Kaişe 'Vu Lişi' Yisilan Yinhang [Ningxia 'Faizsiz' İslami Banka Açıyor]" (16 Eylül 2012) https://www.guancha.cn/Finance/2012_09_16_97931.shtml.

Çin’de İslami finansın kurumsallaşma potansiyelini ve karşı karşıya kaldığı yapısal sınırlılıkları gözler önüne sermektedir.³²⁷

Ningxia Bankası tarafından yürütülen İslami finans pilot uygulaması, Çin ana karasında ilk defa faaliyete geçen İslam hukukuna uygun bankacılık modeli olarak literatüre çok yönlü bir katkı sunmuştur. Bu uygulamaya dair yedi makale ve iki yüksek lisans tezi, kronolojik olarak 2010–2015 arasında yoğunlaşmış ve tematik açıdan stratejik vizyon, uygulama değerlendirmesi, hukuki çerçeve, müşteri davranışı, SWOT analizi ve makro politika tasarımı gibi alanlara yayılmıştır. Bu minvalde Chen Zhiyi (2010), bu süreci başlatıcı bir strateji metniyle ortaya koymuş ve Ningxia'nın demografik yapısı, Malezya modelinden esinlenerek İslam hukukuna uygun bankacılık sistemine uygunluğunu savunmuştur.³²⁸ Zhang ve Tao (2012) ise, pilot uygulamanın 12. Beş Yıllık Plan ile bütünleşmesini amaçlayan bölgesel kalkınma vizyonunu sunmuş, bankacılığın ekonomik dönüşümdeki rolünü vurgulamıştır.³²⁹ 2013 yılında Chen Ziyuan tarafından hazırlanan tez, Çin'e uygun şeri denetim modelini tartışarak uygulamanın hukuki açıdan nasıl kurumsallaştırılabileceğini incelemiştir.³³⁰ Aynı yılda Ding Yang tarafından yazılan bir diğer tez ise, Hong Kong ve Ningxia deneyimlerini tarihsel bir çerçevede karşılaştırarak, Çin'deki İslami finansın sistemsel gelişimi açısından anlamlı çıkarımlarda bulunmuştur.³³¹ Sun Guanghui (2013) tarafından yürütülen çalışma, 5000 kişiyle yapılan anketlere dayanarak müşteri davranışlarını incelemiş, ürün dağılımını ve operasyonel yapıyı ayrıntılandırmıştır.³³² Xin Zhibing (2014), SWOT analizi ile uygulamanın güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini belirlemiş,³³³ Ren Xinming (2014) ise, pilot uygulamadan çıkan

³²⁷ Bilinmiyor, “Ningxia Yuancing: Şeli Yisilan Cinrong Congşin [Ningxia Vizyonu: İslami Finans Merkezi Kurmak]” (24 Kasım 2012) https://www.cs.com.cn/xwzx/hg/201211/t20121124_3746796.html.

³²⁸ Chen Zhiyi, “Yisilan Cinrog Ciçi Nigşia Facen Nıy Ludi Keyfagşig Cigci Dı Cenlü Sikao [Ningxia’da İç Açık Ekonominin Gelişimini Desteklemek İçin İslami Finans Üzerine Stratejik Düşünme]”, *Nigşia Şihuy Kışö [Ningxia Sosyal Bilimler]*, (15 Mart 2010), 41-44.

³²⁹ Zhang Huaquan, Tao Yanjun, “Şiarvu Şiçi Yinru Yisilan Cinrong Dazao Nigşia Huaghe Cin En Dı Şışiag [Beş Yıllık Plan Döneminde Ningxia’nın ‘Sarı Nehrin Altın Bankası’nı Oluşturmak İçin İslami Finansı Uygulamaya Koyma Fikri]”, *Nenfaq Lün Ken [Güney Dergisi]*, (08 Mart 2012), 32-35.

³³⁰ Chen Ziyuan, *Yisilan Cinrog Ciengüen Moşı Yü Voguo Dı Şüenzi [İslami Finansal Denetim Modeli Ve Ülkemin Tercih]* (Cogguo Şıyou Daşö [Çin Sheyou Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2013).

³³¹ Ding Yang, *Congguo facan yisilan jinrong wenti yanciu [Çin’de İslami Finansın Gelişimi Araştırması]* (Congyang minzu daşue [Çin Minzu Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2013).

³³² Sung Guanghu, “Nigşia Yisilan Cinrog Yivu Tenşi [Ningxia İslami Finans İşletmesinin Analizi Güneş Guanghui]”, *Şigçen Li Yenjiu [Üretkenlik Araştırması]*, (15 Ekim 2013), 57-59.

³³³ Xin Zhibing, “Nigşia Facen Yisilan Cinrog Yivu Tenşi -Ciyü Swot Şiçiao [Ningxia’da İslami Finans Sektörünün Gelişimine İlişkin Analiz — Swot Perspektifine Dayalı]”, *seyçig vinti yenjiu [Mali konularda araştırma]*, (05 Mayıs 2014), 69.

tecrübenin çıktılarını kullanarak çözüm odaklı politikalar önermiştir.³³⁴ Gao Guoyan (2014), İslami finansın gelişiminde öne çıkan sektörleri ve yerel potansiyeli vurgulamış, helal sanayi, turizm ve maden kaynakları gibi alanlarda uluslararası yatırım çekme kabiliyetini analiz etmiştir.³³⁵ Son olarak Song Keyu (2015), Ningxia'nın ulusal düzeyde bir finansal reform ve yenilik bölgesi olmasını savunmuş, İslami finansın bu vizyon içinde stratejik bir kaldıraç olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Özellikle sukuk, İslam hukukuna uygun fonlar ve sigorta gibi araçlarla Orta Doğu yatırımcılarını çekmek için somut çözümler sunmuştur.³³⁶

Bu çalışmalar birlikte ele alındığında, Ningxia Bankası'nın İslami finans pilot uygulaması çevresinde şekillenen literatürün, yalnızca bir finansal uygulamanın değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma, hukuki reform, toplumsal kabul ve uluslararası ortaklıklar gibi çok boyutlu meseleleri tartıştığı görülmektedir. Bu bakımdan, 2009–2015 arasında ortaya konan dokuz çalışma, hem Çin'de İslam hukukuna uygun finansal sistemin temellerini hem de bu sistemin gelecekteki yönüne dair çerçeve sunar niteliktedir.

2.4. Hong Kong ve Ningxia'daki İslami Finans Kurumlarının Tanıtımı ve Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

2.4.1. Hong Kong'daki Kurumlar ve Faaliyetler

Hong Kong, Çin'in "çift yönlü finansal sistem" anlayışı doğrultusunda, İslam'a uygun finansal ürünlerin geliştirilmesine öncülük eden önemli bir bölge olmuştur. Bu alandaki ilk somut adım 2007 yılında Hong Leong Bank Hong Kong (HLBHK) tarafından atılmıştır. Banka, bu tarihte ilk İslami bankacılık penceresini (Islamic Banking Window) açarak, kurumsal bankacılık, hazine işlemleri ve yatırım yönetimi gibi alanlarda İslam hukukuna uygun finansal hizmetler sunmaya başlamıştır.³³⁷ Bunu takip eden yıllarda, CIMB Bank Berhad (Hong Kong şubesi) ve HSBC gibi büyük bankalar da İslami finans alanına yönelmiş; farklı müşteri gruplarına hitap eden yeni ürünler geliştirmişlerdir. HSBC, özellikle yüksek gelirli bireysel yatırımcılara yönelik İslami yatırım fonları ve sukuk gibi ürünlerle öne çıkarken, Güneydoğu

³³⁴ Ren Xinming, "Nıgşia Facen Yısilen Cinrog Yivu Dı Keşig Şig Fenşi [Ningxia Ren Xinming'de İslami Finans İş Geliştirmenin Fizibilite Analizi]", *Şidey Cinrog [Times Finans]*, (30 Haziran 2014), 69.

³³⁵ Gao Guoyan, "Nıgşia Yısilen Cinrog Facen Tenşi [Ningxia'da İslami Finansın Gelişimine İlişkin Analiz]", *Şidey Cinrog [Times Finans]*, (31 Aralık 2014), 93-94.

³³⁶ Song Keyu, "Guanyu Ningxia Cianşe Guocia Ci Cinrong Gaıgı Çuangşın Şıyan Çu Do Sikao [Ningxia'nın Ulusal Düzeyde Bir Finansal Reform Ve Inovasyon Pilot Bölgesi İnşasına İlişkin Düşünceler]", *Ningxia Dangxiao Şuebao*, (10 Mart 2015), 93-96.

³³⁷ "About Us Hong Kong", *Hong Leong Bank*, ts. <https://www.hlb.com.my/hk/en/personal-banking/about-us.html>.

Asya merkezli CIMB, bölgedeki İslami finans uygulamalarını Hong Kong'a taşımıştır. Bu sayede, Hong Kong hem bölgesel hem de uluslararası yatırımcılara hitap eden bir platform haline gelmiştir. Yasal alanda da önemli gelişmeler yaşanmıştır.^{338 339} 2013 yılında yapılan düzenlemelerle İslami tahvillerde (sukuk) vergi muafiyetleri getirilmiş; 2014, 2015 ve 2017 yıllarında toplamda 3 milyar ABD doları tutarında İslam hukukuna uygun sukuk ihraç edilmiştir.³⁴⁰ Bu sukuklar, büyük ölçüde altyapı projelerinde kullanılmış ve Hong Kong'un İslami finans piyasalarındaki güvenilirliğini artırmıştır. Ayrıca, Arap Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlı olarak kurulan İslam Danışma Konseyi, sunulan ürünlerin İslam hukukuna uygunluğunu denetlemekte ve gerekli onayları sağlamaktadır. Bu kurum, Hong Kong'daki İslami finans uygulamalarının meşruiyet zemini üzerinde gelişmesine katkı sunmaktadır. Tüm bu gelişmeler sonucunda, Hong Kong, hem yasal altyapısı hem de kurumsal kapasitesiyle, Çin'in İslami finans alanındaki açılımında önemli bir rol üstlenmiş ve küresel sermaye ile uyumlu bir model geliştirmiştir.³⁴¹ Öte yandan Hong Kong, küresel finans merkezine özgü avantajlarını kullanarak daha uluslararası ve ileri düzey İslami finans ürünleri geliştirmiştir. 2007'de ilk İslami bankacılık penceresi açılmış, ardından sukuk, İslami yatırım fonları ve altın bazlı ürünler gibi çeşitli hizmetler sunulmuştur. 2014–2017 arasında toplam 3 milyar dolar değerinde sukuk ihraç edilmiş, 2025 yılında ilk İslami ETF (Premia–BOCHK–Suudi Arabistan Sukuk ETF) piyasaya sürülmüştür. Aynı yıl Hong Kong Altın Borsası yeniden yapılandırılarak İslam hukukuna uygun yatırım kanalları oluşturulmuştur.³⁴²

2.4.2. Ningxia'daki Kurumlar ve Faaliyetler

Ningxia Hui Özerk Bölgesi, Çin'de İslami finans uygulamalarının ilk kez resmî olarak denendiği bölge olmuştur. Müslüman nüfus yoğunluğu ve yerel kalkınma politikalarının desteğiyle, Ningxia Bankası 2010 yılında Çin'deki ilk faizsiz bankacılık pilot uygulamasını başlatmıştır. Bu çerçevede, faizsiz “Seran Hesabı”, Murabaha (kâr paylı ticaret finansmanı) ve

³³⁸ “HSBC Islamic Investment Range”, ts. <https://www.assetmanagement.hsbc.com.hk/en/intermediary/investment-expertise/etfs/islamic-esg-investment-range>.

³³⁹ “CIMB Islamic Hong Kong and China | CIMB Islamic”, ts. <https://www.cimbislamic.com/en/who-we-are/our-presence/hong-kong-china.html>.

³⁴⁰ “Hong Kong Ready for Islamic Finance Takeoff”, *Chinadailyhk*, ts. <https://www.chinadailyhk.com/hk/article/593985>.

³⁴¹ “The Arab Chamber of Commerce & Industry”, ts. <https://www.arabcci.org/index.htm>; “Who’s Who International Magazine Spoke with the President of Arabcci, Lord Edwin E. Hitti” (26 Mart 2012) https://web.archive.org/web/20120326141707/http://journalismprnews.com/journalism_and_writing_articles/2008/03/whos-who-international-magazine-spoke-with-the-president-of-arabcci-lord-edwin-e-hitti-44628.htm.

³⁴² Yang Yucheng, “İlk Suudi İslami hükümet tahvili ETF’si listelendi! Hong Kong ve Suudi Arabistan’da sık sık iki yönlü sermaye akışı var” (30 Mayıs 2025) <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1833485630221211319&wfr=spider&for=pc>.

yatırım amaçlı “Varlık Hesapları” gibi İslam hukukuna uygun ürünler geliştirilmiştir. Özellikle Murabaha modeli, yerel helal ürün ihracatında kullanılmış ve KOBİ’ler için yaklaşık %15 oranında daha düşük maliyetli finansman sağlamıştır. Ancak uygulama, sınırlı ölçek, hukuki zorluklar ve dini uygunluk denetiminin kurumsallaşamaması gibi nedenlerle 2012 yılında sonlandırılmıştır.³⁴³

Aynı süreçte, Malezya merkezli Bank Muamalat ile Bank of Shizuishan arasında bir iş birliği protokolü imzalanmış, Çin’de tam teşekküllü bir İslami banka kurulması planlanmıştır. Bu girişim, Çin’in “Bir Kuşak, Bir Yol” stratejisiyle uyumlu olsa da, yeterli yasal ve yapısal altyapının bulunmaması nedeniyle hayata geçirilememiştir.³⁴⁴ Ayrıca 1992 yılında kurulan Ningxia İslami Uluslararası Yatırım ve Güven Şirketi ile 2015’te kurulan Çin İslami Finans Kulübü (CIFC) gibi kurumlar, reel sektörle finansal hizmetlerin bütünleşmesini hedeflemiş; ancak insan kaynağı eksikliği, yetersiz standardizasyon ve sınırlı pazar erişimi nedeniyle başarılı olamamıştır.³⁴⁵

Sonuç olarak, Ningxia’nın deneyimi yerel halkı hedefleyen sosyal tabanlı bir model olarak sınırlı kalmış, Hong Kong ise küresel ölçekte İslami finansı hedefleyen güçlü ve sürdürülebilir bir yapıya ulaşmıştır. Bu iki örnek, Çin’de İslami finansın farklı ölçeklerde ve stratejilerle test edildiğini ve kurumsal kapasitenin başarının belirleyici unsuru olduğunu göstermektedir.

³⁴³ Wang Xinyuan, “Lack of Interest - Global Times” (24 Temmuz 2013) <https://www.globaltimes.cn/content/798821.shtml>.

³⁴⁴ “Bank Muamalat to Open 1st Islamic Bank in China” (Erişim 23 Nisan 2025) https://www.chinadaily.com.cn/business/2012-07/23/content_15608271.htm.

³⁴⁵ “Ningxia İslam Uluslararası Güven ve Yatırım Şirketi” (Erişim 19 Haziran 2025) <https://m.tianyancha.com/schange/206783434-bf22>.

SONUÇ

Bu çalışma, Çin’de İslam iktisadı ve İslami bankacılık alanlarında son kırk yılda yaşanan teorik ve uygulamalı gelişmeleri tarihsel süreklilik içerisinde ele alarak, ilgili literatürün ve kurumsal dönüşümün bütüncül bir yaklaşımla analizini amaçlamıştır. Tez, biri teorik-literatürel, diğeri ise uygulama temelli olmak üzere iki ana bölümde yapılandırılmıştır. Birinci bölümde, 1980’li yıllardan günümüze kadar Çin’de İslam iktisadı alanında kaleme alınan yaklaşık 150 akademik yayın tematik ve kronolojik esaslara göre sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar çerçevesinde, ahlaki-etik ilkeler, ekonomik sistemler, normatif çerçeveler ve küresel etkileşim vurguları öne çıkarılmıştır. Çin akademisinde İslam iktisadına yönelik yaklaşımların evrimini kavramaya yönelik bu sınıflama, literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Analiz edilen literatür doğrultusunda şekillenen İslam iktisadı tasavvuru, klasik İslami ilkeleri çağdaş ekonomik yapılar ve yerel sosyo-kültürel dinamiklerle bütünleştiren özgün bir düşünsel çerçeve sergilemektedir. Örneğin, Ma Yuxiu’nun Linxia’daki zekât uygulamalarını ele alan çalışması, topluluk temelli refah sistemlerinin oluşumuna ışık tutarken; Wang Ping ve Tong Xun’un analizleri camilerin ekonomik aktörler olarak kurumsallaşma süreçlerini vurgulamaktadır. Öte yandan, Luo Li ve Liu Zhongkang, İslam ekonomisinin sosyalist ekonomiyle entegrasyon imkânlarını tartışmakta; Zou Zhiqiang ve Zhang Jianfang ise bu düşünsel çerçevenin Çin’in küresel stratejileriyle, özellikle Tek Kuşak Tek Yol girişimiyle ilişkisini incelemektedir. Bu çerçevede Çin’de gelişen İslam iktisadı anlayışı, hem normatif ilkeleri muhafaza eden hem de modern ihtiyaçlara cevap arayan melez ve pragmatik bir yapıya sahiptir. İkinci bölümde ise İslami bankacılığın Çin’deki tarihsel serüveni, üçlü bir dönemlendirme çerçevesinde (1987–2009, 2009–2013, 2013–günümüz) incelenmiştir. Bu kapsamda, teorik kırılmalar, kurumsal girişimler ve stratejik yönelimler ayrıntılı biçimde ele alınmış; Hong Kong ve Ningxia örnekleri üzerinden uygulamalar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. İslami finans uygulamaları ilk olarak 2007 yılında Hong Kong’ta, Hong Leong Bank tarafından açılan İslami bankacılık penceresiyle başlamış ve HSBC ile CIMB gibi uluslararası bankaların katılımıyla gelişmiştir. Bu süreçte sukuk ihracı, İslami yatırım fonları ve varlık yönetimi gibi şer’î uyumlu ürünler öne çıkmıştır. 2013 sonrası dönemde yapılan yasal düzenlemelerle birlikte Hong Kong, toplam 3 milyar dolarlık sukuk ihraç etmiş; 2024’te hükümetin İslami finans stratejisini yeniden gündeme alması ve 2025’te ilk İslami ETF ürününün piyasaya sürülmesiyle süreç daha da kurumsallaşmıştır. Çin ana karasındaki ilk ciddi kurumsal girişim ise 2009 yılında Ningxia Bankası’nın pilot uygulamasıyla başlamış, Murabaha, İcare ve Mudaraba gibi klasik yöntemler yerel Müslüman halka yönelik olarak

hayata geçirilmiştir. Ancak, sınırlı kurumsal kapasite ve yasal altyapı eksiklikleri nedeniyle bu deneyim 2012 yılında sona ermiştir. 2015 yılında kurulan Çin İslami Finans Kulübü ise bankacılık faaliyeti yürütmemekle birlikte, İslami finans ile yerel üretimi buluşturmayı hedefleyen bir düşünce platformu işlevi görmüştür. Bu iki örnekten hareketle, Hong Kong daha çok uluslararası yatırımcıları hedefleyen ve yüksek hacimli işlemlerle öne çıkan bir model sunarken, Ningxia örneği yerel kalkınma ve toplumsal ihtiyaçlara odaklanan bir yaklaşım geliştirmiştir.

Çalışmanın ulaştığı temel sonuçlardan biri, Çin’de İslami bankacılık literatürünün yalnızca teorik tartışmalarla sınırlı kalmadığı; kurumsal kapasite, yasal çerçeve ve dış politika stratejileri bağlamında da gelişim gösterdiğidir. Bu yönelim, aynı zamanda Çin’in İslam ülkeleriyle geliştirdiği ekonomik entegrasyon stratejileriyle örtüşmektedir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular, bu gelişimin hem kuramsal derinlik hem de uygulama ölçeği açısından hâlâ sınırlı bir düzlemde seyrettiğini göstermektedir. Bu sınırlılığın temelinde, Çin’de İslami finans alanında mevcut olan yapısal problemler yer almaktadır. Çince literatürde kaynak yetersizliği, yerel uygulamaları derinlemesine analiz eden çalışmaların eksikliği ve uluslararası akademik üretimin sınırlı biçimde aktarılması, teorik çerçevenin bütüncül kurulmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, İslam ekonomisine ilişkin temel kavramların yerelleştirilmesinde yaşanan terminolojik belirsizlikler ve kavramsal karmaşalar, analizlerin tutarlılığını zayıflatmaktadır. Disiplinlerarası uzmanlık eksikliği de alanın akademik derinliğini sınırlamaktadır. Uygulama boyutunda ise, Ningxia örneği gibi projelerin ölçek olarak dar kalması, veri şeffaflığının yetersizliği ve resmi belgelerin sınırlı erişilebilirliği, ampirik dayanakların oluşturulmasını zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra, İslami finansın politik ve ideolojik açıdan hassas bir alanda yer alması, akademik ifade özgürlüğünü dolaylı olarak sınırlamakta ve derinlemesine saha analizlerinin yapılmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, gelecekte yapılacak çalışmalarda nitel saha araştırmalarına dayalı ampirik analizler, karşılaştırmalı ülke incelemeleri ve politika düzeyinde önerilerle bu alanın daha sağlam bir akademik zemine oturtulması mümkündür.

Sonuç olarak bu tez, İslam iktisadı perspektifiyle Çin’de İslam bankacılığı literatürünün gelişimini ele alarak, yalnızca alternatif bir finans modeli değil; aynı zamanda İslam hukuku esaslarına uygun bir ekonomik sistemin, kapitalist olmayan ve merkezîyetçi bir ekonomi yapısına sahip Çin gibi bir ülkede ne ölçüde karşılık bulabildiğini değerlendirmiştir. Çin’in iç dinamikleri, hukuki düzenlemeleri ve dışı açılma stratejileri doğrultusunda İslami bankacılık alanında ortaya çıkan tematik dönüşümler, bu modelin yerel ve küresel ölçekli karşılıklarını

anlamaya katkı sunmuştur. Her ne kadar uygulamalar sınırlı kalmış ve kurumsallaşma süreçleri kesintiye uğramış olsa da, Çin'in Müslüman nüfusunun yaşadığı bölgelerdeki artan finansal talepler ve İslam ülkeleriyle geliştirilen ekonomik iş birlikleri, İslam hukukuyla uyumlu finansal sistemlerin göz ardı edilemeyecek alternatifler sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle İslam bankacılığı, Çin'in küresel ekonomiye entegrasyonu sürecinde, özellikle Tek Kuşak Tek Yol girişimi bağlamında stratejik ve yeniden yapılandırılabilir bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu tez, İslam hukuku çerçevesinde geliştirilen bankacılık modellerinin, farklı ideolojik ve siyasal sistemlerde dahi belirli koşullar altında var olabileceğini ortaya koymakta; literatüre metodolojik bir katkı sunarken, aynı zamanda gelecek araştırmalar ve politika yapıcılar için dikkat çekici bir zemin oluşturması umut edilmektedir.

KAYNAKLAR

A Bu Douli, A Dili Jiang. “Song Cigci Şıcio Kan Yisilen Venhua Dui Veivuirzu Şinghua De Yingsiang [ekonomik Açıdan İslam Kültürünün Uygur Yaşamına Etkisi]”. *Şinciang Şihui Kı Şö [Sincan Sosyal Bilimler Dergisi]*, 74-78.

A Bu Douli, A Dili Jiang. “Yisilen Ciaoyi Dı Cingci Yuanli: Ciyu Yiban Cunhing Dı Fenşi [İslami Öğretilerin Ekonomik Prensipleri: Genel Dengeye Dayalı Analiz]”. *Şingçinli Yanciu [Verimlilik Araştırması Dergisi]*, 18-19.

Arpacı, İşıl. “İslamcılığın Küreselleşme İle İmtihanı”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 52 (28 Aralık 2018), 161-174.

Ayinuer Wupuer. *Ciyü Yisilen Cigci Şısiag Dı Çigcinsi Nıybu Kogci Yigxiag Yinsu Yenciu [İslam İktisat Düşüncesine Dayalı Camilerin İç Kontrolünü Etkileyen Faktörler Üzerine Araştırma]*. Xinjiang caycing daxue [Sincan Finans ve Ekonomi Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Cao Qingfeng. “Malayşiya Yisilen Cinrong Tıxi Çutan Saoçingfing [malezya'nın İslami Finans Sistemi Üzerine Bir Ön Çalışma]”. *Congguo musulin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 17-20.

Cao Qingfeng. “Yi Bın Gai Yi Mu Cingcisişiang Çutan [İbn Kayyım'ın İktisadi Düşünceleri Üzerine Bir Ön Çalışma]”. *Çinghai şıfan daşue şuebao [Qinghai Üniversite Dergisi]*, 6-9.

Cao Qingfeng. “Yisilen Bavşien Lilün Yü Şijien [Tekafül Sigorta Teorisi Ve Uygulaması]”. *Congguo Musulin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 20-25.

Chen Huayu, Rong Ning. “Şibi Diçü Xinyag Yisilen Ciav Rinkou Ciav Şav Minzu Cigci Facen Vinti Yenjiu [Kuzeybatı Bölgesindeki Müslüman Nüfusu Az Olan Etnik Grupların Ekonomik Kalkınma Sorunları Üzerine Araştırma]”. *Çighay Minzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, 79-80.

Chen Mo. “Suden Cigci Facen Davlu Dı Tensu Ji Çişi [Sudan'ın Ekonomik Kalkınma Yolunun Keşfi Ve Aydınlatılması]”. *Şiya feicuov [Batı Asya ve Afrika Dergisi]*, 147-160.

Chen Zhiyi. “Yisilen Cinrog Ciçi Nigşia Facen Nıy Lu Keyfag Şig Cigci Dı Cenlü Sikao [Ningxia'nın Yurt İçinde Açık Bir Ekonomi Geliştirmesini Destekleyen

İslami Finans Üzerine Stratejik Düşünme]”. *Nıgşia Şihuy Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, 41-44.

Da Gouqing. “Yav Mienşiağ Yisilen Şıci —Çien Şi Nıgşia Facen Cıgci Dı Dutı Youşi [İslam Dünyasıyla Yüzleşmek - Ningxia'nın Ekonomik Kalkınmadaki Benzersiz Avantajlarının Kısa Bir Analizi]”. *Guoci Mavyi Vinti [Uluslararası Ticaret Sorunları]*, 13-15.

Dai Junwei. “Nıy Cia Dı Şıçı Yiley Yılag Yisilen Gımıg Vıyduy Duy Yşlag Cıgci Ligyü Dı Sınto Fınsı [İran İslam Devrim Muhafızları Birliği'nin Ahmedinejad Döneminden Bu Yana İran'ın Ekonomik Sektörüne Nüfuzunun Analizi]”. *Ciangnen Şihuy Şöyuen Şöbav [Jiangnan Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi]*, 73-80.

Deng Suning. *Çuençiu Hua Şi Yü Xia Dı Yisilen Cinrog Yenciu [Küreselleşme Perspektifinden İslami Finans Araştırmaları]*. Çuyvey Cıgci Maoyi Daşö [Uluslararası İşletme ve Ekonomi Üniversitesi], Doktora Tezi, 2017.

Du Faxing, Cao Qingfeng. “Cogşıcı Alabo Yisilen Cıgci Sışiağ [Ortaçağ Arap-İslam İktisadi Düşüncesi]”. *Yibin Tei Mi Yı Cıgci Sışiağ Yenjiu [İbn Teymiyye'nin İktisat Düşüncesi Üzerine Bir İnceleme]* 11-15 (25 Eylül 2010).

Duan Qinglin. “Sog Yinçüen Şi Ken Şibu Çüyü Cogxin Çıgşı Çenyi Cıguo Dı Cenlüşin Şüenzi [Yinchuan Şehrinden Batı Bölgesindeki Merkez Şehirlerin Endüstriyel Yapısının Stratejik Seçimine Bakmak]”. *Cıgci Yenciu Senkav [Ekonomik Araştırma Referansı]*, 42-48.

Fan Guohua. “Zogciav Zey Cıgci Facen Dı Zoyog Yi Yisilen Jiav Vıy Li [Dinin Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: İslam'ı Örnek Almak]”. *Cogguo Zogciav [Çinde Dinler Dergisi]*, 35-37.

Fang Lai. *Yisilen Vınhua Şıciav Dı Mıncien Cinrog Facen Yenciu—Yi Linşia Huyzu Zicicu Vıy Li [Linxia Hui Özerk Bölgesi'ni Örnek Alarak İslam Kültürü Perspektifinden Özel Finansın Gelişimi Üzerine Araştırma]*. Lencu Daşö [Lanzhou Üniversitesi], Doktora Tezi, 2014.

Feihe. *Cogguo Şıbyı Diçü Yisilen Yinhang Facen Vinti Yenciu [Kuzeybatı Çin'deki İslami Bankaların Gelişimi Üzerine Araştırma]*. Lencu Daşö [Lanzhou Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Feng Lulu. “Cogdog Guocia Cigci Cüenşig Cog Dı Fıgşien Yenjiu [Ortadoğu Ülkelerinin Ekonomik Dönüşümündeki Riskler Üzerine Araştırma]”. *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 43-50.

Feng Lulu. “Çüençi Hua Şıdey Yisilen Cigci Vınhua Zaoyü Dı Tiaocen [Küreselleşme Çağında İslam Ekonomisi Ve Kültürünün Karşılaştığı Zorluklar]”. *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 31-37.

Feng Lulu. “Duy Yisilan Cingci Şiandaihua Venti Dı Zai Sikao [İslami Ekonomik Modernizasyon Sorunlarını Yeniden Düşünmek]”. *Nıgşia şihui kişue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, 64-67.

Feng Lulu. “Lün Yisilen Cışö Guen Yü Yisilen Cigci Xiendeyhua Dı Şiaghu Şıyığşig [İslam Felsefesi İle İslami Ekonomik Modernleşme Arasındaki Karşılıklı Uyum Üzerine]”. *Çıghay Münzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, 44-48.

Feng Lulu. “Şiendey Yisilen Cigci Şöşu Jiçi Lünli Tıicig [Modern İslam Ekonomisi Ve Etik Özellikleri]”. *Haerbin Gogyı Daşö Şöbao [Harbin Teknoloji Enstitüsü Dergisi]*, 67-71.

Fu Daqiao. “Gulencig Youguen Rınlyı Cigci Hodog Dı Cibın Yuenzi Ciyen Şi Yisilen Jiao Dı Şen I Guen [Kuran’da İnsan Ekonomik Faaliyetlerinin Temel İlkeleri: Ve İslam’ın İyilik Ve Kötülük Görüşününün Analizi]”. *Cogguo Musilin [Çinli Müslümanlar]*, 16-17.

Guo Taishan, Ren Hong. “Yisilenjiao Dui Xinjiag Cingci Şihuy Facen Dı Şuagçog Dı Yinşıag [İslam’ın Sincan’ın Ekonomik Ve Sosyal Kalkınması Üzerindeki İkili Etkisi]”. *Şışı Çiuşı [Gerçeklerden Gerçeği Aramak]*, 80-84.

Guo Yongsheng, Zheng Xiaofeng. “Zao Çi Yisilen Cigci Şışıag Şi Lün [Erken İslam İktisat Düşüncesinin Analizi]”. *Hıbyı Şifen Daşö Şöbav [Hebei Normal Üniversitesi Dergisi]*, 141-146.

Han Jianwei. *Lişıag Yü Şienşi Dı Ciavliag —Dagdey Yilag Yisilen Cışü Şia Dı Cigci Biençien Yenjiu [İdeal Ve Gerçeklik Arasındaki Yarışma - Çağdaş İran İslam Düzeninde Ekonomik Değişimler Üzerine Bir İnceleme]*. Xibey daşue (Şibey üniversitesi), Doktora Tezi, 2010.

Hong Xingbo. “Tuydong Facan Yü Yisilen Guojia Dı Cingci Cişu Hızuo [İslam Ülkeleriyle Ekonomik Ve Teknolojik İşbirliğinin Geliştirilmesinin Teşvik Edilmesi]”. *Congguo Cinrong [Çin Finansı]*, 59.

Ji kai yun. “Yi Bu Tentav Yisilen Cigci Cidu Dı Lizuo Du Wangzfangwei Boşı Dı (Yisilen Cigci Cidu Lün Gag) [İslami Ekonomik Sistemi Inceleyen Bir Başyapıt — Dr. Wang Zhengwei'nin ‘İslami Ekonomik Sistemin Ana Hatları’ Kitabını Okuyun]”. *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, 108-109.

Jiang Yingmei. *Cogdog Cinrog Tişi Dı Guoci Cıgci Cıgci Şö Yenjuu [Orta Doğu Finans Sisteminin Uluslararası Ekonomi Politikği Üzerine Bir Çalışma]*. Cog Gog Cog Yag Dagşiao [Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi], Doktora Tezi, 2011.

Karadoğan, Sercan. “Ahlak Temelli Ekonomi: İslam Ahlak Ekonomisinin Kuramsal Temelleri ve Bileşenleri”. *Maruf İktisat İslâm İktisadı Araştırmaları Dergisi* 8 (31 Aralık 2024), 4-22.

Köstepen, Meliha Nur. “İslam İktisadi Perspektifinden Sosyal Adalet ve Kalkınma”. *Maruf İktisat İslâm İktisadı Araştırmaları Dergisi* 8 (31 Aralık 2024), 48-60.

Li Guoqiang. “Lü Lün Yisilenjiav Cıgci Sişiag Cog Dı Cipin Sişiag [İslam Ekonomi Düşüncesinde Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma]”. *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, 97-100.

Li Guoqiang. “Lüe Lün Yisileen Ciav Cıgci Sişiag Cog Dı Cipin Sişiag [İslami Ekonomik Düşüncede Yoksulluğun Azaltılması Fikri Üzerine Kısa Bir Tartışma]”. *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, 97-100.

Li Lin. “Yisilen Cıgci Hutog Ti Yü Cog a Cinrog Hızuo Dı Fıy Yıg Li Moşi [İslami Ekonomik Bağlantı ve Çin-Arap Mali İşbirliğinin Kar Amacı Gütmeyen Sektörü Kar Modeli]”. *Şiya feicuov [Batı Asya ve Afrika Dergisi]*, 62-77.

Li Pengtao. “Yisilan Fuşing Yundug Cong De ‘Yisilan Cingci Xue’ [İslami Uyanış Hareketi’nde ‘İslam Ekonomisi’]”. *Alabo şicie yanciu [Arap dünyası çalışmaları Dergisi]*, 28-34.

Lİ Rongjian, Wang Peng. “Alabo Dıguo Wıyhi Mıy Ning Çenşıg Cong Şag Cuyi [Arap İmparatorluğu Neden Merkantilizmi Üretmedi]”. *Alabo Şıcy Yenjuu [Arap Dünyası Çalışmaları]*.

Li Rongjian, Wang Peng. “Çien Şi Alabo Diguoy Wy Nıg Çenşıg Şag Cuyi Dı Yüenyin [Arap İmparatorluğunun Merkantilizmi Üretmekte Neden Başarısız Olduğunun Kısa Bir Analizi]”. *Wuhen Daşö Şöbav [Wuhan Üniversitesi Dergisi]*, 59-60.

Li Yan. *Rucia Yü Yisilen Cigci Lünli Şişiag Ci Bijiao [konfüçyüsçü Ve İslam Ekonomi Ahlakının Karşılaştırılması]*. Şıbyı Minzu Daşö [Xi Bei Milliyetler Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Li Yanzhi. “Tuirçi Cigci Moşi Biengı Yü Yisilen Fuşıg Yündog [Türk Ekonomik Model Değişimi Ve İslami Uyanış Hareketi]”. *Guoci Ziliao Xinxi [Uluslararası Veri Bilgileri]*, 1-6.

Liang Xiangming. “Lü Lün Huyzu Şöcı Liuci Dı Yisilen Cigci Güen [Hui Bilgini Liu Zhi'nin İslam Ekonomisi Görüşleri Üzerine Kısa Bir Tartışma]”. *Çıghey Şıhuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]*, 97-101.

Liao Juan. “Lün Yünnen Huyzu Cigci Facen Dı Fali Sucin [Yunnan'daki Hui Halkının Ekonomik Gelişiminin Yasal Olarak Desteklenmesi Üzerine]”. *Yünnen Daşö Şöbav [Yunnan Üniversitesi Dergisi]*, 109-114.

Liu Fei. *Zogciao Bıycig Şia Musilin Çıgci Huodog Yenciu—Yi Dagdey Hinen Nenyag Diçü Huy Şag Vıy Kavça Dien, dini Bağlamda Müslüman Ekonomik Faaliyetleri Üzerine Araştırma - Henan Eyaleti [Nanyang'dan Geri Dönen Çağdaş İşadamlarını Bir Sınav Noktası Olarak Alın]*. Necig Ligog Daşö [Nanjing Bilim ve Teknoloji Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Liu Tianming. “Yisilen Cigdien Cigci Şişiag Tıdien Geylün [İslam Klasik İktisat Düşüncesinin Özelliklerine Giriş]”. *Alabo Şıcie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 24-30.

Liu Tianming. “Yisilen Jiao Dı Jiazhuiguan Yü Alabo Diguoy Dı Jingji [İslami Değerler Ve Arap İmparatorluğunun Ekonomik Refahı]”. *Ningxia Shehui Kexue [Ningxia Sosyal Bilimler]* 28-33 (28 Ekim 1989).

Liu Xiaoling. “Yideyyilu Bıycig Şiacicag Facen Şıdu Şişiag Çenyi Dı Sikao [‘Tek Kuşak Ve Tek Yol’ Arka Planı Altında Zhejiang'da ‘İlımlı Moda’ Endüstrisinin Gelişimi Üzerine Düşünceler]”. *Cicag Fagci Fucuag Cıyi Cişu Şöyuen Şöbao [Zhejiang Tekstil Ve Giyim Mesleki Ve Teknik Koleji Dergisi]*, 51-53.

Liu Yun. “Yisilan Cıao Dı Cıngcı Guan [İslamın Ekonomi Görüşü]”. *Şıbey şı da şuebao (şıhuy kixue ban) [Şıbey Normal Üniversitesi]*, 47-52.

Liu Zhengmao. “Çüençühua Bıçıg Xia Cıgguo Duy Yısilen Guocıa Cıgcı Cıgı Fınşı [küreselleşme Arka Planında Çin’in İslam Ülkelerine Yönelik Ekonomi Politikalarının Analizi]”. *Tıfu Şınlun [Üzerine Yeni İnceleme]*, 67-73.

Liu Zhongkang. “Cıci Yındav Yısilen Cıav Yü Şıhuyzuyı Cıgcı Cıenşı Şıag Şıyıng [Sosyalist Ekonomik Yapıya Uyum Sağlamak İçin İslam’a Aktif Olarak Rehberlik Edin]”. *Şıncag Şıfen Daşö Şöbav, Sıncan Normal Üniversitesi Dergısı*, 57-61.

Lu Peiyong - Guo Yun. “Yisilan Cıao Cıngcı Lınıan Cong Dı Hışıe Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”. *Cınan daşue şuebao (şıhuy kixue ban) [Jinan Üniversitesi Dergısı (Sosyal Bilimler Sürümü)]*, 6-10.

Lu Xi. “Asebajıang Yısilen Şıendeyhua Cıncıg Tenşı [Azerbaycan’da İslami Modernleşme Sürecının Analizi]”. *Cıngguo Musılın [Çinli Müslümanlar Dergısı]*, 67-75.

Luo Li. “Cıgguo Yısilen Cıav Çıgıncı Cıgcı Dı Lışı Kavça [Çin’deki İslami Cami Ekonomisine Tarihsel Bir Araştırma]”. *Çıghey Şıhuy Kışö [Qınghai Sosyal Bilimler]*, 128-131.

Ma Jinshan, Ma Shaobıao. “Zogjıao Lünli Cog Dı Cıgcı Guennıen Yenjiu Yı Yısilen Cıao Fojıao Vıy Lı [Dını Ahlakta Ekonomik Kavramlar Üzerine Bir Çalışma: İslam Ve Budizm Örnek Alınarak]”. *Geygı Yü Keyfag [Reform Ve Açılma]*, 191-192.

Ma Jızhou. “Yısilen Cıncırog Dı Facen Cı Yü Voguo Cıncırog Şıçag Dı Cıhı [İslami Finansın Gelişimi Ve Ülkemin Finans Piyasasıyla Entegrasyonu]”. *Gensu Cıncırog [Gansu Finans]*, 45-48.

Ma Jızhou, Fang Lıai. “Şıbıy Mıncı Dıçü Mıncıen Cıncırog Facen Dı Yıncıag Yıncı Cı Lucıg Şüenzi—Yı Lıncıa Huyzu Zıccı Vıy Lı Fagley [Kuzeybatı Etnik Bölgelerde Özel Finansın Gelişmesi İçin Etkileyici Faktörler Ve Yol Seçimi - Lıncıa Hı Özerk Bölgesi’ni Örnek Alarak Fang Lıai]”. *Lencu Seycıg Daşö Şöbav [Lanzhou Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergısı]*, 56-63.

Ma Lıangtong. *Su Şın Lıncıa Huyzu Zıccı Musılın Şagrıncı Şagıyı Huodog Yencıu [Su Eyaleti Lıncıa Hı Özerk Bölgesi’ndeki Müslüman Tüccarların Ticari Faaliyetleri Üzerine Araştırma]*. Lencu Daşö [Lanzhou Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Ma Liqiang. “Yisilen Cigci Sişıag Tıdien Ji Çi Cibin Cigşın [İslam İktisat Düşüncesinin Özellikleri Ve Temel Ruhu]”. *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 19-24.

Ma Liqiang, Hai Yilan. “Şı Lün Yisilen Cigci Vınhua Linien Yü Cifa Şıhuy Holi [İslami Ekonomik Ve Kültürel Kavramlar Ve Sosyal Canlılığın Teşvik Edilmesiüzerine]”. *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar]*, 26-28.

Ma Lirong. “Çıgcinsi Yü Yisilen Cigci Vınhua Dı Şıgşıg Ci Çi Facen [Camiler Ve İslam Ekonomisi Ve Kültürünün Oluşumu Ve Gelişimi]”. *Şicie Zongciao Yanciu [Dünya Dinleri Çalışmaları Dergisi]*, 146-153.

Ma Lirong. “Lun Congdong Guocia Çıngcısı Dı Cıngci Gongneg [ortadoğu Ülkelerindeki Camilerin Ekonomik İşlevi Üzerine]”. *Şiya feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, 41-47.

Ma Lirong. “Si Şı Bigsün Yisilen Cigci Vınhua Moşı [Tapınakların Ve Şehirlerin Bir Arada Yaşaması İslami Ekonomik Ve Kültürel Nesil Modelini Oluşturur]”. *Congguo Zogciav [Çinde Dinler]*, 57-59.

Ma Mingliang. “Cien Lün Yisilen Ciav Düy Sala Zu Cıgci Cigci He Venhua Ciavyü Dı Yınşıag [İslam’ın Salar Halkının Ekonomi Politikası Ve Kültürel Eğitimi Üzerindeki Etkisine Dair Kısa Bir Tartışma]”. *Çıghay Minzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, 55-59.

Ma ping. “Voguo Yisilen Ciav Çıgcinsi Şıyüen Cigci Çuten [Ülkemdeki İslami Cami Ve Mabedlerin Ekonomisi Üzerine Bir Ön Çalışma]”. *Cogyag Minzu Şöyüen Şöbav [Çilliyetler Merkezi Üniversitesi]*, 34-39.

Ma Wenxiang. “Yisilen Cıngci Venhua Cong Dı Hı Şie Linian [İslam Ekonomisi Kültüründe Uyum Kavramı]”. *Congguo zongciao [Çin’da Din Dergisi]*, 57-59.

Ma Xudong. “Lün Yısilen Mın Şagfa Yü Şıçag Cigci Guyzı Dı Jiaodien [İslam Medeni Ve Ticaret Hukuku İle Piyasa Ekonomisi Kurallarının Kesişimi Üzerine]”. *Çıghay Minzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, 71-75.

Ma Yan. “Şiendey Cog a Maoyi Yü Yisilen Cıao Lünli Dı Guenşi Yi Vu Veymao Cigci Viy Li [Modern Çin-Arap Ticareti İle İslam Ahlakı Arasındaki İlişki-Yiwu Dış Ticaret Ekonomisini Örnek Olarak Ele Alalım]”. *Zogjiao Şınyag Yü Minzu Vınhua Dini İnançlar Ve Ulusal Kültür*, 148-163.

Ma Yuxiu. “Çien Yi Yisilen Şinyog Cigci [İslami Kredi Ekonomisi Üzerine Kısa Bir Tartışma]”. *Çinghai Şıfan Daşue Şuebao [Qinghai Üniversite Dergisi]*, 1-5.

Ma Yuxiu. “Şi Lün Şibıy Huyzu Tien K1 Cidu——Yi Gensu Linşia Mu Çag Şıçü Vıy Gı En [kuzeybatı Hui Milliyetinin Zekat Sistemi Üzerine——Gansu Eyaleti Linxia’daki Muchang Topluluğunu Bir Örnek Çalışma Olarak Almak]”. *Çighey Şihuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]*, 97-99.

Ma Yuxiu. *Yisilen Cingci Sışiang Yenjiu [İslam İktisat Düşüncesi Araştırmaları]*. Şanghai şihuy keşueyuan [Şangay Sosyal Bilimler Akademisi], 2023.

Ma Yuxiu. “Yisilen Şinyog Cigci Sışiang Tenşi [İslami Kredi Ekonomik Düşüncesinin Analizi]”. *Alabo Şicie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 1-5.

Ma Yuxiu. “Yisilen Şinyog Cigci Sixiang Çuten [İslami Kredi İktisat Düşüncesi Üzerine Bir Ön Çalışma]”. *Şiya Feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, 30-35.

Ma Yuxiu - Weng Xiaoran. “20 Şici Yisilen Fuşing Duy Yisilen Cingci Sışiang Dı Yingsiang [20. Yüzyılda İslami Dirilişin İslam Ekonomi Düşüncesine Etkisi]”. *Cinan daşue şuebao (şihui kixue ban) [Jinan Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Sürümü)]*, 43-48.

Ma Yuxiu - Weng Xiaoran. “Yisilen Fuşing Sıçao Şia Dı Yisilen Cingci Sışiang [İslami Canlanma Eğilimi Altında İslami Ekonomik Düşünce]”. *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 14-18.

Ma Zhili, Ding Yaoquan. “Coguo Yisilen Ciav Çigcinsi Cigci Moşı Ciçi Cigou Gognıg Tenşi [Çin’deki İslami Camilerin Ekonomik Modelinin Ve Yapısal Fonksiyonlarının Analizi]”. *Çighay Minzu Şöyüen Şöbav [Qinghai Milliyetler Üniversitesi Dergisi]*, 100-103.

Ma Zhongjie. “Yisilen Cigci Sışiang Çien Şo [İslami İktisat Düşüncesine Kısa Bir Giriş]”. *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar]*, 17-19.

Mahmud vd. “Yisilen Cingci Dı Lilun Hı Fangfalun Ciçu [İslam Ekonomisinin Teorik ve Metodolojik Temelleri]”. 497-501, 2008.

Masudul Alam Chaudhuri. “Yisilan Cingci Şue Dı Yuanzı [İslam Ekonomisinin İlkeleri]”. çev. Li Xiwen - Liu Tianming. *Ningsia şihui kişue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, 42-46.

Mayuxiu - Cao Qingfeng. “Aybu Yusufu Gonggong Sayjing Şişinag Yanjiu [abu Yusuf’un Kamu Maliyesine İlişkin Düşünceleri Üzerine Araştırma]”. *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 55-60.

Mehdand, Wallenberg. “Yisilen Cigci Cidu Cidu Şia Dı Siyou Hua Gaygı Yilag Gımıg Hou Dı Siyig Cigci(Şag 1) [İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 1)]”. çev. Yin Quanzhou. *Yinçüencu Nogsün Cinrog Yü Şişag Cigci [Yin Quanzhou Kırsal Finans Ve Piyasa Ekonomisi]*, 49-52.

Mehrid Wallerberg, Yin Quanzhou. “Yisilen Cigci Cidu Şia Dı Sioyu Hua Geygi Yilag Geming Hou Dı Siyig Cigci (Şia 2) [İslam Ekonomik Sisteminde Özelleştirme Reformu - İran Devrimi Sonrası Özel Ekonomi (Bölüm 2)]”. *Yinçüencu Nogsün Cinrog Yü Şişag Cigci [Yin Quanzhou Kırsal Finans Ve Piyasa Ekonomisi]*, 43-46.

Min Jing. “Kavyö Zogciav Yü Şisu Cişien Tuerçi Yisilen Cigci Ciçi Yinşiang Yenciu Mın Jing [Din Ve Laiklik Arasındaki Sınırı Aşmak—Türk İslam Ekonomisi Ve Etkisi Üzerine Bir Araştırma]”. *Şibey şı da şuebao (şihuy kixue ban) [Şibey Normal Üniversitesi]*, 69-74.

Minjing. “Yisilan Fa Yü Gudian Yisilan Cingci [islam Hukuku ve Klasik İslam Ekonomisi]”. *Şiya feycou [Batı Asya Afrika Dergisi]*, 11-16.

Musa. “Yi Bu Jüyou Tahuag Yiyi Dı Lüncu—Pig Minzu Cigci Şö Boşi Wangzhengwei Dı (Yisilen Cigci Cidu Lün Gag) [Öncü öneme sahip bir inceleme - Ulusal ekonomi doktoru Wang Zhengwei’nin ‘İslami Ekonomik Sisteminin Ana Hatları’ üzerine bir inceleme]”. *Congguo Musilin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 47-49.

Nan Wenyan. “Yisilan Ciao Duy Şingye Cingci Di Yingşiang [islam’ın İş ve Ekonomiye Etkisi]”. *Ningsia şihui kixue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, 2-8.

Polonsikava, JI. - Yonova, A. “Yisilan Cingci De Gainian Şehui Şıcı Cengci Çingşing [“islam Ekonomisi” Kavramı: Toplumsal Öz Ve Siyasi Eğilim]”. çev. Shen Yonglin. *Şandai vaygo cixue şihui kixue vencyay [Modern Yabancı Felsefe ve Sosyal Bilim Özetleri Dergisi]*, 12-16.

Polonsikava, JI. - Yonova, A. “Yisilan Jingji Lilun De Şihui Şıcı He Cengci Çuşing [islam Ekonomisi Teorisinin Toplumsal Özü ve Siyasi Eğilimi]”. çev. Zhao ZengChuan - Zhang Gang. *Şiya feicuov [Batı Asya ve Afrika Dergisi]*, 34-38.

Qi Xueyi. “Gulancing Hı Şıng Şun Cong Dı Yisilan Cingci Sışiang [kur’an ve Hadislerde İslam Ekonomi Düşüncesi]”. *Alabo Şıcie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 61-67.

Ren Xiaomeng. *Yisilen Cinrog Dı Hogguen Cigci Şiaoyig [İslami Finans Makroekonomi Ekonomik Etki]*. Cicag Daşö [Zhejiang Üniversitesi], Doktora Tezi, 2017.

Shali He. “Yisilen Cingci Yu Fei Yşşşlen Cingci Cıdu Dı Duybi [İslami ve İslami Olmayan Ekonomik Sistemlerin Karşılaştırılması]”. *Şınday Yingşiao [Modern Pazarlama Dergisi]*, 10.

Shi Jinchuan vd. “Zongciao Cengşı Cıdu Yü Cingci Zıngcang-Ciyu Yisilen Cingrong Dı Lilun Yenciu [din, Resmi Kurumlar ve Ekonomik Büyüme - İslami Finansa Dayalı Teorik Araştırma]”. *Şıhuy kışue canşian [sosyal Bilimler Cephesi Dergisi]*, 47-58.

Song Yongxiao. *Şıdey Yisilen Cinrog Şıciyen Yü Lilün Mavdüen Dı Yüenyin Fınşı [Modern İslami Finans Uygulaması İle Teori Arasındaki Çelişkinin Nedenlerinin Analizi]*. Şaghey Şıfen Daşö [Şanghai Normal Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Stepanitz, M. “Yisilen Cıao Zaişihui Cingci Sışıng Doceng Cong Di Zuo Yong [sosyo-ekonomik İdeolojik Mücadelede İslam’ın Rolü]”. çev. Li Junjin. *Govai şıhui kışue [Yurtdışı Sosyal Bilimler Dergisi]*, 19-23.

Sui Ping. “Yi Yisilen Cinrog Fa Vıy Şıciiao Ten Kaşın Cigci Tıçü Dı Cinrog Tışi Cienşı [Kaşgar Özel Ekonomik Bölgesi’nin Finansal Sistem İnşasının İslam Mali Hukuku Perspektifinden Tartışılması]”. *Faşö Zacı [Hukuk Dergisi]*, 146-149.

Sun Yinghui. “Yisilen Cıao Cıngdian Cingci Lilun Duy Minzu Diçü Goucian Hışie Şıhuy Dı Yingşiang [İslami Klasik Ekonomi Teorisinin Etnik Bölgelerde Uyumlu Bir Toplum İnşa Etme Üzerindeki Etkis]”. *Nıgşia Şıhuy Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, 74-78.

Sün Yunxian, Zhu Xiang. “Yisilen Jiav Yü Şıenday Guoci Cıgci [İslam Ve Modern Uluslararası Politik Ekonomi]”. *Çagşa Şıyüdien Dienşıyüen Şöbav [İslam Ve Modern Uluslararası Politik Ekonomi]*, 149-155.

Tong Xun. “Çienşı Bıycıg Çıgıncı Guenli Tici Hı Cıgci Yü Yisilen Cıav Liagşig Hudog Güenşı Togşün [Pekin Cami Yönetim Sistemi İle Ekonomi Ve İslam Arasındaki

Olumlu Etkileşimli İlişkinin Kısa Bir Analizi]”. *Congguo Muslin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 41-44.

Wang Fan. *Şihuy Vag Şiciav Dı Şibiy Çigcinsi Cigci [Sosyal ağ Perspektifinden Kuzeybatı Cami Ekonomisi]*. Jongyang Minzu Daşue [Çin Minzu Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Wang Guangda. “Şışı Yisilen Cigci Şişiang [İslam İktisat Düşüncesinin Bir Analizi]”. *Alabo Şici [Arap Dünyası]*, 32-35.

Wang jun rong. “Şı Lun Dangday Yisilan Cingji Şişiang [çağdaş İslam Ekonomik Düşüncesi Üzerine]”. *Şicie zongciao yanciu [Dünya Dinleri Çalışmaları Dergisi]*, 36-45.

Wang Ping. “Şışı Cogguo Yisilen Ciav Cigci Dı Şihuy Şiyig Yü Tiavcig —— Güenyü Lencu Şı Çigcinsu Cigci Güenli Cuagkuag Dı Diaviça Yü Sikav [Çin’in İslami Dini Ekonomisinin Sosyal Adaptasyonu Ve Düzenlenmesi Üzerine Bir Analiz - Lanzhou Şehrindeki Camilerin Ekonomik Yönetim Statüsü Üzerine Araştırma Ve Yansımalar]”. *Şşibiy Di Ir Minzu Şöyüen Şöbao [Kuzeybatı İkinci Milliyetler Koleji]*, 48-53.

Wang Xiaoqin, Huang Haizhu. “Hageu Şı Yisilen Cigci Yünyig Diavça Yenciu——Yi Çigcin Çenyin Yı Vıy Li [Hangzhou’daki İslami Ekonomik Operasyonlar Üzerine İnceleme ve Araştırma - Helal Yemek Sektörünü Örneği üzerinden]”. *Congguo Muslin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 53-59.

Wang Yonghui, Yu Zhenyan. “Yisilen Zibın Yü Yigyü Cigci Dı Fusu [İslami Sermaye Ve İngiliz Ekonomisinin İyileşmesi]”. *Alabo Şicie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 92-100.

Wang Zhengwei. *Yisilen Cingci Cıdu Lungang [İslam Ekonomi Sistemi Anahatları]*. Pekin, Çin: Congyang minzu daxue [Çin milletler Üniversitesi], Doktora Tezi, 2003.

Wang Zongxiang. “Yisilen Vınhua Yinşiang Şia Dı Voguo Mosilin Minjien Cidey Facen Tanşi [İslam Kültürünün Etkisi Altında Ülkemde Müslüman Özel Kredilerinin Gelişiminin Analizi]”. *Gensu Cinrog [Gansu Finans]*, 75-80.

Wei Dan. *Yisilen Cinrog Zey Coguo Duyvey Tozi Cog Dı Fıgxien Finsen Hua Vinti Yenjiu [Çin'in Dış Yatırımında İslami Finansın Risk Çeşitlendirmesine İlişkin Araştırma]*. Bicig Gogyi Daşo [Pekin Teknoloji Üniversitesi], Yüksek Lisans, 2019.

Wu Shumei. “Yisilen Cingci Sışiang Dı Duoyuan Neyhan Yü Lilun Tişi [İslam İktisadi Düşüncesinin Çoklu Anlamları ve Teorik Sistemleri - ‘İslam İktisadi Düşüncesi Araştırması’ Üzerine Yorum]”. *Congguo musulin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 92-94.

Wu Yan. “Yisilen Cigci Lünli Sışiang Yü Alabo Guocia Dı Şiendey Hua [İslam Ekonomi Ahlakı Ve Arap Ülkelerinin Modernleşmesi]”. *Congguo Musulin [Çinli Müslümanlar Dergisi]*, 15-17.

Xiao Ling. “Alabo Vınhua Çüentog Cog Dı Cogşag Çigşiang [Arap Kültür Geleneğindeki "Tüccar" Eğilimi]”. *Alabo Yenjiu Lün Sog [Arap Çalışmaları]*, 21-32.

Xiaofuwang Bana. “Yini Yisilen Cigci Yündog Dı Facen (1980s*2012) [Endonezya’da İslami Ekonomik Hareketin Gelişimi] (1980’ler-2012)(1 Bölüm)”. çev. Xu Lili. *Nenyag Ziliav Yisog [Nanyang Materyalleri Çevirisi]*, 26-36.

Xiaofuwang Bana. “Yinni Yisilen Cigci Yündog Dı Facen(1980s*2012) (şia) [Endonezya İslami Ekonomik Hareketinin Gelişimi] (1980-2012) (Bölüm 2)”. çev. Xu Lili. *Nenyag Ziliav Yisog [Nanyang Materyalleri Çevirisi]*, 66-80.

Xiong Chongyang. *Dognyenya Lisilen Cinrog Yı Facen Yenjiu [Güneydoğu Asya’da İslami Finans Sektörünün Gelişimi Üzerine Araştırma]*. Şamın Daşo [Xiamen Üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Xu Nuo. *Yisilen Gocia Cinrong Facan Duy Cingci Zengcang Dı Lilun Ya Şıcing Fınxi-Ciyu 33 Gı Yisilen Guocia Mianbao Şıcu Dı Şıcing Yenciu [İslam Ülkelerindeki Finansal Gelişiminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Teorik ve Ampirik Analizi - 33 İslam Ülkesinin Panel Verilerine Dayanan Ampirik Bir Çalışma]*. Pekin, Çin: Şoudu cingci maoyi daşue [Başkent ekonomi ve işletme üniversitesi], Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Xue Yingjie. *Alabo Cigci Lünli Yenjiu [Arap Ekonomik Ahlakı Üzerine Araştırma]*. Duyway Jingji Maoyi Daxue [Uluslararası İşletme ve Ekonomi Üniversitesi], Doktora Tezi, 2020.

Yan Wenhua. “Lün Cigci Çuen Hua Yü Dagday Yisilen Fuşig Yündog Hudog Güenşi [Ekonomik Küreselleşme İle Çağdaş İslami Canlanma Hareketi Arasındaki

Etkileşimli İlişki Üzerine”]. *Şinciang Şihui Kı Şö [Sincan Sosyal Bilimler Dergisi]*, 59-63.

Yang Guiping. “Cinri Da Çağ Hüyzu Cigci Facen Yisilen Dı Liagsig Hudog Güenşi [Bugünkü Dachang’daki Hui Halkının Ekonomik Gelişimi İle İslam Arasındaki Pozitif Etkileşimli İlişki]”. *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, 55-58.

Yang Guiping. “Sog Şibiy Diçü Dı Çigcinsi Hı Dav Tag Cigci Ken Yisilen Ciav Ciavpey Yü Mın Huen Dı Zuci Moşı [Kuzeybatı Bölgesindeki Cami Ve Taocu Tapınakların Ekonomisi Açısından İslami Mezheplerin Ve Aşiret Yetkililerinin Organizasyon Modeline Bakmak]”. *Huyzu Yenciu [Hui Milliyet Araştırması]*, 17-25.

Yang Le. “Yisilen Şıçag Cigci Lünli Ci Çitıcıg Çuten [İslami Piyasa Ekonomisinin Etik Ve Özellikleri Üzerine Bir Ön Çalışma]”. *Gavdig Henşo Şöbao [yükseköğretim Dergisi]*, 32-33.

Yang Yajun, Liu Xin. “Yisilenjiao Şışiag Duy Huyzu Cigci Facen Dı Cici Zuoyog [İslam Düşüncesinin Hui Halkının Ekonomik Kalkınmasındaki Olumlu Rolü]”. *Çogçig Kıci Şöyuen Şöbav [Chongqing Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi]* 107-108 (08 Mart 2012).

Yang Yucheng. “İlk Suudi İslami hükümet tahvili ETF’si listelendi! Hong Kong ve Suudi Arabistan’da sık sık iki yönlü sermaye akışı var”. 30 Mayıs 2025. Erişim 19 Haziran 2025.
<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1833485630221211319&wfr=spider&for=pc>

Yang Zhiyin. “Gulencing Ci Musilin Şihuy Şinghup Cong Dı Cıngcı Cıngcı Şue Sışınag- Şueşi Şicinping Zong Şuci Zay 2016 Nian Çuanguo Congciao Gongzuo Huyyi Şang Dı Cianghua Cıngşın [müslüman Sosyal Hayatında Kur’an ve Siyasi Ekonomik Düşünceler—Genel Sekreter Xi Jinping’in 2016 Ulusal Dini Çalışmalar Konferansı’ndaki Konuşmasının Ruhundan Ders Almak]”. *Yunnan şihuy cuyi şueyuan xuebao [Yunnan Sosyalizm Üniversitesi Dergisi]*, 40-55.

Yıldırım, Fethi. “Dünyada Adından Söz Ettiren İktisadi Sistemler ve Kısa Değerlendirmesi”. *Journal of International Scientific Researches*, 881-895.

Yin Jian - Wu Na. “Şı Lun Yisilen Cinrong Cıngcı Sıxiang [İslami Finans Ekonomik Düşüncesi Üzerine]”. *Cieğı yuekan [Aylık Fiyat Dergisi]*, 89-90.

Yin Shiwei. “Zhongguo Yisilen Jingji Sixiang Yü Gudey Jingji Yitong Guankuy [Çin İslami Ekonomi Düşüncesi İle Antik Ekonomik Düşünce Arasındaki Benzerliklere Ve Farklılıklara Bir Bakış]”. *Tianjin Seyjing Daşö Şöbao [Tianjin Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergisi]*, 73-77.

Zhan Jiafeng vd. “Yisilen Jiav Yü Cogdog Cigci Şiendeyhua [İslam Ve Orta Doğu Ülkelerinin Ekonomik Modernizasyonu]”. *Nigşia Şihuy Kışue [Ningxia Sosyal Bilimler Dergisi]*, 69-75.

Zhan Jiafeng, Zhang Jinrong. “Lün Zhongdong Diqü Yisilen Fuxing Yündong Dı Jingji Gınyuan [Orta Doğu’daki İslami Canlanma Hareketinin Ekonomik Kökleri Üzerine]”. *Ningxia Shehui Kexue [Ningxia Sosyal Bilimler]*, 44-49.

Zhang Jianfang, Ding Yumei. “Rucia Şişıag Yü Cogguo Yisilen Ciav Şi Dav Tag Dı Cigci Şicien [Konfüçyüsçülük ve Çin İslami Batı Taoizminin Ekonomik Uygulaması]”. *Şibiy Minzu Yenciu [Kuzeybatı Etnik Araştırmaları]*, 231-234.

Zhang Mei. “Yisilan Şıcie Cingci Liangci Hui Cı Vı Cian [İslam Dünyasındaki Ekonomik Kutuplaşmaya Dair Fikrim]”. *Alabo Şıcie yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 60-66.

Zhang Yongqing. “Düy Şıçıüy Şihuy Cuyi Şıci Woguo Yisile N Jiao Yü Cigci Facen Güenşi Dıci Dien Sikav [Sosyalist Dönemde Ülkemde İslam İle Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki Üzerine Bazı Düşünceler]”. *Nigxia Şihuy Kışö [Ningxia Sosyal Bilimler]*, 6-11.

Zhang Yongqing vd. “Şibi Mosilin Şihuy Cigci Dı Biendog Yü Yisilen Jiav Dı Şigşüey [Kuzeybatı Çin’deki Müslümanların Sosyal Ve Ekonomik Değişimleri Ve İslam’ın Yükselişi Ve Düşüşü]”. *Çighey Şihuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]* 96-103 (28 Ekim 1989).

Zhang Zhixiang. “Şı Lun Yisilen Jiao Dı Cingci Şışiang [İslam İktisat Düşüncesi Üzerine Kısa Bir Tartışma]”. *Guangcu Şihuy cuyi xueyuan xuebao [Guangzhou Sosyalizm Üniversitesi]*, 69-72.

Zhen Huajie. “Yisilen Jiao Lünli Davdı Guanyü Ci Cigci Şişıag Dı Guanşi [İslam Ahlakı İle İktisadi Düşünce Arasındaki İlişki]”. *Şigçen Li Yenjiu [Üretkenlik Araştırması]*, 15-17.

Zheng Cuilan. “Yilag Cigci Facen Dı Bu Pıghıg Yü Yisilen Gımig [İran’ın Dengesiz Siyasi Ve Ekonomik Gelişimi Ve İslam Devrimi]”. *Çogçig Şicuen Şöbav [Chongqing Öğretmenler Koleji]*, 23-25.

Zheng Minsi. “Yisilen Jiao Cigci Sişıag Tenşi [İslam Ekonomi Düşüncesinin Analizi]”. *Şagçiu Şifen Şöyüen Şöbao [Shangqiu Normal Üniversitesi Dergisi]*, 99-100.

Zhu Lin. “Yisilen Jiao Cigci Sişıag Yü Rucia Cigci Sişıag Biciao Yenciu [İslam İktisadi Düşüncesi Ve Konfüçyüs İktisadi Düşüncesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma]”. *Guycu Seycig Şöyüen Şöbao [Guizhou Finans Ve Ekonomi Üniversitesi Dergisi]*, 12-16.

Zhu Ming, Zhang Mei. “Yisilen Vınhua Şıjiao Şia Dı Guoci Cıgci Cigci şın Cişü Şöşu Yentav Huy Zogşu [İslam Kültürü Perspektifinden Yeni Uluslararası Siyasi Ve Ekonomik Düzen" Konulu Akademik Seminer Özeti]”. *Şiya Feicuov [Batı Asya Ve Afrika Dergisi]*, 68-69.

Zhu Yujie. “Yisilan Ciao Cingci Linian Cong Dı Hıxie Guan [İslam Ekonomi Felsefesinde Uyum Kavramı]”. *Congguo zongciao [Çin’da Din Dergisi]*, 74-75.

Zou Zhiqiang. “Cogguo Yü Yisilen Daguo Dı Cıncı Cılı Hızuo [Çin Ve İslami Güçler Arasında Küresel Ekonomik Yönetişim İşbirliği]”. *Alabo Şicie Yanciu [Arap Dünyası Çalışmaları Dergisi]*, 33-44.

“Ningxia İslam Uluslararası Güven ve Yatırım Şirketi”. Erişim 19 Haziran 2025. <https://m.tianyancha.com/schange/206783434-bf22>

“Yisilen Jiao Cigci Lünli Yuanzi Ci Çi Tıdien Tenşi [İslam Ekonomi Ahlakının İlkeleri Ve Özelliklerinin Analizi]”. *Çighey Şıhuy Kışö [Qinghai Sosyal Bilimler]* 149-151 (30 Eylül 2005).